

YEDİNCİ
BEŞ YILLIK
KALKINMA PLANI
(1996-2000)

YEDİNCİ
BEŞ YILLIK
KALKINMA PLANI
1996 – 2000

Bu yayın 7000 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir

T.B.M.M. KARARI

YEDİNCİ BEŞ YILLIK (1996-2000) KALKINMA PLANININ ONAYLANDIĞINA İLİŞKİN

Karar No: 374

Karar Tarihi: 18.7.1995

Yedinci Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planı, 30.10.1984 tarihli 3067 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 18.7.1995 tarihli 142 nci Birleşiminde onaylanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİRİNCİ BÖLÜM

VII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI ÖNCESİ DURUM.....	1
I. DÜNYADA GELİŞMELER VE TÜRKİYE	1
II. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ	4
1. EKONOMİK GELİŞMELER	4
2. SOSYAL GELİŞMELER	12

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL AMAÇLAR VE İLKELER.....	19
--------------------------------------	-----------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ	22
I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ.....	22
1. EĞİTİM REFORMU	23
2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI.....	34
3. SAĞLIK REFORMU.....	41
4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ	49

II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME.....	57
5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	57
6. SANAYİLEŞME YAKLASIMI	64
7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ	70
8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM) PROJESİ	77
9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ	90
A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI	91
B. FİKRİ VE SINAİ HAKLAR.....	93
C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI	96
D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA	99
10. FİNANS REFORMU, MALİ PIYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI.....	100
III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ	105
11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER	105
12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU	111
13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI	117
A. GENEL.....	117
B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ	121
14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU.....	124
15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	134
A. GENEL.....	134
B. ENERJİ	136

C. ULAŞTIRMA	143
D. HABERLEŞME.....	152
E. KENTSEL ALTYAPI	154
F. KIRSAL ALTYAPI	157
G. TURİZM	162
16. OZELLEŞTİRME	164
17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	168
IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI	170
18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA	170
19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER.....	184
V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ	189
20. CEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER	189

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE PROJEKSİYONLAR	195
I. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR	195
1. MALİYE POLİTİKASI.....	195
2. PARA POLİTİKASI	196
3. YATIRIM POLİTİKALARI	196
4. DIŞ TİCARET VE ÖDEMELER DENGESİ ..'	198
5. GELİR DAĞILIMI VE REFAHIN YAYGINLAŞTIRILMASI	199

II. MAKROEKONOMİK PROJEKSİYONLAR.....	200
1. GİRİŞ.....	200
2. MİLLİ GELİR VE ÜRETİM TAHMİNLERİ	202
A. GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILANIN YAPISI.....	203
B. ÜRETİMİN YAPISI.....	203
3. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ	204
4. YATIRIM-TASARRUF DENGESİ.....	207
5. ÖDEMELER DENGESİ	210
6. KAMU FİNANSMANI.....	212
7. ENFLASYON	215
8. PLAN DÖNEMİ SONUNDA TOPLUMSAL REFAHTA SAĞLANACAK GELİŞMELER.....	215
EK: HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER	219

TABLOLAR VE GRAFİKLER

	<u>Sayfa No:</u>
TABLO: 1- Nüfusun Eğitim Durumu (1990).....	24
TABLO: 2- Eğitimde Sayısal Gelişmeler	24
TABLO: 3- VII'nci Plan Döneminde Eğitimde Beklenen Sayısal Gelişmeler....	28
TABLO: 4-Yükseköğrenimli İnsangücü Arzı Projeksiyonu	31
TABLO: 5- Sağlık, Eğitim ve Güvenlik Alanındaki Personel Arzi ve İhtiyacı Projeksiyonu.....	32
TABLO: 6- Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu	32
TABLO: 7- Demografik Göstergelerde Gelişmeler.....	35
TABLO: 8-VII'nci Plan Doneminde Demografik Gostergelerde Beklenen Gelişmeler.....	37
TABLO: 9-Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları.....	44
TABLO: 10- Sağlık Ocakları ve Sağlık Evlerinin Sayısal Gelişimi	44
TABLO: 11- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi	45
TABLO: 12- VII'nci Plan Doneminde Sağlık Alanında Beklenen Sayısal Gelişmeler.....	47
TABLO: 13- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler	49
TABLO: 14-Reel Ücret Endeksleri	52
TABLO: 15-Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler	55
TABLO: 16- İmalat Sanayiinde ilk Dört Firmanın Alt Sektör Üretiminin Yüzde 50'sini Aştığı Sektör Sayısı	91
TABLO: 17- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus	113
TABLO: 18- Sosyal Sigorta Programları Kapsamındaki Nüfusta Gelişmeler..	115
TABLO: 19- Belediyeler ve Belediyelerdeki Nüfusun Gelişimi	125
TABLO: 20- Mahalli İdare Gelirlerinin GSMH içindeki Paylarının Gelişimi.....	127
TABLO: 21- Genel Butce Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar...	127

TABLO: 22- Mahalli İdarelerin Emlak Vergisi Gelirlerinin Gelişimi ve GSMH içindeki Payı	128
TABLO: 23- Belediyelerin Gelir ve Harcamalarındaki Gelişmeler	128
TABLO: 24- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar.....	129
TABLO: 25- İl Özel İdarelerinin Gelir ve Harcamalarındaki Gelişmeler.....	129
TABLO: 26- Köy Bütçeleri	129
TABLO: 27- Birincil Enerji ve Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler ...	139
TABLO: 28- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları	140
TABLO: 29- Birincil Enerji Tüketiminin Kaynaklar İtibariyle Sektörel Dağılımı	141
TABLO: 30- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Üretim Değerleri.....	142
TABLO: 31- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı...	143
TABLO: 32- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler.....	149
TABLO: 33- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler	150
TABLO: 34- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler	153
TABLO: 35- Kamu Kesiminde Toprak ve Su Kaynakları Gelişmeleri	160
TABLO: 36- Turizm Sektöründeki Gelişmeler	163
TABLO: 37- Yerleşme Grupları İtibariyle Nüfus.....	171
TABLO: 38-Kent Nüfus Gruplarının Paylarında Gelişmeler	172
TABLO: 39- Yerleşme Grupları İtibariyle Nüfus Tahminleri	179
TABLO: 40- Kent Nüfusunda Gelişmeler	179
TABLO: 41- Kent Nüfusunun Yıllık Ortalama Artış Hızı ve Ülke Nüfusu İçindeki Payı	180
TABLO: 42- Konut İhtiyacı	181
TABLO: 43- Ana Sektörler İtibariyle Katma Değer Gelişmesi	203
TABLO: 44- Üretimde Sektörel Gelişmeler	204
TABLO: 45- Ekonominin Genel Dengesi (GSMH Büyümesi= %5,5)	205
TABLO: 46- Ekonominin Genel Dengesi (GSMH Büyümesi= %7,1)	206

TABLO: 47- Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları (GSMH Büyümesi= %5,5)	208
TABLO: 48- Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları (GSMH Büyümesi= %7,1).....	208
TABLO: 49- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (GSMH Büyümesi= %5,5)	209
TABLO: 50- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (GSMH Büyümesi= %7,1).....	210
TABLO: 51- Ödemeler Dengesi.....	211
TABLO: 52- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları (GSMH Büyümesi= %5,5).....	213
TABLO: 53- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları (GSMH Büyümesi= %7,1).....	214
TABLO: 54- Temel Sosyal Göstergeler.....	216
GRAFIK: 1- Avrupa Ülkelerinde İşgücü	23
GRAFIK: 2- Yaş Piramidi (1990).....	39
GRAFIK: 3- Yaş Piramidi (2000)	39
GRAFIK: 4- Dünya GSMH'sinin Dağılımı (1992-2000)	201
GRAFIK: 5- Dünya Ticaretinin Dağılımı (1992-2000)	202

BİRİNCİ BÖLÜM

VII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI ÖNCESİ DURUM

I. DÜNYADA GELİŞMELER VE TÜRKİYE

Demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve liberalizm gibi kavramların ortak değerler olarak önem kazandığı; mal ve finans piyasalarının, bilgi ve teknolojinin ülke sınırlarını aştığı günümüzde ekonomik ve bir anlamda da siyasi ve kültürel bir küreselleşmeye doğru gidilmektedir.

Siyasi ve askeri alanda önemli belirsizliklere rağmen 1980'lerin ikinci yarısında soğuk savaşın sona ermesiyle tek kutuplu bir yapıya doğru gidildiği görülmektedir. Ekonomik alanda ise küreselleşme süreci yanında bölgesel bütünleşme hareketleri de hızla gelişmektedir. Bu çerçevede ağırlıklı olarak Avrupa Birliği, NAFTA ve Pasifik Bölgesi önem kazanmakta ve üç kutuplu bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Bu gelişmelere paralel olarak uluslararası normların ve kuralların, artan yaptırım gücü ile de desteklenerek giderek ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin diğer ülkelerdeki gelişmelerden soyutlanmış olarak etkin ve sağlıklı politikalar oluşturmaları mümkün değildir.

1993 yılında tamamlanan Uruguay Turu, küreselleşme sürecinin dünya ticaretinin çok yönlü olarak serbestleştirilmesi konusunda katettiği önemli bir aşamadır. Uruguay Turu sonunda varılan Anlaşma ile uygulamayı yönetmek ve gözetmek için Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulmakta, mevcut imalat sanayii ürünlerine ilave olarak tarım, hizmetler ve fikri mülkiyet hakları da kapsama dahil edilmektedir. Anlaşma sonucunda dünyada büyümenin, ticaret hacminin, liberalleşmenin ve şeffaflaşmanın artacağı kabul edilmektedir.

Anlaşmanın, tarım ürünlerine yönelik desteğin ve ihracat sübvansiyonlarının azaltılması, sanayide tarife indirimine gidilmesi, tekstilde ihracat kısıtlamaları ve kotaların 2005 yılında kaldırılması, anti-damping koduna taraf olunması, fikri mülkiyet hakları ve ticaret ile ilgili yatırım tedbirlerinde oluşturulan kurallara uyulması konularında getirdiği yeni düzenlemeler, bu konulardaki politikaların tespit edilmesi ve uygulanmasında dikkate alınması gerekli uluslararası normları oluşturacaktır.

Yeni teknolojiler, özellikle enformasyon ve haberleşme teknolojilerindeki hızlı gelişme, ekonomik ve sosyal yaşamdaki değişimin nesnel tabanını oluşturmaktadır. Mal-hizmet, finans piyasaları ve şirket yapılarındaki küreselleşme aslında bu gelişmenin bir sonucu olarak hızlanmaktadır.

Dünyada, üretim sistemlerindeki ve bunun dayandığı teknoloji tabanındaki köklü değişimlerle bilgi toplumuna geçiş süreci yaşanmaktadır. Özellikle enformasyon teknolojisindeki gelişmelerin bir sonucu olan ileri otomasyon teknolojisi, yalnızca basit işgücünü değil, belirli ölçüye kadar beyin gücünü de ikame edebilme olanağını vermiştir.

Bu çerçevede kaliteli insangücüne dayanan bilgi yoğun sanayiler ve ileri üretim metodları hızlı gelişmenin belirleyicisi olmuştur.

Yeni dönemin belirleyicisi olan bilim ve teknoloji den tam olarak yararlanabilmek için, kurumsal yapıda ve her seviyedeki organizasyon yapılarında önemli değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Bu gelişmeyle birlikte küreselleşmenin dinamiğini belirleyen faktörler de hızla değişmektedir. Uluslararası sermayenin akış yönü ve üretim faaliyetindeki gelişmede, geleneksel olarak belirleyici olan niteliksiz ucuz işgücü ve hammaddenin bolluğu gibi unsurların önemi giderek azalırken, iyi yetişmiş işgücünün, gelişmiş bir teknolojik ve ticari altyapının varlığı ile etkin işleyen bir piyasa mekanizması ve nihai pazarın değişen ve gelişen tercihlerini yakından izleyebilme ve kolay ulaşabilme gibi unsurların önemi artmaktadır.

Böyle bir ortamda, çağdaş ekonomilerde arzulanan iktisadi ve sosyal hedeflere ulaşmada piyasalar ile devlete birbirlerini destekleyici ve tamamlayıcı önemli görevler düşmektedir. Yeni sanayileşme politikaları, yerli firmaları geliştirici ortamı hazırlamanın yanında, bir yandan uluslararası firmaların yerli üretimdeki payını artırmayı kolaylaştırırken diğer yandan yerli firmaların da uluslararası firmalarla dışarıda bağlantılar kurmasını desteklemektedir. Araştırma ve teknoloji politikaları bir yandan ulusal araştırma ve teknoloji gücünü artırmayı hedeflerken diğer taraftan uluslararası firmaların AR-GE faaliyetlerini dikkate almakta, bunlarla bilgi ağları oluşturmaya çalışmakta ve firmalararası stratejik ittifakları özendirilmektedir.

Ticaret politikaları yabancı sermaye yatırımlarının artan önemini dikkate alarak firma-içi ticaret ve üretim sürecini uluslararası işbölümünün asgari maliyetle işlemesine uyum sağlamaya yönlendirmektedir. Rekabet politikaları sadece iç piyasayı dikkate alan bir yaklaşım yerine uluslararası üretim faaliyetlerini ve uluslararası rekabet gücü kazanmada stratejik ittifakları içeren bir yaklaşımı esas almaktadır. İstihdam ve insan kaynakları ile ilgili politikalarda ise işgücünün niteliklerinin talebe uygun olarak yükseltilmesi ve uyumlu bir işgücü piyasası organizasyonu giderek önem kazanmaktadır.

Türkiye dünya ekonomileriyle bütünleşme bakımından, bir yandan küreselleşme hareketlerinin içinde yer almış, diğer taraftan da ekonomik güç odaklarından NAFTA ve Pasifik Bölgesi ile ticari ilişkilerini sürdürmüş ve Avrupa entegrasyonu hareketine tam katılma iradesini açıklamış bulunmaktadır.

AT ile tam üyelik hedefi doğrultusunda gümrük birliği sürecine giren ülkemiz, küreselleşmenin avantajlarından en üst düzeyde yararlanabilme fırsatını yakalamış bulunmaktadır. Bu fırsattan yararlanabilmek için, VII'nci Plan döneminde eğitim ve haberleşme altyapısı ile işgücü piyasası başta olmak üzere ekonomik ve sosyal altyapıda, devletin ekonomideki rolü ve organizasyon yapısında köklü değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda eğitim, bilim ve teknoloji, sanayileşme,

ticaret, rekabet ve işgücü piyasalarıyla ilgili politikaların yeniden düzenlenmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, uygulanacak iktisat politikalarının da uygun bir makroekonomik ortamı oluşturması gerekmektedir.

Dünyada 1980'lerde başlayan ekonomik yeniden yapılanmayla uyumlu bir gelişmenin sosyal alanda gerçekleşmemesi sonucu bu alandaki sorunlar artmıştır. OECD ülkeleri genelinde ekonomik canlanmaya rağmen ortalama işsizlik oranı uzun süreli eğilimini önemli ölçüde koruyarak yüzde 8 gibi görece olarak yüksek bir düzeyin üzerinde seyretmektedir. OECD bünyesinde istihdam ve işsizlik sorununa teknolojinin imkanlarını ve yeni girişimciliği de devreye sokan kapsamlı çözümler aranmaktadır. Dinamik Asya ekonomilerinde istihdam artışı önemli boyutlardadır. İşgücü sorunları bakımından gelişmekte olan ülkeler büyük güçlüklerle karşı karşıyadır. Dünyada toplam kayıtlı işsiz sayısının 120 milyonu aştığı tahmin edilmektedir. Gençlerde yüksek işsizlik toplumlarda sosyal parçalanma tehlikesini artıran bir unsur oluşturmaktadır. Farklı ülkelerde değişik şekillerde ortaya çıkmakla birlikte eksik istihdam yaygınlaşmaya devam etmektedir. Diğer taraftan teknolojik gelişme ve küreselleşmenin yarattığı potansiyellerin de katkısıyla dünyada işgücü arzının görece olarak kısa bir süre içinde büyük bir artış göstermekte olması, sonuçları tam olarak öngörülemez yeni etkiler yaratacaktır. Aynı zamanda ILO'nun temel sözleşmelerine bütün ülkelerde uyulması gereği önem kazanmaktadır.

Önemli bir göç baskısıyla karşı karşıya kalmış olan gelişmiş ülkeler, özellikle de Avrupa böyle bir akımı önlemek için tedbirler almıştır. Diğer taraftan göçmen işçilerin ve ailelerinin yaşadıkları toplumlara entegrasyonu ile ırkçılık ve yabancı düşmanlığından kaynaklanan sorunlar önemini korumaktadır.

Bütün ülkelerde sosyal güvenlik sistemlerinin kamu maliyesi üzerindeki yükü artmaktadır. Özellikle OECD ülkelerinde sosyal hakların özüne dokunmadan sosyal güvenlik hizmetlerini değişen koşullarda amaca yönelik ve etkin kılan, ekonomik yarar ile sosyal gelişme ve ihtiyaçları mümkün olan en geniş ölçüde bağdaştıran değişimler hedeflenmektedir. Sağlık alanında kapsamlı reform çabaları sürdürülmektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşlıların toplam nüfus içindeki payının artması sosyal güvenlik ve sağlık alanlarındaki yapıyı zorlamakta, kuşaklararası denge sorununun önemini artırmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda ve özellikle de en az gelişmiş ülkelerde açlık ve aşırı yoksulluk dahil ciddi güçlükler yaşanmaktadır. Dünyada toplam gelir artışının sürmesine rağmen, gerek ülkelerin kendi içinde gerekse uluslararası düzeyde eşitsizlikler büyüme eğilimi göstermiştir. Teknolojik ilerleme sosyal alandaki gelişme ve sosyal hizmetler açısından da yeni ve çok büyük potansiyeller taşımakla birlikte, teknolojik gelişmelerden sınırlı sayıda ülkenin yararlanması, ülkelerarası farkı daha da artıracak ve dünya çapındaki gelişmeyi de olumsuz yönde etkileyecektir. Ancak, gelecek yüzyılın en etkili araçlarından birini oluşturacak enformasyon süper otoyollarının birkaç ülkenin sınırları içinde kalmayarak çok sayıda ülkeyi kapsamalarının uluslararası gelişmişlik farklılıklarının azalması açısından büyük önemi bulunmaktadır. Genelde küreselleşmenin yarattığı bütün imkanlardan da uluslararası düzeyde yaygın bir şekilde yararlanılabilmeye ihtiyacı bulunmaktadır.

Dünyada gelişme dengesinin diğer bir kritik unsurunu oluşturan çevre konusunda 1992'de Rio'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda belirlenen ilkelerin hayata geçirilmesinde sınırlı ölçüde de olsa gelişme kaydedilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma anlayışının yaygınlaşmasına rağmen, çevrenin ve dünyamızın geleceği üzerindeki tehlikeler ortadan kalkmış değildir. Buna karşılık teknolojinin sağladığı imkanların çevre sorunlarının çözümü doğrultusunda kullanılmasıyla bu alanda büyük ilerlemeler sağlanabileceği ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede başlı başına bir sektör niteliği kazanmakta olan çevre konusunun üretim, istihdam ve ticaret açılarından önemi artmıştır.

Mart 1995'te Kopenhag'da toplanan BM Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde, ekonomik ve sosyal politikaları içiçe ele alan ve çevreyi de içeren, piyasa mekanizması temelinde insan merkezli bir kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik bütüncül bir kalkınma ve gelişme yaklaşımı üzerinde en geniş mutabakatın sağlanmış olması kayda değer bir gelişme oluşturmaktadır. Bu zirvede aynı zamanda demokratikleşme ve insan haklarının gerek dünya çapındaki öneminin gerekse ülkelerin dünyadaki konumları üzerindeki etkisinin arttığı da daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Kadın haklarının önemi ve kadınların eğitiminin kalkınmanın önemli bir itici gücünü oluşturduğu giderek daha iyi anlaşılmaktadır.

Dünyadaki bu eğilimler, Türkiye'nin sosyal alandaki gelişmesini bütüncül bir yaklaşım çerçevesinde daha da güçlendirmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda teknolojik gelişme sürecinde işgücünün niteliğinin yükseltilmesi uluslararası rekabet açısından da özel bir öneme sahiptir. Türkiye'nin ILO standartlarına uyum konusundaki genelde olumlu konumunu geliştirmesi ve aynı zamanda işgücü piyasasının etkinliğini artırması uluslararası ortamdaki gelişmeler açısından da önem taşımaktadır. AB ile uyum süreci de dikkate alındığında sosyal güvenlik alanında gerçekleştirilecek reformların sosyal güvenlik sistemini bir taraftan yaygınlaştırması ve etkinleştirilmesi diğer taraftan da bu sistemi piyasa sinyalleri ve özel sektörün katılımına da etkili bir şekilde açarak ekonomik açıdan yaşayabilir bir yapıya kavuşturmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Sonuç olarak; VII'nci Beş Yıllık Kalkınma Planı, dünyadaki hızlı yapısal değişimler ve bunların ortaya çıkardığı rekabet ve uluslararası bağımlılık sürecinde Türkiye'nin çağı yakalamak için köklü yapısal değişim ve toplumsal dönüşümlere zorlandığı bir ortamda hazırlanmaktadır.

II. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ

1. EKONOMİK GELİŞMELER

Türkiye'de 1980 sonrası dönemde, rekabete açık ekonominin ilke ve esaslarının yerleştirilmesi, dış ticaretin serbestleştirilmesi, makro ve mikro fiyatların belirlenmesinde idari kararlar yerine büyük ölçüde piyasa güçlerinin ikame edilmesi ve yurtiçi mali piyasaların yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu sürecin bir tamamlayıcısı olarak, 1989 yılında uluslararası sermaye hareketleri tamamen serbest bırakılmıştır. Bu dönemde, kamu kesiminde yeniden yapılanma çalışmaları da sürdürülmüştür.

1980 sonrasında GSMH büyümesinde, imalat sanayii kapasite kullanımında, ihracat hacminde, imalat sanayiinin ihracat içindeki payında ve dış ticaret hacminin GSMH'ya oranında önemli artışlar sağlanmıştır.

1980'li yıllardaki bu gelişmelere rağmen kamu açıkları, kronikleşen yüksek enflasyon, imalat sanayindeki yatırım eksikliği ve özellikle rekabet ortamını geliştirecek yapısal değişikliklerin kamu ve özel kesimde gerçekleşmemesinin yarattığı sorunlar önemini korumuştur.

VI'ncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ile, uluslararası rekabete açık bir yapı içerisinde, sanayileşmenin hızlandırılması, kronik hale gelen enflasyonun düşürülmesi, cari işlemler dengesinde sağlıklı ve sürekli bir fazlaya ulaşılması, kalkınmada özel kesimin rolünün artırılması ve kaynak tahsisinde yatırımlara öncelik verilmesi temel hedefler olarak belirlenmiştir.

Ancak, önceki plan dönemlerinde başlayan ve VI'ncı Plan döneminde de sürekli olarak artan kamu açıkları, ekonominin dışa açılması ve serbestleştirilmesi yönünde sağlanan olumlu gelişmelerden elde edilecek faydaları önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Özellikle, maliye politikasının hedeflenenin tersine genişlemeci bir eğilim içine girmesi, iç talebe dayalı istikrarsız bir büyüme yapısının oluşmasına ve yükselmiş olan fiyat artışlarının kronik hale gelmesine neden olmuştur.

VI'ncı Plan döneminde başlayan kısa vadeli dış kaynak girişinin yanısıra, ithalatta koruma oranlarında gerçekleştirilen hızlı düşüşler, reel ücret ve maaşlardaki hızlı artışlar ve yeni mali araçların getirdiği imkanlar iç talebin önemli ölçüde canlanmasına yol açmıştır.

Yükselen kamu açıklarına bağlı olarak artan iç faiz oranları sıcak para girişini hızlandırmış ve Türk Lirasının reel olarak aşırı değer kazanmasına neden olmuştur. Bu gelişme işgücü maliyetindeki reel artışlar, doğrudan ve dolaylı ihracat teşviklerindeki azalma ile birleşerek Türk ekonomisinin hızla rekabet gücünü kaybetmesine yol açmıştır. Sonuçta, yüksek kamu açıklarından kaynaklanan ekonominin iç dengesizlikleri dış dengede de hızlı bir bozulmaya neden olmuş, ithalat hızla artmış, ihracat yavaşlamış ve dış ticaret açıkları önemli boyutlara ulaşmıştır. Hızla bozulan iç ve dış dengeler, 1994 yılı başında para, sermaye ve döviz piyasalarında ciddi bir krize yol açmıştır.

Ekonomiyi hızla istikrara kavuşturmak, kamu açıklarını daraltmak, dış talebe dayalı bir büyüme yapısı oluşturmak ve ekonomik istikrarı sürekli kılacak yapısal reformları başlatmak amacıyla 5 Nisan 1994 tarihinde Ekonomik Önlemler Uygulama Planı yürürlüğe konulmuştur.

Uygulama Planı ile öncelikle kamu harcamalarının kontrol altına alınmasına ve kamu gelirlerinin artırılmasına yönelik tedbirler ile ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik düzenlemelere öncelik verilmiştir. Bu kapsamda, KİT fiyat ayarlamaları yapılmış, petrol ürünleri üzerinden alınan vergilerde düzenlemelere gidilmiş ve ekonomik denge için ek vergiler ihdas edilmiştir. Kamu giderlerinde, cari harcamalar başta olmak üzere yatırım

harcamalarında da kısıntılar yapılmış, KİT transferleri sınırlandırılmış, kamu kesiminde yeni personel alımı durdurulmuş, geçici ve mevsimlik işçilerin istihdam sürelerine sınırlama getirilmiştir. Bu tedbirlere ilave olarak, mali piyasalarda istikrarı sağlayacak ve mali sisteme güveni tesis edecek kurumsal ve yasal düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir.

Ekonomik Önlemler Uygulama Planı kapsamında, orta vadede kamu kesiminin ekonomideki ağırlığını azaltan, gelir ve giderlerini daha sağlıklı bir yapıya kavuşturan ve piyasa koşullarının egemen olduğu bir ekonomik altyapının oluşumuna imkan veren yapısal düzenlemeler de yapılmıştır.

Bu kapsamda, ekonomide etkinliği ve verimliliği artırmak amacıyla geniş kapsamlı uzlaşma zeminine dayanan Özelleştirme Kanunu çıkarılarak gerekli kurumsal düzenlemeler oluşturulmuş, özel kesim veya yabancı sermayeli şirketlerin büyük altyapı projelerine katılımını sağlayacak Yap-İşlet-Devret modeline ilişkin yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir.

Hazinenin ve diğer kamu kuruluşlarının Merkez Bankası kaynaklarına başvurmasını kademeli şekilde azaltan yasal düzenleme yapılarak, Merkez Bankasının özerkliğini artırma yönünde önemli bir gelişme sağlanmıştır. Sosyal güvenlik kurumlarının kaynak yaratmalarının sağlanması, bütçe üzerindeki yüklerinin azaltılması ve emeklilikte fayda-maliyet dengesinin kurulması hedefi doğrultusunda mevzuat çalışmaları sürdürülmüş; tarımsal desteklemenin daha rasyonel bir yapıya kavuşturulması yönünde önemli düzenlemelere gidilmiştir.

Bu çerçevede, 5 Nisan Ekonomik Önlemler Uygulama Planı orta ve uzun dönemde büyüme potansiyelini sürekli artırabilmek amacının önemli bir parçasını oluşturmuştur. Uygulanan istikrar önlemleri ve yapısal düzenlemelerin etkisiyle, kamu açıkları ve dış ticaret açıkları önemli ölçüde daraltılmış, Türk Lirası gerçek değerine kavuşturulmuş ve mali piyasalarda istikrar sağlanmıştır. Bununla birlikte, kamu açıklarını hızla daraltarak ve iç talebi kontrol altına alarak ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik radikal düzenlemeler, 1994 yılında büyüme hızının önemli ölçüde gerilemesine yol açmıştır.

Bu çerçevede, VI'ncı Plan dönemine ilişkin değerlendirmelerin 1990-1993 dönemi ile istikrar önlemleri ve yapısal düzenlemelerin ağırlık kazandığı 1994 yılı ayırımında yapılması uygun olacaktır.

1990-1993 döneminde GSMH büyüme hızı, yılda ortalama yüzde 6 seviyesine ulaşmakla birlikte, istikrarsız bir yapıda gelişmiştir. Bu dönemde, yüksek kamu açıkları ve kısa vadeli sermaye girişi ile desteklenen iç talep genişlemesi büyümenin itici gücünü oluşturmuştur. 5 Nisan Kararları ile uygulamaya konulan istikrar önlemlerine bağlı olarak iç talebin önemli ölçüde daralması sonucunda, sabit fiyatlarla GSMH 1994 yılında yüzde 6 oranında gerilemiştir. Böylece, VI'ncı Plan döneminde ortalama GSMH büyüme hızı yüzde 3,5 olarak gerçekleşmiştir.

Kamu açıklarının özel kesimin yatırım amacıyla kullanacağı fonların miktar ve maliyeti üzerindeki baskısı VI'ncı Plan döneminde de önemini korumuştur. Bununla birlikte, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve OECD ülkelerinde yaşanan ekonomik durgunluk özel kesimin uygun koşullarda dış finansman imkanlarına kavuşmasını sağlamıştır.

Özel kesim sabit sermaye yatırımları 1990-1993 döneminde 1994 fiyatlarıyla yıllık ortalama yüzde 13,5 oranında artmıştır. Ancak, 1994 yılında iç talepteki daralma, mali piyasalardaki belirsizlik ortamı, kredi maliyetlerindeki yükselme ve dış finansman imkanlarının azalmasına bağlı olarak özel kesim sabit sermaye yatırımlarının yüzde 9 civarında gerilediği tahmin edilmektedir.

VI'ncı Plan döneminde 1994 fiyatlarıyla 1.176 trilyon liralık hedefe karşılık, 1.348 trilyon liralık kamu sabit sermaye yatırımı gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde, kamunun imalat sanayii yatırımlarından çekilerek sosyal ve ekonomik altyapı yatırımları üzerinde yoğunlaşması politikası sürdürülmüş, eğitim ve sağlık sektörlerine ağırlık verilmiştir. V'inci Plan döneminde kamu sabit sermaye yatırımları içinde ortalama yüzde 8,9 olan imalat sanayii payı, VI'ncı Plan döneminde yüzde 4,7'ye düşmüştür. Diğer yandan; ekonomik büyümenin sağlanması, bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi, uluslararası rekabet gücünün artırılması, çevrenin korunması ve genel olarak yaşam standardının yükseltilmesi hedefleri doğrultusunda fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarının toplam kamu yatırımları içerisindeki payı yüzde 89,3 düzeyine ulaşmıştır.

VI'ncı Plan döneminde kamu sabit sermaye yatırımları içinde yüzde 38 pay ile ulaştırma ve haberleşme sektörü birinci sırada yer alırken, bunu yüzde 17,4 payla enerji, yüzde 12,7 ile diğer kamu hizmetleri ve yüzde 9,4 ile tarım sektörü izlemiştir. Bu dönemde özellikle sağlık ve eğitim yatırımlarına ağırlık verilmiş ve V'inci Plan döneminde kamu sabit sermaye yatırımları içindeki payları yüzde 1,5 ve yüzde 4,6 olan bu sektörlerin VI'ncı Plan döneminde payları sırasıyla yüzde 3,1 ve yüzde 7,2 olarak gerçekleşmiştir.

1989 yılı sonrasında reel ücretlerde kaydedilen yüksek artışlar sermaye yoğun yatırımlara hız kazandırmış ve özel kesim imalat sanayii yatırımlarında 1990 ve 1993 yıllarında yüksek oranlı artışlar kaydedilmiştir. Diğer taraftan, izlenen gelir politikalarının bir sonucu olarak konut yatırımları da söz konusu dönemde canlılığını korumuştur. Ayrıca, havayolu ulaştırmasının rekabete açılmasının da etkisiyle, ulaştırma sektörü yatırımlarının özel kesim yatırımları içindeki payında artış kaydedilmiştir.

Makroekonomik istikrarın yeterince sağlanamamış olması ve belirsizliğin sürmesinin de etkisiyle özel kesim yatırımlarında ticarete konu mal ve hizmet üreten sektörlerin payında VI'ncı Planda amaçlanan artış gerçekleştirilememiştir. Sanayi için ayrılan kaynakların, kontrol mekanizmasının etkin olamaması nedeniyle amacına uygun kullanılmadığı, bunun sonucunda kaynak dağılımında rasyonalizasyonun sağlanamadığı gözlenmiştir.

1990-1993 yılları arasında toplam 3.408 milyon dolar yabancı sermaye girişi gerçekleştirilmiştir. Ancak, Türkiye'nin dünyadaki toplam yabancı sermaye yatırımlarından aldığı pay yüzde 0,4 ile, gelişmekte olan ülkelere yapılan yabancı sermaye yatırımlarından aldığı pay ise yüzde 2,5 ile sınırlı kalmıştır. 1994 yılında 637 milyon dolar yabancı sermaye girişi sağlanmıştır.

Mali piyasaların serbestleştirilmesi ve mali araçların geliştirilmesi yönündeki düzenlemeler özel kesim tasarruflarının artmasına katkıda bulunmuştur. 1990-1993 döneminde özel kesim tasarrufları ortalama yüzde 13,3 oranında artmış, özel tasarrufların GSMH içindeki payı yüzde 24,5'e yükselmiştir.

Ancak, personel giderleri ve faiz ödemelerindeki genişlemeye bağlı olarak hızla yükselen kamu kesimi tasarruf açıkları, toplam yurtiçi tasarrufların GSMH içindeki payında hedeflenen artışa ulaşılmasını engellemiştir. Bu dönemde toplam yurtiçi tasarruflar toplam yatırımları karşılamada yetersiz kalmıştır. Ortaya çıkan tasarruf açığı dış kaynak girişi ile karşılanmış, dış kaynak kullanımının GSMH'ya oranı 1993 yılında yüzde 5'e yükselmiştir.

VI'ncı Plan döneminde sermaye transferleri üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması ve Türk Lirasının konvertibl hale gelmesi ile birlikte, sermaye hareketlerinin ekonomik dengeler üzerindeki etkisi önemli ölçüde artmıştır. Yüksek kamu açıklarının yurtiçi faizler üzerindeki baskısının sürdüğü bir ortamda sermaye hareketlerindeki serbestleşme yurt dışından kısa vadeli sermaye girişini hızlandırmıştır. Böylece, kamu ve özel kesimin finansman imkanları genişlemiş ve uluslararası rezervler artmıştır. Ancak, kısa vadeli sermaye girişlerinin kontrolsüz biçimde hızla artması Türk Lirasının reel değer kazanma sürecine girmesine neden olmuştur. Bunun yanında, 1989-1992 döneminde verimliliğin üstündeki reel ücret artışları da ekonominin rekabet gücünü azaltmıştır.

Körfez krizi ve OECD ülkelerindeki durgunluğa bağlı olarak ihracat pazarlarının daraldığı ve koruma oranlarının düşürüldüğü bir ortamda, yüksek kamu açıklarından kaynaklanan iç talep genişlemesi, 1990-1993 döneminde ihracat artışını önemli ölçüde sınırlarken, ithalatta yüksek oranlı artışlara yol açmıştır. 1989'da yüzde 73,6 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 1993 yılında yüzde 52,1'e gerilemiş, dış ticaret açığı da 4,2 milyar dolardan 14,2 milyar dolara yükselmiştir.

Turizm gelirlerinde ve diğer görünmeyen gelirlerde son yıllarda olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. 1989'da 2,6 milyar dolar olan turizm gelirleri 1993 yılında 4 milyar dolara yükselmiş, diğer görünmeyen gelirler ise aynı dönemde 3,9 milyar dolardan 6,7 milyar dolara çıkmıştır.

Cari işlemler dengesinde ithalata bağlı olarak dalgalanmalar gözlenmiş, 1989 yılında 961 milyon dolar fazla veren cari işlemler hesabı, 1993 yılında 6,4 milyar dolar seviyesinde sürdürülmesi mümkün olmayan bir açık vermiştir.

1994 yılında dış dengenin yeniden kurulması yönünde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Türk Lirasının reel olarak değer kaybetmesinin yanısıra; ihracatın kısa vadeli finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik uygulamalar ve dünya ekonomisindeki canlanmanın etkisiyle ihracatta hızlı bir artış dönemine girilmiştir.

Diğer yandan, iç talepteki daralma, Türk Lirasının reel değer kaybı ile ithalatın pahalılaşması ve yurt dışı kredi imkanlarının azalması sonucunda ithalatta hızlı bir düşüş kaydedilmiştir. Böylece, cari işlemler hesabı 1994 yılında 2,6 milyar dolar civarında fazla vermiştir.

1989 yılı sonunda 41,8 milyar dolar olan dış borç stoku, 1993 sonunda 67,4 milyar dolara çıkmıştır. Toplam dış borç stoku içinde kısa vadeliilerin payı 1990-1993

döneminde sürekli bir artış eğilimi göstererek 1989 yılındaki yüzde 13,8 seviyesinden 1993 yılında yüzde 27,5'e yükselmiştir. Dış borç stoku, 1994 yılı sonu itibariyle 65,6 milyar dolara gerilemiş, kısa vadeli borçların toplam borç stoku içindeki payı yüzde 17,2'ye düşmüştür.

Kamu harcamaları, 1989 yılından itibaren personel ve faiz giderlerinin yükselmesi sonucunda hızla artmıştır. Bu gelişmede, 1984 yılı sonrasında kamu açıklarının yüksek reel faizli iç borçlanma ile finanse edilmesinin getirdiği faiz yükü, borçlanma vadelerinin giderek kısalması ve 1989-1993 döneminde maaş ve ücretlerde sağlanan yüksek reel artışlar etkili olmuştur.

Konsolide bütçe harcamaları personel ve faiz ödemelerinin yükselmesi sonucunda hızla artarken, bütçe gelirlerindeki artış sınırlı kalmış, Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranı 1989 yılında yüzde 3,3 iken, 1993 yılında yüzde 6,7'ye yükselmiştir. 1988-1992 döneminde bütçe finansmanında net dış borçlanmanın önemini yitirmesi sonucunda iç borçlanmadaki artış, iç borçlanma faizlerinin yükselmesine ve borçlanmada vade yapısının kısalmasına yol açmıştır.

Koruma oranlarının yüksek olduğu, Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değerinin düşük tutulduğu ve ücretlerin kontrol altında olduğu bir ortamda karlı gözüken KİT'ler, artan dış rekabet ortamında ve hızlı ücret artışı sonucunda süratle zarar etmeye başlamıştır. Konsolide Bütçeden yapılan transferler hariç tutulduğunda işletmeci KİT açıklarının GSMH'ya oranı 1989 yılında yüzde 2,5 iken, 1993 yılında yüzde 3,8'e yükselmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarının aktüeryal dengelerindeki bozulma, mahalli idarelerin özellikle personel harcamalarındaki artış ve fonların da açık vermeye başlamaları kamu kesimi borçlanma gereğindeki yükselmeye katkıda bulunmuştur. Kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH içindeki payı 1989 yılında yüzde 5,3'den 1991'de yüzde 10,2'ye, 1993 yılında da yüzde 11,7'ye çıkmıştır.

Kamu açıklarının finansmanında 1991 yılına kadar iç borçlanmaya ağırlık verilirken, 1991 yılından itibaren Merkez Bankası kaynakları da artan ölçüde kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim, Hazine Kısa Vadeli Avans kullanımının GSMH içindeki payı 1990 yılında yüzde 0,1 iken, 1991 yılında yüzde 1,7'ye, 1993 yılında ise yüzde 2,7'ye yükselmiştir. Bu gelişmeler, fiyat istikrarını sağlamaya yönelik etkin bir para politikası uygulanmasını güçleştirmiştir.

5 Nisan Ekonomik Önlemler Uygulama Planı kapsamında yürürlüğe konulan düzenlemeler sonucunda, 1994 yılında toplam kamu kesimi borçlanma gereğinde önemli bir iyileşme sağlanmıştır. 1993 yılında yüzde 11,7 seviyesine yükselen toplam kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranı 1994 yılında 3,5 puan düşürülerek yüzde 8,2 düzeyine gerilemiştir.

1994 yılında, kamu açıklarının finansmanında Merkez Bankası kaynaklarının payı önemli ölçüde gerilemiş ve Hazine Kısa Vadeli Avans kullanımının GSMH içindeki payı, 1994 yılında yüzde 1,3'e düşürülmüştür.

1994 yılında kamu açıklarında önemli bir düşüş sağlanmasına ve faiz dışı bütçe fazlası verilmesine rağmen, dış borçlanma imkanlarının sınırlı kalmasına bağlı olarak, kamu kesiminin mali piyasalar üzerindeki baskısı devam etmiştir.

Sermaye hareketlerinin serbest bırakılması ve mali piyasalardaki araçların çeşitlenmesi ile birlikte kamu kesiminin faiz oranları ve döviz kurları üzerindeki kontrolü zayıflamış, bu büyüklüklerin piyasa koşulları içinde belirlenmesi önem kazanmıştır. Bu gelişmeler, döviz kurlarının istikrarlı bir yapı içinde gelişmesi ve faiz oranlarında kalıcı bir düşüşün sağlanması bakımından, kamu kesimi finansman dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasının zorunlu olduğunu ortaya koymuştur.

1990-1993 döneminde, kamu kesimi açıklarının giderek büyümesi ve bu açıkların finansmanında iç borçlanmanın ağırlığının artması, hem özel kesimin kullanabileceği yurtiçi fonlar üzerinde baskı yaratarak faizlerin yüksek kalmasına neden olmuş, hem de uzun vadeli finansman araçlarının gelişimi ve mali piyasaların derinleşmesinde hedeflenen düzeye ulaşılmasını engellemiştir.

Mali derinleşmenin bir göstergesi olan Döviz Tevdiat Hesaplarını da içeren geniş tanımlı para arzının (M2Y) GSMH'ya oranı, 1988 yılında yüzde 26,9 olan seviyesinden sadece 0,4 puan artarak, 1993 yılında yüzde 27,3'e yükselmiştir. Diğer taraftan, aynı dönemde kamu iç borçlanmasının M2Y'e oranı yüzde 8,2'den yüzde 27,7'ye yükselmiş ve kamu kesiminin mali sistem üzerindeki baskısı artmıştır.

Kamu kesiminin mali sistem üzerindeki baskısının giderek ağırlaşması, faiz oranlarının yükselmesi ile birlikte, vade yapısının kılmasına ve enflasyonist beklentilerin süreklilik kazanmasına yol açmıştır. 1990-1993 döneminde ortalama fiyat artışı yüzde 60 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde, geriye doğru endeksleme alışkanlığı yaygınlaşmış, geçmiş dönem fiyat artışları mal ve faktör fiyatlarının oluşumunda en belirleyici unsur haline gelmiştir.

1990-1993 döneminde, kamu açıklarının sürekli artmasına rağmen fiyat artış hızlarında önemli dalgalanmalar kaydedilmemiştir. Bu gelişmede, Türk Lirasının reel değer kazanması, OECD ülkelerindeki ekonomik durgunluk nedeniyle dış ticaret hadlerinin lehte gelişmesi ve koruma oranlarının düşürülmesi ile birlikte ithalattaki yüksek artışların, ticarete konu olan sektörlerde fiyat artış hızlarını sınırlaması etkili olmuştur. Bununla birlikte, fiyat artışlarının yüksek seviyesi ekonomide belirsizliği artırarak kaynak kullanımında etkinliği azaltmış ve ekonominin orta vadeli büyüme potansiyelini olumsuz yönde etkilemiştir.

Ekonomik birimler kambiyo rejiminin serbestleştirildiği bir ortamda enflasyondan korunmak amacıyla tasarruflarını dövize yöneltmişlerdir. Döviz cinsinden mevduatın toplam mevduat içindeki payının hızla artması ile kendini gösteren dolarlaşma eğilimi, tüm piyasaları döviz hareketlerine daha duyarlı hale getirmiştir.

VI'ncı Plan döneminde devlet, üretim ve dağıtım gibi ekonomik faaliyetlerden çekilememiş ve piyasalara müdahaleci yaklaşımından yeterince uzaklaşmamıştır. Toplumsal refahın artırılması amacıyla ekonomik faaliyetlerin piyasa mekanizması ile gerçekleştirilmesi sürecinde devletin kural koyma ve gözetme işlevi önem taşımaktadır. Mal ve hizmet piyasalarında rekabet ortamını sağlamaya yönelik Rekabetin Korunması

Hakkındaki Kanun'un henüz işlerlik kazanmaması ve fikri ve sınai haklarla ilgili mevzuatın yetersiz oluşu, rekabet ortamının sağlanmasında, kıt olan kaynakların etkin olarak kullanılmasında ve dünya ekonomisi ile bütünleşmede sorunlara neden olmuştur.

Tarım ve sanayide amaçlanan gelişmenin gerçekleştirilebilmesi ile altyapı hizmetlerinde etkinliğin artırılabilmesi için, bu alanlardaki yapısal sorunların hızla çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon nedeniyle tarım alanları azalmakta, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu sonucunda küçük işletmelerin payı artmaktadır. İlgili kuruluşlarda ve işletme düzeyinde yeterli ve düzenli kayıt tutulmaması nedeniyle istatistiki bilgiler sağlanamamaktadır. Tarım sektöründe araştırma, eğitim ve yayım hizmetleri yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Uygulanan destekleme politikaları sonucu bazı ürünlerde ekim alanları genişlemiş ve üretim fazlası oluşmuştur. Ayrıca, üretimin yönlendirilmesi, pazarlanması, fiyat oluşumu, üreticilere hizmet götürülmesine yönelik üretici düzeyindeki örgütlenme yetersizdir.

AT ile gerçekleştirilecek gümrük birliği öncesinde sanayi en önemli sorunlarından biri bazı sektörlerde rekabet gücünü zayıflatan temel faktörler; makroekonomik istikrarın sağlanamaması ve bu çerçevede kronikleşen yüksek enflasyon, sermaye birikiminin yetersiz olması, sermaye maliyetinin ve sanayi temel girdi fiyatlarının yüksek olması, kurumsal yapıdaki istikrarsızlık ile teknolojiye gelişmelerin yeterince izlenememesi, sanayide teknoloji üreten bir düzeye ulaşamaması, ölçek sorunları ile uluslararası standartlarda ürün kalitesine ve ürüne yönelik pazarlama organizasyonunda yeterli seviyeye gelinememesidir.

Altyapı sektörlerinde, ulusal politika eksikliği ve yetki dağınıklığının yanı sıra, hizmetlerin planlanmasında ve uygulanmasında ciddi bir koordinasyon eksikliği mevcuttur. Altyapı proje stokunun, ülke finansman imkanlarının üzerinde oluşturulması, öncelikli projelere dahi zamanında yeterli kaynak ayrılmasına imkan vermemekte; altyapının planlanması, gerçekleştirilmesi, kullanılması ve idamesi sürecine kullanıcıların fikirsel, fiziksel ve mali düzeyde katılımı yeterli düzeyde sağlanamamaktadır. Tamamlanan altyapının bakımı ve işletimi için yeterli kaynak genellikle ayrılamamaktadır. Altyapıda rekabet koşullarını düzenleyen yasal çerçeve oluşturulamamıştır. Aynı konuyu ilgilendiren yasalar arasındaki çelişkiler nedeniyle doğan hukuki sorunlar, amaçlanan hedeflere ulaşılmasını engellemektedir. Sağlıklı ve ulaşılabilir bilgi bankaları oluşturulamamış, altyapı teknikleri ve teknolojisi ile ilgili araştırma ve geliştirme kurumları yeterli düzeye getirilememiştir.

Sonuç olarak; VI'ncı Plan döneminde ortaya çıkan gelişmeler, kamu açıkları ve kısa vadeli sermaye girişi ile desteklenen tüketime dayalı büyüme ortamının sürdürülebilir olmadığını, ekonomik dengelerin sağlanmasında para ve maliye politikalarının uyum içinde uygulanması gereğini, dış ticaretin ve sermaye hareketlerinin serbestleştirildiği bir ortamda yurtiçi makro politikaların uluslararası konjonktürdeki gelişmelerle tutarlılığının önemini, ekonomi politikaları ile ilgili kararların zamanlamasındaki önemi ve sürekli

büyümenin temel şartı olan verimlilik artışını sağlayacak ortamı yaratmak için yapısal sorunlara süratle çözüm getirilmesi ihtiyacını açıkça ortaya koymuştur.

2. SOSYAL GELİŞMELER

Ülke nüfusunun eğitim düzeyinde yetersizlikler devam etmektedir. Okuma-yazma oranı erkeklerde yüzde 88,8, kadınlarda yüzde 72 olmak üzere, toplam yüzde 80,5 seviyesinde kalmıştır. Özellikle kadın nüfusta okuma-yazma oranı çok düşük olup, kadınların yüzde 28'i okur-yazar değildir. Öğrenim durumları itibarıyla; altı ve daha yukarı yaştaki nüfusun yüzde 46,1'i ilkokul, yüzde 7,6'sı ortaokul, yüzde 7,8'i lise ve dengi okul ve yüzde 3'ü de yüksekokul mezunudur.

Çağ nüfusu itibarıyla ilkokullarda okullaşma oranı yüzde 100 olmuş, ortaokullarda yüzde 65,6 düzeyinde kalmıştır. Sekiz yıllık zorunlu temel eğitime geçilememesi ortaokullardaki okullaşma oranının düşük kalmasına sebep olmuştur. Okullaşma oranları lise ve dengi okullarda yüzde 53, yüksek öğretimde ise yüzde 26,7 olarak gerçekleşmiştir. Ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitimin payı yüzde 42, yükseköğretimde açık öğretimin payı yüzde 53 seviyesindedir. Bu durum gerek ortaöğretimde, gerekse yükseköğretimde sağlıksız gelişmenin işareti olarak görülmektedir.

Eğitim sisteminin yapılanmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunlar önemini korumaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın merkeziyetçi yapısı, alt birimler ve taşra teşkilatlarının hareket imkanlarının sınırlı olmasına ve karar alma sürecinin yavaş işlemesine yol açmaktadır.

Tarım, sanayi ve hizmetler sektöründeki kuruluşların mesleki ve teknik eğitime yeterince yönelemeyişleri önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi işletmelerin eğitimle daha fazla ilgilenmeleri ve eğitim sürecine katılmalarının sağlanması önem arz etmektedir.

Eğitimde yönlendirme sisteminin yeterli olmaması, bazı mesleki ve teknik liselerin kapasitelerinin sınırlı olması ve yükseköğretime olan aşırı talep, öğrencilerin genel liselere yönelmelerine ve üniversite önünde yığılmalara sebep olmaktadır. Bu durum, öğrencilerin üniversiteye girme ümidiyle özel dersanelere devam etmelerine, kaynak ve zaman israfına neden olmaktadır.

Özel sektörün eğitim sürecine katılımı ve katkısı sınırlı kalmıştır. Toplam öğrenci sayısının yüzde 1,5'i özel öğretim kurumlarına devam etmektedir. Mevcut özel öğretim kurumları da kapasitelerinin ancak yüzde 50'sini kullanabilmektedirler. Anayasa'ya göre vakıflar dışındaki kişi ve kuruluşların yükseköğretim kurumu açamaması, özel öğretim kurumlarına verilen teşvik ve desteklerin yetersiz oluşu, özel öğretim kurumlarının gelişmesini sınırlandırmaktadır.

Genel kabul görmüş meslek standartları ile sınav ve sertifikasyon sisteminin kurulamayışı, gençlerin meslek seçimini güçleştirmekte, alınan diploma ve sertifikaların denklikleri konusunda belirsizliklere neden olmaktadır.

Altyapısı yeterince oluşturulmadan çok sayıda yeni yükseköğretim kurumunun açılması eğitim-öğretimin kalitesini olumsuz etkilemekte, öğretmen ve öğretim üyesi ihtiyacının karşılanmasında güçlükler yol açmaktadır. Öğretmen ve öğretim üyelerinin eğitim kurumlarına dağılımında dengesizlikler bulunmaktadır.

Demografik geçiş süreci içinde bulunan nüfusumuzun artış hızı bir sorun olarak önemini korumaktadır. Ülke genelindeki hızlı değişime rağmen, bölgeler arasında demografik göstergelerde farklılıklar devam etmektedir.

1985-1990 döneminde 3,4 olarak saptanan toplam doğurganlık hızının 1994 yılında 2,69'a, bebek ölüm hızının binde 67'den binde 46,8'e, yıllık nüfus artış hızının ise yüzde 2,17'den yüzde 1,78'e düştüğü tahmin edilmektedir.

Sayım arası dönemin on yıla çıkarılmış olması ve mevcut nüfus kayıt sistemindeki yetersizlikler nedeniyle, demografik değişimlerin izlenmesini mümkün kılacak, veri toplama çalışmalarında bütünlüğü sağlayacak ve kayıt sistemini ülke düzeyine yaygınlaştıracak yönde gerekli organizasyonlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Aile planlaması hizmetlerinin, hizmet gereksinimi duyan gruplara sürekli ve etkin bir şekilde ulaştırılması, ilgili sektörler arası işbirliğinin sağlanması, personelin eğitimi ve yerinde istihdamı konusunda karşılaşılan darboğazların giderilmesi önem taşımaktadır.

Günümüzde ailelerin bazı fonksiyonlarını devralmış kurumların hizmetlerine duyulan ihtiyaç artmıştır. Sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve yardımlar alanında yeterli hizmetin verilebilmesi, ailelerin kriz durumlarında veya ihtiyaç halinde başvurabilecekleri kurumsal yapının oluşturulması ihtiyacı sürmektedir.

Kadınların toplumsal statülerinin yükseltilmesi ve kalkınmaya katılımlarının artırılabilmesi için eğitim, sağlık, istihdam, sosyal güvenlik alanları ile ilgili göstergelerinin iyileştirilmesi, yasal açıdan kadın-erkek eşitliğini engelleyen hususların düzenlenmesi gerekmektedir.

Büyük kısmı önlenemez nedenlerden kaynaklanan bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması, çocukların sağlıklı gelişimlerini ve temel eğitimlerini engelleyen sorunların giderilmesi ve korunmalarını amaçlayan kurumsal yapının etkinliğinin artırılması ihtiyacı devam etmektedir. Çocuk ıslahı konusunda istenen gelişme sağlanamamıştır.

Bebek ölümleri, 5 yaş altı çocuk ölümleri, anne ölümleri, bağışıklama oranı gibi temel sağlık düzeyi göstergelerinde yeterli iyileşme sağlanamamıştır. Bu yetersizlik sadece sağlık sektörüyle ilgili sorunlardan değil çevre, beslenme, eğitim, konut, gelir dağılımı, temiz kullanma ve içmesuyu temini gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Sağlık hizmeti veren çok sayıdaki kamu kuruluşu arasında etkili koordinasyon ve işbölümü sağlanamaması, hizmet birimlerinin belirli nüfus gruplarına yönelik olarak ayrı

ayrı örgütlenmesi, fiziki, mali ve beşeri kaynakların kullanılmasında verimsizliğe ve atıl kapasiteye yol açmaktadır.

Yatırımcı kurumların rasyonel olmayan kriterlere göre yatırımın yerini ve kapasitesini tespit etmeleri, ihtiyaçların en iyi şekilde karşılanması amacından uzak bir kaynak dağılımına yol açmaktadır.

Temel sağlık hizmetlerine yeterli öncelik verilememiş, gerekli olan altyapı ve insangücü eksiklikleri giderilememiş ve daha çok kaynak tüketen yataklı tedavi hizmetlerine yönelinmiştir.

Çağdaş işletmecilik esasına göre yönetilmemesi, kendi gelirleri ile giderlerini karşılayan idari ve mali özerkliğe sahip kuruluşlara dönüştürülemediği olması ve rekabete açık olmaması nedeniyle hastanelerden beklenen fayda elde edilememektedir. Etkili bir hasta sevk sisteminin kurulamamış olması hastanelere gereksiz hasta yığılmalarına yol açmaktadır.

Sağlık sektöründe beşeri kaynaklar etkili kullanılmamış, çalışanların görev, yetki ve sorumlulukları tam olarak belirlenmemiş, sağlık insangücününün mesleki, fonksiyonel ve coğrafi açıdan dengeli dağılımı sağlanamamıştır.

Sağlık sigortası bütün nüfusu kapsayacak şekilde genişletilememiş ve mevcut sigorta uygulamaları arasında norm ve standart birliği sağlanamamıştır.

Düşük verimli tarım sektöründeki istihdam 20,4 milyon düzeyindeki toplam istihdam içinde hala yüzde 45 gibi yüksek bir pay oluşturmaktadır. Verimlilikleri uluslararası ölçütlere göre düşük olan sanayi ve hizmet sektörlerinde yeterince istihdam yaratılamamaktadır. Oysa, nüfus artışının görece yüksekliği, işgücüne katılma oranlarındaki düşüşün yavaşlaması, köyden kente göç, AB'ye entegrasyon, özelleştirme, teknolojik gelişmeyi yakalama gereği gibi nedenlerle rekabetçi üretken istihdam yaratma gereği artmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin istihdam yaratma potansiyeli büyümekte, ancak işgücününün eğitim düzeyinin düşüklüğü üretken istihdamı geliştirme açısından önemli bir kısıtlama oluşturmaktadır. 1994 yılında yüzde 10,5'i bulan açık işsizlik kadar önem taşıyan eksik istihdam düzeyi yüzde 9,3 olmuştur. Belirli yörelerde işsizlik yaygın bir nitelik kazanmıştır. Kentlerde eğitilmiş gençlerin işsizlik oranı yüksek, kadınların işgücüne katılma oranı düşüktür.

1990 yılında 7,1 milyon kişi ile sivil istihdam içinde yüzde 38,6 oranında yer tutan ücretli istihdam, VI'ncı Plan döneminde yüzde 39,7'ye yükselmiştir. Ücretli çalışma oranı ülkenin gelişmişlik düzeyine göre düşük kalmaya devam etmiştir. Sendika üyesi işçi sayısında, kayıtlı işçi sayısındaki artışın da üzerinde bir artış gerçekleşmiştir. Toplu sözleşme kapsamındaki işçi sayısında ise yüzde 3 dolayında bir azalma olduğu tahmin edilmektedir. VI'ncı Plan döneminin ikinci yarısında grev ve lokavt sayıları ile grev ve lokavtlarda yitirilen gün sayıları çok büyük ölçüde düşmüş olmasına rağmen, çalışma barışının kalıcılığını sağlayacak organizasyonlara duyulan ihtiyaç giderilememiştir. Kayıtdışı çalışmanın yaygınlığı endüstri ilişkilerinin tabanını daraltıcı, çalışma sorunlarını artırıcı bir etki yapmaktadır. Onaylanan uluslararası sözleşme sayısı artırılmış, ancak bu sözleşmelerin iç mevzuata yansıtılması konusunda olduğu gibi, işgücü piyasasında esnekliği artıracak ve yaygınlaşmaya başlayan yeni çalışma biçimlerini düzenleyecek

mevzuatı geliştirme çalışmaları da yeterli düzeyde gerçekleştirilememiştir. Kamu kesimindeki istihdamın toplam ücretli istihdam içinde yüzde 40'ı bulan ağırlığı VI'ncı Plan döneminde de devam etmiştir.

1990-1994 döneminde maaş ve ücretlerde yüksek oranlı reel artışlar sağlanmıştır. Bu dönemde, işçi ücretleri kamu kesiminde 2,04 kat, özel kesimde 1,5 kat artarken, memur maaşlarındaki artış ise 1,02 kat olmuştur. VI'ncı Plan döneminde gelir dağılımını iyileştirici politikalar uygulanmış, ücretli ve maaşlıların GSYİH içindeki payları yükseltilmiştir.

Bilim ve teknoloji politikasının odak noktası, toplumun bilgi seviyesinin yükseltilmesi; AR-GE faaliyetleriyle desteklenen ürünlerin minimum maliyet, kalite, standart ve süreklilik ilkelerini yerine getirecek bir gelişmeyle sağlanmasıdır. Bu kapsamda ülkemizde uluslararası rekabet gücü elde edecek teknoloji üretebilme yeteneğine ulaşılamamıştır.

VI'ncı Plan döneminde hedeflenen araştırmacı personel sayısına ulaşılamamış, GSYİH'dan AR-GE faaliyetlerine yeterli kaynak ayrılamamış, bilgi toplumu olma hedefi doğrultusunda ve refahın artırılması yönünde yeterli mesafe alınamamıştır.

Herhangi bir kurum veya kuruluşa, özellikle karar alıcılara ihtiyaç duydukları nitelik ve miktardaki bilgiyi gerekli zamanda ve gerekli yerde sağlayabilecek hizmetler ve teknolojiler sistemi olarak tanımlanan bilgi altyapısı yetersizdir. Türkiye'de halen ulusal düzeyde toplanması zorunlu ve öncelikli veriler belirlenmemiş olup veriler belirli bir standartta değildir. İstatistik altyapısı, kurumlararası veritabanları ve bunların iletişimini sağlayan teknik metodolojiler istenen düzeyde oluşturulamamıştır.

Yazılım teknolojilerine sahip olmadan bilgi toplumunu yakalamak ve diğer sanayilerde rekabet gücüne ulaşmak mümkün değildir. Yazılımla ilgili gerekli yasal korumanın ve sektöre özgü teşvikin temini önem taşımaktadır.

Türkiye'deki eğitim kurumları, yıllık bilişim elemanı ihtiyacının halen beşte birini karşılamaktadır. Nitelikli ve örgün eğitim almış işgücünün sektörün sağlıklı ve verimli işleminde ve gelişmesinde önemi büyüktür.

Ülkemizde aktif ile pasif sigortalılar arasındaki dengenin bozulması, prim miktarı ile emekli aylığı ilişkisinin sağlanamaması, primlerin zamanında tahsil edilememesi, kurumların organizasyon yapılarının iyileştirilememesi, plasmanların verimli şekilde değerlendirilememesi, aktüeryal dengelere bakılmaksızın kurum mevzuatında değişikliğe gidilmesi, yaş sınırı olmaksızın emeklilik hakkının sağlanmış olması, prim karşılığı olmadan yapılan sosyal yardım zammı ödemeleri ve sigortacılıkla bağdaşmayan yükümlülükler sosyal güvenlik kurumlarının finansman sıkıntılarını artırmıştır. Bu durum, emekli aylıklarının düşük olmasına rağmen, Bütçeye önemli miktarda yük getirmektedir.

Belediye sayısı ve nüfusu VI'ncı Plan döneminde hızlı bir artış göstermiştir. Dönem sonunda 2.716 belediyenin sınırları içinde yaşayan nüfus 45,6 milyona ulaşmıştır. Türkiye nüfusunun yüzde 74,6'sı belediye sınırları içinde yaşamaktadır. Büyükşehir belediyeleri nüfusu ise toplam belediyeler nüfusunun yüzde 42,6'sıdır.

Kamu yönetiminin hem merkezde hem de mahallinde yeniden yapılanması gereği devam etmektedir. Merkezi idare ve mahalli idareler ve aynı yöredeki mahalli idare birimlerinin arasındaki koordinasyon eksikliği sürmektedir. Mahalli ve merkezi idare arasında hizmet ve kaynak dengesi kurulamamış, yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde mahalli idareler güçlendirilememiştir. Yerel nitelikli hizmetlerin büyük ölçüde merkezi idare tarafından yerine getirilmesi, halkın ihtiyaçları doğrultusunda etkili bir programlama yapılamaması idari etkinliği olumsuz yönde etkilemekte, mahalli idarelerin idari ve mali sorunlarının çözümünü merkezi idareden beklemesine yol açmaktadır. Aşırı merkezleşme sonucu görev, yetki, sorumluluk ve kaynak dağılımı açısından karmaşık bir idari, mali ve hukuki yapı oluşmuş, kamu hizmetlerinde etkinlik, verimlilik ve rasyonel kaynak kullanımı gerçekleştirilememiştir.

Kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla devletin rolünün değişen koşullar çerçevesinde yeniden tanımlanması ve değerlendirilmesi, kamu yönetiminin teşkilat yapısı, işleyişi ve personel rejiminden kaynaklanan sorunların giderilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır. Bu kapsamda, görev ve teşkilat yapısı arasında uyum sağlanması, gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesine yönelik hukuki ve idari düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.

Sosyal ve ekonomik gelişme ve nüfus artışının yanısıra belediyelerin mali ve teknik bakımdan güçsüz olmaları ile merkezi idarece yapılan yatırım harcamalarının geri dönüşünün olmaması, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma hizmetlerine olan talebi artırmaktadır. Su kaynaklarının planlanmasında, yönetiminde, korunmasında yetersizlikler devam etmekte, kuruluşlar arasında bilgi akışı ve koordinasyon etkili olarak sağlanamamaktadır. İçmesuyu ve kanalizasyon tesislerinin bakım, onarım ve yenileme çalışmalarının zamanında yapılmaması hizmetin kalitesini ve tesislerin verimli çalıştırılmasını olumsuz etkilemektedir.

Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere, nispi olarak geri kalmış illerden oluşan Kalkınmada Öncelikli Yörelere gelişmesine önem verilmiş, bu yörelere daha hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla kamu maliyesi, yatırımlar ve personel politikaları alanındaki uygulamalara Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli illere ağırlık verilerek devam edilmiştir.

VII'nci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde; bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, Kalkınmada Öncelikli Yörelere yaşayan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi ve göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması hedeflerine ulaşmak bakımından, bölgesel gelişme ve fiziki planlama çalışmalarına önem verilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Yüksek kentleşme hızı nedeniyle, kentlerin alt ve üst yapı yatırımları sürekli olarak artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır.

Kentlerde fiziki plan çalışmalarına gereken önem ve öncelik verilememiş, kent rantlarının yasa dışı yollardan paylaşılması ve kaçak yapılaşma artmış, kentsel arsa üretimi ihtiyacı karşılayamamıştır.

Nüfus, göç ve yüksek kentleşme hızına bağlı olarak ortaya çıkan konut sorunu ekonomik ve sosyal politikalar açısından önemini korumaktadır.

Ülkemizde 40 yıldan beri hız kazanarak süregelmekte bulunan kentleşme olgusu, temel bir kültür değişimi sorununu gündeme getirmektedir. Kente göç eden nüfusun kent yaşamına uyum sağlayamaması, kentleşememe sorunları, farklı bir kültüre geçişte yaşanan gecikme ve direnişler, kalkınma ve gelişme çabalarını yavaşlatan sosyal sorunlara yol açmaktadır. Bu bakımdan konuyu, kentlerin artan hizmet ve altyapı yatırım ihtiyaçlarının ötesinde, çok daha geniş kapsamlı bir geçiş sürecinin yapısal sorunları biçiminde ele almak gerekmektedir.

Kentlere, ekonomilerinin talep ettiği kadar nüfusun göç etmesiyle, işsizlik, gecekondu, altyapı eksiklikleri, çevre kirliliği, arsa ve arazi spekülasyonu gibi sorunların yanısıra, yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntılar, iç çatışmalar, bunalımlar gibi birey ve toplulukları derinden etkileyen sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bunlar kente göç edenleri, özellikle gençleri içlerine kapanmaya veya tam tersine radikal örgütlenmelere, yasadışı işlere ve suça eğilime yöneltmektedir. Konunun bu yönüne de mutlaka eğilmek ve özellikle genç neslin kentsel kültüre geçişini kolaylaştırıcı tedbirleri almak gerekmektedir.

Kırsal kalkınmanın süreklilik ve kalıcılık temellerine kavuşturulamaması, kır-kent arasındaki refah düzeyi farkının giderek açılmasına ve kırsal nüfusun büyük kentlere yığılmasına neden olmaktadır.

Kentlerde yaşama arzusunun artmasının yanısıra, sanayi, ticaret ve hizmetlerin metropollerde yoğunlaşmış olması, iş bulma olasılığının metropollerde daha yüksek oluşu, bu kentlerde aşırı nüfus birikimine yolaçmıştır.

Metropol özelliği taşıyan kentlerin mevcut sorunlarından arındırılması ve İstanbul'un uluslararası düzeyde bir metropol haline getirilmesi ihtiyacı artmıştır.

Özellikle metropollere yönelen ve aşırı ölçüde nüfus birikimine yolaçan göç; bir yandan bu merkezlerde işsizliğin artmasına neden olmakta; diğer yandan yerleşim, konut, çevre, altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık ve asayiş sorunlarını da artırmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çerçevesinde çevre politikalarının tüm ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonunun önemi giderek artmış bulunmaktadır.

Ancak ülkemizde, gerek 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun, gerek bu Kanun çerçevesinde çıkarılmış olan Yönetmeliklerin ve çevre ile ilgili mevcut diğer mevzuatın uygulanmasında, ilgili kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk paylaşımındaki belirsizlik ve yetersizlikler nedeniyle çevre yönetiminde etkenlik sağlanamamaktadır. Aynı konuyla ilgili olarak birden fazla kuruluşun yetkili olması, koordinasyon ve işbirliği konusunda yaşanan sorunlar biraraya geldiğinde hizmetin etkili bir şekilde yerine getirilmesi güçleşmektedir. Bu nedenle çevre alanında mevcut mevzuattaki uyumsuzlukların giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çevre Kanunu ve diğer çevre mevzuatı ile

denetimlerin yapılması ve yaptırımların uygulanması konusunda mülki amirlikler ve yerel yönetimlere verilen yetkilerin kullanılması ve sorumlulukların yerine getirilmesi için gerekli teknik donanım ve altyapı ihtiyaçlarının karşılanması ve nitelikli personel temini önem arz etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL AMAÇLAR VE İLKELER

Türkiye 21'inci yüzyıla çağdaş, üreten, gelirini adaletle paylaşan, insan haklarını ve demokratik özgürlükleri tam olarak kullanan, barış içinde bir ülke olarak girmelidir. Türkiye olanakları ve toplumsal dokusu ile bu atılımı gerçekleştirecek güce sahiptir.

Türkiye'yi 21'inci yüzyıla taşıyacak VII'inci Plan, küreselleşmenin avantajlarından en üst düzeyde yararlanarak çağı yakalamayı ve ülkemizin gelişmiş dünya ülkeleri arasında seçkin yerini almasını hedeflemektedir. Bu amaçla, özgür ve demokratik bir ortamın sağlanmasına, bireyin ön plana çıkarılmasına, sürdürülebilir hızlı bir büyümenin gerçekleştirilmesine, toplumun yaşam seviyesinin yükseltilmesi ve gelir dağılımının iyileştirilmesine, üretken istihdamın artırılmasına, sanayileşmenin hızlandırılmasına, teknolojiye atılım yapılmasına, dünya refahından daha yüksek pay alabilmek için eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve toplumun tüm bireylerine yeteneklerine uygun eğitimin verilmesine, kültürel gelişmenin sağlanmasına, toplumun tümünün sosyal güvenlik ve temel sağlık hizmetlerine kavuşturulmasına ve sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılmasına, çevrenin korunmasına ve geliştirilmesine çalışılacaktır.

Gelişen haberleşme ve enformasyon teknolojileri bireylerin hızlı bir şekilde çağdaş siyasal, ekonomik ve sosyal normları tanımalarına ve buna paralel olarak hayat standartlarında hızlı bir değişimin özlemini duymalarına yolaçmaktadır. İnsanların bu özlemlerini zaman içinde gerçekleştirebilecekleri yönündeki umutlarını canlı tutacak bir ortamın muhafazası ve özlemler ile gerçek dünya arasındaki bir mutsuzluk uçurumu oluşmamasına azami özenin gösterilmesi sağlıklı bir gelişmenin vazgeçilmez şartı olarak görülmektedir. Bu çerçevede, her alanda uygulanacak politikalar bu özlemlere cevap verebilecek, üretkenliği artırıcı bir yapısal dönüşümü sağlayacak şekilde ve ekonomik gerçekçilikten uzaklaşmadan orta vadede sürdürülebilir bir yapıda geliştirilecektir.

AT ile gümrük birliğinin gerçekleştiriliyor olması, Türkiye'ye bir yandan yeni fırsatlar yaratırken diğer yandan yeni sorumluluklar yüklemektedir. Bu gelişme ülkemizin yapması gereken değişimin ve yenileşmenin önemini daha da artırmıştır. Yapısal nitelikli kararların hızla alınması ve uygulamasına geçilmesi gerekmektedir.

Gümrük birliğinden beklenen faydaların sağlanabilmesi için, tüm kurumlar ve hukuki çerçeve gözden geçirilerek yeniden yapılandırılacak ve rekabet ortamının güçlendirilmesini sağlayacak reformlar gerçekleştirilecektir.

Türkiye'nin AB ülkeleri ile olan gelir ve verimlilik farklarını süratle kapatması için, yerli ve yabancı yatırımların hızla artırılması gerekmektedir. Bu amaçla yaratılacak uygun ekonomik ve sosyal ortam için, insangücünün niteliği yükseltilecek, bilim ve teknoloji politikaları ile ekonomik ve sosyal yapıda köklü değişiklikler yapılacaktır.

Ülke refahının artırılması, insangücünün düşük katma değerli faaliyetlerden ileri teknoloji kullanımını gerektiren yüksek katma değerli faaliyetlere kaydırılmasına ve verimliliğin süratle artırılmasına bağlı bulunmaktadır. Bu çerçevede eğitim-öğretim, bilim ve teknoloji altyapısının geliştirilmesi ve sanayileşmeye yeni bir ivme kazandırılması önem taşımaktadır.

İyi eğitilmiş genç nüfus 2000'li yıllarda Türkiye'nin en büyük avantajı olacaktır. Bu nedenle milli değerleri özümseyebilen ve evrensel değerlere açık, bilgi üretimine katkıda bulunabilen ve bilgiyi yaratıcı biçimde kullanabilen insangücünün yetiştirilmesi gerekmektedir. Böylece verimliliği ve refahı artırmak mümkün olacaktır.

Kurumsal yapının, kamu ve özel kesimdeki örgütlenmenin, toplumun yenilenme ve uyum gücünü artıracak şekilde yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi ekonomik ve sosyal alanda başarının temel şartıdır.

Kurumsal düzenlemelerde; kamu finansmanının iyileştirilmesi, mali sistemin rasyonelleştirilmesi ve ekonomide rekabet ortamının geliştirilmesi esas olacaktır.

Sosyal sorunları çözebilecek kurumsal düzenlemelerde, insan kaynaklarının geliştirilmesi, devletin sosyal görevlerinin yeniden tanımlanması, bölüşümün ekonomik ve sosyal dengeleri de dikkate alacak bir yapıda iyileştirilmesi, emek piyasasının etkinliğinin artırılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Sosyal devlet anlayışı toplumsal yararın yüksek olduğu eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konularında yoğunlaştırılacak, sübvansiyonlar bütçeleştirilecek, uygulamada fırsat eşitliği, objektiflik, etkinlik ve yararlanmaların ödeme gücü dikkate alınacaktır.

Fiziki altyapı, insangücü altyapısı ve kurumsal altyapıyla ilgili politikalar sürdürülebilir büyüme ortamını geliştirecek şekilde uygulanacaktır.

Devletin asli görevlerini tam olarak yapabilmesi için, özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilmesi hızlandırılarak küçülmesi sağlanırken, rekabetçi piyasa koşullarının hakim olmasını sağlamak üzere devletin kural koyma ve konulan kurallara uyulmasını sağlama işlevleri ağırlık kazanacaktır.

Devletin fiyatı piyasada oluşan mal ve hizmetlerle ilgili faaliyetleri düzenleyici müdahalesi sınırlı tutulacak, sistemin rekabet kuralları içinde etkin bir şekilde işlemesi sağlanacaktır. Bu çerçevede çiftçi, işçi, esnaf, tüccar, işadami, müteahhit gibi kesimler devlet kapısına bakmaktan kurtulacaktır.

Kamu hizmetlerinden yararlananların sağladıkları bireysel faydanın karşılığını ödemeleri esas olacaktır.

VII'nci Plan döneminde makroekonomik ve yapısal uyum politikaları uygun bir zamanlama ve bütünlük içinde uygulanarak istikrarlı ve sürdürülebilir büyüme ortamı yaratılacaktır.

VII'nci Beş Yıllık Kalkınma Planı yeni bir stratejik yaklaşımla ele alınmaktadır. Yeni Plan, ülkemizin kalkınma hedefleri yanında, demokratikleşme sürecine de yön veren temel bir belge olacaktır.

VII'nci Plan; orta ve uzun vadeli ekonomik, sosyal ve kültürel politika uygulamalarının genel ilkelerini ve önceliklerini belirleyecek, ekonominin piyasa mekanizması çerçevesinde öngörülen muhtemel gelişme istikametlerini tahmin edecek ve ekonomik birimlerin karar alma süreçlerine yardımcı olacak genel bir çerçeveyi sağlayacaktır.

Türkiye ekonomisi esas itibarıyla dışa açık, rekabetçi piyasa mekanizmasına dayandığından, Kalkınma Planlarının ekonomik ve sosyal hayatın tamamını ayrıntılı olarak belirlemesi ve öngörülerinin gerçekleşmesi için zorlayıcı olması beklenmemelidir.

Plan döneminde yurtdışı ve yurtiçinde değişen koşullar karşısında Planların başlangıçta öngördükleri gelişme çerçevesi Yıllık Programlarla gözden geçirilerek, Planların piyasalardaki gelişmelere karşı esnekliği sağlanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

Sürdürülebilir bir büyüme ortamını korumak ve üretim normlarındaki köklü değişim-dönüşüm süreciyle ortaya çıkan bilgi toplumuna ulaşabilmek için, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yaşamında ciddi Yapısal Değişim Projelerini hayata geçirmesi gerekmektedir. VII'nci Plan döneminde öncelikle gerçekleştirilecek Yapısal Değişim Projeleri ile insan kaynaklarının geliştirilmesi sağlanacak, demokratikleşmeyi sağlayıcı dönüşüm projelerine önem verilecek, sanayileşmeye yeni bir ivme kazandırılacak, teknoloji yeteneği artırılacak, vergi alanında, sosyal güvencilikte, tarımsal politikalarda, kamu hizmetlerinde, mahalli idarelerde ve altyapı hizmetlerinde çok önemli yapısal değişiklikler gerçekleştirilecektir.

Bu yapısal düzenlemeler sonucunda devletin düzenleyici ve gözetici işlevleri ağırlık kazanacaktır.

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

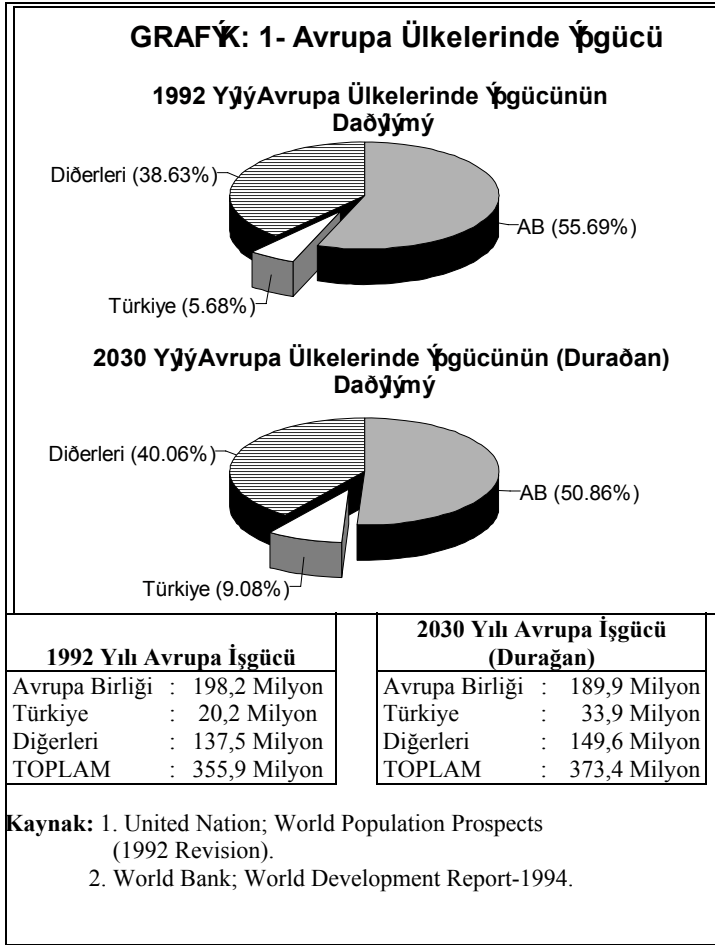
Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması, toplumsal ve bireysel refah düzeyinin artması, doğa ve insan kaynaklarının etkili bir şekilde geliştirilmesi ve değerlendirilmesine bağlıdır.

Ülkemiz genç bir nüfus yapısına sahiptir. Plan döneminde de 15-64 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payının artması beklenmektedir. 1994 yılında 20,4 milyon kişi olan işgücü arzının Plan dönemi sonunda 22,5 milyon kişiye ve 2030 yılında da yaklaşık 34 milyon kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna karşılık, Avrupa Birliği ülkelerinde işgücü açığının ortaya çıkması beklenmektedir. Mevcut AB ülkeleri ve 2000 yılına kadar birliğe dahil olması beklenen ülkelerin 1992 yılında toplam 198,2 milyon kişi olan işgücü arzlarının 2000 yılında 203,2 milyon kişiye ulaşması, ancak daha sonra azalma eğilimine girerek 2030 yılında 189,9 milyon kişiye düşmesi beklenmektedir. Bu işgücü açığının diğer Avrupa ülkeleri tarafından karşılanması güç görünmektedir.

Bu çerçevede iyi yetiştirilmiş insan kaynağımız, bir taraftan giderek dünyaya daha fazla açılan ülkemizin rekabet gücünün artırılmasını sağlarken, diğer taraftan Avrupa Birliği'nin yarattığı katma değerden daha fazla pay alabilmeyi mümkün kılacaktır.

İnsana yapılan yatırım en verimli yatırım olarak görülerek, genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olan ülkemizde hızlı ve istikrarlı bir ekonomik büyüme ve sosyal gelişmenin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Her kademedeki eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla beraber, okul öncesinden başlayarak emeklilik sonrasına kadar her dönemde insan kaynaklarının geliştirilmesi amacıyla kullanılacak bütün imkanlar harekete geçirilecektir.

Nüfus artışının toplumsal gelişmeyi zorlaştırmayacak bir düzeyde gerçekleşmesi; herkese yetenekleri ölçüsünde kaliteli eğitim imkanı verilmesi; sağlıklı çevre şartlarının oluşturulması ve korunması; toplumsal barış ve katılımın güçlendirilmesi; sağlık hizmetlerinin etkili, sürekli ve kolay erişilebilir niteliğe kavuşturularak ülke düzeyine yaygınlaştırılması ve kalitesinin artırılması; sosyal güvenlik sisteminin etkin bir duruma getirilerek yaygınlaştırılması; insan kaynaklarının üretken ve rekabetçi bir ekonomik yapıyı oluşturacak ve destekleyecek şekilde geliştirilmesi ortamını hazırlayacaktır.

1. EĞİTİM REFORMU

a) Mevcut Durum

Nüfusun eğitim düzeyinin yetersizliği devam etmektedir. 1990 yılı itibarıyla 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde erkeklerin

yüzde 11,2'si, kadınların ise yüzde 28'i okuma-yazma bilmemektedir. Okur-yazar erkek nüfusun yüzde 73,6'sı ilköğretim mezunu veya herhangi bir eğitim kurumunu bitirmemiştir. Okur-yazar kadınlarda ise bu oran yüzde 81,6'dır. Ortaokul ve dengi okul mezunu olanların oranı erkeklerde yüzde 10,8, kadınlarda yüzde 7,6 düzeyindedir. Okur-yazar erkek nüfus içerisinde lise ve dengi okul mezunu olanların oranı yüzde 10,7 ve yükseköğretim mezunu olanların oranı yüzde 4,7 iken, bu oranlar okur-yazar kadın nüfus içerisinde sırasıyla yüzde 8,3 ve yüzde 2,6'dır.

İşgücünün eğitim düzeyi de yeterli ölçüde geliştirilememiştir. 1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre işgücünün ancak yüzde 5,2'si yükseköğretim, yüzde 9,7'si lise ve dengi okul, yüzde 7'si ortaokul ve dengi okul mezunu olup, geri kalan yüzde 78,1'i ilköğretim veya daha düşük eğitim düzeyindedir.

Okullaşma oranları 1994-1995 öğretim yılında 4-6 yaş grubundaki okul öncesi eğitimde yüzde 5,1, ilköğretimde yüzde 100, ortaokullarda yüzde 65,6, genel ve mesleki-teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 53, yükseköğretimde yüzde 12,5'i örgün öğretimde olmak üzere yüzde 26,7 seviyesine ulaşmıştır.

TABLO: 1- Nüfusun Eğitim Durumu (1990)

(Yüzde)

Nüfus ve Eğitim Durumu	6 + Yaş Nüfusu			Okur-Yazar Nüfus		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
6 + Yaş Nüfusu	100,0	100,0	100,0			
Okur-Yazar Nüfus	80,5	88,8	72,0	100,0	100,0	100,0
İlkokul Mezunu	46,1	49,1	43,1	57,3	55,3	60,0
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	7,6	9,6	5,4	9,4	10,8	7,6
Lise ve Dengi Okul Mezunu	7,8	9,5	6,0	9,7	10,7	8,3
Yükseköğretim Mezunu	3,0	4,2	1,8	3,8	4,7	2,6
Öğrenim Kurumu Bilinmeyen	0,02	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02
Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan	15,9	16,3	15,5	19,8	18,3	21,6
Mezun Olup Olmadığı Bilinmeyen	0,04	0,04	0,03	0,04	0,05	0,04
Okuma-Yazma Bilmeyen	19,5	11,2	28,0			
Bilinmeyen	0,04	0,04	0,04			

Kaynak: DİE (1990 Genel Nüfus Sayımı).

TABLO: 2- Eğitimde Sayısal Gelişmeler

Eğitim Kademeleri	1989-1990		1994-1995	
	Öğrenci Sayısı (Bin Kişi)	Okullaşma Oranı (Yüzde)	Öğrenci Sayısı (Bin Kişi)	Okullaşma Oranı (Yüzde)
Okul Öncesi Eğitim (4-6 Yaş)	112	2,8	202	5,1
Sekiz Yıllık Temel Eğitim	9 140	86,2	9 651	89,8
İlkokullar (1)	6 848	102,1	6 985	104,4
Ortaokullar	2 292	58,8	2 666	65,6
Ortaöğretim	1 328	36,6	2 125	53,0
Genel Liseler	751	20,7	1 227	30,6
Mesleki ve Teknik Liseler	577	15,9	898	22,4
Yükseköğretim	645	14,5	1 339	26,7
Örgün Öğretim	416	9,4	628	12,5
Açık Öğretim	229	5,2	711	14,2

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK, DİE, DPT

(1) Okullaşma oranı brüt rakamdır.

Avrupa Birliği ülkelerinde zorunlu temel eğitim süresi 9-12 yıl arasındadır. Ülkemizde de zorunlu temel eğitim süresinin artırılması yönünde çabalar olmasına rağmen, bu eğitimin 8 yıla çıkarılması sağlanamamıştır.

Eğitimde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, nüfus artışı ve iç göçler nedeniyle başta büyük kentlerde olmak üzere ikili ve kalabalık sınıflarda öğretim yanında tüm kademelerde eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği gelişmeleri sınırlandırmaktadır.

Öğretim programlarının bilimsel esaslara göre geliştirilmesinde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Öğretmen ve öğretim üyesi sayısındaki yetersizlikler ve dağılımdaki dengesizlikler, imkan ve fırsat eşitliği yanında eğitimin kalitesini de olumsuz şekilde etkilemektedir.

Ders geçme ve kredi sistemi uygulamasında aksaklıklar görülmekte ve bu sistemin yeniden değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarının mesleki ve teknik eğitim alanına yeterince yönelemeyişleri önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu durum kamunun eğitim maliyetini artırmakta ve eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin imkanlarının yetersiz olması da bu kuruluşların eğitime kaynak tahsisini sınırlandırmaktadır.

Mesleki-teknik örgün ve yaygın eğitimin ekonominin insangücü ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi çalışmalarında amaçlanan düzeye ulaşamamıştır. Özellikle yaygın eğitimde yetersiz kalınmıştır.

Mesleki ve teknik eğitimde, örgün eğitim ile yaygın eğitim arasında uygun bir işbölümü yapılmasının önemi devam etmektedir.

İş hayatında talebi sınırlı olan ve kısa süreli programlarla kazandırılacak mesleklere ilişkin eğitim programlarının yaygın eğitim programı kapsamına alınması ihtiyacı önemini korumaktadır.

Eğitim ve öğretimde ilköğretimin ikinci kademesinden başlamak üzere etkin bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı, ortaöğretimden mezun olan her öğrencinin yükseköğretime devam etme arzusunun doğurmakta ve üniversite önünde yığılmalara neden olmaktadır. Üniversitelerdeki kapasite yetersizliği de buna eklenince yığılmalar her geçen yıl daha da artmaktadır. Üniversiteye girme ümidiyle bir kaç yılını özel dersanelerde harcayan öğrenci üniversiteye de giremediği takdirde herhangi bir mesleğe sahip olmadan hayata atılmaktadır. Bu durum kaynak ve zaman israfına sebep olmaktadır.

Eğitim sisteminin yapılanmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunların çözümü ihtiyacı önemini korumaktadır. Herkese eğitim ve öğretim imkanı sunulabilecek ortamı yaratıcı, her eğitim kademesinde ve özellikle yükseköğretime girişteki yığılmaları önleyici, fırsat eşitliğini olumsuz şekilde etkileyen sistem dışı özel kurslara duyulan gereksinimi ortadan kaldırıcı, zorunlu eğitim dışında her kademedeki hizmetten yararlananların maddi

güçleri ölçeğinde eğitimin finansmanına katılımını sağlayıcı ve her eğitim kademesinde özel öğretim kurumlarının artırılmasına yönelik yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Başta sağlık meslek liseleri olmak üzere mesleki ve teknik okullarda ve bu okulların öğrenci sayılarında hızlı bir artış görülmektedir. Altyapının yetersiz olduğu yerlerde açılan bu tür okullarda nitelikli eğitim yapılamamaktadır.

Yeni meslek türleri ile ilgili çalışmalarda yeterli gelişme sağlanamamıştır.

Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılmasında yeterli gelişme sağlanamamıştır. Özellikle bilgisayar destekli eğitimde yazılım programlarının yeterli ölçüde geliştirilememesi, ihtiyaç duyulan formatör öğretmenlerin yetersiz olması veya yetiştirilen öğretmenlerin bilgisayar laboratuvarı olmayan okullara tayin edilmesi, teknolojideki hızlı değişimler sonucu mevcut bilgisayarların kısa sürede demode hale gelmesi ve ayrılan kaynakların sınırlılığı bu eğitimden beklenen faydanın gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sanayileşme, şehirleşme ve dışa açılmanın etkisiyle yaşanmakta olan sosyal değişim süreci hız kazanmıştır. Bu değişim sürecinde, tüm unsurlarıyla kültür zenginliğimizin korunması ve geliştirilmesi, bunu sağlayacak ortamın yaratılması ve gerekli çalışmaların yapılması büyük önem taşımaktadır.

Nüfusumuzun yüzde 20,4'ünü oluşturan 15-24 yaş grubundaki gençlik kesimine yönelik hizmetlerde sayı ve nitelik olarak belirli iyileşmeler sağlanmakla birlikte, bu hizmetlerdeki yetersizlikler devam etmektedir. Öğrenim dışı gençlik kesiminin sorunlarının giderilmesine duyulan ihtiyacın önemi artmıştır.

Spora ayrılan kaynakların artırılması, tesislerin rasyonel kullanılması, sporla ilgili insangücü ihtiyaçlarının karşılanması, yeni bir yapılanmaya gidilmesi, özel sektörün, mahalli idarelerin ve spor kulüplerinin rolünün ve katkısının artırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyinin artmasıyla birlikte boş zamanların değerlendirilmesi kalkınmış ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de giderek önem kazanmakta, toplumsal ve bireysel bir ihtiyaç haline gelmektedir. Boş zamanların değerlendirilmesine ilişkin olarak organizasyon, mevzuat düzenleme, yönlendirme, fiziki imkan ve rehber insangücü konularındaki yetersizlikler varlığını korumakta, bu alanlarda düzenleme ihtiyacı önem arz etmektedir.

Tanıtma alanındaki faaliyetler yeterli seviyeye ulaştırılamamış, bu alanda kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyon sağlanamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Eğitimde amaç; demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarının bilincinde, özgür ve özgüveni olan bilgi çağı insanını yetiştirmektir.

Eğitim geciktirilmeden verilmesi gereken ve faydaları uzun dönemde görülebilen bir hizmettir. Kişilerin ilgi, yetenek ve özelliklerine uygun alanlarda eğitim ve istihdamlarının sağlanması esastır.

Eğitim bu Plan döneminde en öncelikli sektör olacaktır. İyi eğitilmiş genç nüfus 21'inci yüzyılda gerek ülkemizin rekabet gücünün artmasında gerekse AB'ye entegrasyon bakımından Türkiye'nin en büyük avantajı olacaktır. Bu çerçevede; laik, çoğulcu demokrasiyi özümsemiş, ulusal kültürü geliştirici, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, dış dünyaya, evrensel değerlere ve yeni düşüncelere açık, kişisel sorumluluk duygusu ve toplumsal duyarlılığı gelişmiş, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek insangücünün yetiştirilmesini sağlayacak bir eğitim politikası izlenecektir.

Örgün ve yaygın eğitim sisteminin nitelik ve niceliğinin geliştirilerek ekonomik büyüme ve sosyal gelişmenin en önemli unsurlarından olan insangücünün yetiştirilmesi temel ilkedir. İşyeri içinde ve işletmelerüstü eğitim merkezlerinde verilecek pratik meslek eğitiminin planlanması, yürütülmesi ve denetlenmesi aşamalarında meslek kuruluşlarının ve işyerlerinin etkinliğini artırmak amacıyla, ilgili yasalarda gereken yeni düzenlemeler süratle yapılacaktır.

Gelişen toplumumuzun, yaşadığımız teknoloji çağının ve günümüzde gözlenen globalleşme ve entegrasyon süreçlerinin ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlar, nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde bilgi kadar, hatta ondan daha fazla, doğrudan mesleğe yönelik beceri, iş teknikleri ve çabuk uyum yeteneği gibi yeni donanımları ön plana çıkarmakta, bu ise genel eğitimin içinde ve yanında çok tutarlı ve yeni bir meslek eğitimi yapılanmasını zorunlu kılmaktadır. Meslek eğitiminin yeniden yapılanmasında temel ilke, işyeri- okul bütünlüğüne dayalı ve ehliyet kazandırıcı bir meslek eğitimi sisteminin, örgün ve yaygın eğitimin her kademesinde uygulanmasını temin etmek olacaktır.

İnsangücünün yetiştirilmesi ve verimliliğinin yükseltilmesi amacıyla eğitime ayrılan kaynakların artırılması, özel sektör kaynaklarından da yararlanılması ve bu kaynakların akılcı bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

İnsangücünün eğitim düzeyinin uluslararası alanda rekabet gücünü artıracak şekilde geliştirilmesi esas olacaktır.

Gelişen dünya şartlarına paralel olarak öncelikle insan kaynağının geliştirilmesinde uluslararası teknik işbirliğinden azami şekilde yararlanılacak, uluslararası çok taraflı ve ikili teknik işbirliği faaliyetleri Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde yürütülecektir.

Eğitim programları, öğretim yönetimi ve teknikleri ile eğitim araç ve gereçleri kalkınma amaçları ve teknolojik gelişme açısından ele alınarak evrensel ölçülerde, demokratik ve özgürlükçü bir anlayışla yeniden düzenlenecektir. Eğitimin kalitesi yükseltilecek ve her kademedeki eğitim yaygınlaştırılarak fırsat eşitliği sağlanmasına çalışılacaktır.

VII'nci Plan dönemi sonunda, okullaşma oranları okul öncesi eğitimde yüzde 16, sekiz yıllık zorunlu temel eğitimde yüzde 100, ortaöğretimde yüzde 75 ve yükseköğretimde yüzde 19'u örgün öğretimde olmak üzere yüzde 31 olacaktır.

Eğitimin tüm kademelerinde yabancı dille öğretim hususu yeniden düzenlenecektir. Bu konuda ağırlık, daha çok yabancı dille öğretim yerine, kişilere iyi bir yabancı dil öğretilmesini sağlayıcı ortamın hazırlanmasına verilecektir.

Ders geçme ve kredi sistemi yeniden düzenlenecektir.

Ortaöğretimden üniversiteye yönelme sürecini yeniden düzenleyebilmek, üniversite önündeki aşırı yığılmayı önlemek ve ülkemizin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insangücünü yetiştirebilmek amacıyla, yükseköğretim öncesinde ve ortaöğretim kademesinde yoğun şekilde faaliyet gösteren özel dershanelerin mesleki ve teknik eğitime yönelmeleri ve uygun olanların ortaöğretim ve yükseköğretim kurumu oluşturmaları desteklenecektir.

TABLO: 3- VII'nci Plan Döneminde Eğitimde Beklenen Sayısal Gelişmeler

	1994-1995		2000-2001	
	Öğrenci Sayısı (Bin Kişi)	Okullaşma Oranı (Yüzde)	Öğrenci Sayısı (Bin Kişi)	Okullaşma Oranı (Yüzde)
Okul Öncesi Eğitim (4-6 Yaş)	202	5,1	627	16,0
Sekiz Yıllık Temel Eğitim	9 651	89,8	10 562	100,0
İlkokullar	6 985	104,4		
Ortaokullar	2 666	65,6		
Ortaöğretim	2 125	53,0	3 037	75,0
Genel Liseler	1 227	30,6	1 640	40,5
Mesleki ve Teknik Liseler	898	22,4	1 397	34,5
Yükseköğretim	1 339	26,7	1 677	31,0
Örgün Öğretim	628	12,5	1 028	19,0
Açık Öğretim	711	14,2	649	12,0

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK, DİE, DPT.

Zorunlu temel eğitimin ikinci kademesinden başlamak üzere ortaöğretimde etkin bir ölçme, değerlendirme ve yönlendirme sistemi oluşturularak piyasanın talebine yönelik insangücü yetiştirilmesi amacıyla mesleki ve teknik ortaöğretimin etkinliği artırılacaktır.

Bu Plan döneminde okul öncesi eğitim tedricen yaygınlaştırılacak, AB ülkelerinde asgari norm olan 9 yıllık zorunlu eğitim, bu aşamada ülkemizin tüm bölgelerinde, eğitim birliği yasası çerçevesinde 8 yıllık zorunlu temel eğitim olarak uygulamaya geçilecek ve yükseköğretime girişte yığılmaları önlemek için ortaöğretimde yeni bir yapılanmaya gidilecektir.

Uluslararası rekabet gücünün artırılmasında ileri teknolojinin kullanımı, geliştirilmesi ve üretilmesi birincil öneme sahiptir. Bu bağlamda, insan gücü potansiyelinin değerlendirilmesi ve niteliğinin artırılarak üretim sürecine katılımının sağlanması gerekmektedir. Eğitim sistemi bu amaca hizmet edebilecek dinamik bir yapıya kavuşturulacaktır. İhtiyaç duyulan insan gücünün yetiştirilmesi amacıyla orta ve yükseköğretim kademelerinde örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitime önem verilecektir.

Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitimin dünya standartlarına yükseltilmesine, meslek standartları ve sertifikasyon sistemi üzerinde yapılan çalışmaların tamamlanmasına, okul ve iş hayatı ilişkilerinin geliştirilmesine, temel bilgi ve beceriler ile yeni teknolojilerin okulda verilmesine ve uygulamanın işyerlerinde yapılmasına ve hizmetiçi eğitime önem verilecektir.

Öğretmenlik mesleği cazip bir meslek haline getirilmeye çalışılacak, öğretmen yetiştirme düzeni lisans sonrası eğitim akademileriyle mesleki eğitimleri verilmek üzere yeniden yapılandırılacaktır.

Öğretmen ve öğretim üyelerinin sayı ve nitelikleri artırılacak, başarılı ve üstün yetenekli öğrencilerin bu alana yönlendirilmesi sağlanacaktır. Öğretim üyesi ihtiyacının giderilmesinde yurtdışı imkanlardan da yararlanılacaktır.

Mesleki ve teknik eğitim kurumları ve programları ile işe yerleştirme hizmeti veren birimler ve işgücü piyasası arasında etkin bir koordinasyon ve işbirliği kurulması sağlanacaktır.

Örgün ve yaygın eğitim kurum ve programları arasında her aşamada yatay ve dikey geçişlere imkan veren esnek bir yapı oluşturulacaktır. Eğitim ve öğretimini tamamlayarak hayata atılan veya herhangi bir nedenle okuldan ayrılmış herkese hayatlarının her döneminde, kendi dallarında bilgi ve becerilerini geliştirme imkanları sağlanacaktır.

Mesleki ve teknik eğitimde modüler sisteme geçilecek, müfredat programları modüler sisteme uygun hale getirilecek, örgün veya yaygın eğitim alan ve aynı mesleki becerilere sahip olan kişilere eşdeğer meslek sertifikası verilerek denklikleri sağlanacaktır.

Meslek standartları tespit edilecek, bu standartlara uygun sınav ve sertifikasyon sistemi kurulacak ve Meslek Standartları Kurumu oluşturulacaktır.

Dünyadaki gelişmeler ve Türkiye'nin orta vadeli hedefleri doğrultusunda yeni meslek türleri ile ilgili olarak kamu kurumları, özel kesim ve üniversitelerin işbirliğiyle politika ve programlar geliştirilecektir.

Sağlık, eğitim, bilim-araştırma, turizm ve çevre sektörlerinin artan önemi gözönüne alınarak bu alanlarda nitelikli personel yetiştirilmesine ağırlık verilecektir.

Açık öğretim, örgün eğitimin yanısıra geniş kitlelerin ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri elde etmelerine imkan verecek esnek bir yapıda geliştirilecektir.

Yükseköğretim bürokratik ve merkeziyetçi yapıdan kurtarılacak ve sistemde rekabeti geliştirici düzenlemeler yapılacak; üniversitelere bilimsel özerklik kazandırılacaktır. Eğitim-öğretim sistem ve programları uluslararası eğitim sistem ve standartlarına uygun hale getirilecek, bilimsel içerikli yayınların üniversitelerin kütüphanelerine kazandırılmasına önem verilecektir.

Üniversite ve fakülte yönetimlerinin yetkilerinin artırılması, öğretim üyesi, araştırma görevlileri ve öğrencilerin yönetime katılmalarının sağlanması için düzenlemeler yapılacaktır.

Toplumsal faydanın büyük olduğu zorunlu eğitimin devlet tarafından üstlenilmesi, bireysel faydanın nispeten büyük olduğu daha üst eğitim kademelerinde hizmetten yararlananların hizmetin bedelini ödemesi sağlanacaktır. Bu yapı, fırsat eşitliği açısından ödeme gücü olmayan öğrencilerin hizmetten yararlanabilmesini sağlamak üzere özel kesimin de katkısıyla dar gelirli aile çocuklarından başlanarak kredi ve burs sistemiyle desteklenecektir.

Devlet gözetiminde özel kesimin eğitim hizmeti sunma faaliyetleri teşvik edilecektir. Kamu ve özel kesimde, yaygın mesleki eğitimin teknik ve finansman yönünden desteklenmesine önem verilecektir.

Eğitimin her kademesinde teknoloji destekli eğitim yapılacak, kademeli olarak bilgisayar destekli eğitim geliştirilerek yaygınlaştırılacak, kitle eğitimine ve uzaktan öğretime önem verilecektir. Bilgisayar destekli eğitimde yazılım programlarının geliştirilmesi ve sistemin kendi kendini beslemesi amacıyla döner sermaye işletmesi kurularak kurumsal düzenlemeye gidilecektir. Bu amaçla özel sektör imkanlarından da faydalanılacaktır.

Üstün zekalı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla gerekli eğitim kurumlarının geliştirilmesine önem verilecek ve özel sektörün bu alandaki girişimleri desteklenecektir.

Kültür

Kültür politikası, demokratikleşmeyi gerçekleştirmiş ve insanı daha özgür kılan bir toplum oluşturmayı hedef alacaktır.

Kalkınmanın, çağdaşlaşmanın ve dışa açılmanın esasını oluşturan milli kültürün korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması temel ilkedir.

Temel yaklaşım, kültürel zenginliği kalkınma hamlesinin asli unsuru saymanın yanında, uluslararası iletişim ve etkileşimin ivmesini de ülkemizin kültürel kalkınmasına katabilmek olacaktır.

Çağdaş yaklaşım doğrultusunda Milli Kültür faaliyetlerinin demokratik bir anlayış ve ulusal bütünlük ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmesi hedef alınacaktır.

Taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına önem verilecektir.

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın ulusal benliklerini koruyarak Türkiye ile bağlarının kuvvetlendirilmesi, başta Türk Cumhuriyetleriyle olmak üzere bütün ülkelerle sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi esas olacaktır.

Yurt dışındaki tarihi ve kültürel varlıklarımızın tesbiti, korunması ve tanıtılması için gerekli tedbirler alınacak. Kültür Bakanlığı yurtdışı teşkilatında yer alan Kültür Müşavirlikleri ve Ataşeliklerinin etkin şekilde çalışabilmelerine olanak sağlayacak Kültür Merkezleri açılarak Dışişleri Bakanlığı ile ortak değerlendirilecektir.

Yurtiçi ve yurtdışı tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları dışında özel girişimler, vakıflar ve derneklerin faaliyetleri desteklenecektir.

Gençlik

Gençlik kesiminin sorunlarını gidermek ve gençlerin kalkınma sürecine katkı ve katılımlarını artırabilmek amacıyla bu kesime sunulan hizmetler sayı ve nitelik olarak geliştirilecektir. Toplumun temelini oluşturan ve geleceğin güvencesi olan gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve boş zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının çözümüne yönelik önlemler alınacaktır.

Beden Eğitimi ve Spor

Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplum yetiştirilmesinin temel unsurlarından biri olan sporun geniş kitlelerce yapılması teşvik edilecek, yoğunluk tek dal yerine olimpik sporların tüm alanlarına yöneltilecek, devletin ağırlığı azaltılırken özel kesimin katkısı artırılacak ve tesislerin rasyonel kullanımı sağlanacaktır.

Boş Zamanların Değerlendirilmesi

Boş zamanların değerlendirilmesini yaşamın bir parçası haline getirmek temel ilkedir.

Boş zamanların değerlendirilmesinde eğitim ve organizasyon faaliyetlerini yürütecek insan gücünün yetiştirilmesi amacıyla üniversitelerde rekreasyon ana bilim dalı tesis edilecektir.

Boş zamanların değerlendirilmesinde kullanılacak alan ve

TABLO: 4- Yükseköğrenimli İnsangücü Arzı Projeksiyonu

(Bin Kişi)

Öğrenim Dalı	1995	2000
Dil ve Edebiyat	34,3	42,9
Matematik ve Fen Bilimleri	60,9	74,4
Tıp	67,2	83,5
Dişhekimliği	13,8	16,8
Eczacılık	18,1	21,0
Veterinerlik	9,5	12,2
Sosyal Bilimler	286,0	353,6
Hukuk	43,7	50,5
İlköğretim Öğretmenliği	318,8	357,8
Ortaöğretim Öğretmenliği	135,8	159,8
Teknik Bilimler	196,2	238,0
Ziraat ve Ormancılık	46,3	64,4
Güzel Sanatlar	14,7	19,5

Kaynak: DPT.

tesisler, çocuk, genç, ev hanımları, yaşlı, yalnız yaşayanlar, özürü ve benzeri gruplar tarafından değişik zamanlarda istifade edilebilir şekilde geliştirilecektir. Toplumun her kesiminin boş zamanları değerlendirme faaliyetlerine katılabilmesi için çok amaçlı tesislerin mahalli idarelerin yardımı ile semtlere, uydu kentlere ve kırsal kesime kadar yaygınlaştırılması çabaları sürdürülecektir.

TABLO: 5- Sağlık, Eğitim ve Güvenlik Alanındaki Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu

(Bin Kişi)

	1995		2000	
	Arz	İhtiyaç	Arz	İhtiyaç
Hekim	67,2	78,3	83,5	100,0
Dişhekim	13,8	16,3	16,8	22,3
Eczacı	18,1	17,8	21,0	22,0
Hemşire	69,0	140,4	104,0	176,6
İlköğretim Öğretmeni	318,8	372,4	357,8	417,9
Ortaöğretim Öğretmeni	135,8	111,1	159,8	156,7
Yükseköğretim Öğr.Elemanı	49,6	49,2	72,6	75,4
Polis	127,1	140,4	182,6	200,0

Kaynak: DPT.

TABLO: 6- Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu

(Bin Kişi)

Meslek Türü	1995		2000	
	Arz	İhtiyaç	Arz	İhtiyaç
Mimar	25,0	19,4	29,5	25,9
İnşaat Mühendisi	38,9	30,0	43,6	37,1
Makina Mühendisi	37,3	35,5	45,7	45,9
Endüstri Mühendisi	8,7	8,2	11,9	12,4
Elektrik-Elektronik Müh.	25,7	22,2	32,2	30,9
Bilgisayar Mühendisi	4,1	5,1	5,9	7,3
Kimya Mühendisi	17,3	14,1	18,8	17,8
Maden ve Petrol Müh.	6,8	5,6	8,9	7,4
Metalurji Mühendisi	3,5	2,2	4,4	2,9
Jeoloji ve Jeofizik Müh.	9,7	7,5	12,8	10,0
Jeodezi Mühendisi	5,4	4,6	6,6	6,2
Çevre Mühendisi	2,1	3,2	3,9	5,5
Diğer Mühendisler	11,4	10,6	13,5	15,2
Ziraat ve Orman Müh.	46,3	29,5	64,4	39,3
Veteriner	9,5	9,0	12,2	12,0

Kaynak: DPT.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Zorunlu temel eğitimi asgari 8 yıla çıkarmak, temel eğitimin ikinci kademesinden itibaren etkin bir yönlendirme sistemi oluşturmak, eğitim programlarının günün ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmesini sağlamak, ailelerin, işletmelerin ve yerel yönetimlerin eğitim harcamalarına katılımını sağlamak amacıyla 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Milli eğitimde hizmet esasına göre bir yapılanmayı gerçekleştirmek; merkez teşkilatını makro düzeyde stratejik planlama, müfredat programı, araştırma-geliştirme, denetleme yapan ve koordinasyon işleriyle uğraşacak üst düzey karar organı haline dönüştürmek; bürokrasiyi azaltmak; gerek Bakanlık taşra birimlerine gerekse yerel yönetimlere yetki ve sorumluluk devrini gerçekleştirmek; Bakanlık taşra teşkilatları ile yerel yönetimler ve ailelerin eğitimde hizmet verme sürecine aktif katılımını sağlamak için 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda düzenlemeler yapılacaktır.

Özel kesimin eğitime yatırım yapmasını teşvik etmek; özel okullarda okuyan öğrencilerin eğitim harcamalarının bir kısmını vergi iadesi, muafiyet, burs ve benzeri yollarla sübvans etmek; yükseköğretimde vakıf üniversitelerinin eğitim bütçelerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanması ile ilgili uygulamadan ilk ve ortaöğretim kademesindeki özel okulların da yararlandırılmasını sağlamak; ihtiyaç duyulan alanlarda yeni kapasiteler yaratmak ve mevcut kapasiteyi genişletmek; özel dershanelere gereksinimi giderek ortadan kaldırmak, bu kurumların eğitim sistemi içinde eritilmesini özendirme amacıyla 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Meslek eğitimi geliştirmek; kamu ve özel kesim kurum ve kuruluşlarının mesleki ve teknik eğitime katılımını sağlamak; Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu kaynaklarını etkin kullanmak ve Fon yönetiminde tarafların katılımını sağlamak; Mesleki ve Teknik Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi'ni işler hale getirmek ve okul-işletme işbirliğini etkin hale getirmek amacıyla 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Yükseköğretimin merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması; üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması; kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestisinin getirilmesi; sistemde rekabetin geliştirilerek etkinliğin artırılması ve üniversite-sanayi ilişkilerini en üst düzeye çıkarmak üzere öğretim üyelerinin sanayi araştırma-geliştirme faaliyetlerine etkin katılımının gerçekleştirilmesi; vakıflar dışında da özel üniversite veya yüksekokul kurulmasına imkan verilmesi amacıyla 2547 sayılı Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacaktır. Ancak, vakıf dışında özel üniversite kurulması konusunda Anayasanın 130'uncu maddesinin de değiştirilmesi gerekmektedir.

Gelir temin etme ve harcama konusunda esnek bir yapı oluşturmak amacıyla Döner Sermaye ile ilgili mevzuatta düzenlemeler yapılacaktır.

2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

a) Mevcut Durum

VI'ncı Plan döneminde nüfus artış hızının yavaşladığı ve 1990-1995 döneminde yıllık ortalama olarak yüzde 1,85 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Hızlı nüfus artışı, bireylerin refah artışından daha fazla pay alabilmesini ve ekonominin değişim sürecinin daha hızlı gerçekleşmesini engellemekte, sürdürülebilir kalkınma çabalarını güçleştirmekte, konut, sağlık, eğitim ve altyapıya olan ihtiyacı artırmaktadır.

Ülke genelinde demografik yönden yapısal bir değişim olmakla birlikte bölgelerarası farklılıklar devam etmektedir.

Ülkemiz, özellikle son yıllarda yurt dışından göçlere, sığınmalara ve kaçak işçi akımına maruz kalmış ve göç alan bir ülke niteliği kazanmıştır. Gelen kişilerin demografik, sosyal ve ekonomik niteliklerini belirleyen istatistiklerin olmayışı, bu konu ile ilgili iktisadi ve sosyal politikaların geliştirilmesini güçleştirmektedir.

Sayım arası dönemin 1990 yılından başlayarak on yıla çıkarılması nedeniyle, bu uzun süredeki değişimlerin izlenebilmesi için ülkemizdeki nüfusa ilişkin veri toplama çalışmalarının bir bütünlük içerisinde ele alınmasına ve bütünlüğü sağlayacak yönde gerekli organizasyonların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Mevcut nüfus kayıt sistemi, altyapı ve organizasyon eksiklikleri nedeniyle kapsam yönünden etkin olamamıştır. Bu nedenle de tüm yerleşmelerde hayati olaylara ilişkin bilgilerin toplanması ve kayda geçirilmesi konusunda alan çalışmalarına dayalı olarak bu sistemin geliştirilmesi ve ülke düzeyinde yaygınlaştırılması ihtiyacı önem taşımaktadır.

1985-1990 döneminde 3,4 olarak saptanan toplam doğurganlık hızının 1994 yılında 2,69'a, bebek ölüm hızının binde 67'den binde 46,8'e, yıllık nüfus artış hızının ise yüzde 2,17'den 1994 yılında yüzde 1,78'e düştüğü tahmin edilmektedir.

1990-1994 yılları arasında, nüfusun üç ana yaş grubu itibariyle dağılımında; 0-14 yaş grubu oranının yüzde 35,5'den yüzde 33'e düştüğü, 15-64 yaş grubu oranının yüzde 60,5'den yüzde 62,5'e, 65 ve üstü yaş grubu oranının ise yüzde 4'den yüzde 4,5'e yükseldiği tahmin edilmektedir.

Annenin eğitim düzeyinin düşük olması, sık, erken ve geç yaşlardaki doğumların varlığı, doğum öncesi ve sonrası bakımın yetersizliği, doğumda sağlık personeli ve kurumdan yararlanma oranının düşük olması, yüzde 32 oranında olduğu gözlenen planlanmamış ve istenmeyen gebelikler ve ailelerin bozuk ekonomik koşulları bebekle birlikte anne sağlığını da olumsuz etkilemektedir.

TABLO: 7- Demografik Göstergelerde Gelişmeler

Demografik Göstergeler	Birim	1990	1994
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	56 754	61 110
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	56 203	60 576
Yıllık Nüfus Artış Hızı (1)	Yüzde	1,97	1,78
Kaba Doğum Hızı	Binde	24,8	22,8
Kaba Ölüm Hızı	Binde	6,9	6,6
Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sayısı	2,99	2,69
Bebek Ölüm Hızı	Binde	57,6	46,8
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi			
Toplam	Yıl	66,7	67,7
Erkek	Yıl	64,4	65,4
Kadın	Yıl	69,0	70,0
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı			
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	35,5	33,0
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	60,5	62,5
65 + Yaş Grubu	Yüzde	4,0	4,5
Nüfusun Eğitimle İlgili Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı			
4-6 Yaş Grubu	Yüzde	7,1	6,5
7-11 Yaş Grubu	Yüzde	12,0	11,1
12-14 Yaş Grubu	Yüzde	7,0	6,7
15-17 Yaş Grubu	Yüzde	6,5	6,6
18-21 Yaş Grubu	Yüzde	7,9	8,2

Kaynak: DiE, DPT.

(1) Göçleri kapsamaktadır.

Aile planlaması hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde ulaşılabilirlik, hizmetin devamlılığı, yaygınlığı ve kalitesi, personelin mezuniyet öncesi ve sonrası eğitimi, iyi danışmanlık hizmetinin verilmesi, sağlık personelinin hizmet verme motivasyonu, ulaşım araçları ile tıbbi ve diğer malzemenin sağlanması, sağlık personelinin yüksek dönüşüm hızı, sektörler ve kuruluşlar arası işbirliği önemini korumaktadır.

Sanayileşme ve kentleşme gibi sebeplerle aile yapısında meydana gelen değişimler, ailenin geleneksel fonksiyonlarını da etkilemektedir. Bu değişimlerin olumsuz etkilerine karşı ailenin çağdaş kurum ve hizmetlerle desteklenmesi ve kalkınma ile artan refahtan aldığı payın artırılmasını sağlayacak tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Kadınların eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik alanları ile ilgili göstergelerinin iyileştirilmesi, mevzuatımızdaki kadın-erkek eşitliğini engelleyen hususların düzenlenmesi, kadının toplumsal statüsünün yükseltilmesi ve kadın-erkek eşitliğinde ilerleme sağlanabilmesi için önem arz etmektedir.

Bebek ve çocuk ölümlerinin yaklaşık yüzde 60'ı önlenemez hastalıklardan kaynaklanmakta, çocuklarda yetersiz ve dengesiz beslenmeye bağlı gelişim bozuklukları, vitamin ve mineral eksikliğinden kaynaklanan beslenme hastalıkları görülmektedir. Okulöncesi eğitimde yeterli gelişme sağlanamamış olup, büyük çoğunluğu kız çocuklarından oluşan 1,4 milyon çocuk ilköğretim sonrası örgün eğitimden kopmaktadır. Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların yüzde 2'si eğitim hizmetlerinden yararlanabilmekte, korunmaya muhtaç çocukların yüzde 4,2'sine hizmet verilebilmektedir.

2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un öngördüğü tedbirlerde ve genel anlamda çocuk ıslahı konusunda organizasyon, insangücü, eğitim, kuruluşlararası işbirliği ve koordinasyon yetersizliği sebebiyle istenen gelişme sağlanamamıştır.

Çalışan çocukların sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, çalışma şartları konularında mevzuat, organizasyon ve denetim yetersizliğinden kaynaklanan sorunları önemini korumaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Kalkınma için gerekli olan insan kaynağının geliştirilmesi, nüfus artış hızının yavaşlatılması ve sürdürülebilir kalkınma hedef ve politikalarıyla tutarlı bir nüfus yapısının oluşturulması temel ilkedir.

VII'nci Plan dönemi sonunda, nüfus artış hızının yüzde 1,5'e ve toplam doğurganlık hızının 2,33'e düşeceği tahmin edilmektedir.

Toplumun kalkınmışlık düzeyi ile bağdaşmayan yüksek bebek ölüm hızının VII'nci Plan dönemi sonunda binde 35,3'e düşmesi ve doğuşta hayatta kalma ümidinin 69,1 yıla yükselmesi beklenmektedir.

Demografik göstergelerde ortaya çıkan bu değişmelere bağlı olarak, nüfusun üç ana yaş grubunun toplam nüfus içindeki paylarında da değişimler olacaktır. 0-14 yaş grubunun payı azalırken, 15-64 ile 65 ve üstü yaş gruplarının toplam nüfus içindeki payları artacaktır.

İktisadi ve sosyal politikaların uygulanması ve sonuçlarının etkin bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla, hayati olayları kayda geçiren mevcut sistem, güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilecek şekilde yeniden yapılandırılarak tüm yerleşim birimlerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacaktır.

Ülkemize göç edenler ile ilgili politikalar ve uygulamalar bir sistem içinde ele alınacaktır.

Nüfus ve aile planlaması konularında kurumlararası iletişimi, eşgüdümü, uygulamada etkinliği ve sürekliliği sağlayacak, bu konuda hizmet veren kurumların üzerinde yaptırım gücüne sahip olacak ve yurt düzeyinde nüfusa ilişkin güncel ve güvenilir verileri bir sistem içinde temin edecek organizasyonlar geliştirilecektir.

VII'nci Plan dönemi sonunda, aile planlaması yöntemi kullananların oranındaki bölgesel farklılıkların azalması, etkili yöntem kullanımının yüzde 70'e ulaşması ve riskli gebeliklere bağlı anne ve çocuk ölümlerinin azalması beklenmektedir.

Ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin götürülmesinde, hizmetten yeterince yararlanamayan kesimlere öncelik verilecek, hizmetin niteliği yükseltilecek, ulaşılabilirliği ve sürekliliği sağlanacaktır.

TABLO: 8- VII'nci Plan Döneminde Demografik Göstergelerde Beklenen Gelişmeler

(Yıl Ortası)

Demografik Göstergeler	Birim	1995	1996	2000
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	62 171	63 221	67 332
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	61 644	62 697	66 834
Yıllık Nüfus Artış Hızı(1)	Yüzde	1,71	1,68	1,50
Kaba Doğum Hızı	Binde	22,4	22,0	20,5
Kaba Ölüm Hızı	Binde	6,6	6,5	6,4
Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sayısı	2,62	2,55	2,33
Bebek Ölüm Hızı	Binde	44,4	42,2	35,3
Yıllık Doğum Sayısı	Bin Kişi	1 381	1 379	1 370
Yıllık Ölüm Sayısı	Bin Kişi	405	408	431
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi				
Toplam	Yıl	67,9	68,2	69,1
Erkek	Yıl	65,7	65,9	66,9
Kadın	Yıl	70,3	70,5	71,5
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı				
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	32,3	31,7	29,6
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	63,0	63,5	64,9
65 + Yaş Grubu	Yüzde	4,7	4,8	5,5
Nüfusun Eğitimle İlgili Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı				
4-6 Yaş Grubu	Yüzde	6,3	6,2	5,8
7-11 Yaş Grubu	Yüzde	10,8	10,6	9,8
12-14 Yaş Grubu	Yüzde	6,6	6,5	6,0
15-17 Yaş Grubu	Yüzde	6,5	6,5	6,1
18-21 Yaş Grubu	Yüzde	8,2	8,3	8,1

Kaynak: DİE, DPT

(1) Göçleri kapsamaktadır.

Aile planlaması hizmetlerinde öncelikli gruplara yönelik programların geliştirilmesi ve sektörlerarası işbirliğinin sağlanması bir master plan çerçevesinde ele alınacaktır.

Doğum öncesi ve sonrası bakım hizmetleri ile doğum ve düşük sonrası aile planlaması hizmetlerinin güçlendirilmesi ve güvenli annelik projesinin ülke çapında yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Aile planlaması ile ilgili sağlık personelinin eğitimine, sürekli ve güncel bilgilerle donanımına ve yerinde istihdamına önem verilecektir.

Nüfus ve aile planlaması konusunda bilgilendirme, eğitim ve iletişim faaliyetlerine gönüllü kuruluşların ve özel sektörün aktif katılımı desteklenecektir.

Nüfus konularıyla ilgili eğitim, temel eğitimden başlayarak örgün ve yaygın eğitim kurumları ve kitle iletişim araçları kanalıyla yoğunlaştırılacaktır.

Aile

Türk toplumunun temel taşı olan ailenin korunması ve desteklenmesi temel ilkedir.

Ailenin gelir sürekliliğinin, sağlık hizmetleri ihtiyacının ve sosyal güvenliğinin sağlanması suretiyle güçlendirilmesine, kriz durumlarında ihtiyaç ve sorunlarının giderilmesine yardımcı olacak bir sistemin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır; çocuk yetiştirme, yaşlı ve engelli üyelerinin bakımı konularında ailenin eğitilerek desteklenmesi sağlanacaktır.

Aileyi korumak ve desteklemek amacıyla uygulanacak politikalarda kadın-erkek eşitliğinin güçlendirilmesine özen gösterilecektir.

Kadın

Kadınların, eşit statüde bireyler olarak toplumsal yaşamın her alanına katılımlarının sağlanması esastır.

Eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik ve istihdam alanlarında kadının statüsünün iyileştirilmesi ve mevcut eşitsizliklerin giderilmesi için önlemler alınacaktır.

Türk kadınının toplum içindeki yerini olumsuz olarak etkileyen hususların giderilmesi yönündeki çalışmalar sürdürülecektir.

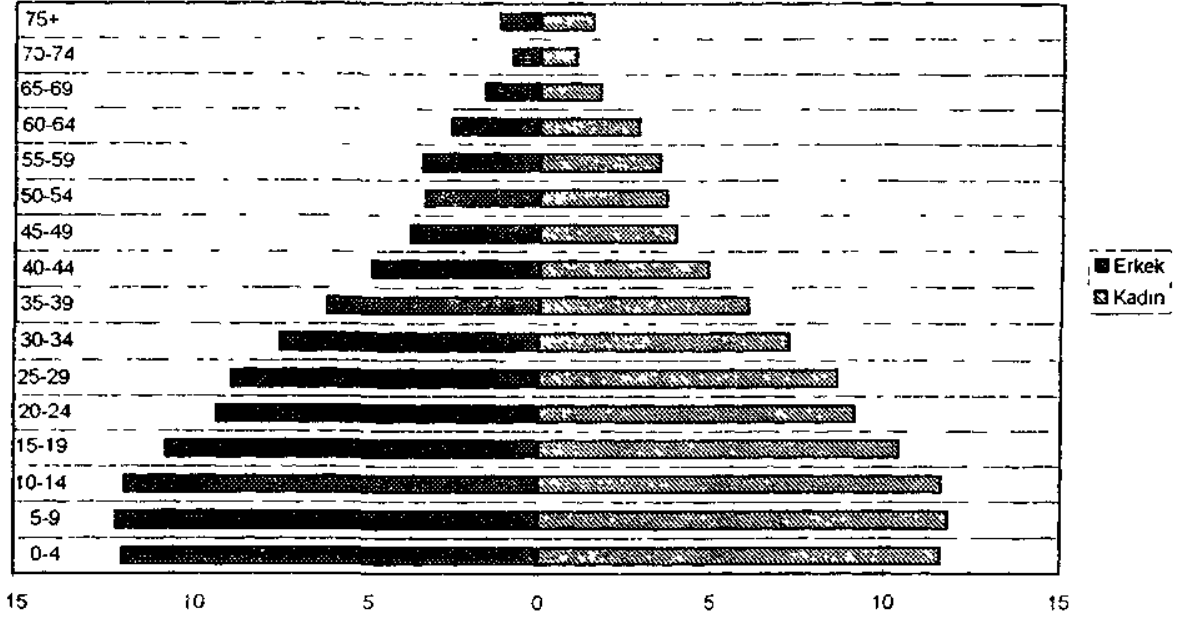
Toplumsal refahın artırılması ve kadınların da refahtan en üst düzeyde yararlanabilmesi için kız çocuklarının ve kadınların eğitimine ağırlık verilecek ve kadının kalkınmaya katılımı geliştirilecektir.

Çocuk

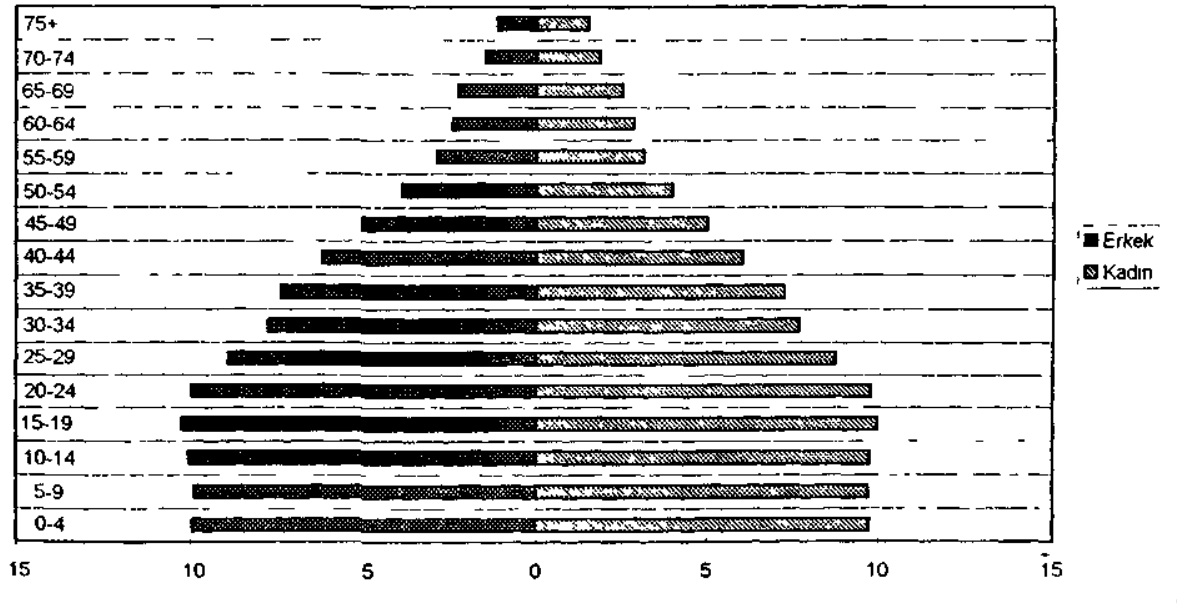
Çocukların yaşatılması, sağlıklı gelişmelerinin, eğitimlerinin ve her bakımdan korunmalarının sağlanması esastır.

Çocuk ölümlerinin azaltılması amacıyla, çocuk sağlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına, çocukların sağlıklı beslenmesine, anne ölüm hızının düşürülmesi ve doğurganlığın düzenlenmesinde özgür ve bilinçli seçim yapılmasını sağlayacak yönde ana sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin ülke düzeyinde dengeli olarak artırılmasına, toplumun tüm bireylerinin bu konularda eğitilmesine ve bilinçlendirilmesine ağırlık verilecektir.

GRAFİK: 2 -Yaş Piramidi (1990)

GRAFİK: 3 -Yaş Piramidi (2000)

Çocukları kötü muamele ve kötü alışkanlıklardan koruyucu, suça itilmelerini engelleyici önlemler bir bütün olarak ele alınacak; suça eğilimli, sorunlu, evden kaçan ve sokakta risk altında yaşayan çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetler geliştirilecek; suça yönelen ve suç işleyen çocukların yeniden topluma kazandırılması sağlanacaktır.

Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde ideal ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, aileyi destekleyici önlemlere, koruyucu aile ve evlat edindirme uygulamalarına ağırlık verilecek, kurum bakımının iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Eğitim süreci dışında kalmış çocukların eğitim sistemine yeniden katılmaları ve bir mesleki eğitim görmeleri sağlanacak; çalışan çocukların çalışma şartları, sağlık, sosyal güvenlik ve mesleki eğitim konularındaki sorunlarının çözümü üzerinde önemle durulacak, uzun dönemde çalışma hayatından çıkarılmalarını sağlayacak ortamın oluşturulmasına çalışılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden hızlı bir değişim süreci içinde bulunması ve nüfus sayımları arasının on yıla çıkarılması nedeniyle ortaya çıkacak veri açığının, sağlıklı ve güvenilir bir sistem içinde giderilmesini mümkün kılacak şekilde, mevcut nüfus kayıt sisteminin, yurt düzeyinde yaygınlaştırılması ve etkin bir yapıya kavuşturulması amacıyla; İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün yeniden örgütlenmesi için 1587 sayılı Nüfus Yasası ve 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Nüfus ve aile planlaması konularında hizmet götüren kamu, özel ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve eşgüdüm içinde, hizmet açığı olan yörelere hizmetin yönlendirilmesi ve gerekli denetimin sağlanması amacıyla, bir üst kurulun oluşturulması yönünde yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan, ikametgah, aile reisliği, soyadı, evlilik birliğinin temsili, husumet ehliyeti, evlilik yaşı, mal rejimi, eşlerin meslek ve sanatı, miras, ev eşyaları, resmi nikah ve nafaka gibi konularda gerekli düzenlemenin yapılması; evlilik süresince edinilen maddi birikimde eşler arası mal birliği ilkesinin uygulamaya geçirilmesi; aile içi sorumlulukların eşit paylaşılması ve kadının toplumsal yaşama eşit biçimde katılımının sağlanması; Ceza ve Vergi Kanunlarında kadın-erkek eşitliğini bozucu ve kadını güç durumda bırakan hususların eşitlikçi bir anlayışla düzenlenmesi; çalışma hayatını düzenleyen yasalarda gebelik ve doğum izni, kreş ve çocuk bakımevi açılması ile ilgili maddelerde kadının çalışma yaşamından kopmasının önlenmesi, aile birliğinin güçlendirilmesi ve çalışan annelerin çocuklarının yeterli bakım imkanına kavuşturulmasına yönelik değişiklikler yapılacaktır.

Küçükleri Koruma Şube Müdürlüklerinin yeterli uzman kadroya ve altyapıya kavuşturulması, çocukların korunması ve suça yönelmelerinin engellenmesi açısından önemli bir imkan sağlayacaktır. 2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yargılama

Usulleri Hakkında Kanun'da değişiklik öngören yasa teklifine yaş tespiti ile ilgili hususları içeren bir hüküm eklenecek, mahkemelerin ülke düzeyinde yaygınlaştırılması için yeterli uzman kadro ve altyapı oluşturulacaktır. 2253 sayılı Kanun ile öngörülen çocuk gözlem ve kabul merkezlerinin kurulması sağlanacak, tutuklu çocuklar için çocuk alıkoyma merkezleri ve çocuk gözetimevleri kurularak çocuklar yetişkin suçlulardan tamamen ayrılacaktır. Çocuk mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelemesi için Yargıtay'da ayrı bir ihtisas dairesi kurulacaktır. Çocukların çalışması ile ilgili yasalarda birlik sağlanması ve eksikliklerin giderilmesi suretiyle çalışma yaşı, çalışma işkolu ve çalışma şartlarının denetlenmesi imkanlarının artırılması, çocukların iş kazası, meslek hastalıklarına karşı korunması ve sosyal güvenliklerinin sağlanması temin edilecektir.

3. SAĞLIK REFORMU

a) Mevcut Durum

VI'ncı Plan döneminde, toplumun genel sağlık düzeyinde iyileşme sağlanmış, 1989'da doğuştan hayatta kalma ümidi 66 yıldan 1994'de 67,7 yıla yükselmiş ve 0-1 yaş arası bebek ölüm hızı aynı dönemde binde 62,2'den binde 46,8'e düşmüştür.

Sağlık hizmeti sunumunda kamu kesiminin ağırlığı devam etmiştir. Hasta yataklarının yüzde 95'i, koruyucu sağlık hizmet birimlerinin ise tamamı kamu kesimine aittir. Uzman hekimlerin yüzde 76'sı, pratisyen hekimlerin yüzde 96'sı, dış hekimlerinin yüzde 33'ü ve hemşirelerin yüzde 98'i kamuda istihdam edilmektedir.

Sağlık alanında kaynakların etkili kullanılması, hizmette yaygınlık, süreklilik ve kalite sağlanarak tüketici tatmininin artırılması amacıyla, sistemin finansman, yönetim ve organizasyon, insangücü, hizmet sunumu, mevzuat ve enformasyon boyutu itibarıyla yeniden yapılandırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Sağlık politikalarının uygulanmasında sürekliliğin sağlanamaması, alınan kararların ve çıkarılan yasaların zamanında uygulamaya geçirilememesi sağlık hizmetlerinin gelişmesinde engelleyici bir faktör olmaktadır.

Türkiye'de sağlık hizmetleri kamu ve özel kesimde birbirinden ayrı ve bağımsız çalışan kuruluşlar tarafından sunulmaktadır. Ancak, kamu kuruluşları arasında etkili bir işbölümü ve koordinasyonun sağlanamamış olması, bu kuruluşların farklı nüfus gruplarına yönelik olmaları, kuruluşların yatırım ve hizmet sunumlarında çakışmalara, kaynakların verimsiz kullanılmasına yol açmaktadır.

Başta Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu olmak üzere, kamu sağlık kuruluşlarında hizmetin sunumu ile finansmanının bir arada bulunması, hizmetin planlanması ve uygulanmasında sorun yaratmakta ve denetim mekanizmasının etkili şekilde işletilmesini engellemektedir.

Sağlık hizmeti sunan kurumların merkez örgütlerindeki birimler, hem programların geliştirilmesi ile ilgili teknik konuları, hem de programların yürütülmesi ile ilgili günlük işleri bir arada yapmaktadır. Planlama ve icra birimlerinin bir arada oluşu, program geliştirmeye ayrılan süreyi azaltmakta ve bu birimler teknik görevlerini yerine getirememektedirler.

Sağlık alanına ayrılan kaynaklar yeterli olmamakla birlikte, kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği, organizasyon bozukluğu, rasyonel olmayan yatırımlar, makina ve teçhizat eksiklikleri ve istihdam politikasındaki yanlışlıklardan dolayı mevcut kaynaklar da etkili kullanılamamaktadır. Bazı yerlerde kapasite yetersiz kalırken, bazı yerlerde de atıl kapasite söz konusu olmaktadır.

Daha az kaynak kullanarak sağlıklı bir topluma ulaşmayı sağlayan, ana-çocuk sağlığı, aile planlaması, aşılama, çevre sağlığı gibi koruyucu sağlık hizmetleri ile ayakta teşhis ve tedavi hizmeti sunan birinci basamak hizmetlerini kapsayan temel sağlık hizmetlerine yeterli öncelik verilememiş, daha çok kaynak tüketen yataklı tedavi hizmetlerine yönelinmiştir. Koruyucu sağlık hizmetleri için yalnızca Sağlık Bakanlığı imkanları kullanılmış, diğer kuruluşlar bu amaç doğrultusunda yönlendirilememiştir.

Temel sağlık hizmetleri ülke ihtiyacına cevap verecek şekilde yeterince geliştirilememiş, 224 sayılı Kanun'la getirilen düzenleme kırsal alanda sağlık evleri ve sağlık ocaklarında gereken insangücü ve donanım ihtiyacının yeterince karşılanmaması nedeniyle uygulamada yetersiz kalmış, hızlı nüfus artışı ve göçler nedeniyle kalabalıklaşan kentlerde çeşitlenen sağlık sorunlarının giderilmesine yönelik örgütlenme oluşturulamamıştır. Diğer taraftan, birinci basamakta dar bölgede çok yönlü sağlık hizmeti verme anlayışına rağmen, gerek Sağlık Bakanlığı gerekse diğer kamu kuruluşlarında aynı amaca yönelik sağlık hizmeti birimleri kurulmuştur. Bunun sonucu olarak entegre hizmet sunumu gerçekleştirilememiştir.

Birinci basamaktan başlayarak referans hastanelerine dek uzanan ve bütün hizmet kademelerini kapsayan etkili bir hasta sevk sistemi kurulamamıştır. Bu durum, hizmet talebinin yanlış yerlere yönelmesine, hasta dolaşımının artmasına, kent merkezlerinde ve özellikle büyük hastanelerde aşırı yığılmalara, sağlık insangücünün büyük merkezlerde toplanmasına ve birim maliyetlerin gereksiz yere artmasına neden olmuştur.

Yataklı tedavi kurumlarının çağdaş işletmecilik esaslarına göre verimli ve etkili bir şekilde yönetilmemesi, kendi gelirleriyle giderlerini karşılayamaması, rekabete açık olmaması, idari ve mali özerkliğe sahip kuruluşlara dönüştürülemediği olması, bu kuruluşlardan beklenen faydanın elde edilememesine yol açmaktadır.

Sağlık insangücünün görev tanımlarının kesin olarak yapılmamış olması, çağdaş denetim tekniklerinin ve hizmet içi eğitime yönelik denetimin eksikliği, personel atamalarında liyakat ve kariyer sistemi uygulanmaması, hekimlerin kamu sağlık kuruluşlarında tam süre çalışmaması hizmetin verimliliğini ve maliyetini olumsuz yönde etkilemektedir.

Maliyet muhasebesi tekniklerinin kullanılmamasından dolayı, sağlık hizmetlerinde bütün gider unsurları maliyetlere yansıtılmamaktadır. Sunulan hizmetin fiyatlandırılmasında gerçek maliyetler yeterince dikkate alınmamakta ve hizmetin bedelinin ancak bir kısmı

kullanıcıdan veya bağlı olduğu sigorta kurumundan alınmaktadır. Sübvansiyon edilmiş olan hizmetlerden sadece ihtiyacı olan değil, gelir düzeyine bakılmaksızın herkes aynı ücreti ödemek suretiyle yararlanabilmektedir. Kurumlara sağlanan ve seçici olmayan bu sübvansiyon uygulamasıyla kaynaklar yanlış yönlendirilmekte, asıl ihtiyacı olanlara doğrudan sübvansiyon sağlanamamaktadır.

Sağlık mevzuatının güncelleştirilmesi ihtiyacı devam etmekte olup, finansman, hizmet sunumu, personel politikaları, yönetim yapısı, toplum sağlığının korunması konularında yasal düzenlemeler yapılmamıştır.

Hizmet kademeleri arasında doğru ve hızlı bilgi akışının yetersizliği yönetimlerin sağlıklı karar almalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Sağlık hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesiyle ilgili olarak her düzeyde toplum katılımına ilişkin mekanizmalar kurulamamış ve işletilememiştir.

Dengesiz ve yetersiz beslenmeye bağlı olarak görülen çeşitli sağlık sorunları önemini korumaktadır.

Ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına duyulan ihtiyaç devam etmektedir.

Sağlık insan gücü sayısındaki önemli gelişmelere rağmen, istihdam ve yurt düzeyinde dağılımı ile ilgili sorunlar devam etmektedir. Bazı tıp dallarındaki uzman hekim açığı kapatılamamıştır. Hekimlerin yüzde 48,5'i üç büyük ilde bulunmaktadır. 1994 yılında hekim başına düşen nüfus 954 kişiye inmiştir. 1995 yılı Mart ayı itibarıyla Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü hizmet birimlerinde 3.055 pratisyen hekim, 2.636 uzman hekim ve 136 dişhekimisi kadrosu boş bulunmaktadır.

Tıp fakülteleri hastanelerinin asıl görevleri olan eğitim ve bilimsel araştırma ağırlıklı faaliyetler yerine, genel sağlık hizmeti verme eğilimleri devam etmektedir. Bu durum, eğitim ve öğretim hizmetlerinin aksamasına ve hizmet maliyetinin yükselmesine yol açmaktadır.

Hasta yatağı toplam sayısı 1994 yılı itibarıyla 150.565'e yükselmiş olmakla birlikte, yurt düzeyindeki dağılımı dengesizdir. Toplam yatakların yüzde 37'si ülke nüfusunun yüzde 24,4'ünün bulunduğu üç büyük ildedir. Hasta yatağı başına düşen nüfus 1994 yılında 406 olmuştur. Mevcut yatakların kullanım oranı yüzde 58 ile düşük bir seviyede iken, bu oran 50 yatağın altındaki ilçe hastanelerinde yanlış yer seçimi, insan gücü ve makina-teçhizat eksiklikleri, toplumun hizmet kullanım alışkanlıkları gibi nedenlerle yüzde 35'in de altına inmektedir. Özellikle son yıllarda ilçe hastanesi yapımında nüfus kriteri göz ardı edilmiş ve bazı ilçelerde gereksiz kapasite yaratılmıştır.

Toplam sağlık harcamalarının 1989 yılında yüzde 3,4 olan GSMH içindeki payının 1994 yılında yüzde 4'e, sağlık harcamaları içindeki kamu payının da aynı dönemde yüzde 58,5'den yüzde 64,7'ye çıktığı tahmin edilmektedir.

TABLO: 9- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları

(Adet)

Kuruluşlar	1989		1994	
	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı
Sağlık Bakanlığı	549	68 258	666	77 753
Milli Savunma Bak.	42	15 900	42	15 900
S.S.K. Gn.Md.	91	20 129	115	25 196
K.İ.T.	15	2 146	11	2 099
Diğer Bakanlıklar	3	780	2	680
Tıp Fakülteleri	24	17 749	29	19 852
Belediyeler	5	1 160	5	1 160
Yabancılar	8	670	6	560
Azınlıklar	5	934	5	934
Dernekler	10	621	10	741
Özel	102	3 614	133	5 690
TOPLAM	854	131 961	1 024	150 565

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT.

1993'de sağlık hizmetleri açısından sigorta kapsamındaki nüfusun oranı yüzde 60,1'e yükselmiştir. Yeşil Kart uygulaması çerçevesinde 1994 sonu itibariyle 3,7 milyon kişi yataklı tedavi hizmetleri açısından güvenceye kavuşturulmuştur.

Temel sağlık hizmetlerini güçlendirmek ve bu hizmetlerin ulaşılabilirliğini artırarak halkın sağlık düzeyini yükseltmek, sağlık hizmet sunumunda etkililik ve verimliliği artırmak ve Sağlık Bakanlığı'nın yönetim kapasitesini güçlendirmek amacıyla 1990 yılında sekiz ilde Birinci Sağlık Projesi, 1994 yılında da Kalkınmada Öncelikli 23 ilde İkinci Sağlık Projesi uygulamaya konulmuştur.

TABLO: 10- Sağlık Ocakları ve Sağlık Evlerinin Sayısal Gelişimi

(Adet)

Yıllar	Sağlık Ocağı	Sağlık Evi
1989	3 304	10 731
1990	3 454	11 075
1991	3 672	11 262
1992	3 901	11 490
1993	4 226	11 630
1994	4 575	11 878

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT.

2514 sayılı Bazı Sağlık Personelinin Devlet Hizmeti Yükümlülüğüne Dair Kanun'da değişiklik yapılarak pratisyen hekimler için zorunlu hizmet uygulaması 1995 yılı Mart ayında kaldırılmıştır.

4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la yataklı tedavi kurumlarının işletilmesi haklarının özelleştirilmesi imkanı getirilmiştir.

Özel sağlık sigortacılığı yaygınlaştırılmamıştır.

TABLO: 11- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi

Sağlık Personeli	1989	1994
Hekim Sayısı	46 708	64 000
Bir Hekime		
Düşen Nüfus	1 190	954
Dışhekim Sayısı	10 132	13 200
Bir Dışhekimine		
Düşen Nüfus	5 484	4 630
Eczacı Sayısı	15 201	17 500
Bir Eczacıya		
Düşen Nüfus	3 655	3 492
Hemşire Sayısı	43 374	61 500
Bir Hemşireye		
Düşen Nüfus	1 281	994
Ebe Sayısı	27 805	39 700
Bir Ebeye		
Düşen Nüfus	1 988	1 540
Sağ. Mem. ve		
Sağ. Tek. Sayısı	18 869	38 200
Bir Sağlık Memuru		
ve Sağ.		
Teknisyenine		
Düşen Nüfus	2 945	1 600

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Sağlıkta kaynakların etkili kullanılması, hizmette yaygınlık, süreklilik ve kalite sağlanarak tüketici tatmininin artırılması amacıyla sistem; finansman, yönetim ve organizasyon, insangücü, hizmet sunumu, mevzuat ve enformasyon boyutları itibariyle yeniden yapılandırılacaktır.

Sağlık politikalarına süreklilik kazandırılacak, yasaların kararlılıkla uygulanması sağlanacaktır.

Sağlık hizmetleri sunan kamu kuruluşları arasında yatırım planlaması, hizmet sunumu ve eğitim faaliyetlerinde işbölümü ve işbirliği sağlanacak, mevcut altyapı imkanları belirli nüfus gruplarına değil, bütün bireylerin kullanımına açılacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır. Yatırım planlaması ile insangücü ve donanım temininin bütünlük içinde ele alınması sağlanacaktır.

Mevcut fiziki altyapının düşük kapasite ile kullanıldığı yerlerde yeni yatırım yapılmayacak, yatırım ihtiyaçları rasyonel kriterler çerçevesinde belirlenecektir.

Benzer hizmetlerin aynı nüfus grubuna farklı hizmet birimleri ile

sunulmasını önleyici sade bir örgütlenmeye gidilecek, aynı hizmeti veren değişik temel sağlık hizmet birimleri entegre edilmiş sağlık hizmeti sunan tek tip bir kurumsal yapıya dönüştürülecektir. Kırsal kesimdeki sağlık evi, sağlık ocağı modeli sürerken, kentlerde küçük nüfus esasına dayalı aile hekimliği sistemi oluşturulacaktır. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu kentsel kesimlerde semt polikliniği uygulaması yaygınlaştırılacaktır. Bu kapsamda gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Sağlık grup başkanlıkları kaldırılarak, ilçe sağlık müdürlükleri kurulacak, illerde ve büyük ilçelerde nüfus büyüklüğüne göre eğitim sağlık ocakları oluşturulacak, mevcut ana-çocuk sağlığı merkezleri bu amaçla kullanılacaktır.

Sağlık hizmeti sunan kamu kuruluşlarının rasyonel planlama yapabilmeleri, etkili hizmet sunumu ve denetimi gerçekleştirebilmeleri için bu kuruluşlarda hizmet sunumu ile finansmanı birbirinden ayrılacaktır.

Sağlık Bakanlığı halk sağlığını koruyucu, standart ve norm koyucu bir yapıya kavuşturulacak, doğrudan yataklı tedavi hizmeti sunumundaki rolü giderek azaltılacaktır.

Sağlık hizmetlerinde merkezi idarelerin görev, yetki ve sorumlulukları azaltılacak, il sağlık idarelerinin görev, yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenecektir. Hizmetin sunulmasında yerel yönetimlerin rolü artırılacaktır.

Sağlık hizmetlerinin her aşamasında toplumun katkı ve katılımı sağlanacaktır.

Sağlık alanına daha fazla kaynak ayrılacak, etkili bir koordinasyon ve işbirliği sağlanmak suretiyle mevcut kaynaklar daha verimli kullanılacaktır. Kamusal kaynaklar öncelikle maliyet etkililiği yüksek olan koruyucu sağlık hizmetlerine yöneltilecektir.

Birinci basamakta hizmet sunan birimlerin insangücü ve altyapı imkanları iyileştirilerek temel sağlık hizmetleri güçlendirilecektir, bu çerçevede bulaşıcı hastalıklarla mücadele, ruh sağlığı, okul sağlığı, zararlı alışkanlıklardan korunma, ağız ve diş sağlığı, yaşlı sağlığı, özürülülerin sağlık bakımı, evde bakım hizmetleri, sağlık ve beslenme eğitimi hizmetlerine yönelik programlar geliştirilecektir.

İnsan sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olan çevresel risk faktörlerinin azaltılması için sektörler arasında işbirliği programı geliştirilecektir.

Gıda üretim politikaları beslenme sorunlarını da gözönüne alarak belirlenecek, iyotlu tuz üretimi, suyun floranması, ekmeğın veya unun zenginleştirilmesi teşvik edilecektir.

Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi referans hizmet verebilecek bir ulusal laboratuvar haline getirilecektir.

Bütün hizmet kademelerini kapsayan bir hasta sevk sistemi kurulacak ve bu çerçevede bireye hekim ve hastane seçme imkanı getirilecektir.

Daha kaliteli ve etkili sağlık hizmeti sunulabilmesi için hastaneler idari ve mali özerkliğe kavuşturulacak, çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetim yapıları güçlendirilecek, bu çerçevede gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Hastanelerde maliyet muhasebesi teknikleri kullanılarak bütün gider unsurları maliyetlere yansıtılacak, gerçek maliyetlere dayalı fiyatlandırmaya gidilecektir. Bu şekilde, kendi gelirleri ile giderlerini karşılayan ve piyasa koşullarında çalışan hastanelerden kamu sübvansiyonu kademeli olarak kaldırılacaktır.

Sağlık insangücünün bölgeler arası ve kır-kent düzeyinde dağılımı ile meslekler ve meslek içi ihtisas alanları itibariyle dağılımının dengeli hale getirilmesi amacıyla etkili

insangücü planlaması yapılacaktır. İşyükü esasına dayalı kadro standartları geliştirilecek, meslek gruplarının görev, yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenecek ve personelin dengeli dağılımını sağlayacak bir ücretlendirme sistemine geçilecektir.

TABLO: 12- VII'nci Plan Döneminde Sağlık Alanında Beklenen Sayısal Gelişmeler

	1994	2000
Hasta Yatağı Sayısı	150 565	180 000
Kamu	142 640	168 000
Özel	7 925	12 000
Yatak Başına Düşen Nüfus	406	374
Yatak İşgal Oranı (Yüzde)	58	65
Sağlık Ocağı Sayısı	4 575	5 100
Hekim Sayısı	64 000	83 500
Bir Hekime Düşen Nüfus	954	806
Dişhekim Sayısı	13 200	16 800
Bir Dişhekimine Düşen Nüfus	4 630	4 008
Eczacı Sayısı	17 500	21 000
Bir Eczacıya Düşen Nüfus	3 492	3 206
Hemşire Sayısı	61 500	104 000
Bir Hemşireye Düşen Nüfus	994	647

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT.

Ülke şartlarına uygun sağlık insangücü yetiştirmek amacıyla, eğitim müfredat programları gözden geçirilecek, mezuniyet sonrası sürekli eğitim ve hizmetiçi eğitim kurumsallaştırılacak, sağlık insangücünü yetiştiren ve kullanan kurumların birlikte temsil edileceği sürekli bir izleme sistemi geliştirilecektir. İhtiyaç duyulan yeni tip insangücünün yetiştirilmesi için düzenlemeler yapılacaktır.

Ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması, bulaşıcı ve salgın hastalıklar ve diğer koruyucu sağlık hizmetleri kamu hizmeti olarak bedelsiz vermeye devam edilecek, tedavi hizmetlerinin bedeli ise kullanıcılar tarafından ödenecektir.

Sağlık hizmetleri açısından sosyal güvencesi olmayan kesim sigortalanacak, uzun vadede sigorta kuruluşları arasında norm ve standart birliği sağlanarak genel sağlık sigortası sistemine geçilecektir. Ödeme gücü olmayanların sigorta primleri kısmen veya tamamen kamu kaynaklarından karşılanacaktır. Bu çerçevede gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Hizmet kademeleri arasında gerçekçi ve doğru bilgi akışının sağlanması amacıyla bir sağlık

enformasyon sistemi geliştirilecek, bireylerin sağlık sicillerinin yer aldığı tek tip kayıt sistemi oluşturulacaktır.

Sağlık hizmetlerinin finansmanı, sunumu, personel politikaları, yönetim yapısı, toplum sağlığının korunması konularını kapsayan yeni yasal düzenlemeler yapılacak ve mevcut mevzuat güncelleştirilecektir.

Kan ürünleri, aşı ve serum üretimindeki sorunları giderici ve rasyonel ilaç kullanımını düzenleyici politikalara öncelik verilecektir.

Sağlık alanında bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri teşvik edilecektir.

Sağlık teknolojisi kullanımında kalite güvencesi programları uygulanacak, tüm cihazlar belirli sürelerle kalibrasyona tabi tutulacak, biyomedikal hizmetler için gerekli olan fiziki altyapı oluşturulacak ve ihtiyaç duyulan insangücünün yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

Ülke şartlarına uygun ve fonksiyonel sağlık yapısı tip projeleri geliştirilecek, inşaat kalitesinin yüksek olmasına önem verilecektir.

Özel kesimin sağlık sektöründeki faaliyetleri özendirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bireylerin yaşamlarını sağlıklı sürdürebilmeleri için, kamu sağlığının korunmasını, koruyucu, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetleri ve bunların sunumundaki temel esasların belirlenmesi ve sağlık alanındaki mesleklerle ilgili hususların düzenlenmesini sağlamak amacıyla Temel Sağlık Kanunu çıkarılacaktır.

Birinci basamak sağlık hizmetlerinin sağlık evi, sağlık ocağı, kamu sağlık merkezi ve benzeri birimler ile aile hekimliği hizmet birimlerinde etkili, kaliteli ve verimli sunumunu sağlamak ve bu çerçevede sağlık teşkilatının il ve ilçe düzeyinde kuruluş, işleyiş, hizmet sunumu ve kullanımı yönünden düzenlenmesi amacıyla Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Hakkında Kanun çıkarılacaktır.

İkinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinin yüksek kaliteli, etkili, verimli ve bireylerin erişebileceği bir şekilde sunumunu sağlamak için, hastanelerin idari ve mali açıdan özerk işletmeler haline dönüşebilmeleri ve bu kapsamda kuruluş, işleyiş, hizmet sunumu ve kullanımı ile ilgili temel esasları düzenlemek amacıyla TBMM'ye sunulmuş olan Hastane ve Sağlık İşletmeleri Temel Kanunu çıkarılacaktır.

Sağlık güvencesi ve sağlık sigortası yardımlarından yararlanma hakkı olmayanların sağlık güvencelerini sağlamak, genel sağlık sigortasına geçişi ve mevcut sosyal sağlık sigortaları uygulamalarının genel sağlık sigortası sistemi çerçevesinde bütünleştirilerek tek bir kurum tarafından yürütülmesini sağlamak amacıyla TBMM'ye sunulmuş olan Sağlık Finansmanı Kurumu Kuruluş ve İşleyişi Kanunu çıkarılacaktır.

Tıbbın Türkiye'de tanınan uzmanlık dallarını ve bunlarda uzman olmak için gerekli şartlar ile tıpta uzmanlık eğitiminin ve uzmanlık yetkisinin usul ve esaslarını tespit etmek amacıyla Tababet Uzmanlık Tüzüğü yeniden düzenlenecek, bu çerçevede 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Toplumda bireylerin yaşamlarının beden ve ruh sağlığı içinde devamını sağlamaya yönelik düzenlemeleri gerçekleştirebilmek, Sağlık Bakanlığı'nın doğrudan tedavi hizmeti sunan, hastane işleten ve personel istihdam eden bir yapı yerine, politika, standart ve norm belirleyen, sağlık alanını düzenleyen, denetleyen ve koruyucu sağlık hizmetleri sunan bir

yapıya kavuşturulması amacıyla Sağlık Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Kanunu çıkarılacak, bu çerçevede 181 ve 210 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

a) Mevcut Durum

1994 yılında toplam işgücü 20,4 milyona, toplam istihdam ise 18,3 milyona ulaşmış, VI'ncı Plan döneminde toplam olarak düşük oranda gerçekleşen istihdam artışı ağırlıklı olarak hizmetler sektöründe yoğunlaşmıştır.

TABLO: 13- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15+Yaş) (Bin Kişi)

	1990	1991	1992	1993	1994(1)
Sivil İşgücü	19 954	19 967	20 196	20 232	20 424
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	56,7	56,2	55,5	54,2	53,2
Sivil İstihdam	18 364	18 421	18 600	18 702	18 285
Tarım	8 731	8 714	8 169	8 397	8 166
Sanayi	2 773	2 837	3 047	2 916	2 880
Hizmetler	6 860	6 870	7 385	7 389	7 239
İşsiz	1 590	1 546	1 596	1 530	2 139
Eksik İstihdam	1 271	1 373	1 535	1 383	1 904
İşsizlik Oranı (Yüzde)	8,0	7,7	7,9	7,6	10,5
Eksik İstihdam Oranı (Yüzde)	6,4	6,9	7,6	6,8	9,3
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl Durumda Bulunan İşgücü Oranı (Yüzde)	14,4	14,7	15,5	14,4	19,8

Kaynak: DiE, DPT.

(1) Tahmin.

Kırsal kesimden kentlere göçün ve bu göçün yarattığı sorunların devam etmesine rağmen, toplam istihdamın yaklaşık yüzde 45'i verimi düşük olan tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışanların yaklaşık yüzde 60'ını ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır. Tarımdaki ücretsiz aile işçilerinin yüzde 80'i kadındır. Kırsal kesimde 12-14 yaş grubundakilerin toplam işgücü içindeki payı belirli bir düşüş göstermekle birlikte yüzde 4,5 düzeyinde kalmıştır. Kentlerde bu oran yüzde 1,9'a düşmüştür. Kentlerde kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 17 düzeyindedir.

Tarım dışı sektörlerde ve genel olarak kamu kesimindeki işgücü verimliliği ortalaması da uluslararası standartlara göre düşüktür.

Büyük imalat sanayii işletmeleri istihdamında belirli bir azalma, genelde küçük ve orta ölçekli işletmelerdeki istihdamda ise artış görülmektedir. Teknolojileri uyarılma kapasitesi de dahil olmak üzere teknolojik gelişmenin uluslararası rekabet gücünün artırılması için gerekli düzeyin altında kalması sonucu, otomasyona geçiş uygulamalarının gerçekleştirildiği işletmelerde ortaya çıkan kısa vadeli istihdam azaltıcı etkileri telafi edecek teknoloji bağlantılı faaliyetler yaratılamamıştır.

Yavaşlamış olmakla birlikte yine de yüksek bir düzeyde bulunan nüfus artış hızının işgücü arzı üzerindeki etkisi, okullaşma oranlarındaki artış ve köyden kente göç gibi nedenlerle sınırlı kalmıştır. İşsizlik de yapısal nitelikli birikmiş sorunların ekonomik daralmaya yol açtığı 1994 yılına kadar görece olarak düşük düzeyde seyretmiştir. 1994 yılında açık işsizlik oranı yüzde 10,5'e, açık işsizlik kadar önem taşıyan eksik istihdam oranı da yüzde 9,3'e yükselmiştir. Açık işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle atıl durumda bulunan toplam işgücü oranı 1994 yılında yüzde 19,8'i bulmaktadır. 1993 yılında işsizlik oranı kırsal alanda yüzde 7,6 , kentlerde ise yüzde 11,4 olmuştur. Kentlerdeki lise ve üniversite mezunu gençlerde bu oran yüzde 30'u aşmıştır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinin bazı yörelerinde işsizlik yaygın bir nitelik kazanmıştır.

Daha önce Güney Avrupa ülkelerinde gözlendiği gibi okullaşma oranlarındaki artışın bir süre sonra yavaşlayacak ve ayrıca kentlerde kadınların işgücüne katılma oranlarının da artacak olması nedeniyle işgücü arzı artışının geçtiğimiz döneme göre hızlanması beklenmektedir. Sanayi yatırımlarının düşük bir düzeyde seyretmesinin de etkisiyle mevcut üretken istihdam yaratma kapasitesi bu işgücü arzı artışını karşılamaya yetecek düzeyde bulunmamaktadır. AT ile gümrük birliğinin gerçekleşme aşamasına geldiği bir dönemde uluslararası rekabet gücünü artırma gereği istihdam perspektifi açısından da daha kritik bir nitelik kazanmıştır.

Toplam işgücü içinde azami eğitim düzeyi ilkökul mezuniyeti olanların oranı yüzde 75'i bulmaktadır. Çıraklık sistemi yeterince geliştirilememiştir. İşgücünün ortalama niteliğinin düşüklüğü istihdamın geliştirilmesine kısıtlayıcı bir etki yapmaktadır.

İşgücü maliyetini artıran ve istihdam ile bağlantılı olan aşırı yük ve kesintiler istihdamı olumsuz şekilde etkilemeye devam etmektedir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yeniden yapılanması gerçekleştirilememiş ve istihdam hizmetleri yeterince gelişmemiştir. Meslek standartlarının geliştirilmesi konusunda yeterince mesafe alınamamıştır. 1995 yılında, İş ve İşçi Bulma Kurumu'nu geniş kapsamlı ve etkili istihdam hizmetleri verecek şekilde İş Kurumu olarak yeniden düzenlemeye yönelik Yasa Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir.

Özelleştirme sonucunda işsiz kalacak olanlara yeni istihdam imkanları sağlamaya yönelik İşgücü Uyum Projesi ve işsizlere eğitim yoluyla istihdam sağlamayı hedefleyen İstihdam ve Eğitim Projesi 1994 yılında uygulanmaya başlamıştır.

Çalışma Hayatı

Çalışma hayatı mevzuatımızın Avrupa Birliği'ne uyum şartları da dikkate alınarak Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) normlarına uygun bir şekilde geliştirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmiş, VI'ncı Plan döneminde onaylanan ILO Sözleşmesi sayısı 28'den 36'ya yükselmiştir. Onaylanan Sözleşmeler, çalışma hayatı açısından ağırlıklı olarak sendikal hak ve hürriyetler ile iş güvencesini geliştirmeye yönelik olmuştur.

Kamu görevlilerine sendikal hakların tanınmasına ve iş güvencesinin iş aktinin gerekçesiz feshini sona erdirecek biçimde yeniden düzenlenmesine ilişkin Yasa Tasarıları TBMM'nin gündemindedir.

İşgücü piyasasında esnekliğin artırılmasını dikkate alacak, yaygınlaşmaya başlayan yeni çalışma biçimlerini düzenleyecek, ülke şartlarına ve uluslararası standartlara uygun mevzuatı oluşturma çalışmaları henüz sonuçlandırılmamıştır.

1995 yılında Başbakanlık Genelgesiyle Ekonomik ve Sosyal Konsey oluşturulmuştur.

VI'ncı Plan döneminde kayıtlı işçilerde sendika üyeliği oranı yüzde 55'den yüzde 69'a çıkmıştır. Grev ve lokavtlarda kaybedilen gün sayıları 1992, 1993 ve 1994 yıllarında büyük ölçüde azalmıştır.

VI'ncı Plan döneminde ücret gelirlerinde reel bir iyileşme gerçekleşmiş, bu iyileşmenin en az yansıdığı kesim memurlar, en çok yansıdığı kesim de kamu kesimi işçileri olmuştur.

Ücretlerle verimlilik, liyakat, kıdem ve kariyer arasında yeterince bağlantı kurulamaması, kamu kesiminde bu bağın büsbütün zayıflamış olması ve kamu kesimi istihdamının ücretli çalışanların yüzde 40'ını oluşturması, kurumsallaşma eksikliği, bazı alanlarda güvence belirsizliği gibi nedenlerin etkisiyle işgücü piyasasının işleyişindeki aksaklıklar sürmektedir.

Tarım-tarımdışı ve kayıtlı-kayıtdışı ayrımları nedenleriyle de işgücü piyasasının çok parçalı yapısı varlığını sürdürmektedir. Kayıtdışı kesimde, küçük işletme boyutunu aşan faaliyetlere doğru bir genişleme gözlenmektedir. Ücretliler içinde kayıtdışı kesimde çalışmanın yaygınlığı çalışma ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

TABLO: 14- Reel Ücret Endeksleri

(1989=100)

	1990	1991	1992	1993	1994
İşgücü Maliyeti					
Kamu Kesimi	127	181	197	221	204
Özel Kesim	117	173	171	174	150
Memur Aylık Maliyeti	123	128	136	137	102
Yıllık Ortalama					
Asgari Ücret (1)	113	129	142	150	118

Kaynak: DPT.

(1) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretidir.

İşgücü piyasasının işleyişi, yapısı ve gelişimi alanlarında etkili politika önlemleri alınabilmesi için bir İşgücü Piyasası Enformasyon Sistemi ve bu sistemin bir parçası olan uluslararası tanımlara uygun ücret istatistiklerinin oluşturulmasına yönelik çalışmaların sonuçlandırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliğini iyileştirmeye ve çalışma hayatında denetimin etkinliğini artırmaya yönelik çalışmalar önemini korumaktadır.

Yurtdışı İşçi Sorunları

1994 yılında yurtdışında bulunan işçi ve ailelerinin sayısı 3,1 milyon olup, bunların 1,3 milyonu işçidir.

Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan vatandaşlarımız giderek işçilikten işveren statüsüne geçerken bu toplumların bir parçası konumuna gelmişlerdir. Yurtdışındaki vatandaşlarımız bu uyuma paralel buldukları ve çalıştıkları ülkelerde daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak, ekonomik, sosyal ve siyasi haklardan yararlanmak amacıyla yabancı devlet vatandaşlığına geçmek istemektedirler. Yurtdışındaki Türk sermayesinin Türk ekonomisini destekler biçimde değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Çifte vatandaşlık kurum olarak mevzuatımıza girmiş bulunmasına karşın, göç veren ülke vatandaşlığından çıkma koşulu arayan ülkeler için Türk vatandaşlığından çıkma izninin verilmesi işlemlerinde gecikmeler olmakta; böyle bir hükmün mevcudiyeti başka bir devlet vatandaşlığına geçmek isteyen vatandaşlarımızda, hakları yasalarla korunmakla beraber, mal varlıkları ve miras konusunda endişe uyandırmaktadır. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın seçme ve seçilme haklarını yeterince kullanamıyor olmaları başka bir sorundur.

Yurtdışında çalışan vatandaşlarımız sosyal güvenlik, oturma ve çalışma izni gibi hukuki ve işçilerimize sağlanan yardımlar ve yatırım kolaylıkları gibi diğer mali ve sosyal konularda danışma imkanlarından daha fazla yararlanmayı talep etmektedir.

Türkiye, ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerine göç veren bir ülke olmanın sonucu, yurtdışındaki vatandaşları çeşitli kültürel sorunlarla karşı karşıya olan bir ülkedir. Türk vatandaşlarının genellikle aynı bölgelerdeki konutlara yerleşmeleri, ortak mekanları kullanmaları ve Türkiye'deki yakınlarına ekonomik destek sağlama zorunluluğu, buldukları toplumun dışında kalmalarına ve içine kapalı birimler oluşturmalarına neden olmuştur.

VI'ncı Plan döneminde Türkiye sadece göç veren değil göç alan bir ülke konumuna da gelmiştir. Ülkemizde yabancıların maaş ve ücret karşılığı çalışmaları ve serbest olarak hizmet sunmaları ile ilgili mevzuat dağınık ve karmaşık düzenlenmiş olup, işgücü piyasasında gelişen koşullara göre yetersiz kalmaktadır. Yabancı uyruklu kişilere çalışma izinlerinin değişik kurum ve kuruluşlarca verilmesi iş piyasasının izlenmesini, denetlenmesini ve hizmetin etkin yürütülmesini engellemektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

İstikrarlı, yatırım ağırlıklı ve rekabetçi ekonomik koşullara dayalı yüksek bir büyüme hızının gerçekleştirilmesi yoluyla üretken istihdamın artırılması temel ilkedir.

Bu çerçevede en etkili faktörü, teknoloji düzeyi uluslararası rekabet gücü açısından yeterli sanayi ve yüksek katma değerli hizmet sektörü yatırımlarının gerçekleştirilmesi olacaktır.

Teknolojik gelişmeye paralel olarak işgücünün niteliğinin yükseltilmesi yoluyla istihdamın gelişme potansiyeli güçlendirilecektir.

Öngörülen ekonomik yapının ihtiyaç duyduğu insangücü yetiştirilecek ve işgücü piyasasının işleyişi özellikle çalışmanın düzenlenmesine ilişkin mevzuatın çağdaş koşullara uygun bir yapıya kavuşturulması, kurumsallaşmanın güçlendirilmesi, meslek standartlarının geliştirilmesi yollarıyla etkinleştirilerek istihdam artırılabilecektir.

İleri teknoloji kullanarak yüksek katma değer yaratacak sektörlerin geliştirilmesi ile nitelikli işgücü istihdamı artırılabilecek, küçük ve orta ölçekli işletmelerin istihdam potansiyelinden de azami ölçüde yararlanılabilecektir.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler ve bireysel girişimler proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanlarında sağlanacak katkılarla desteklenecek, girişimcilik eğitimi gerçekleştirilecektir.

Yerel ekonomik potansiyellerin bu doğrultuda harekete geçirilmesi için başlangıç aşamasında kamunun da dolaylı teşvik ve desteğiyle yerel doğa, insangücü ve finansman kaynaklarını kullanarak piyasada rekabet etme gücüne sahip olacak girişimlerin gelişmesi sağlanacaktır. Üretken ekonomik faaliyet ve istihdam potansiyeli taşıyan somut projelerin gerçekleştirilmesini sağlayacak çözümler, yerel ihtiyaç ve kapasiteleri de dikkate alacak küçük, esnek ve etkili bir birim aracılığıyla hayata geçirilecektir. Bu çerçevede, özellikle besicilik, arıcılık, su ürünleri, bağ ürünleri, çeşitli gıda ürünleri, halıcılık, el sanatları, inşaat malzemeleri, mobilyacılık, ayakkabıcılık, konfeksiyon ürünleri, plastik eşya, metal işleme, tıbbi malzeme ve aletler, belirli elektronik ürünler ve benzeri dallarla turizm ve belirli hizmet alanlarında faaliyet gösterecek ya da faaliyetlerini genişletecek girişimler hedeflenecektir. Genelde kırsal sanayiler desteklenecektir. Yarım kalmış yatırımlardan görece sınırlı bir destekle rekabet edebilme potansiyeline sahip olanların faaliyete geçmelerinin sağlanmasına çalışılacaktır.

Güneydoğu Onarım Projesi kapsamında ve yüksek işsizliğin bulunduğu diğer yörelerde yerel ihtiyaçları karşılayacak belirli altyapılar, konut yapımı, arazilerin tarıma elverişli hale getirilmesi, ağaçlandırma, çevre koruması ve benzeri nitelikte alanlarda özel istihdam projeleri uygulanacaktır.

Kamudaki aşırı ve dengesiz istihdamın azaltılmasına çalışılacaktır.

Ara kademe işgücü yetiştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

İstihdamın artırılması ve kayıtdışı ekonominin boyutlarının küçültülmesi açısından, bir çeşit istihdam vergisine dönüşen ücretler üzerindeki ilave yükler AB ülkelerindeki düzeye düşürülecektir.

Hem güvenceli, hem de esnek bir işgücü piyasası düzenlemesi gerçekleştirilecek, işgücünün piyasa şartlarına daha iyi cevap verebilmesini sağlayacak beceri eğitimi ve yeniden eğitim programlarını içeren uyum çalışmalarına ağırlık verilecektir. Bu çerçevede, küreselleşme süreci ve AB'ye uyum politikaları kapsamında aktif işgücü piyasası önlemlerine ağırlık verilecek, İş ve İşçi Bulma Kurumu çağdaş istihdam hizmetleri sağlayabilecek bir yapıya kavuşturularak İş-Kur adı altında yeniden örgütlenecektir.

Gümrük birliği ile ilgili olarak birkaç sektörde ve özelleştirme sonucunda da belirli işletmelerde işsiz kalacak olanlara yeni istihdam imkanları yaratmak için kendi işlerini kuranların desteklenmesi de dahil olmak üzere kapsamlı programlar geliştirilerek uygulamaya konulacaktır.

Yeni teknolojilerin istihdamı artırıcı şekilde uygulanıp yaygınlaştırılmalarına imkan verecek çalışmalar başlatılacaktır.

2000 yılında toplam işgücünün 22.462 bin kişiye ulaşacağı tahmin edilmekte, öngörülen hedefler doğrultusunda toplam istihdamın 20.737 bin kişi, işsizliğin de yüzde 7,7 düzeyinde olacağı beklenmektedir.

Çalışma Hayatı

Devlet, işçi ve işveren kesimlerinin sürekli diyalogunu sağlayarak çalışma barışının korunması ve çalışma hayatının geliştirilmesi temel ilkedir.

Çalışma hayatı mevzuatını Avrupa Birliği'ne (AB) uyum ve Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) normları doğrultusunda yenilemek, işgücü piyasasında esnekliği artırmak ve yeni çalışma biçimlerini düzenlemek esastır. İstihdamın geliştirilmesine yönelik olarak verimlilik düşürülmeden yasal çalışma sürelerini kısaltacak ve esnek zamanlı çalışma türlerine imkan tanıyacak çalışmalar başlatılacaktır.

Ücretin iş, liyakat, verim, kıdem ve kariyerin karşılığı olarak belirlenmesi ve ücret sistemlerinin istihdamı geliştirme, büyüme politikaları ve yeni çalışma biçimlerine göre oluşturulması sağlanacaktır.

TABLO: 15- Yurtdışı İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	(15+Yaş) (Bin Kişi)	
	1994	2000
Sivil İşgücü	20 424	22 462
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	53,2	50,3
Sivil İstihdam	18 285	20 737
Tarım	8 166	8 427
Sanayi	2 880	3 494
Hizmetler	7 239	8 816
İşsiz	2 139	1 725
Eksik İstihdam	1 909	1 535
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,5	7,7
Eksik İstihdam Oranı (Yüzde)	9,3	6,8
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl Durumda Bulunan İşgücü Oranı (Yüzde)	19,8	14,5

Kaynak: DPT.

Çalışma hayatında denetimin yaygınlığı ve etkinliği artırılacak, işçi sağlığı ve iş güvenliği hizmetleri güçlendirilecektir.

Sendikaların, araştırma ve eğitim faaliyetlerine destek verilecek, üyelerinin yararı doğrultusunda sosyal ve kültürel yatırımlar yapmaları özendirilecektir.

İşgücü piyasasına ilişkin politikaların daha etkili hale getirilmesi için gerekli olan yeterince gelişmiş bir İşgücü Piyasası Enformasyon Sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalar, ücret istatistiklerinin uluslararası tanımlara uygunluğunu da sağlayacak şekilde sonuçlandırılacaktır.

Yurtdışı İşçi Sorunları

Yurtdışındaki işçilerin ve ailelerinin buldukları ülkelerde her türlü ayrımcılıktan korunarak, güvenlik içerisinde yaşamalarına, ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümüne, eğitim düzeylerinin yükseltilmesine, buldukları toplumla bütünleşmelerinin sağlanmasına ve ekonomik girişimlerinin desteklenmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

Yurtdışındaki Türk işveren örgütlenmeleri mesleki sorunlar etrafında birleşmeye teşvik edilerek ortak bir ticaret merkezi oluşturulması yönünde yönlendirilecek, böylece yurtdışındaki girişimcilerin problemlerinin daha etkin çözümü için ortam yaratılırken yurtdışındaki sermayenin daha verimli ve Türkiye ekonomisini destekler biçimde değerlendirilmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Esnek zamanlı, kısmi zamanlı ve diğer standart dışı çalışma türlerinin düzenlenebilmesi için, 1475 sayılı İş Kanunu ve ilgili diğer mevzuatta düzenleme yapılacaktır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun yeniden düzenlenerek aktif işgücü piyasası önlemlerinin hayata geçirilmesinde ve işsizlik sigortasının yönetilmesinde çağdaş koşullara uygun ve etkili bir işlev ve yapıya kavuşmasını sağlamak amacıyla TBMM'ye sunulmuş olan İş-Kur Kanunu çıkarılacaktır.

İşsiz kalanlara gelir güvencesi temin edecek ve böyle bir güvence olmadan işsiz kalma tehlikesinden kaynaklanan sorunları gidererek işgücü piyasasının daha etkin bir işleyişe kavuşmasını sağlayacak olan ve TBMM gündeminde bulunan İşsizlik Sigortası Kanunu çıkarılacaktır.

İş güvencesini iş aktinin gerekçesiz feshini sona erdirecek şekilde yeniden düzenleyen ve toplu işten çıkarma konusundaki belirsizliği gideren İş Güvencesi Kanunu çıkarılacaktır.

Sendikalar, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunları gözden geçirilecek, kamu görevlilerinin sendikal hak ve yükümlülüklerini düzenleyen Kamu Görevlileri Sendikaları, Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Kanunu çıkarılacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Konsey yasal çerçeveye kavuşturulacaktır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatını teknolojik gelişmeleri izleyebilecek şekilde yenileme çalışmaları tamamlanacaktır.

Tarım kesiminde ücretli çalışanlar için Tarım İş Kanunu çıkarılacaktır.

Kamu yönetimi reformu çerçevesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın reorganizasyonu gerçekleştirilecek, kamu istihdamındaki karmaşayı sona erdirecek mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

Yurtdışında çifte vatandaşlığı teşvik için; 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk vatandaşlığından çıkış izni alma işlemleri uzun zaman aldığından, vatandaşlıktan çıkmayı ve vatandaşlığa yeniden alınmayı kolaylaştıracak değişiklikler ile yabancı bir devlet vatandaşlığına geçmek üzere Türk vatandaşlığından çıkma izni alanların belirli bir süre için oturma, çalışma, gayrimenkul edinme, miras gibi konularda haklarının korunacağına ilişkin iyileştirmeler yapılacaktır.

İşçi ve işverenlerimizin yoğun olarak bulunduğu ve yurtdışı örgütlerimizin henüz bulunmadığı bölge ve ülkelerde temsilciliklerimizin kurulması; vatandaşlarımızın tam ve doğru bilgi sahibi olabilmeleri için yurtdışında hizmet veren çalışma müşavirlik ve ataşeliklerinin yanısıra ilgili kuruluşların, görev yapacakları ülke koşullarına göre özel olarak yetiştirilmiş hukuk danışmanı, eğitim, ekonomi ve mali konularda uzmanlarla desteklenmesi sağlanacaktır.

Türkiye'de yabancıların çalışmaları ile ilgili mevzuat hükümleri, ülkemizde ve dünyada değişen koşullar dikkate alınarak yeniden düzenlenecek; ilgili hükümlerdeki dağınıklık giderilecektir.

II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME

5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Tarım sektörünün GSYİH içindeki payı 1990 yılında yüzde 17,5 iken, bu oran son yıllarda yüzde 15 seviyesine düşmüştür. Buna karşılık tarımın sivil istihdamdaki payı ise yüzde 45 ile ağırlığını sürdürmektedir. Tarımın ekonomideki önemi azalırken, nüfusun önemli bir kısmı geçimini tarımla sağlamaya devam etmektedir.

VI'ncı Plan döneminde tarım sektörü üretiminde yıllık ortalama yüzde 1,7 artış, ihracatında yüzde 1,3, ithalatında ise yüzde 5 azalış olmuştur.

1994 yılı verilerine göre tarımsal üretimin yüzde 66,7'si bitkisel ürünler, yüzde 25,2'si hayvancılık, yüzde 2,7'si ormancılık ve yüzde 5,3'ü su ürünleri üretiminden oluşmaktadır.

Arazi kullanım planlarının bulunmayışı, tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon gibi nedenlerle tarım alanları azalmakta, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu sonucunda küçük işletmelerin payı artmaktadır.

1980 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre 3 milyon 434 bin olan tarımsal işletme sayısı, 1991 yılında 4 milyon 92 bine yükselmiştir. Bu işletmelerin yüzde 99'u 50 hektarın altında bulunmaktadır. 1980 yılında 5 hektarın altında bulunan işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı yüzde 61,1 iken, bu oran 1991 yılında yüzde 65,4'e yükselmiştir.

1991 yılında bu işletmelerin yüzde 96,4'ünde hem bitkisel üretim ve hem hayvancılık, yüzde 3,6'sında ise yalnızca hayvancılık faaliyeti yürütülmektedir. 1991 yılı Tarım Sayımı sonuçlarına göre; büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yüzde 71,9'u 5 başın altında, küçükbaş hayvancılık işletmelerinin ise yüzde 31,6'sı 20 başın altında bir büyüklüğe sahiptir.

Bu nedenlerle tarım sektöründe istihdam edilenlerin gelirleri diğer sektörlere nazaran düşüktür. Ayrıca tarım sektörünün kendi içerisinde de gelir dağılımı büyük ölçüde farklılık arz etmektedir.

Tarımsal faaliyetleri gerçekleştiren kurumların, havza bazında koordineli çalışmaları, kaynakların rasyonel kullanımını engellemektedir.

Uygulanan destekleme politikaları ile üretici gelirlerinde istikrar sağlanamadığı gibi, dünya fiyatlarının üstünde seyreden destekleme fiyatları, bazı ürünlerde ekim alanlarının aşırı genişlemesine, üretim fazlası oluşmasına ve devletin fazla alım yaparak yüksek stok maliyetine katlanmasına neden olmuştur.

İlgili kuruluşlarda ve işletme düzeyinde yeterli ve düzenli kayıt tutulmaması nedeni ile istatistiki bilgilerin sağlanamaması tarım sektörü ile ilgili politikaların oluşturulmasında önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.

Tarım sektöründe araştırma, eğitim ve yayım hizmetleri yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Üretimin yönlendirilmesi, pazarlanması, fiyat oluşumu, üreticilere hizmet götürülmesine yönelik üretici düzeyinde örgütlenme yetersizdir. Kamu kesiminde yetki dağınıklığı ve koordinasyon yetersizliği devam etmektedir.

Hayvancılık, yapılan bazı olumlu çalışmalara rağmen arzulanan seviyeye erişememiştir. Ülkemizde hayvan sayıları tarımda gelişmiş ülkelerin çoğundan fazla olduğu halde, birim hayvan başına verim düşüktür. Sığır mevcudunun yüzde 65-70'i, koyun mevcudunun ise yüzde 90-95'i yerli ırklardan oluşmaktadır. Hayvan popülasyonunda düşük verimli yerli ırkların çoğunlukta olması, hayvan barınakları, bakım ve besleme şartlarıyla, üreticilerin teknik bilgi ve pazarlama imkanlarının yetersizliği, ticari işletmelerin gelişmesi için gerekli sermaye birikiminin, hayvan sağlığı hizmetlerinin istenen seviyede olmaması, hayvancılık birlik ve kooperatiflerinin ülke genelinde yaygın olmayışı diğer başlıca sorunlardır.

Halen yürürlükte bulunan ve büyük ölçüde ihtiyaca cevap veremez bir durumda olan Arazi Kanununa göre köylerin ortak malı sayılan meraların bilinçsizce kullanımları ve tarla haline dönüştürülmeleri neticesinde alanları daralmış ve vasıfları büyük oranda bozulmuş durumdadır. Ülkemizde toplam ekilebilir alanın yüzde 2,5-3'ü oranında bulunan yem bitkileri ekim alanları ise yeterli düzeye getirilememiştir. Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde yem bitkileri ekimleri toplam ekilen alanların yüzde 25-30'unu oluşturmaktadır.

Zamanla yapısı bozulan, miktarı ve biyolojik çeşitliliği azalan ormanlarımızı geliştirme çalışmalarına VI'ncı Plan döneminde de devam edilmiş ve 206 bin hektar ağaçlandırma, 33 bin hektar erozyon kontrolü ve 6 bin hektar mera ıslah faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Ancak bu çalışmalar V'inci Plan uygulamasının yaklaşık 1/3'ü düzeyinde kalmıştır. Ayrıca bu dönemde 68 bin hektar orman varlığı yangınlarla kaybedilmiş ve 113 bin hektar ormanlık alan da çeşitli yasalarla orman rejimi dışına çıkarılmıştır.

Orman kaynağını en iyi şekilde işletmek, korumak ve geliştirmek amacıyla öngörülen toplam 202 bin km. orman yolunun 1994 sonu itibarıyla 121 bin km.'si tamamlanmıştır. Ayrıca işletmecilikte ve özellikle kayın ormanlarında dört mevsim çalışmayı sağlayan stabilize yol miktarı da 20 bin km.'ye ulaşmıştır.

Orman yangınları ile etkili mücadeleyi sağlamak için halkın aydınlatılması yanında, bugüne kadar 893 adet yangın gözetleme kule ve kulübesi yapılmış, 715 adet İlk Müdahale Ekibi oluşturulmuştur.

Ormancılıkta, kamu ve özel kesim olarak yılda ortalama 29 milyon m³ dolayında odun üretimi yapılmaktadır. Bunun yaklaşık yüzde 68'i yakacak odun olarak kullanılmakta olup; bu oran gelişmiş ülkelerde yüzde 5 civarındadır. Yurtiçi arz açığının kapatılması için 1985 yılında başlayan odun ithalatı, 1993 yılında 2,3 milyon m³'e ulaşmıştır.

Orman-köylü-devlet ağında orman sınırlandırma çalışmalarının yetersizliğine çözüm getirecek kadastro faaliyetlerine VI'ncı Plan döneminde yapılan 2,3 milyon hektarlık uygulama ile devam edilmiş ve 1994 sonu itibariyle 20,2 milyon hektar orman alanının yüzde 64'ünün kadastro işlemleri tamamlanmıştır.

Ancak, kaydedilen bu gelişmelere rağmen, Ülkemizde iyi vasıflı orman alanlarının yüzde 11'er gibi çok düşük oranda bulunması; çölleşme, ormansızlaşma, sel, heyelan ve toprak erozyonunun artarak devam etmesi; biyolojik çeşitliliğin azalması; kadastro işlerinin tamamlanamaması; amenajman planlarının işletme amaçları ve çok amaçlı kullanım bakımından yetersizliği; yıllık ağaçlandırma ve erozyon kontrol faaliyetlerinin çok az oluşu; Milli Park, Koruma ve Rezerv Alanlarının azlığı; orman yangınlarının önlenememesi; asit yağmurlarından kaynaklanan orman ölümlerinin artması; çevre koruma ile peyzaj ve ergonomik uygulamaların eksikliği ve orman içi köylerin sosyo-ekonomik durumlarının düşük olması, sektörün ana sorunları olarak devam etmektedir.

Su ürünleri üretiminde 1988 yılına kadar artış, daha sonraki yıllarda ise azalmalar olmuştur. Üretimdeki azalmalar aşırı avlanma, kirlenme ve ekolojik değişimlerden kaynaklanmıştır. Bunun sonucunda ihracatta azalmalar, ithalatta ise büyük ölçüde artışlar görülmüştür.

1988 yılında 676.200 ton olan su ürünleri üretimi 1991 yılında 364.700 ton olmuş, 1993 yılında 556.044 tona ve 1994 yılında da 601.100 tona yükselmiştir.

Su ürünleri üretiminde görülen azalmalarda önemli etkisi olan kirlenmenin önlenmesi için Karadeniz Ülkeleri arasında anlaşma imzalanmıştır. Ayrıca, Karadeniz'de balıkçılığın korunması ve geliştirilmesi için çalışmalar ülkemiz koordinatörlüğünde sürdürülmektedir.

Ayrıca, Su Ürünleri üretimi ile İç Su Ürünleri yetiştiriciliği faaliyetlerinin master planlarının yapılarak Su Ürünleri Islah Projeleri ile gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Su ürünleri sektöründe hastalık ve parazitler dahil koruma ve kontrol hizmetlerinin etkinlikle yürütülememesi, yetiştiriciliğin ve açık deniz balıkçılığının yeterli düzeyde geliştirilememiş olması, içsular ve denizlerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yetersizliği, üretici altyapı eksiklikleri, pazarlama aşamasında soğuk ve donmuş zincirin geliştirilememesi, üreticilerin yeterli ve etkin olarak teşkilatlanamaması ve kamuda yönlendirici, kaynakları yönetici ve geliştirici yeterli bir yapının bulunmaması sektörün önemli sorunlarını oluşturmaktadır.

Su ürünleri kaynaklarının yıllık üretim potansiyelinin ve bunları etkileyen faktörlerin iyi bilinmemesi, bu kaynakların korunması, geliştirilmesi, etkin ve sürdürülebilir biçimde kullanılmasını engellemektedir.

Planlı dönemde 1994 sonu itibariyle toplam 127 adet balıkçı barınağı, 44 adet barınma yeri, 58 adet çekek yeri inşaatı tamamlanmıştır.

Yalnızca VI'ncı Plan döneminde ise inşaatı tamamlanan balıkçı barınağı adedi 14, barınma yeri adedi 17 ve çekek yeri adedi 23 olmuştur.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesini sağlamak, mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık vererek üretimin ve ihracatın artırılması ve üretici gelirlerinde artış ve istikrarın sağlanması temel amaçtır.

Ülkemizde, tarımsal alanların marjinal sınırlara ulaştığı gözönüne alındığında üretimin artırılması verimin artırılması ile mümkün olacaktır. Bu sebeple sulama alanlarının genişletilmesi amacıyla Konya Ovası ve Orta Anadolu Bölgesi başta olmak üzere sulanabilir alanların sulanmaları; modern sulama sistemleri ile çevre şartlarına uygun olarak gerçekleştirilecektir.

Sulanan alanların artırılması yanında, yüksek verimli ve iyi kaliteli tohumlukların, damızlıkların çiftçilerce kullanımının yaygınlaştırılması, toprak analizlerinin yapılması, bilinçli gübre kullanımı, uygun ekipman seçimi ve tarımsal mücadele yapılması, yayım ve araştırma sonuçlarının çiftçilere götürülmesi sonucunda üretimde verim ve kalite artışı sağlanacaktır. Ayrıca teknik eleman ve çiftçi eğitimine ağırlık verilecektir.

Tarım Politikaları, Uruguay Turu sonunda imzalanan Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması'nın tarımla ilgili hükümleri çerçevesinde ülkemizin yükümlülüklerine ve AT Ortak Tarım Politikasında beklenen gelişmelere uygun olarak düzenlenecektir.

Tarımsal destekleme politikaları, üretimin serbest rekabet şartlarında pazar sinyallerine uygun gelişmesi esas alınarak ve bu amaçla ayrılan kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılması gözetilerek yeniden yapılandırılacaktır.

Bu çerçevede, tarım ürünleri fiyatlarına olan devlet müdahaleleri azaltılarak bunun yerine kayıtlı üreticilere doğrudan gelir desteği verilmesi yoluna gidilecek, girdi destekleri aşamalı olarak kaldırılacak, arz fazlası olan ürünlerin üretimleri, ürün kalitesi ve tipleri ile arazi durumu gibi kriterler de göz önüne alınmak suretiyle ekim alanları sınırlandırılarak veya benzeri tedbirler alınarak azaltılacak ve bunların yerine iç ve dış talebi olan ürünlerin üretimine yönelme sağlanacaktır.

GAP çerçevesinde sulamaya açılan alanlarda arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri etkinleştirilecek ve sulama yatırımları ile uyumu sağlanacak, ürün deseninin tespitinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilecektir.

Plan döneminde, kimyasal gübre kullanımının yıllık yüzde 4,5 oranında artarak 1995 düzeyi olan 5,1 milyon tondan 2000 yılında 6,4 milyon tona yükseleceği tahmin edilmektedir. Bitkisel üretimin artırılmasında çevre boyutuna önem verilerek, gübre ve ilaç kullanımında çevreye zarar verilmemesi esas olacaktır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri et, süt, yumurta gibi hayvansal protein içeren maddelerin tüketim miktarları ile yakından ilgilidir. Tarımda hayvancılık sektörünün payının artırılması, Ülkemizdeki hayvansal protein eksikliğinin giderilmesi ve üreticilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi amacıyla hayvancılığa özel önem verilerek; özellikle damızlık hayvan

yetiştiriciliği, süt, besi sığırcılığı geliştirilecek, üretim ve verimliliğin artırılması sağlanacaktır. Aynı zamanda hayvansal üretim, ülkemizin coğrafi ve sosyo-ekonomik koşulları çerçevesinde ırk ıslahı, daha iyi bakım, besleme şartları sağlanarak ve ticari hayvancılık geliştirilerek artırılabilecektir. Ayrıca tüm meraların yetiştiriciye açılmasına ve ıslahına, yemlerin dünya fiyatlarıyla üreticiye verilmesine, yem bitkileri üretiminin artırılmasına ve hayvan hastalıkları ile mücadeleye önem verilecektir.

Yüksek verimli kültür ırkı damızlık hayvanlar, ülke içinden ve ithalat yoluyla karşılanarak genel hayvan popülasyonu içerisindeki payı artırılacak, ayrıca sun'i tohumlama yolu ile yapılan melezleme çalışmaları etkinleştirilecektir.

Yerli ırk hayvanların belirli yerlerde, belirli sayılarda yetiştirme yolu ile gen kaynağı olarak korunmaları sağlanacaktır.

Sözleşmeli yetiştiricilik yaygınlaştırılacaktır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulamaya konulacak besicilik projeleri ile bölgede hayvancılığın geliştirilmesi hedef alınacaktır.

Hayvancılıkta sermaye şirketlerinin kurulmaları desteklenecektir.

Serbest piyasada oluşan fiyatlardan üreticilerin daha fazla pay alabilmeleri ve tarım ürünlerinin rekabet ortamı içinde pazarlanabilmesi için ürün borsaları, haller ve bunlarla ilgili altyapı geliştirilecek, Vadeli İşlem Borsaları kurulacaktır.

Tarımsal üretimin yönlendirilmesi, pazarlanması ve üreticilere hizmet götürülmesi konularında faaliyet göstermek üzere üretici birliklerinin kurulmaları ve kooperatiflerin geliştirilmeleri özendirilecektir. Ayrıca, Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin yönetimleri özertleştirilecek, üretim ve değerlendirme birimleri ve iştirakleri özertleştirilecektir.

Çiftçi gelirlerine istikrar kazandırmak amacıyla tarım ürünlerinin sigortalanması sistemi geliştirilecektir.

Tohumculuk, aşılama, suni tohumlama ve tarımsal mücadelenin özel sektör tarafından yürütülmesi yaygınlaştırılacaktır.

Tarımsal politikaların düzenli olarak yürütülebilmesi ve istatistiklerin güvenilir hale gelmesi için üreticilerin kayıtlı olmaları ve işletme sahiplerinin işletmeleri ve üretim faaliyetleri hakkında kayıt tutması sağlanacaktır.

Tarım sektörü faaliyetlerinde Uzaktan Algılama Yönteminden yararlanılacaktır. İstatistiki bilgilerin toplanması ve yayımı çalışmaları belli bir sisteme kavuşturulacaktır.

Ormanlar, ekosistem yaklaşımı çerçevesinde belirlenecek odun verim gücü ve Milli Park ve benzeri alanların taşıma kapasitesi gözönüne alınarak devamlı, dengeli ve çok yönlü yararlanma ilkeleri doğrultusunda ve biyolojik çeşitlilik, çevre koruma, orman peyzajı ve

ergonomik kriterler gözönünde tutularak planlanacak ve işletilecektir. Orman amenajman ve silvikültür planları, odun ve odun dışı ürünler ve hizmetler, ormanların çeşitli fonksiyonları ve işletme amaçları dikkate alınarak yeniden düzenlenecek ve uygulanacaktır.

Orman alanlarının hukuki sınırlarının belirlenebilmesi ve saha emniyetlerinin sağlanabilmesi için, VII'nci Plan döneminde 6 milyon hektarlık kadaströ çalışması yapılması ve ormanları daha iyi işletmek, korumak ve geliştirmek amacıyla 15 bin km. yeni yol ve 4 bin km. stabilize yol yapılması öngörülmektedir.

Ülkede ormansızlaşma, çölleşme, sel, heyelan, kirlenme, toprak erozyonu ve çığ olgularını önleyerek, sürdürülebilir kalkınmada büyük rol oynayan bitki-toprak-su kaynakları dengesini korumak, iyileştirmek ve odun hammaddesinde yurtiçi arz açığını azaltmak amacıyla, VII'nci Plan döneminde toplam 250 bin hektar ağaçlandırma, 50 bin hektar erozyon kontrolü ve 8 bin hektar ormaniçi mera ıslahı çalışması yapılması beklenmektedir. Ülke genelinde yapılacak ağaçlandırmalarda böcek ve hastalıklara dayanıklı, biyolojik çöl ortamı oluşmasını önleyici ve yangın emniyet yol ve şeritleri ile donatılmış ormanlar kurulması esas olacaktır.

Ormanların henüz bilinmeyen fayda ve yararlarının araştırılmasına imkan vermek ve orman içi tabii ve kültürel değerleri korumak amacı doğrultusunda, Milli Park, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Parkı ile çeşitli Rezerv Alanları ve Muhafaza Ormanları genişletilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

Teknik, ekonomik ve sosyal yönden ağaçlandırmaya elverişli Hazine arazileri orman rejimine dahil edilerek ağaçlandırılacaktır.

Orman yangınlarıyla etkili mücadele amacıyla, başta orman itfaiyesi olmak üzere gerekli araç ve donanım kullanımları artırılacak; erken haber alma, ulaşım ve haberleşme sistemleri geliştirilecek; ağaçlandırmalarda yangına daha az hassas türlerle karışık ormanlar kurulacak ve toplumu aydınlatma çalışmaları etkinleştirilecektir.

Orman alanlarında çeşitli kuruluşlarca gerçekleştirilecek faaliyetlerde, ormanların ve çevrenin korunması esas alınacaktır.

Orman köylüsünün sosyal refah seviyesini yükseltmek ve ormanları daha etkin korumak ve geliştirmek hedefi doğrultusunda, özel orman kurma, sosyal ve toplum ormancılığı faaliyetleri desteklenecektir. Özel orman kurma veya yasalar gereği bazı alanların orman rejimi dışına çıkarılma işlemlerinde, devlet ormanlarının ekosistem bütünlüğü ile kamu haklarının korunmasına özen gösterilecektir.

Su ürünleri sektöründe, doğal ortamların korunması ve kontrolü, kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılarak üretimin artırılması, yetiştiricilik ve açık deniz balıkçılığının geliştirilmesi, altyapının tamamlanması, kurumsal yapının etkin şekilde yeniden oluşturulması, uluslararası anlaşmaların tamamlanması, pazarlamada soğuk ve donmuş zincirin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. İstihdamı geliştirme için sektör iyi değerlendirilecek ve ihracat özendirilecektir.

İç sular, lagünler ve denizlerde kaynak potansiyelini artırmak amacıyla araştırma ve geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir.

VII'nci Plan döneminde tarımsal üretimin yıllık ortalama yüzde 2,9-3,7 oranları arasında artacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Hayvancılığın özel önem verilerek geliştirilmesi için gerekli bütün çalışmaları yapmak üzere Başbakanlığa bağlı Hayvancılık Müsteşarlığı kurulacaktır.

Su ürünleri sektörünün geliştirilmesi için de Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurulacaktır.

Tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözüme kavuşturulması ve belirlenen tarım politikası amaçlarına ulaşılabilmesine yönelik olarak, bu sektörde politikaları belirleyen ve faaliyetleri yönlendiren ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları temsilcilerinden oluşan Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu oluşturulacaktır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kanunla kendisine verilmiş görevleri daha etkin bir şekilde yerine getirmesi amacıyla Bakanlık yeni bir Yasa ile yeniden düzenlenecektir.

Arıcılığın geliştirilmesine katkıda bulunmak üzere Merkez Arıcılık Araştırma Enstitüsü Kurulması için çalışmalar yapılacaktır.

Tarım Satış Kooperatifi Birliklerinin ortaklarına daha iyi hizmet verebilecek ve kooperatifçilik hizmetlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilecek özerk bir yapıya kavuşturulması, kooperatifçilik ve işletmecilik faaliyetlerinin birbirinden ayrılması için; Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerine ilişkin 3186 sayılı ve 2834 sayılı Kanunlarda değişiklik yapılacaktır.

Ülkemizde hayvancılığın meralara bağımlı olması nedeniyle, maliyet düşürücü bir unsur olarak meraların önemi büyüktür. Bugüne kadar, meraların tespiti, tahsisi ve amaçlarıyla ilgili olarak Yasal bir düzenleme yapılmamış, bu konudaki düzenlemeler diğer yasalardaki ilgili hükümlere göre yürütülmüştür. Yasal boşluğu doldurmak, mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahsis ve amacına uygun kullanımını düzenlemek amacıyla yeni bir Mera Kanunu çıkarılacaktır.

1177 sayılı Tütün Tekeli Kanunu, 1196 sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün ve Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu ve 196 sayılı Ekici Tütün Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanunlar günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

TEKEL Genel Müdürlüğü'nün yaprak tütün işletmeleri ile sigara sanayii faaliyetlerinin ayrı birimler halinde örgütlenmesini sağlamak üzere gerekli kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

Üretici Birlikleri Yasası çıkarılarak üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretimi, pazarlanması konularında üreticilere hizmet verebilmesi ve yapısal uyum çerçevesinde önerilen gelişmelerin sağlanabilmesi için gerekli altyapıyı oluşturacak üretici birliklerinin kurulması sağlanacaktır.

Ziraat Odalarının demokratik bir yönetim yapısına kavuşması ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratmak amacıyla 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Yasası'nda değişiklik yapılacaktır.

Tarım ürünlerinin serbest pazar koşullarında daha fazla işlem görmesini sağlamak ve mevcut borsaların yeniden düzenlenmesi ve Ürün İhtisas Borsalarının kurulması için; 5590 sayılı Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanunu'nda değişiklik yapılacaktır.

Özellikle taze meyve ve sebze üreticilerinin ve üretici birlik ve kooperatiflerinin ürünlerini pazarlayabilmeleri, pazar sinyallerini kolaylıkla algılayarak üretimlerini yönlendirebilmeleri ve pazar fiyatlarından daha fazla pay alabilmeleri için Üretici Bölgesi Halleri Yasası hazırlanacaktır.

Şeker Kanunu'nun, ihtiyaca cevap vermeyen maddeleri özel kesimin şeker sanayiinde etkin faaliyet göstermesini sağlayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

Ülkemizde yurtiçi odun arz açığını kapatabilmek, çölleşme ve toprak erozyonunu önlemek amacıyla; Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu çıkarılacaktır.

6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI

a) Mevcut Durum

1989-1993 döneminde imalat sanayiinde üretim artış hızı yıllık ortalama yüzde 6,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde gözlenen talep kompozisyonundaki değişimlerin etkisiyle imalat sanayiinin yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Karayolu taşıtlarında, dayanıklı tüketim mallarında ve elektronik sanayiinde gözlenen yüksek talep ve üretim artışlarının etkisiyle genellikle yatırım malı üreten sektörlerin üretimi yıllık ortalama yüzde 16,4 artmış ve toplam imalat sanayii üretimi içindeki payı 1989 yılında yüzde 13,9 iken 1993 yılında yüzde 19,6'ya yükselmiştir. Buna karşılık tüketim malı sektörlerinin üretimi yıllık ortalama yüzde 3,9 artmış ve buna bağlı olarak imalat sanayii içindeki payı dönem başında yüzde 46,7 iken dönem sonunda yüzde 41,7'ye düşmüştür. Ara malı üreten sektörlerin payı ise 1989'da yüzde 39,4'den 1993'de yüzde 38,7'ye gerilemiştir.

1994 yılı başlarına kadar gözlenen talep ve üretim artışları 5 Nisan Ekonomik Önlemler Uygulama Planı ile daralmıştır. Önceki yıllarda yüksek talep artışlarının gözlemlendiği dayanıklı tüketim malları ve karayolu taşıtları sanayileri 1994 yılında talep daralmasından en yoğun

şekilde etkilenen sektörler olmuştur. İç talepteki daralma, ihracata yönelemeyen bazı sanayilerin üretimini olumsuz yönde etkilerken, sektörel ihracatlarında önemli artışlar kaydedilen dokuma-giyim, kağıt, cam ve demir-çelik sanayiileri üretimlerini önemli ölçüde etkilememiştir.

VI'ncı Plan döneminde imalat sanayii üretimi yıllık ortalama yüzde 4,1 artmıştır.

İthalat ise yıllık ortalama yüzde 9,8 artarak 1994 yılında 23,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Böylece toplam ithalat içinde imalat sanayiinin payı yüzde 83,2 olmuştur.

İmalat sanayii ihracatı aynı dönemde yıllık ortalama yüzde 8,7 artarak 1994 yılında 18,1 milyar dolara ulaşmış ve toplam ihracat içinde imalat sanayiinin payı yüzde 92,9 olmuştur.

İmalat sanayiinin ithalatta haksız rekabete karşı korunması amacıyla 1989 yılında gerekli yasal düzenlemeler yapılmış ve uygulamada başarılı sonuçlar alınmıştır. Ayrıca İthalatta Gözetim ve Koruma Önlemleri hakkında karar 1994 yılında yürürlüğe girmiştir.

Ülkemizin doğal kaynakları, insangücü potansiyeli, coğrafi konumu itibariyle gelişmiş AB pazarına yakınlığı, altyapı ve telekomünikasyon sisteminde sağlanan gelişmeler, büyük bir iç pazarın varlığı ve uygulanmakta olan liberal ekonomi politikaları sanayiye rekabet gücü sağlayan unsurları oluşturmuştur.

AT ile gerçekleştirilecek gümrük birliği öncesinde sanayiinin en önemli sorunlarından birisi bazı sektörlerde rekabet güçlüğü çekilmesi olasılığıdır. Sanayiinin rekabet gücünü olumsuz etkileyen temel faktörler; makro ekonomik istikrarın sağlanamaması ve bu çerçevede kronikleşen yüksek enflasyon, sermaye birikiminin yetersiz olması, sermaye maliyetinin ve sanayiinin temel girdi fiyatlarının yüksek olması, kurumsal yapıdaki istikrarsızlık ile teknolojiye gelişmelerin yeterince izlenememesi, teknoloji üreten bir düzeye ulaşamaması, ölçek sorunları ile uluslararası standartlarda ürün kalitesine ve pazarlama organizasyonunda yeterli düzeye ulaşamamasıdır.

Sanayiinin teşviki için ayrılan kaynakların, kontrol mekanizmasının etkin olamaması nedeniyle amacına uygun kullanılmadığı, bunun sonucunda kaynak dağılımında etkinliğin sağlanamadığı gözlenmiştir.

VI'ncı Plan döneminde, madencilik sektöründe, yerli ve yabancı sermayenin sektöre olan ilgisi beklenen düzeyde gelişmemiş, kamunun sektördeki ağırlığı devam etmiştir.

Sanayiinin ihtiyaç duyduğu insangücünün yetiştirilmesi amacına yönelik eğitim politikasının oluşturulması ve uygulanmasında karşılaşılan yetersizlikler devam etmektedir.

Dünya ticaret hacmini artırmaya yönelik çabalarla, uluslararası ticaretteki engellerin azaltılması ve çokuluslu firmaların gelişmesi sonucunda, yeni teknolojilerin pazarlanması yerine, global bir yaklaşımla dünya pazarları için üretilen ürünlerin pazarlanması anlayışı

giderek yaygınlaşmaktadır. Teknoloji transferini güçleştiren bu durum karşısında, ülkelerin kendi teknolojilerini üretmesinin önemi de artmaktadır. VI'ncı Plan döneminde teknoloji geliştirme konusunda önemli bir gelişme sağlanamamış ve Araştırma-Geliştirme faaliyetlerine yeterli kaynak ayrılmadığından, imalat sanayii teknoloji üreten bir yapıya kavuşturulamamıştır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin, finansman, araştırma, ürün ve kalite geliştirme, pazarlama, teknoloji ve verimlilik ile ilgili yetersizliklerinden kaynaklanan sorunları sürmektedir.

Sanayi ihtiyacı duyduğu veri tabanının geliştirilmesi ve güncel bilgiye ulaşılmasında karşılaşılan güçlükler VI'ncı Plan döneminde de devam etmiştir.

Uluslararası pazarlarda rekabet gücünün fiyat dışı unsurların da dikkate alınarak artırılması, sürdürülebilir bir ihracat performansı sağlayabilmek açısından önem arz etmektedir. Bu itibarla gelişmiş ülkelerle teknoloji açığının kapatılarak ürün kalitesinin yükseltilmesi, uluslararası pazarlarda kabul gören markaların geliştirilmesi, çevre dostu ürünlere yönelmek, ürün ve pazar çeşitlemesine gidilmesi önemini korumaktadır.

Teknoloji üretme ve uygulama kapasitesi sanayi rekabet gücünü belirleyen temel unsur haline gelmiştir. Toplumsal refahın sürekli olarak yükseltilmesinde bilim ve teknoloji alanındaki üstünlük belirleyici olmaktadır. Ayrıca, sanayi organizasyonunda sağlanacak gelişmelerin de önemi artmaktadır. Bu kapsamda, gelişmiş teknoloji kullanımı ve üretimde esnekliğin artırılması önemlidir.

VI'ncı Plan döneminde tamamlanan 25 adet organize sanayi bölgesi 5,6 bin hektarlık alanı ve 3.370 sanayi parselini kapsamaktadır. Böylece, 1994 sonu itibarıyla 8,8 bin hektarlık alanda 5.320 sanayi parseli ile toplam 37 adet organize sanayi bölgesi kurulmuştur. 1995 Yılı Yatırım Programı'nda 19'u etüd safhasında olmak üzere, 9.688 hektarlık alanı kapsayan toplam 81 adet organize sanayi bölgesi projesi yer almaktadır.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik mali, teknik ve idari danışmanlık hizmetlerini 38 merkezde sürdürmekle birlikte, bu hizmetlerde istenilen seviyeye ulaşamamıştır.

Küçük sanayi işletmelerinin yatırım ve işletme safhalarında finansman başta olmak üzere, teknik bilgi, kalite, pazarlama ve araştırma önemli sorunlar olmaya devam etmektedir.

Küçük sanayi sitelerinde tamamlanan işyeri sayısı 1994 yılı sonunda 65 bine ulaşmıştır. Bu işyerlerinde 371 bin kişi istihdam edilmektedir. 1995 Yılı Yatırım Programı'nda yer alan küçük sanayi sitesi projeleri kapsamında toplam 40.058 adet işyerinin yapımı sürdürülmektedir. Bu işyerlerinin hizmete açılmasıyla birlikte 230 bin kişiye daha istihdam imkanı yaratılacağı tahmin edilmektedir.

1992 Yılı Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı'na göre işletme niteliği taşımayan bazı işyerleri ile şoför esnafı dışında kalan işletmelerin sayısı 1,1 milyona, çalışanlar sayısı ise 3,7 milyona ulaşmıştır. Bu işletmeler içinde imalat sanayii işletmelerinin oranı yüzde 18,3'tür.

1985 yılında bu işletmelerde çalışanlar toplamının yüzde 46'sı imalat sanayii işletmelerinde istihdam edilirken, bu oran 1992 yılında yüzde 41'e düşmüştür.

İmalat sanayiinde 1.527.982 olan toplam çalışanın yüzde 35,5'i, 1-9 kişi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinde, yüzde 46,6'sı 100 ve daha yukarı kişi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinde çalışmaktadır.

1985 yılında 1-9 kişi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinin toplam imalat sanayii işletmeleri içindeki yüzde 94,5 olan oranı, 1992 yılında yüzde 94,3'e; 10-49 kişi çalıştıran imalat sanayi işletmelerinin oranı ise yüzde 4,1'den yüzde 4'e düşmüştür. 50-99 kişi çalıştıran işletmelerin oranı aynı dönemde yüzde 5,4'den yüzde 6,4'e yükselmiştir.

10 ve daha fazla işçi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinde yaratılan katma değer yüzde 7'si 10-49 kişi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinde, yüzde 5,8'i 50-99 kişi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinde, yüzde 8,5'i 100-199 kişi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinde, yüzde 78,7'si ise 200 ve daha yukarı kişi çalıştıran imalat sanayii işletmelerinde yaratılmaktadır.

1992-1994 yılları arasında komple yeni sabit yatırımlar için verilen 224.4 trilyon TL tutarındaki teşvik belgelerinin yüzde 31,4'ü küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından alınmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

VII'nci Plan döneminde kalkınmanın ana unsurlarından biri sanayileşme olacaktır.

Uygun makroekonomik ortam hazırlanarak sanayi gelişmesi sağlanacaktır. Bu dönemde sanayi üretiminin, yıllık ortalama yüzde 6,0-7,8 artması beklenmektedir.

Dünya piyasalarına entegre olma ve AB'ye uyum çerçevesinde, dışa açık, rekabet gücü yüksek ve ihracata dönük, hammadde ve insan kaynakları gibi avantajlarımızın değerlendirildiği bir sanayi yapısı özel kesim ağırlıklı olarak oluşturulacaktır.

Yeraltı zenginliklerinin yüksek katma değer sağlayacak şekilde ekonomiye kazandırılması, sanayi hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli ve ekonomik olarak karşılanması madencilik sektöründe temel amacı oluşturmaktadır.

Sanayide, verimliliğin, kalite ve standardizasyonun geliştirilmesi, esnek üretim sistemlerinin ve modern teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, küçük-büyük sanayi bütünleşmesinin sağlanması ve katma değeri yüksek üretim yapısına ulaşılması amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede etkin bir gelişme ortamı sağlanacak, koruma politikaları yerine firmaların rekabete açılması ve uluslararası piyasalarda söz sahibi olacak güçlü işletmelerin oluşması desteklenecektir.

Rekabet gücünü çekilen sektörler öncelikli olmak üzere sanayide yapısal sorunlar, bir program dahilinde çözümlenecek, özelleştirmeye hız verilecektir.

Sanayi teşvikinde, sektörel teşvikler yerine faaliyet bazında destek verilmesi temel ilke olacaktır.

Teşvik sisteminin basitleştirilerek yeniden düzenlenmesi, teşvik araçlarının uluslararası yükümlülüklerimizle uyumlu hale getirilmesi ve etkinliğinin artırılması sağlanacaktır.

Teşvik sisteminin etkinliğini artırmak üzere, teşvik için ayrılacak kaynak önceden belirlenerek bütçeleştirilecektir.

Sanayi yatırımlarının teşvikinde; Araştırma-Geliştirme ile teknolojik gelişme öncelikli olmak üzere, çevre koruma, yeni istihdam yaratma, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme, bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasına katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlama konuları esas alınacaktır.

Özellikle yüksek teknoloji kullanımını gerektiren üretim alanlarında, yabancı sermayeli yatırımlar yoluyla teknoloji transferi desteklenecek, teknoloji transferi ile teknoloji üretiminin birbirini tamamladığı bir politika izlenecektir.

Sanayi rekabet gücünü artırabilmek için ileri teknoloji sanayileri öncelikli olmak üzere araştırma-geliştirme, mühendislik ve müşavirlik hizmetleri ile tasarım çalışmaları desteklenecek; araştırma-geliştirme faaliyetlerinin üniversite-sanayi işbirliği ile geliştirilmesine önem verilecektir.

Kalite güvencesi sistemlerinin yaygınlaştırılması, uluslararası izlenebilir ölçü sisteminin ve akreditasyon mekanizmasının oluşturulması yoluyla sanayi ürünlerine rekabet gücü kazandıracak kalite altyapısı geliştirilecektir.

Modern ve çevre dostu teknolojilerin yaygınlaştırılmasına, verimliliğin artırılmasına, kaliteli üretim ve standardizasyonun sağlanmasına, uluslararası pazarlarda kabul gören markaların ve çevre dostu ürünler ile ihracat potansiyelinin korunup geliştirilmesine, ihracatta süreklilik ve çeşitliliğin sağlanmasına ve yeni pazarlarda etkinliğin artırılmasına önem verilecektir. Rekabet gücü-çevre koruması dengesine özen gösterilecektir.

Sanayi haksız dış rekabete karşı korunacak, kalitesiz ve standart dışı mal ithalini önlemek üzere ihtisas gümrükleri yeterli hale getirilecektir.

Sanayi rekabet gücünün korunup geliştirilmesi amacıyla, girdilerin dünya fiyatlarından temin edilmesi hedef alınacaktır.

Rekabet gücünü ve ihracat potansiyelini geliştirmek üzere yurtdışında yapılacak sınai girdi yatırımları desteklenecektir.

İhracata yönelik sanayi ürünlerinin yurtdışında tanıtımı ve pazar geliştirilmesi konularında özel kesimin örgütlenmesi özendirilecektir.

Ekonomik değişime ve yeniliklere uyum sağlama yeteneği ve istihdam yaratma gücü yüksek küçük ve orta ölçekli işletmeler gümrük birliği sürecinde karşılaşılabilecek uyum güçlükleri de dikkate alınarak özel bir programla desteklenecek ve geliştirilecektir. Finansman olanaklarının artırılması amacıyla gerekli mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecek, üretici düşüncelerin üretim sürecine sokulmasına ve teknolojik ilerlemeye katkısı nedeniyle önem kazanan risk sermayesi kurumu ve kredi garanti fonuna işlerlik kazandırılacak ve AR-GE faaliyetleri teşvik edilecektir.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler dış pazarın talep ettiği ürünleri de üretmeye yöneltilecek, uluslararası standart ve kalitede mal üretebilmek için aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin çok ortaklı ihracat şirketi oluşturmaları desteklenecektir.

Rekabet gücünün artırılmasına yönelik olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerde teknoloji seviyesinin geliştirilmesi, kalitenin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, etkin bir ana-yan sanayi bütünleşmesine gidilmesi ekonomik verimlilik ilkeleri çerçevesinde özendirilecek ve yan sanayinin gelişmesine özel önem verilecektir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından, yeni girişimcileri, teknolojik gelişmeler ve yönetim teknikleri konusunda eğitmek, hazırlayacakları projelere finansman sağlamak ve danışmanlık hizmetleri ile desteklemek üzere bir program hazırlanacaktır.

Sanayi ihtiyacı duyduğu her kademedeki insangücü yetiştirilecektir.

Sanayiciye yönelik hizmet verecek ulusal bilgi merkezleri geliştirilerek bilginin yaygınlaşması ve etkin kullanımına imkan sağlanacaktır.

Mevcut tesislerin organize sanayi bölgelerine taşınması özendirilecek, doluluk oranı düşük organize sanayi bölgelerinin bulunduğu yörelerde, bu bölgelerin dışındaki sanayi yatırımları zorunlu haller dışında desteklenmeyecektir.

Mal ve hizmet üretimini kapsayan TS-ISO 9000 kalite sistem belgelendirmesinin büyük kuruluşlar yanında küçük ve orta ölçekli kuruluşlara da yaygınlaştırılmasına çalışılacaktır.

Sektör bazında, verimlilik artışında etkin olan faktörlerin tespitiyle ilgili çalışmalar Milli Prodüktivite Merkezince gerçekleştirilecek, diğer ülke verimlilik teşkilatları ile işbirliği güçlendirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Gıda sanayiinde toplum sağlığının ve tüketici çıkarlarının korunması, rekabet gücünün artırılması, mamul ve kalite geliştirmek için uygun ortam yaratılması, mevcut tesislerin teknolojik ve hijyenik durumlarının iyileştirilmesi için Gıda Yasası çıkarılacak, uluslararası piyasalarda kabul görebilecek analizler yapan laboratuvarların geliştirilmesi sağlanacaktır.

Mevzuat alanında birliğin ve uygulamada etkinliğin sağlanması amacıyla 3213 sayılı Maden Kanunu, Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde yeniden ele alınarak düzenlenecektir.

Temel jeolojik etüd ve arama çalışmalarında verimlilik ve kalitenin artırılabilmesi amacıyla, fiziki bakımdan küçük ancak teknik kapasitesi yüksek bir kurumlaşmayı temine yönelik olarak MTA Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması gerçekleştirilecektir.

Ürün ve kalite sistem belgelendirmesi yapan kuruluşlar ile personel ve laboratuvar akreditasyonu için Akreditasyon Kurumu oluşturulacaktır.

7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Bilim ve teknoloji politikaları; diğer sektör politikalarıyla uyumlu olarak belirlenememiş, mal ve hizmet üretimini geliştirmeye yönelik ulusal stratejilerin, politikaların ve kalkınma planlarının ana eksenini olarak ele alınamamıştır. Böylece bilimsel gelişme, teknoloji yeteneğinin artırılması ve eğitim-öğretim sistemi ile teknolojinin entegrasyonu mümkün olamamıştır. Bunun sonucu olarak, Araştırma-Geliştirmede kritik noktayı oluşturan AR-GE faaliyetlerine GSYİH'dan ayrılan payın yüzde 1'e ve iktisaden faal 10 bin kişiye düşen tam zaman eşdeğeri araştırmacı personel sayısının 15 kişiye çıkarılmasında başarılı olunamamıştır.

AR-GE faaliyetlerine ayrılan kaynakların GSYİH içindeki payı, AB ülkelerinde yüzde 2, ABD'de yüzde 2,8, Japonya'da yüzde 3'tür. Türkiye'de ise bu pay yüzde 0,5 civarındadır.

İktisaden faal onbin kişiye düşen tam zamana eşdeğer AR-GE personeli sayısı Türkiye'de 7,5 olmasına karşılık, AB ülkelerinde 40, ABD'de 80 ve Japonya'da 90'dır.

Bilim ve teknoloji yeteneğini yükseltme; teknolojiye erişmeyi; teknolojiyi transfer yoluyla edinmeyi, özümsemeyi, sanayi üretimi başta olmak üzere, ekonominin tüm etkinlik alanlarına yayarak teknolojinin difüzyonunu ve füzyonunu sağlayarak kullanır hale gelmeyi amaçlamaktadır.

İleri teknolojiyi edinebilmek, özümsemek, ekonominin ilgili etkinlik alanlarına yayarak kullanır hale gelebilmek; bu teknolojiyi bir üst düzeyde yeniden üretebilme becerisini kazanabilmek ve bu beceriyi teknolojinin kaynağı olan bilimi üretebilme yönünde derinleştirebilmek bir süreçtir. Bu süreci düzenli ve sistemli bir temel üzerine oturtabilmek için eğitim-öğretim sisteminin geliştirilmesi, AR-GE kurumları, Üniversiteler ve üreticilerin işbirliği içerisinde olmaları önem taşımaktadır.

Ülkenin bilim-teknoloji-sanayi stratejisi ve politikalarıyla eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme strateji ve politikaları arasında tam bir birlik sağlanması ihtiyacı vardır. Bu strateji ve politikaların ilgili taraflarca kararlılıkla hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Bu süreçte, teknoloji üretiminde önemli konular olan enformatik, telekomünikasyon, biyoteknoloji, havacılık, nükleer enerji gibi ileri teknoloji alanlarında ve bu tür teknolojilerle ilgili üretim ve yatırım sahalarındaki faaliyetler istenen seviyeye ulaşamamıştır.

Üniversite ve sanayi arasındaki AR-GE işbirliği, ileri teknolojileri yakalamada önem taşımaktadır. Bu sebeple bu kurumlar ile sanayi arasında, entegre bir strateji çerçevesinde işbirliğini geliştirmek ihtiyacı devam etmektedir. Ülkenin tüm sınai ve AR-GE faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı istatistiksel bilgi akışı sağlanmış olmakla birlikte, sağlıklı bir teknoloji envanteri geliştirilemediğinden sanayi ürün bazında stratejik öncelikleri belirlenememektedir.

Mal ve hizmet üretimine yönelik faaliyette bulunan kamu ve özel kesim kuruluşlarında AR-GE faaliyetleri yeterince kurumsallaştırılmamış, teknoloji altyapısı genel bir politika çerçevesinde ve ekonomik bir yarar sağlayacak şekilde geliştirilememiştir.

Teknolojinin temel bir altyapısının var olması şarttır. Gündümlü bir politika ile ve kamunun finansman desteği sağlanarak, bu altyapının toplumsal-ekonomik bir yarar sağlayacak biçimde kurulması, işletilebilmesi, yaratılan insangücü potansiyelinin harekete geçirilebilmesi için, kaynağını üretim ekonomisinden alan teknolojik yatırımlar tamamlanamamıştır.

Hizmete yönelik, ulusal ölçekteki teknolojik altyapı yatırımları, sınai atılım çerçevesinde kurulması hedeflenen bir dizi üretim biriminin ekonomik bir yarar sağlayacak biçimde işletilmesini, bu altyapının geliştirilebilmesinin dinamiğini ve teknoloji yeteneğini kazanmayı sağlayacaktır.

Bilim ve teknoloji yeteneği, Türkiye'nin bilimsel araştırma ve bilim üretme kapasitesini geliştirerek jenerik teknolojileri yakalamasını sağlayacak, yarının jenerik teknolojilerini üretebilmek için ortam hazırlayacaktır.

İnsangücü dahil, bilim ve teknoloji altyapısına yapılacak yatırımların finansman kaynaklarının sağlanması; AR-GE teşvikinin düzenlenmesi; teşvik fonlarının tesisi ve stratejik öncelikleri hayata geçirecek biçimde yönetimi; yaratıcılığın ve yaratıcı girişimciliğin desteklenmesi; bunun için gerekli olan teknoparkların ve risk sermayesi kuruluşlarının tesis ve idamesi ile ilgili AR-GE'yi destekleyecek kurumsal yapılar geliştirilememiştir.

Bilim ve teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi sürecinde, Türkiye'nin sanayileşme eşiğini bir an önce aşması, teknolojisini geliştirmesi ve üretmesi ile bir yandan mevcut sanayi dünyaya teknolojisine ayak uydurması sağlanacak ve böylece ülkedeki ekonomik canlılığı sürdürecektir iyileştirmeler ve atılımlar yapılırken, öte yandan geleceğin ve bilgi toplumuna erişebilmenin temel hazırlığının yapılması mümkün olacaktır.

Toplumsal, siyasi ve ekonomik etkileri açısından bilgi çağına ve sanayi ötesi topluma tanık olmaktadır. Bu olgu, daha çok, üretim sistemlerinin ve iş sürecinin dayandığı teknoloji

tabanındaki köklü değişimlerle karakterize edilmektedir. Mikroelektronik, bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojileriyle bunların bir bileşimi olan enformasyon teknolojisindeki olağanüstü gelişmeler bu değişimde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Bu rol, iş organizasyonu bazındaki yeni teknolojiler, esnek üretim/esnek otomasyon teknolojileri, ileri malzeme teknolojileri, ileri polimerler, yeni iletkenler, optik lifler, karbon lifler, yüksek seramik malzemeler, biyomedikal malzemeler, kompozitler ve biyoteknoloji alanlarındaki kapsamlı ve hızlı gelişmelerle desteklenmektedir.

Bilimsel temele dayanan teknoloji tabanındaki bu değişim ile üretimin teknolojik muhtevası giderek artmaktadır. İleri teknoloji, bütün üretim faktörlerine girdi olarak rekabet üstünlüğü sağlamaktadır.

Bu aşamada ülkemizi 21'inci yüzyıla taşıyacak ve bilgi toplumuna sıçrayabilmenin aracı olan telekomünikasyon altyapısında belirli gelişmeler kaydedilmiş, ancak gelişmiş ülkelerin öncelikle ele aldığı ekonomik ihtiyaçlarla jenerik teknolojileri bütünleştirme faaliyetine geçilememiştir.

Bu derece önemli bir üretim girdisi haline gelen teknoloji üretme konusunda ülkemiz istenen seviyeyi yakalayamamıştır.

Bilim ve teknolojinin altyapısını oluşturan temel araştırmaların finansmanı için yeterli ve sürekli kaynak sağlanamamakta; sağlanan kaynaklar etkin olarak kullanılamamakta; mal ve hizmet üretiminde uygulamalı araştırmalara teşvik edici sistemlerle kaynak aktarımı yetersiz kalmakta; yenilikçi teknolojiler geliştirilemediğinden uluslararası rekabet gücü kazanılamamaktadır.

Ülkenin bilim ve teknoloji yeteneğini yükseltecek ve küreselleşen dünyada ülkenin geleceğinin en önemli unsurlarından başlıcasını oluşturan rekabet gücünü oluşturacak teknolojik sistemde, organizasyon ve koordinasyon eksiklikleri de görülmektedir.

Bilimsel ve teknolojik faaliyetlerin etkinliğinin artırılmasında kamu ve özel kesim arasında işbirliğini geliştirici çalışmalara başlanmış olup, üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde yürütülen teknopark faaliyetleri devam etmektedir. Teknolojik bilgiyi elde etmeyi, kullanımını ve yaymayı sağlayacak yurtiçi ve yurtdışı bilgi ağları altyapısı oluşturulması çalışmaları sürmektedir. Ancak bunlar çok yetersiz kalmış olup, özellikle bilgi ve teknolojinin elde edilmesinde kullanılmaya başlanan uluslararası internet ağları ve telematik hizmetlerin yaygınlaştırılmasında yetersiz kalmıştır.

Teknolojik altyapıyı oluşturacak teknoloji geliştirme bölgeleri ve yurt içi ve yurt dışında araştırma-geliştirme faaliyetlerinde çalışacak araştırmacı personelin özlük hakları ile ilgili mevzuatın araştırmacı personel mevzuatı olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

İleri teknoloji alanlarında, özellikle savunma sanayi ve enerji konularında ülkenin araştırma-geliştirme yeteneğini geliştirici kamu alım politikalarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

AR-GE sektöründe belli hedeflere yönelmiş çok sayıda araştırmacının katıldığı büyük proje yürütülme deneyim eksikliği bulunmaktadır.

Kamu ve özel sektör kuruluşlarının, teknolojik ihtiyaçlarını karşılamaya dönük üretici firmaların oluşmasına olanak sağlayacak, onları yeni teknolojiler ve ürünler geliştirmeye yönlendirecek yaklaşımları ve politikaları yetersiz kalmaktadır. Sanayi ihtiyacı duyduğu teknolojinin önemli kısmının transferle karşılanmasına devam edilmiştir. Türkiye her yıl sınırlı kaynaklarıyla bilim ve teknoloji ürünlerine büyük miktarlarda döviz harcamaktadır.

Belli üniversitelerin misyonları, teknoloji bazındaki somut atılımları ve bilimsel üretimleri destekleyecek mükemmeliyet merkezleri olarak tanımlanmalarıyla, gelişme durumundadır. Üniversite sisteminin, öğretim ve araştırma programlarını düzenlerken, atılım alanlarını destekleyecek bilim disiplinlerine yer vermeleri de, beklenen doğal bir yaklaşım olarak önemini korumaktadır.

Üniversite sisteminin, belli bir misyona yönelik öğretim ve araştırmayı sürdürürken, içinde yer aldıkları toplumsal yapıyı daha ileri noktalara taşıyacak acil taleplere yanıt verici misyonlar üstlenmesi de gerekmektedir.

Ülkemizde VI'ncı Plan döneminde AR-GE yatırımlarına desteğin sürdürülmesi ve üniversitelerin araştırma kapasitelerinin artırılması sonucu bilim ve teknoloji alanında bazı gelişmeler kaydedilmiş, ülkemiz yıllık bilimsel makale sayısı itibariyle uluslararası sıralamada 1986 yılında 520 makale ile 44'inci sıradan 1994 yılında 1.789 makale ile 34'üncü sıraya yükselmiştir.

Bilimsel ve teknolojik faaliyetlerin etkinliğinin artırılmasında kamu ve özel kesim arasında işbirliğini geliştirici çalışmalara başlanmış olup, üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde 5 adet teknopark oluşturulmuş ve 2 adet yüksek teknoloji enstitüsü kurulmuştur.

Girişimciliğin ve yaratıcılığın özendirilmesine; gerekli kolaylıkların teknoloji destek ve geliştirme merkezlerinin, üniversite ve kamu AR-GE birimlerini eksen alan teknopark ve araştırma enstitülerinin oluşturulmasına ve bunları destekleyecek uygun finansman kurumlarının, risk sermayesi şirketlerinin kurulmasına ilişkin politikaların da, yine kendi aralarında belli bir tutarlılık içinde belirlenip hayata geçirilmesi ihtiyacı sürmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Bilgi toplumu olma amacı doğrultusunda bilimsel ve teknolojik çalışmaların desteklenerek geliştirilmesi temel ilkedir.

İleri teknoloji uygulamalarının güçlendirilerek yaygınlaştırılması, bunun için kamu ve özel girişimciliğinin tüm faaliyet alanlarının desteklenmesi ve bilginin karar verme süreçlerinde en verimli bir şekilde kullanılması esastır.

Ekonomik ve sosyal gelişmeyi etkileyen bilimsel ve teknolojik araştırma düzeyinin yükseltilmesi için gerekli teknolojik altyapı geliştirilecek ve AR-GE faaliyetlerine GSYİH'dan ayrılan pay Plan döneminde tedricen artırılarak 2000'li yılların başında yüzde 1,5 seviyesine, iktisaden faal onbin kişiye düşen araştırmacı sayısı da 15'e çıkarılacaktır.

İnsangücü Türkiye'nin en değerli kaynağıdır ve her tür atılımın birincil kaynağını insangücü oluşturacaktır. Özellikle bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesinde anahtar rol insangücüne ait olacaktır. Bu açıdan insangücü önemli bir stratejik kaynak olarak algılanıp değerlendirilecektir.

Yetişmiş insangücünü nicelik ve nitelik olarak artırmaya, eğitim ve öğretime ve onunla entegre olarak işleyecek ve gelişecek olan AR-GE faaliyetlerine gerekli kaynaklar sağlanacaktır.

Özel kesimin AR-GE harcamaları içindeki payının yükseltilmesi desteklenecektir.

Ülkenin sahip olduğu finansman kaynaklarının yönetimine ilişkin politikalar belirlenirken, kıt finansman kaynaklarının yöneltileceği birincil alan, toplumsal, ekonomik ve uzun dönemdeki ulusal çıkarlarımız açısından, bilim, teknoloji, eğitim ve öğretim ile AR-GE alanları olacaktır.

Bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesi ve bunu sağlayacak insangücünün yetiştirilmesi ile teknolojide yenilikler ve buluşlar yapabilecek aşamaya ulaşılması çalışmalarına ağırlık verilecektir.

Yeni teknolojileri edinebilmek, öğrenip özümsemek, ekonomiye yayarak kullanılabilir hale getirebilmek, teknolojiyi bir üst düzeyde yeniden üretebilme becerisini kazanabilmek, bu beceriyi teknolojinin kaynağı olan bilimi üretebilme yeteneğini kazanma yönünde derinleştirebilmek ve bütün bunları düzenli ve sistemli bir temel üzerine oturtabilmek için eğitim-öğretim sistemi geliştirilecektir. Bununla bağlantılı olarak özel sektör ve kamu sektörünün AR-GE kurumları ve üniversiteleri içine alacak, ulusal AR-GE ağının kurulmasına ağırlık verilecektir.

İleri teknoloji konularında, bilginin ve teknolojinin elde edilmesini, üretilmesini ve kullanılmasını sağlayacak uluslararası bilgi ağları ve telematik hizmetler altyapısı oluşturulması çalışmaları hızlandırılacaktır.

Esnek üretim/esnek otomasyon teknolojileri tabanındaki yenilenme süreci, hemen her sanayi dalının kendi üretim konusu ile ilgili, teknolojik ilerlemelere kendini uyarlayabilmesi fırsatını yaratmaktadır. Bu süreçte, sanayi rekabet üstünlüğü kazanmasına yönelik ve çağın jenerik teknolojilerine ayak uydurabilmesine ait dinamiklerin oluşturulması sağlanacaktır.

AB, Japonya ve ABD başta olmak üzere uluslararası bilimsel ve teknolojik işbirliğinin geliştirilmesine önem verilecektir.

Ulusal savunma sanayiini geliştirmeye yönelik girişimlerin, ülkenin teknoloji yeteneğini yükseltmenin ana eksenlerden biri olacak biçimde planlanması ve kaynak tahsisinin bu planın hedeflerine göre yapılması sağlanacaktır.

Teknoloji destek ve geliştirme merkezlerinin, teknoparkların ve teknoloji enstitülerinin, rekabet öncesi araştırma konsorsiyumlarının, kamunun araştırma kurumları ve üniversitelerle özel sektör sanayi kuruluşlarının ortak araştırma girişimleri desteklenecektir. Özellikle de büyük çaplı, araştırmacı istihdam kapasitesi yüksek AR-GE birimleri kurulmasının özendirilmesine ilişkin politikaların, araştırma kurumlarının birbirlerini tamamlamalarını sağlayacak biçimde oluşturulması, ulusal AR-GE ağının bir bütün olarak ele alınması, bilim ve teknolojiadaki atılımın ileri teknoloji alanları olarak düzenlenmesi sağlanacaktır.

Her kesimdeki AR-GE birimlerinde, mal ve hizmet üretimi düzeyinde, araştırma-geliştirme projelerinin hazırlanması, fizibilite etüdlerinin yapılması ve proje seçiminde, proje uygulamalarının izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesinde uygulanacak yöntemlerin ve tekniklerin öğretilmesinde, disiplinlerin yerleştirilmesinde ve yaygınlaştırılmasında, bu alanda kazanılan deneyimin paylaşılmasında uygulanacak politikalar, AR-GE ağının geliştirilmesi amacı doğrultusunda bir bütün olarak ele alınacaktır.

Devletin satınalma politikasında bilim, teknoloji ve sanayi yeteneğini yükseltme amacı dikkate alınacaktır.

Araştırma kapasitesinden daha iyi yararlanabilmek için araştırma-uygulama arasındaki işbirliğini güçlendirici bir yaklaşım izlenecektir. Bu amaçla kamu satınalma politikalarında savunma ihtiyaçlarının karşılanması dahil yerli AR-GE çalışmasını teşvik edecek düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu kurumlarının yüksek teknoloji içeren alımları sırasında GATT kurallarının ve AB politikalarının milli sanayiye tanıdığı koruma haklarının azami ölçüde kullanılmasını sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır.

Devletin satınalma politikasının düzenlenerek uygulanması, yerli üreticinin/girişimcinin dünya standartları ve kalitesinde, dünya fiyatlarıyla karşılaştırılabilir fiyatlarla mal ve hizmet sunmasını sağlayacaktır. Standartlar, kalite güvenilirliği, metroloji, mesleki ve kurumsal akreditasyon ve denetim konuları kamu ve özel kesimin işbirliğiyle düzenlenecektir.

İleri teknoloji sanayileri ile yüksek bilgi ve beceri kullanan sektörlerde öncelikli olmak üzere, tasarım, ürün geliştirme, enformasyon-haberleşme, nükleer alan, yeni malzemeler, teknoparklar, uzay ve askeri teknolojiler, tıp, çevre, robot, biyoteknoloji, deniz bilimleri ve teknolojisi araştırmalarına ağırlık verilecek, tüm sektörlerde telematik hizmetlerin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Araştırmacı personelin teknoloji üretebilme ortam ve kabiliyetini geliştirici ve çalışma şartlarını AR-GE faaliyetlerinin ağırlığı ve önemi doğrultusunda iyileştirici yönde mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

AR-GE faaliyetlerinden elde edilen teknolojik bilginin ürüne dönüştürülmesinde finans imkanını girişimciye sağlayacak risk sermayesi uygulaması desteklenerek geliştirilecektir.

Üniversite-sanayi işbirliği özendirilecek, teknoloji merkezleri, teknoloji enstitüleri ve teknoparkların yerli ve yabancı sanayi kuruluşları ile işbirliği içinde kurulması desteklenecektir.

Bilgi teknolojisinde ve özellikle yazılım alanında uluslararası düzeyde rekabet edebilir duruma gelebilmek için çalışmalar yapılacak ve bu konuda ihtiyaç duyulan insangücünün eğitimi için programlar düzenlenecektir. Bu kapsamda yazılım sektörü desteklenecektir.

Üretilen yazılımların belirli standartlara ulaşmasını sağlamak üzere bir kalite belgelendirme sistemi geliştirilecektir. Yazılım telif hakları koruma kapsamına alınacaktır.

İleri teknolojilerin transferi ve üretiminde teknik işbirliğinden azami faydanın elde edilmesi sağlanacaktır.

Bilgi toplumuna geçişi sağlamak üzere medyada bilinçlendirme programlarının belli bir oranda yoğunluk kazanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Sınai haklar sistemini oluşturan mevzuat AT'ye uyum dikkate alınarak günün koşullarına uygun hale getirilecek, sistem içerisinde henüz koruma olmayan alanlarda da yeni hukuki düzenlemeler yapılacaktır. Bu bağlamda bilimsel ve teknolojik buluşlar ile ilgili hakları koruyan, yenilikleri ve AR-GE faaliyetlerini özendiren mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.

Fikri haklar kapsamındaki koruma, yaratıcı faaliyetleri özendiren ve ödüllendiren bir yapıda olacaktır. Korumanın kapsamı ve standartları AT mevzuatı da dikkate alınarak uluslararası anlaşmalarla kabul edilmiş düzeylere çıkarılacaktır.

Uluslararası bilgi ağları oluşturulması çalışmaları hızlandırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarını düzenleyen Patent Kanunu çıkarılacak, yeni fikir ve teknolojilerin uygulamaya geçmesini sağlayacak, risk sermayesi konusuna işlerlik kazandırıcı düzenlemeler yapılacaktır.

Üniversite ve araştırma kurumlarının yerli ve yabancı sanayi kuruluşları ile işbirliği içinde Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin oluşumuna imkan tanıyacak yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Ulusal ve uluslararası bilgi ağlarının kullanımının düzenlenmesini, güvenliğin sağlanmasını ve bu yolla yapılan haberleşmede AR-GE'ye yönelik olanların teşvik kapsamına alınmasını ve bu ağlardaki ticari faaliyetleri düzenleyen mevzuat oluşturulacaktır.

AR-GE sonuçlarının ticarileştirilmesinde aracı rol oynayacak girişimci firmaların kurulması özendirilecektir.

Teknolojilerin sektör bazında geliştirilmesi ve bunların kamu ve özel kesime yaygın hizmet sunmalarını sağlamak üzere teknoloji enstitülerinin kurulması desteklenecektir.

TÜBİTAK'a bağlı Marmara Araştırma Merkezi'nin Yüksek Teknoloji Enstitüsü'ne dönüştürülmesi için yasal düzenleme yapılacaktır.

Üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmek, akademik personelin sanayide ve teknoparklarda yapılacak AR-GE faaliyetlerine katılımını sağlamak üzere 2547 sayılı YÖK yasasında gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Birinci derecede standartları ve akreditasyonları vermek üzere yarı otonom bir Metroloji Enstitüsü oluşturulacaktır.

278 sayılı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılarak, Kurumun AR-GE faaliyetleri konusunda yapılacak teşvikler ve projelerle ilgili faaliyetleri kontrol eden ve görüş bildiren bir kurum haline de dönüştürülmesi sağlanacaktır.

8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM) PROJESİ

a) Mevcut Durum

Mal ve finans piyasalarının ülkelerin sınırlarını hızla aştığı, demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları, dışa açık ve rekabetçi pazar ekonomisi gibi kavramların ortak değerler olarak gelişme gösterdiği günümüzde, dünya, ekonomik, bir anlamda da siyasal ve kültürel bir küreselleşmeye doğru gitmektedir. Bu kapsamda ülkelerin diğer ülkelerdeki gelişmelerden soyutlanmış olarak etkin ve sağlıklı politikalar oluşturmaları mümkün değildir. Kaldı ki, ileri derecede sanayileşmiş ülkelerin 1980'li yıllarda durgunluktan çıkmak amacıyla gündeme getirmiş oldukları dünya ticaretinin çok yönlü olarak serbestleştirilmesi fikri, GATT Uruguay Turu görüşmelerinde de genel kabul görmüştür.

Diğer taraftan bu süreç içerisinde bölgesel bütünleşme hareketleri de hızla gelişme göstermektedir. Bölgesel bütünleşmeler, belli bir bölgedeki ülkeler arasında imzalanan işbirliği ve tercihli ticaret anlaşmalarından, serbest ticaret bölgelerine, gümrük birliğinden siyasi bütünleşmelere kadar değişik biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Bu oluşumların hedefleri de, benzer şekilde, karşılıklı ticaret hacmini artırmaktan, ekonomik, parasal ve siyasal birliğe ulaşmaya kadar uzanabilmektedir. Bu kapsamda; AB, EFTA, AFTA (Brunei, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland), NAFTA (ABD, Kanada ve Meksika), MERCOSUR (Arjantin, Brezilya, Uruguay ve Paraguay) ve APEC (Avusturalya, Yeni Zelanda, AFTA ülkeleri, Japonya, Güney Kore, ABD, Kanada, Meksika, Çin, Hong Kong, Tayvan ve Papua Yeni Gine) bütünleşme hareketlerinin başlıcalarını oluşturmaktadır.

Bölgesel bütünleşmelerin güçlenmesi, küreselleşme sürecini olumsuz şekilde etkilemeyecek ve serbest ticaret bölgelerinin veya gümrük birliklerinin kurulmasının ardından, bu oluşumlara dahil ülkelerin, büyüme hızlarına bağlı olarak, dışarıda kalan ülkelerle ticari ilişkilerini artıracaktır.

Türkiye, bu gelişmeler çerçevesinde, 1980'li yıllardan itibaren dışa açılma hedefi doğrultusunda politikalarını yenilemeye başlamıştır.

1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de, piyasa ekonomisine, serbest rekabete ve dışa açılmaya dayalı yeni bir ekonomik sisteme geçiş çabaları ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, faiz, kur, dış ticaret ve sermaye hareketlerinin libere edilmesine yönelik politika değişikliklerine gidilmiştir. Küreselleşme ana fikri çerçevesinde, dışa açılma konusunda önemli adımlar atan Türkiye, aynı zamanda bölgesel bütünleşme ve işbirliği hareketleri içinde de yer almıştır. Türkiye, son yıllarda, bir yandan GATT Uruguay Turu sonuçlarını hızla uygulamaya geçirirken, diğer yandan Avrupa Birliği'ne (AB) tam katılım yolunda çok önemli adımlar atmıştır.

1995 yılı başından itibaren Uruguay Turu sonuçlarının yürürlüğe girmesi ile dünya ticaretinde ciddi bir serbestleşme ve genişleme sağlanmakta, sübvansiyonlar, anti-damping, gümrük kıymeti, ticarete teknik engeller ve korunma tedbirleri alanlarında çok taraflı ilke ve kurallar geliştirilmekte, anlaşmazlıkların halli mekanizması iyileştirilmekte, tekstil, tarım ve hizmet sektörlerindeki ticari faaliyetler Anlaşma kapsamına alınmakta, bunlara ilave olarak ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet hakları ve yatırım tedbirleri için yeni kurallar oluşturulmaktadır. Ayrıca Uruguay Turu sonunda, sonuçların uygulanmasını yönetmek ve gözetmek için Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulmaktadır.

1951 yılında GATT'a katılan Türkiye, uzun süre, GATT çerçevesinde Gelişme Yolundaki Ülkelere (GYÜ) sağlanan kolaylıklardan faydalanmıştır. Ancak DTÖ Kuruluş Anlaşması ve ekleri gelişme yolundaki ülkelerin de dış ticaret rejimlerinde serbestleştirme öngörmektedir. Üstelik, bu Anlaşmayla uluslararası ticarete yeni boyutlar kazandırılmakta ve rekabet esasına dayalı sistem güçlendirilmektedir.

Türkiye bakımından DTÖ Kuruluş Anlaşması ve ekleri, 26 Ocak 1995 tarihli ve 4067 sayılı Kanun uyarınca, 95/6525 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 31.12.1994 tarihi itibarıyla uygulanmaya konmuştur. Böylece, Türkiye, yeni sistemin üyeler için öngördüğü tüm yükümlülükleri üstlenmiş bulunmaktadır.

Öte yandan, Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler, Avrupa Topluluğu (AT) ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasının temel oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde gelişmektedir.

Ankara Anlaşması ile Türkiye ve AT arasında kurulan ortaklığın, nihai amacı olan, Türkiye'nin tam üyeliği yönünde gelişmesinin üç dönemden geçerek tamamlanması öngörülmüştür. Bunlar, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönemdir. Ortaklığın içinde bulunduğu dönem geçiş dönemidir. Bu dönemde Türkiye ile AT arasındaki ilişkiler, Ankara Anlaşmasının yanı sıra, 23 Kasım 1970'de imzalanan ve 10 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol uyarınca yürütülmektedir. Geçiş döneminde, taraflar arasında sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliğinin tedricen gerçekleştirilmesi, işçilerin karşılıklı olarak serbest dolaşımının sağlanması, tarım ürünlerinde giderek genişleyecek bir tercihli ticaret rejiminin uygulanması, Katma Protokolün belirlediği alanlarda Türkiye ile AT arasında mevzuat ve politikaların yaklaştırılması sürecinin başlatılması öngörülmüştür. Aynı dönem

içinde, şartların elverdiği ölçüde, hizmetlerin karşılıklı olarak serbest dolaşımı süreci de başlatılacaktır.

Bu çerçevede, AT, sanayi ürünlerinde, Türkiye'ye karşı gümrük vergilerini, eş etkili vergi ve resimleri, bir kısım tekstil ve petrol ürünleri dışında, Katma Protokolün ticari hükümlerini yürürlüğe koyan Geçici Anlaşma uyarınca, 1 Ocak 1971 tarihi itibarıyla kaldırmıştır. Türkiye çıkışlı tarım ürünlerine uyguladığı gümrük vergilerini 1 Ocak 1981'den itibaren kademeli olarak uyguladığı indirimlerle 1 Ocak 1987'de kaldırmıştır. Ancak, Topluluk, tarım ürünlerini tarife dışı engellerle koruduğundan ve çeşitli anlaşmalarla üçüncü ülkelere daha geniş tavizler verdiğinden Türkiye'ye uygulanan tavizli rejim yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, Topluluk Türk menşeli bazı dokuma ve hazır giyim ürünlerine kota uygulamasını sürdürmekte, Topluluk pazarında payı artan ürünler aleyhine anti-damping ve anti-sübvansiyon tedbirleri ile diğer bazı korunma tedbirlerini uygulamakta ve Katma Protokolde yer alan, Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını sağlamaya yönelik teşviklerle ilgili özel hükümleri göz ardı etmektedir.

İşçilerin serbest dolaşımının en geç 1 Aralık 1986'da karşılıklı olarak gerçekleşmesi gerekir iken, temelde herhangi bir gelişme sağlanamamış, sadece Ortaklık Konseyi, 1976 ve 1980 yıllarında, Avrupa'da çalışmakta olan Türk vatandaşlarının durumunu iyileştirici bazı kararlar almıştır. Bu kararların bütün AT üyesi devletlerin milli organlarını da bağladığı, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı tarafından kabul edilmesine rağmen, uygulanması temin edilememiştir.

Katma Protokolde 1985 ve 1995 olarak belirlenen takvimlere göre tespit edilen 12 ve 22 yıllık listelerde AT menşeli sınai ürünlere gümrük sınırlamasını, üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesine uyumu tedricen gerçekleştirme taahhüdü altına girmiş bulunan Türkiye ise, 1995 yılbaşı itibarıyla, 12 Yıllık Listede yüzde 95, 22 Yıllık Listede yüzde 90 oranında gümrük indirimi gerçekleştirmiş, ortak gümrük tarifesine ise, söz konusu listeler itibarıyla, sırasıyla yüzde 90 ve yüzde 85 oranında uyum sağlamıştır. 1993 yılı İthalat Rejimiyle ilk kez Topluluk çıkışlı bazı tarım ürünlerine taviz tanınmış, 1994 yılında ise taviz listesi genişletilmiştir.

Türkiye, nihai amacı yönünde, 14 Nisan 1987 tarihinde, AT'ye, ortaklık ilişkisinden bağımsız olarak tam üyelik başvurusunda bulunmuş ve 1988 yılında AT Komisyonu ile yapılan Ad Hoc Komite toplantıları ilişkilerin canlandırılması bakımından yeni bir dönemi başlatmıştır.

Bu dönemde, ortaklığın önemli karar organı Ortaklık Konseyi'nin etkinlik kazanmaya başladığı görülmüş olup 30 Eylül 1991'de Ortaklık Konseyi uzun bir süreden sonra ilk kez toplanmıştır.

9 Kasım 1992 tarihinde toplanan Ortaklık Konseyi'nin isteği doğrultusunda yürütülmeye başlanan ortak çalışmalar sonucunda, gümrük birliğinin 1995 yılında tamamlanması amacıyla yapılacak çalışmaların tespiti ve izlenmesini sağlamak üzere, Türkiye-AT Gümrük Birliği Yönlendirme Komitesi kurulmuştur.

Anılan Komite tarafından hazırlanan Gümrük Birliği Çalışma Programı çerçevesinde, Türkiye ile AT arasında kurulacak gümrük birliğinin iyi işlemesi için gerekli konuları içeren bir Ortaklık Konseyi Karar Taslağı hazırlanmıştır. Taslak 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyinde karara bağlanmıştır.

6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile Türkiye ile AT arasında, sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliğinin tam olarak kurulması aşamasına gelinmiştir. Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı bu Kararı, beraberindeki iki metinle, Türkiye ile AT arasındaki ortaklık ilişkisinin 1 Ocak 1996'da başlayacak son döneminin gelişme doğrultusunu belirlemektedir.

1/95 sayılı OKK, Ankara Anlaşması ve Katma Protokolde, Türkiye ile AT arasında kurulması öngörülen sınai ürünlere ilişkin gümrük birliğinin tam olarak 31 Aralık 1995 itibarıyla işlemeye başlamasını hükme bağlamaktadır. Bu Kararda, gümrük birliğinin anılan tarihte tam olarak işlemeye başlaması için, Türkiye'nin, gümrükler ve dış ticaret mevzuatı konularında yerine getirmesi gerekli uyum çalışmaları yanında, rekabet hukuku, fikri ve sınai haklar, sınai mevzuat alanlarında mevzuatını AT hukuk düzenine yaklaştırması için göz önünde tutması gerekli AT mevzuatı da belirtilmektedir. Ortaklık Konseyi Kararının önemli bir bölümü de, gümrük birliğinin 1996 yılı ve sonrasında sağlıklı biçimde işlemesi için alınması gerekli tedbirler ile, izlenmesi gerekli usulleri tespit etmekte, bu amaçla, ortaklığın kurumsal veçhelerini, özellikle danışma prosedürleri açısından takviye edici yeni düzenlemeler getirmektedir.

Ortaklık Konseyi Kararının 64. Md.'sine (*) göre ise, Ekim 1995'de yeniden toplanacak Ortaklık Konseyi'nde, Türkiye veya Topluluk ve üye devletler Kararda tespit edilen tedbirlerin henüz tam olarak alınmamış olması nedeniyle, gümrük birliğinin tam olarak işlemeye başlamasının 1996 Temmuz ayına ertelenmesini talep edebilecekler ve bu talep üzerine erteleme uygulamaya konabileceklerdir.

6 Mart 1995'de toplanan Ortaklık Konseyi'nden geçen ikinci metin, Ortaklık İlişkilerinin Gelişmesine İlişkin İlke Kararı'dır. İlke Kararında, ortaklık rejiminin son dönemine ilişkin olarak, Türkiye-AT ilişkilerinin gelişme yöntemini belirleyici konular olarak tespit edilen konularda yapılacak çalışmaların genel çerçevesi ortaya konmaktadır. Bu çerçevede; Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşmasının kapsamına giren ürünlerin taraflar arasında serbest dolaşımını sağlayacak müzakerelerin ve tarım ürünlerine karşılıklı olarak tanınacak yeni tavizlere ilişkin müzakerelerin 1995 yılında tamamlanması ilke olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, taraflar arasında makro ekonomik konularda bilgi ve görüş alış verişinin başlaması kabul edilmekte ve taraflar arasında geniş bir çerçevede işbirliğinin sağlanması amacıyla ortak çalışmalar yapılması düşünülen öncelikli alanlar tespit edilmektedir.

6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında ele alınan üçüncü metin, Mali İşbirliğine İlişkin Topluluk Bildirisi'dir. Bildiride Topluluk tarafı, Türkiye ile mali işbirliğine, gümrük birliğinin işlemeye başlamasıyla birlikte yeniden başlanacağını ve bu konudaki ayrıntılı düzenlemelerin 1995 yılının ikinci yarısında belirleneceğini taahhüt etmektedir.

* Resmi Gazete baskısında 64. madde olarak yer alan Ortaklık Konseyi Kararının madde numarası 63'dür.

Ancak, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Toplantısında ele alınmış bulunan bütün bu konuların Topluluk bakımından etkili biçimde uygulamaya konması için, 1/95 sayılı OKK'nın Avrupa Parlamentosunda uygun bulunması gerekmektedir. Buna karşılık, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Toplantısında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı 1/95 sayılı OKK'nın herhangi bir nedenle uygulanmaya konmaması halinde Türkiye'nin Ankara Anlaşması ve Katma Protokolden doğan haklarını saklı tuttuğunu açık bir biçimde beyan etmiştir.

Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasını müteakiben Kafkaslar ve Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu tarihten sonra Türkiye ile bu ülkeler arasında çeşitli alanlarda ilişkiler başlatılmış olup, artarak devam etmektedir. Bu ülkelerle olan ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerimizin çerçevesi, imzalanan anlaşma ve protokollerle büyük ölçüde belirlenmiştir. Bu arada, 1992 yılında Ankara'da toplanan Türk Cumhuriyetleri Zirvesinde Ankara Deklarasyonu kabul edilmiştir. Bu ülkelere yönelik olarak ticaret, turizm, eğitim ve kültürel işbirliği alanlarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Sektör bazındaki işbirliği girişimlerinde ise daha yoğun bir çabaya ihtiyaç duyulmaktadır.

İslam Ülkeleri ile İlişkiler

Türkiye ile İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) Üyeleri arasındaki çok taraflı ekonomik işbirliği faaliyetleri İKT Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) çerçevesinde sürdürülmektedir. Türkiye, 1970'li yılların ortalarından itibaren ilgi duymaya başladığı İKT faaliyetlerinden, özellikle ekonomik işbirliği alanında yapılan çalışmalara ağırlık vermektedir.

Orta Asya, Kafkaslar ve Balkanlardaki ülkelerin katılımıyla genişleyen İSEDAK, Türkiye için yeni bir anlam ve boyut kazanmıştır.

Orta Vadeli Ticaret Finansmanı Mekanizması, İslam Kalkınma Bankası (İKB) bünyesinde 1987 yılında kurulmuştur. İhracat finansmanında bu mekanizmanın üye ülkeler tarafından kullanımı giderek artmış ve bu arada Türkiye, mekanizmadan en çok yararlanan ülke konumuna yükselmiştir.

Diğer bir İSEDAK projesi olan İhracat Kredi Sigortası ve Yatırımların Garantisi Mekanizması için de, İKB bünyesinde bir şirket kurulmuş ve şirketin kuruluş anlaşması yeterli sayıda ülke tarafından imzalanmış ve onaylanmıştır. Şirket 1995 Temmuz ayında ihracat sigortası ve yatırımların garantisi faaliyetlerine başlamış olacaktır.

İKT üyesi ülkelerin mevcut uluslararası taahhütleriyle çelişmeyecek bir tercihli ticaret sistemi kurulmasını amaçlayan İKT Tercihli Ticaret Sistemi Çerçeve Anlaşması sonuçlandırılmış ve üye ülkelerin imza ve onayına sunulmuştur. Anlaşma, 10 üye ülke tarafından imzalanıp onaylandığında, taviz müzakerelerine başlanabilecektir. Türkiye Anlaşmayı onaylamıştır.

İKT üyesi ülkeler arasındaki standartların uyumlaştırılması ve yeni standartların hazırlanmasına ilişkin bir metodoloji belgesi İSEDAK tarafından kabul edilmiştir. İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Teşkilatı kurulması için yürütülen çalışmalar ise ileri bir aşamaya ulaşmıştır.

İKT üyesi ülkeler arasında ekonomik işbirliğini güçlendirmeye yönelik yeni yaklaşım ve ilkeleri içeren bir strateji belgesi, 1993 yılında İSEDAK tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca, İKT Üyesi Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliği İçin Yeni Eylem Planı 10. İSEDAK toplantısında ve bilahare 7'nci İslam Zirve'sinde kabul edilmiştir. Bu kapsamda İSEDAK faaliyetlerine özel sektörün katılması için çalışmalar başlatılmıştır.

İSEDAK'ın üye ülkeleri ilgilendiren uluslararası ekonomik gelişmelerin ele alınıp tartışılacağı bir forum haline getirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır.

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EKİT/ECO)

Türkiye, İran ve Pakistan'ın kurucu üyesi olduğu ve Kalkınma için Bölgesel İşbirliği (RCD)'nin bir devamı olarak, 1985 yılında faaliyete geçen Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EKİT)'na, son olarak Afganistan, Azerbaycan ve Orta Asya Cumhuriyetleri de katılmıştır. Böylece genişleyen Teşkilatın bölgesel işbirliğindeki önemi ve ağırlığı artmış bulunmaktadır.

EKİT çerçevesinde ekonomi ve ticaret, ulaştırma ve haberleşme, tarım, sanayi, enerji, bayındırlık ve altyapı, eğitim, bilim, kültür, sağlık, çevre ve uyuşturucu kullanımının kontrolü gibi alanlarda işbirliği faaliyetleri sürdürülmektedir. Bu kapsamda İstanbul'da bir EKİT Ticaret ve Kalkınma Bankası, Pakistan'da EKİT Reasürans Şirketi, İran'da EKİT Denizcilik Şirketi ve EKİT Havayolları Şirketi kurulması konusundaki projeler ileri bir aşamaya gelmiştir. Ulaştırma alanında somut işbirliği için bir çerçeve plan hazırlanmıştır. Öte yandan, bir Tercihli Tarife Protokolü imzalanarak onaylanmıştır. Söz konusu Protokolün uygulanabilmesi için gerekli idari düzenlemeler ise sonuçlanmak üzeredir. EKİT'in etkinliğini artırmak için de çalışmalar başlatılmıştır.

EKİT, Avrasya'da bölgesel işbirliği ve küreselleşme alanındaki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Türkiye, hem kendi içinde, hem dünya ile bütünleşmiş, gelişmiş altyapılara sahip müreffeh bir EKİT bölgesi oluşmasına önem vermektedir.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği, 25 Haziran 1992 tarihli Zirve Deklarasyonunun imzalanmasından sonra geçen süre içerisinde yapılanmasını büyük ölçüde tamamlamıştır. Üyeleri arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesini amaçlayan çok taraflı ve çok sektörlü bir işbirliği modeli oluşturan KEİ, parlamento desteği, özel sektör kurumlaşması, ekonomik bilgi ve istatistik veri değişimi koordinasyon merkezi, bankası, çalışma grupları, usulleri ve yöntemleri ile somut projeleri sonuçlandırabilecek temel unsurlara kavuşmuş bulunmaktadır.

NAFTA

12 Ağustos 1992 tarihinde ABD, Kanada ve Meksika arasında imzalanmış olan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması, taraf ülkeler arasında ticareti ve yatırımları sınırlayıcı engellerin kaldırılmasını ve bölgede bir serbest ticaret alanı oluşturulmasını öngörmektedir.

1992 yılı itibarıyla 360 milyon nüfusa ve 6 trilyon dolarlık GSMH'ya sahip NAFTA önemli bir ticari blok oluşturmaktadır. ABD bölge üretiminde yaklaşık olarak yüzde 85'lik bir paya sahiptir ve bölge nüfusunun yüzde 70'ini barındırmaktadır.

Türkiye ile NAFTA üyesi ülkeler arasındaki ticari ilişkilerde esas ağırlık ABD üzerindedir. 1994 yılında Türkiye'nin toplam ihracatında ABD'nin payı yüzde 8,4, toplam ithalat içindeki payı ise yüzde 10,4 olarak gerçekleşmiştir.

Pasifik Bölgesi

Pasifik havzası son dönemde dünyanın en önemli ekonomik cazibe merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Bu bölgede, Güneydoğu Asya Ulusları Topluluğu (AFTA), Asya Kalkınma Bankası ve Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) önemli işbirliği girişimleri olarak dikkati çekmektedir.

AFTA'nın üyeleri, Brunei, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland'dır. AFTA çerçevesinde tercihli ticaret rejimi geliştirilmiş ve günümüzde 15 bini aşkın ürün tercihli ticaret kapsamına alınmıştır.

Türkiye'nin 6 Temmuz 1990 tarihinde bölge dışı gelişmiş (donör) ülke statüsünde üyeliğe kabul edildiği Asya Kalkınma Bankası'nın 53 üyesi bulunmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Dışa açılma ve dünya ekonomisi ile bütünleşme hedefi doğrultusunda Türkiye, bir taraftan uluslararası ticaretin işleyişi açısından DTÖ'nün getirdiği genel prensiplere ve kurallara uyum sağlayacak, diğer taraftan bölgesel bütünleşmelerin sağlayacağı imkanlardan azami ölçüde yararlanmaya çalışacaktır. Bu çerçevede, AT ile gümrük birliği gerçekleştirilirken, EFTA, Karadeniz Ekonomik İşbirliği, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam Ülkeleri ve Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkiler de geliştirilecektir.

Küreselleşme sürecinden Türk insanının azami yararı elde etmesi temel amaçtır. Bu çerçevede, ekonomik ve sosyal politikaların uygulanmasında, bir yandan uluslararası mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin tabi olduğu şartlardaki değişmeler dikkate alınacak, diğer yandan Türkiye ile AT arasındaki gümrük birliğinin, Türkiye'nin AB'ye tam katılım hedefi doğrultusunda sağlıklı bir biçimde gelişmesi göz önünde tutulacaktır.

Türkiye'nin, DTÖ'yü Kuran Anlaşmaya taraf olmaktan kaynaklanan yükümlülükleri de bulunmaktadır. Ancak, Türkiye'nin, gümrük birliğinin tamamlanması çerçevesinde Avrupa Topluluğuna karşı yükümlülükleri, DTÖ'yü Kuran Anlaşmadan kaynaklanan yükümlülükleri ile uyumlu ve onu tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Türkiye'nin gelişme yolundaki ülke statüsü içinde GATT'a vermiş olduğu taahhütleri, AT'ye olan taahhütlerinin gerisinde kalmaktadır. Ancak, Türkiye'nin, gümrük birliğinin gerçekleşeceği tarihte, AT'nin Uruguay Turu sonucunda üstlenmiş olduğu tarife tavizlerini de üstlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, Uruguay Turu paketi içerisinde yer alan her bir Anlaşmanın gerektirdiği mevzuat çalışmaları, AT ile gerçekleştirilecek gümrük birliğinin etkileri gözönünde bulundurularak sürdürülecektir.

6 Mart 1995 tarihli OKK ile, Türkiye ile AT arasındaki ilişkiler gümrük birliğinin kurulması aşamasına ulaştığından, VII'nci Plan döneminde, gümrük birliğinin gelişimi sürecinde, malların serbest dolaşımını dikkate alan bir yaklaşımla politikaların tespiti gerekmektedir.

VII'nci Plan dönemi içinde, malların serbest dolaşımına yönelik politikaların yanı sıra, AB ile bütünleşme sürecini hızlandıracak, ortaklık rejiminin düzenlediği diğer konularda, özellikle, gümrük birliği kapsamı dışında tutulan tarım mallarının, sermayenin, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanmasına yönelik kurumsal düzenlemelerin ve yeni politikaların bir bütünlük içinde geliştirilmesi gereklidir.

Önümüzdeki beş yıllık dönem içinde, gümrük birliğinin iyi işlemesi bakımından olduğu kadar, ortaklık rejiminin içerdiği diğer alanlarda da Topluluk politika ve mevzuatına uyumda kaydedilecek ilerleme, AB'nin yakın gelecekte gireceği genişleme sürecinde Türkiye'nin yerinin belirlenmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bu nedenle, 6 Mart 1995 tarihli OKK'da öngörülen alanlarda, Türkiye ile AT arasında politikaların koordinasyonu ve mevzuatın yaklaştırılması çalışmaları hızla tamamlanacak ve bu çerçevede gerekli kurumsal yapı bir an önce oluşturulacaktır.

Gümrük birliğinin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyum sağlamasını, Avrupa Birliği ile alt yapı (kara ulaştırması, limanlar, havaalanları, demiryolları, telekomünikasyon, elektrik) bağlantısını iyileştirmesini ve Topluluk ekonomisi ile aradaki farkı azaltabilmesini teminen Türkiye'nin, önemli miktarda mali kaynağa ve özellikle uzun dönemli krediler ile teknik yardıma ihtiyacı bulunmaktadır.

Bu amaçla, Türkiye-AT ortaklık rejiminin temel unsurlarından birisi olan mali işbirliğinin Türkiye'nin ihtiyaçlarına uygun bir düzeye ulaşması için gerekli tedbirler alınacaktır. Aynı doğrultuda başta yukarıda belirtilen alanlar olmak üzere, çeşitli konularda esas itibarıyla üye ülkelere açık bulunan programlara Türkiye'nin en uygun mali şartlarla dahil olması imkanları araştırılacaktır.

Sağlıklı bir şekilde küreselleşme ve AT ile bütünleşme yönünde başarıya ulaşmanın temel araçlarının en önemlilerinden birisi, Türkiye'ye teknoloji transferini gerçekleştirecek ve sabit sermaye stokunun artmasına katkıda bulunacak sermayenin, Türkiye'ye girişinin hızlanmasını sağlayacak ortamın oluşturulmasıdır. Yabancı sermaye girişini hızlandırmak amacıyla bir yandan özelleştirme faaliyetlerine ivme kazandırılacak, diğer yandan belirli bir sınırın altında kalan taleplere sadece kayıt zorunluluğu getirilerek, izin müessesesi uygulamadan kademeli olarak kaldırılacaktır.

Ankara Anlaşması ve Katma Protokolün kişilerin serbest dolaşımına ilişkin hükümlerinin uygulanması yolunda çaba harcanacak; öncelikle işgücünün serbest dolaşımı bakımından Topluluk üyesi devletlerde çalışmakta olan Türk işçilerinin ve ailelerinin hukuki durumlarının iyileştirilmesine ilişkin Ortaklık Konseyi Kararlarının AT üyesi devletlerce uygulanmasının temin edilmesine çalışılacaktır.

Türkiye ile Topluluk arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının tedricen sağlanması amacıyla, taraflar arasında gerçekleştirilecek görüşmelerin ışığında ve finansman gereği ile GATT Uruguay Turu sonuçları da göz önünde tutularak, tarım politikasının Topluluk tarım politikasına yaklaştırılması imkanları araştırılacaktır.

Hizmet ticaretinin serbestleştirilmesine yönelik olarak Hizmet Ticareti Genel Anlaşması çerçevesinde gerekli tedbirler alınırken, Ankara Anlaşması ve Katma Protokolde öngörülen esaslar uyarınca taraflar arasında hizmetlerin serbest dolaşımının tedricen gerçekleşmesini sağlama yönünde, Toplulukla yürütülecek görüşmelerin sonuçlarına bağlı olarak ihtiyaç duyulacak tedbirler alınacaktır.

AT ile Türkiye arasında her alanda bilgi akımını sistemli ve hızlı bir şekilde sağlayacak fiziki alt yapı VII'nci Plan döneminde tamamlanacaktır.

AB ile bütünleşme süreci içinde gerek politikaların oluşturulması ve uygulanmasında, gerek yeniden düzenlenecek kurumsal yapının işleyişinde başarı sağlanmasının ön şartı, kalifiye insan gücünden ve özellikle ekonomi, dış politika ve hukuk alanlarında sorunlara, uluslararası ilişkilerin gerektirdiği açılardan her düzeyde yaklaşabilen uzman personelden yararlanabilmektir. Bu amaçla, yüksek ve teknik öğretim sistem ve programları, gelişmiş ülkelerde uygulanan programlara koşut olarak, uluslararası konu ve boyutlara ağırlık verecek biçimde yeniden düzenlenecektir.

Uluslararası Teknik İşbirliği

Uluslararası ekonomik, bilimsel ve teknolojik işbirliğinde ülkemizin ve teknik yardım verdiğimiz ülkelerin öncelikleri dikkate alınacak, işbirliği faaliyetlerine aktif bir şekilde katılımı ve sonuçlarından geniş ölçüde yararlanılması için gerekli tedbirlerin alınmasına devam edilecek, gönüllü kuruluşların ve özel teşebbüsün katılımı da teşvik edilecektir.

Başta yeni kurulan Türk Cumhuriyetleri, bölge ülkeleri ve İslam Konferansı Teşkilatı üyesi ülkeler olmak üzere Gelişmekte Olan Ülkelerle ilişkilerin artırılmasında, ülkemiz imkanları göz önünde bulundurularak Türk Teknik Yardımı önemli bir işbirliği aracı olarak kullanılacaktır.

Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler

VII'nci Plan döneminde de, Türk Cumhuriyetleriyle ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için yürütülen faaliyetlere hız kazandırılacaktır.

Türk Cumhuriyetleriyle ticari ilişkilerimizin geliştirilmesine öncelik verilecek ve bu konuda alınan önlemler zenginleştirilecektir. Bu çerçevede, mevcut standartların uyumlaştırılması, yöreyle tercihli ticaretin geliştirilmesi, ticareti artırıcı fuarların düzenlenmesi, ticaret merkezlerinin kurulması teşvik edilecektir.

Bu ülkelerle eğitim alanında yürütülen öğrenci mübadelesi, burs v.s. gibi faaliyetlere devam edilecek, özellikle üniversiteler arasında öğretim üyesi ve öğrenci mübadelesinin artırılması için uygun ortam oluşturulacaktır.

Türk Cumhuriyetleri ile olan işgücü, mal, hizmet ve sermaye dolaşımının kolaylaştırılması için gerekli önlemler alınacaktır.

Bu ülkelerle olan ilişkilerimizin koordinasyonunda yaşanan aksaklıklar gözönüne alınarak, iç teşkilatlanmamızda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Türk Cumhuriyetlerinin ekonomik yapılanma süreçlerine yapılan katkılar artırılarak sürdürülecektir.

Türk Cumhuriyetleri ile ulaştırma, haberleşme ve enerji alanındaki işbirliği projelerine öncelik verilecektir.

Cumhuriyetlerde Türk müteşebbisi, esnafı ve sanatkarının iş kurması için gerekli altyapı ve bilgi desteği sağlanacaktır.

İslam Ülkeleri ile İlişkiler

VII'nci Plan döneminde de, Türkiye'nin AB'ne tam üyelik hedefi ile İSEDAK çerçevesinde üstlendiği rol bağdaştırılarak, İSEDAK çerçevesindeki ekonomik işbirliği faaliyetlerine etkin bir şekilde katılmaya devam edilecektir. Bu çerçevede, Avrupa ile İKT üyesi ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde Türkiye'nin ayrıcalıklı bir konum kazanmasına gayret sarfedilecektir.

Ekonomik gelişmişlik düzeyi itibarıyla Türkiye'nin en fazla yararlanabilecek ülkeler arasında yer aldığı İSEDAK gündemindeki ekonomik ve ticari işbirliği projelerinin, en kısa sürede hayata geçirilmesine çalışılacaktır.

Kabul edilmiş bulunan yeni Ekonomik İşbirliği Stratejisi ve Yeni Eylem Planı ışığında, İSEDAK faaliyetleri, daha çok Türkiye'nin de önem verdiği alt-bölgeler üzerinde yoğunlaştırılacak, özel sektörün ilgi duyacağı bir platform haline getirilecek ve işbirliği faaliyetlerinde özel sektöre ağırlık verilecektir.

Başta yakın komşularımız olmak üzere İslam ülkeleriyle ikili ekonomik ve ticari ilişkilerimizin daha da geliştirilmesi ve istikrarlı bir yapıya kavuşturulması için önümüzdeki dönemde uygun tedbirler alınacaktır.

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

Azerbaycan ve Orta Asya Cumhuriyetlerine yönelik ulusal politikalar için de EKİT'in ilave bir platform oluşturduğu dikkate alınarak, Teşkilatın faaliyetleri önümüzdeki dönemde de desteklenecektir. Bu bağlamda, yeni şartlara göre Teşkilatın yeniden yapılanmasına ve etkinliğinin artırılmasına çalışılacak, sonuç almaya yönelik somut ve gerçekçi ekonomik işbirliği projelerine ağırlık verilecektir.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği

KEİ ülkeleriyle olan ilişkilerimizde özel sektöre ağırlık verilecek, serbest girişimcilik teşvik edilecektir. Bu çerçevede, KEİ ülkeleri arasında iş ortamının iyileştirilmesi, ilgili işletme ve şirketlerin bireysel ve kolektif girişimleri için gerekli önlemlerin alınması, bu kapsamda iş adamlarına vize kolaylıklarının sağlanması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, ticari engellerin tedricen ortadan kaldırılması ve serbest bölgelerde işbirliğine gidilmesi için gereken önlemler alınacaktır.

KEİ bölgesindeki ortak projelerin finansmanında, KEİ Kalkınma Bankası'nın imkanlarının etkin bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

Özellikle ticaret, ulaştırma, haberleşme, ekonomik ve ticari bilgi değişimi gibi alanlarda işbirliğinin geliştirilmesine çalışılacaktır.

Çevrenin, özellikle Karadeniz'in korunması, iyileştirilmesi, biyo-üretim potansiyelinin korunması, işletilmesi ve geliştirilmesi için ortak faaliyetler teşvik edilecektir.

KEİ üyesi ülkelerle olan ticaretimizde görülen canlanmanın devam etmesi için gereken önlemler alınacaktır.

NAFTA

VII'nci Plan döneminde de, dünyadaki önemli ticari bloklardan birini oluşturan NAFTA üyesi ülkelerle ve özellikle ABD ile olan ticari ve ekonomik ilişkilerimizin geliştirilmesine önem verilecektir.

Pasifik Bölgesi

Türkiye'nin Asya Kalkınma Bankasının sunduğu imkanlardan azami ölçüde yararlanması yönünde gayret sarfedilecektir.

Türkiye için büyük bir dış ticaret potansiyeli oluşturan Pasifik Havzası ülkeleriyle, başta Japonya olmak üzere ikili ticari, ekonomik ve teknolojik ilişkilerimizin önümüzdeki dönemde daha da canlandırılmasına önem verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Türkiye ile AT arasında gerçekleştirilmesi öngörülen gümrük birliğinin sağlıklı işlemesi ve gelişmesi amacıyla Türk hukukunun AT hukuk düzenine uyum sağlaması gerekli görülen konular ve Türk mevzuatında ne gibi değişiklikler yapılmasına ihtiyaç bulunduğu ilişkin tespitler Ek'te verilmiştir. Aşağıda bu amaçla yapılacak değişikliklerin başlıca alanlar itibarıyla genel çerçevesi belirlenmektedir.

VII'nci Plan döneminde izlenecek politikalar ve AT mevzuatına uyum çalışmalarına paralel olarak Türkiye'de bazı kurumların oluşturulması da gerekmektedir.

AB ile bütünleşme sürecinde ekonomi politikalarının koordinasyonu büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, taraflar arasında politikaların koordinasyonu için gerekli mekanizmanın etkili biçimde çalışmasını sağlayacak bir kurumsal yapı oluşturulacaktır.

AB ile bütünleşme sürecinde izlenecek temel strateji doğrultusunda, politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkin biçimde yürütülmesi ve AT ile ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, çeşitli kurumlar arasında bilgi akımını ve koordinasyonu sağlayacak gerekli kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ile öngörülen Rekabet Kurulu kurulmuş ve Rekabet Kurumu faaliyete geçmiş olacaktır.

Sınai mülkiyet alanında kurulmuş bulunan Türk Patent Enstitüsünün etkili işleyişinin temini için gerekli fiziki alt yapı imkanları sağlanacaktır.

Sınai mevzuatın etkili bir biçimde uygulanabilmesini sağlamak bakımından önem arzeden akreditasyon sisteminin ulusal düzeyde işler hale getirilebilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun için gerekli kurumsal yapının tamamlanması sağlanacaktır.

Türk dış ticaret politikası ile Topluluğun ortak ticaret politikası arasında uygulama paralelliği sağlanması amacıyla kurulmuş bulunan İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu ile İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulunun etkili çalışması sağlanacaktır. Türkiye'nin Ticari Haklarının Hukuka Aykırı Ticari Uygulamalara Karşı Korunması Hakkında Karar Tasarısında öngörülen Türkiye'nin Ticari Haklarını Değerlendirme Kurulu ve Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar Tasarısında öngörülen Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu kurulmuş olacaktır.

Gümrük birliği sürecinde piyasa ekonomisinin daha iyi işleyebilmesini sağlamak amacıyla, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda öngörüldüğü üzere Tüketici

Mahkemeleri, Tüketici Konseyi, Tüketici Sorunları Hakem Heyeti ve Reklam Kurulunun kurulması gerekmektedir. Aynı şekilde, fikri ve sınai haklarla ilgili mevzuatın uygulanmasında görev almak üzere, ihtisas mahkemelerinin hızla kurulması yoluna gidilecektir.

Türk Mevzuatının AT Mevzuatına Uyumu İçin Gerekli Düzenlemeler

Sınai standartlar ve sertifikasyon alanındaki mevzuatta gerekli değişiklikler yapılacaktır. OKK çerçevesinde bu mevzuat uyumunun beş yıl içinde tamamlanması öngörülmektedir. Ancak, malların tam olarak serbest dolaşımının sağlanması için, bu alanda mevzuat uyumunun öncelikle yapılması gerekmektedir. Aynı doğrultuda olmak üzere, malların serbest dolaşımında ortaya çıkabilecek fiziki ve teknik engeller kaldırılacak, buna karşılık yapılacak yeni düzenlemelerde insan can güvenliği ve sağlığı, bitki ve hayvan stoklarının korunması, çevrenin korunması, enerji tasarrufu ve tüketicinin korunması esas alınacaktır.

Ticaret politikası araçlarına ilişkin Topluluk mevzuatına uyum sağlanacaktır. Ayrıca, gümrük birliği ile ilgisi olduğu ölçüde, Topluluğun üçüncü ülkelerle olan ticari ilişkilerini düzenleyen mevzuatına benzer mevzuat önümüzdeki beş yıllık dönem içinde Türkiye tarafından uygulamaya konacaktır.

Gümrük birliğinin aksamadan işlemlerini sağlamak bakımından en önemli düzenlemelerden birisi olarak Türk gümrük mevzuatının AT gümrük mevzuatına uyumu için gerekli düzenlemeler yapılmış olacaktır.

İşlenmiş tarım ürünleri ticaretine ilişkin AT mevzuatına uyum yönünde düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, işlenmiş tarım ürünlerinin sanayi payı üzerindeki koruma, üç yıl içinde aşamalı olarak kaldırılacaktır.

Fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda AT mevzuatına uyum ve diğer uluslararası sözleşmelere katılım sağlanacak ve gerekli iç yasal düzenlemeler tamamlanacaktır. Bu doğrultuda, OKK'nın yürürlüğe girmesinden önce, Bern Sözleşmesinin Paris Metnine, Roma Sözleşmesine, Nis Anlaşmasının Cenevre Metnine ve Patent İşbirliği Antlaşmasına katılım sağlanmış olacaktır. OKK'nın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç üç yıl içinde ise, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasına uyulacak ve Madrid Anlaşması Protokolüne, Budapeşte Antlaşmasına, Yeni Bitki Türlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin Cenevre Metnine katılım sağlanacaktır.

OKK'nın yürürlüğe girmesinden önce yapılması gereken iç hukuk düzenlemeleri olarak da, telif hakları, patent, marka, sınai tasarım, coğrafi işaretlere ilişkin haklar ve veri tabanlarının korunması gibi konularda yeni mevzuat yürürlüğe konmuş olacaktır.

Gümrük birliği ile hedeflenen ekonomik bütünleşmeye ulaşılması amacıyla, piyasada iktisadi rekabetin korunmasını amaçlayan mevzuatın etkili biçimde uygulanması temin edilecektir.

Devlet yardımlarına ilişkin Türk mevzuatı, Topluluğun bu konudaki mevzuatına uygun hale getirilirken, OKK'da Türkiye için öngörülen özel imkanlardan yararlanmak üzere, Türkiye'nin az gelişmiş yörelerinin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak devlet yardımları tespit edilecektir. Tekstil ve hazır giyim sektöründe yapılan yardımlara ilişkin mevzuat, Kararın yürürlüğe girmesinden önce, diğerleri ise Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde Topluluk mevzuatıyla uyumlaştırılacaktır.

Kamu teşebbüsleri ve kendilerine özel veya inhisari haklar tanınan özel teşebbüsler ile ilgili olarak, Topluluk mevzuat ve içtihadında yer alan ilkeler doğrultusundaki mevzuat değişiklikleri, gümrük birliğinin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde yapılacaktır.

Her türlü ticari nitelikli devlet tekellerine ilişkin mevzuat, Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde, malların tedarik ve pazarlanmasına yönelik koşullar ile ilgili olarak Topluluk ve Türk vatandaşları arasında ayırım yapılmayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

Kamu ihaleleri alanında, özellikle rekabetin ve şeffaflığın sağlanması amacıyla Türk ihale mevzuatında değişiklikler yapılacaktır.

Tüketicinin korunması alanında, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması amacıyla, AT'de kabul edilen esaslara uygun değişikliklerle, mevzuatımız AT mevzuatıyla tam uyumlu hale getirilecektir.

Şirketler hukuku alanında, Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuatta özellikle sermaye şirketlerinin, kuruluşları, sermayeleri, birleşmeleri ve denetimleri gibi konulara ilişkin olarak yer alan hükümlerde AT normlarına uygun değişiklikler yapılacaktır.

Taşımacılık alanında, Türkiye'nin henüz taraf olmadığı uluslararası anlaşmalara taraf olunması sağlanacak ve karayolu, demiryolu, havayolu taşımacılığı ile kombine taşımacılıkta AT mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır.

Vergi hukuku alanında, dolaylı vergilere ilişkin düzenlemelerin AT mevzuatında yer alan esaslara uygun hale getirilmesine öncelik tanınacaktır.

9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ

Gelişmiş ülkelerde devletin ekonomik hayata doğrudan müdahalesi en aza indirilmekte, bununla beraber kural koyucu, düzenleyici ve piyasa mekanizmalarını gözetici fonksiyonları ön plana çıkmaktadır. Devletin, doğrudan üretim ve dağıtım gibi ekonomik etkinliklerde bulunması yerine, ekonomik faaliyetlerin piyasa mekanizmasının kurallarına uygun olarak yapılıp yapılmadığını gözetme görevine daha fazla önem verilmektedir.

Devletin, toplumsal refahın artırılması amacıyla yönelik olarak kural koyucu, düzenleyici ve gözetici fonksiyonları, bir yandan mal ve hizmet üretenler ile satanlar arasındaki rekabet ve hak sahibi olma ilişkilerini, diğer yandan da üretici ve satıcılar ile satın alanlar arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Bundan dolayı, kamuoyunun bilgi edinme hak ve olanaklarının devlet tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde güvence altına alınması da devletin asli görevleri arasındadır.

A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI

a) Mevcut Durum

Türkiye’de, 1994 yılı sonuna kadar rekabeti düzenleyen münhasır bir mevzuatın mevcut olmaması ve yürürlükteki mevzuatın halen uygulamaya konulamaması, oligopolistik yapıya sahip piyasaların oluşumuna ortam hazırlamıştır. Rekabetin korunmaması sonucunda oluşan oligopolistik piyasa koşulları içinde, bazı teşebbüslerin kar maksimizasyonunu sadece fiyat hareketleri ile gerçekleştirdikleri, üretimde kalite ve verimlilik ilkesini gözardı ederek maliyetleri düşürme çabasına girmedikleri gözlenmektedir.

TABLO: 16- İmalat Sanayiinde İlk Dört Firmanın Alt Sektör Üretimini Yüzde 50’sini Aştığı Sektör Sayısı

Yıl	Toplam Sektör Sayısı (1)	Kritik Düzeyi Aşan Sektör Sayısı (2)	Yüzde Pay (2/1)
1976	68	33	48
1980	84	49	58
1985	83	48	58
1990	83	48	58

Kaynak: VII. BYKP, Rekabet Hukuku ve Politikası Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

İmalat sanayiinin alt sektörlerinden birinde faaliyet gösteren en büyük dört firmanın üretimleri toplamının, alt sektör üretiminin yüzde 50’sini geçmesi halinde firma yoğunlaşma oranının kritik düzeyi aştığı ve piyasada oligopolistik bir yapının oluştuğu kabul edilmektedir. Bu çerçevede, firma yoğunlaşma oranlarının imalat sanayiinin alt sektörlerinin yüzde 58’inde kritik düzeyi aştığı görülmektedir.

Dünya ekonomisinde yaşanan değişimler global piyasalarda daha rekabetçi bir ekonomik ortamın oluşumunu hızlandırırken; Türkiye’de ise dış ticaret rejiminde liberalizasyon ve özelleştirmede katedilen mesafelere rağmen tam bir rekabet ortamı

sağlanamamıştır. Rekabet ortamının yeterli düzeyde sağlanamaması, zaten kısıtlı olan kaynakların etkin bir şekilde kullanılamaması ve rekabetçi dünya ekonomisine entegrasyonda sorunlar yaşanması sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Söz konusu sorunların giderilmesi ve piyasalarda rekabetçi ortamın sağlanması amacıyla rekabetin korunmasına hukuki bir zemin oluşturmak ve hukuka aykırı rekabet sınırlamalarını önlemek üzere, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun 13.12.1994 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Rekabetin korunması ile, ülkede rekabet ortamının gerçekleştirilmesi ve idame ettirilmesi, ekonomik etkinliğin sağlanması ve toplumsal refahın artırılması amaçlanmaktadır. Rekabet ile ilgili mevzuat, rekabetin sınırlandırılması, bozulması ya da engellenmesine yol açacak uygulamaları, kararları ve davranışları belirlemekte, bunlara uygulanacak yaptırımları düzenlemektedir.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'u uygulayacak olan Rekabet Kurumu ve Rekabet Kurulu'nun oluşturulması çalışmaları sürdürülmektedir. Özellikle Rekabet Kurulu, piyasada rekabeti bozucu ve engelleyici her türlü davranışı inceleme ve soruşturma, gerektiğinde de cezai yaptırımlar uygulama yetkileri ile donatılmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Rekabet politikalarının uygulanması sonucunda, ekonomide etkinlik ile birlikte toplumsal refahın artışına olumlu katkı sağlanacak, mal ve hizmet piyasalarının bölüşülmesi ve her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü önlenecek, bu çerçevede Türkiye pazarı açık tutulacak, piyasalardaki belirsizlik enaza indirilecektir.

Bu kapsamda; devletin ekonomiye ve piyasalara müdahalesini öngören mevzuat ve düzenlemeler azaltılacak, devlet yardımları rekabeti ve teşebbüsler arasındaki eşitliği bozmayacak biçimde yeniden düzenlenecek, özelleştirme kapsamı dışındaki KİT'lere yönelik düzenlemeler yeniden ele alınacak ve özellikle tekel konumundaki KİT'lerin rekabeti bozucu etkileri giderilerek, özel sektör kuruluşlarına benzer işletme mekanizmalarına sahip olmaları sağlanacaktır.

Bu amaç ve genel çerçeve gözönüne alındığında, rekabet politikasının ana hedefleri; rekabeti bozucu anlaşma, karar ve uyumlu davranışların etkin kontrolünün sağlanması, rekabeti ortadan kaldırıcı tekelleşmelerin ve hakim durumun kötüye kullanılmasının önlenmesi, piyasada çalışan tüm teşebbüsler arasında fırsat eşitliğinin korunması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik güçlerini artırıcı önlemlerin alınması, çalışanların ve tüketicilerin kanuni haklarının ve çıkarlarının korunması olacaktır.

Rekabet politikası, devletin diğer sosyal ve ekonomik politikaları ile uyum ve denge içinde geliştirilecektir. Buna yönelik olarak, Rekabetin Korunması Kanunu çerçevesinde rekabet hukukunu uygulayacak olan Rekabet Kurulu, rekabet politikalarını devletin ilgili diğer kurumları ile işbirliği içinde belirleyecektir.

Ekonomide rekabet ortamının sağlanmasına yönelik temel araçlardan biri özelleştirmedir. Rekabete ilişkin hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılmadan gerçekleştirilecek özelleştirme uygulamaları, rekabetçi bir ortam yaratma amacının aksine sonuçlar verebilecektir. Özelleştirme uygulamalarının, teşebbüs birleşmeleri ve devralmaları kapsamında ele alınması gerekmektedir. Bu bakımdan, özelleştirme ile rekabet hukuku arasındaki ilişki, diğer ülkelerde bu konudaki uygulamaların sonuçları da dikkate alınarak değerlendirilecektir.

Rekabet politikaları verimliliğin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Rekabetçi bir piyasa yapısı üretim verimliliğini ana unsur haline getirecektir. Bu çerçevede, sermaye birikimi üretken sektörlere yönlendirilecek, ticaret sektöründeki rekabet dışı uygulamalara son verilecektir.

Mali sektörde, benzer nitelikteki araçlar arasındaki hukuki yükümlülük farklılıkları giderilerek, bunlar arasında da rekabetin teminine çalışılacaktır.

Toplumun rekabet konusunda meslek gruplarından geniş halk kitlelerine kadar eğitimine önem verilecektir. Böylece, toplumda bilgilendirme ile yaratılacak otokontrol sayesinde piyasaların denetlenmesi sağlanacaktır. Yükseköğretimde rekabet konusunun ayrı bir bilim dalı olarak eğitimine başlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Rekabetin Korunması Kanunu genel çerçeveyi belirlemekle beraber; bu Kanunda öngörülen uygulamalara açıklık getirecek tebliğler, muafiyetler ve yasaklar gibi düzenlemeler Rekabet Kurulu tarafından değişen ekonomik koşullar çerçevesinde sürekli olarak yenilenecektir.

Serbest piyasa ve rekabet sisteminin güçlendirilmesi açısından önem arzeden mevzuat, Rekabet Kurulu'nca gözden geçirilecek, özellikle İhale Kanunu, Belediyeler Kanunu ve Vergi Kanunları ile sınıai haklarla ilgili mevzuatta rekabet kurallarına uygun düzenlemelere gidilecektir.

B. FİKRİ VE SINAI HAKLAR

a) Mevcut Durum

Türkiye'de fikri ve sınıai hakların korunması konusunda halen yürürlükte olan mevzuat, dünyada yaşanan gelişmelerin gerisinde kalmıştır. Özellikle teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni koruma biçimleri ve alanlarında herhangi bir düzenlemeye gidilmemiş olduğu görülmektedir. Bu bakımdan, fikri ve sınıai hakların korunması ile ilgili hukuki ve idari düzenlemelerin günün şartlarına uygun hale getirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Fikir ve sanat eserlerinin korunmasını düzenleyen 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, bilgisayar programları, veri tabanları, komşu haklar gibi alanlarda koruma sağlamamaktadır. Diğer taraftan Kanun, korumadan yararlanan eserlere tecavüzlerin önlenmesi ve sözkonusu tecavüzlere uygulanan cezai yaptırımların caydırıcı niteliği konularında yetersiz kalmaktadır.

Buluşların korunması, 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu çerçevesinde sağlanmakta, ancak bu Kanun hem sağladığı korumanın kapsamı hem de yaptırımları açısından, Türkiye'nin ulaşılmış olduğu gelişmişlik düzeyinin ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Markaların korunması ile ilgili 551 sayılı Markalar Kanunu ise yalnız ürün markaları ile ilgili hususları içermekte, hizmet markaları ve coğrafi işaretler bu Kanun çerçevesinde korunmamaktadır. Ticaret ünvanları ve işletme adları, Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde korunmasına rağmen, teknik altyapının yetersiz olması nedeniyle koruma

yeterince sağlanamamaktadır. Diğer taraftan, sınai tasarımların korunması ile ilgili olarak herhangi bir hukuki düzenleme gerçekleştirilmemiştir.

Fikri ve sınai haklar alanında, mevcut mevzuatın Avrupa Birliği'nin ilgili mevzuatına uyum çerçevesinde gözden geçirilmesi ve gerekli değişikliklerin yapılması ile ilgili çalışmaların yanısıra, henüz korunması olmayan alanlarda yeni mevzuat düzenleme çalışmaları da devam etmektedir. Bu kapsamda, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı 7 Haziran 1995 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Patent Kanunu Tasarısı ise halen TBMM gündeminde yer almaktadır. Markalar Kanununda değişiklik yapılması, sınai tasarımlar ve coğrafi işaretlerle ilgili yasal düzenleme çalışmaları sürdürülmektedir.

Sınai hakların korunması ile ilgili mevzuatı uygulamakla görevli Türk Patent Enstitüsü kurulmuş olmakla birlikte, görev ve sorumluluklarına uygun nitelikte personel ve teknik altyapı ile desteklenmesi ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Fikri Haklar

İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.

Fikri haklara olabilecek tecavüzlerin engellenmesi amacıyla cezaların caydırıcı bir nitelik taşımasına özen gösterilecektir.

Teknolojik gelişmenin sonucunda hakların takibinin güçleşmesi karşısında, hakların toplu idaresi ve takibine olanak tanıyan alt yapılar oluşturulacaktır.

Fikri haklarla ilgili uluslararası anlaşmalar, Türkiye'ye getirebileceği yükümlülükler gözönüne alınarak değerlendirilecek ve katılımı fayda görülen anlaşmalara taraf olunacaktır.

Fikri haklar Hukuk Fakültelerinde temel ders olarak okutulacak, avukatlık stajında, hakim ve savcı adaylarının eğitimlerinde yer verilecektir.

Sınai Haklar

Patent Kanunu Tasarısı'nın yasalaşması ile uygulanacak olan faydalı model, zorunlu lisans gibi yenilikler ile patent ve faydalı modellerin sağladığı koruma ve başvuru işlemleri konularında sanayi kesimine, küçük ve orta büyüklükteki işletmelere, üniversitelere ve araştırmacılara tanıtıma yönelik gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Yürürlükteki 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu'nun yerini alacak olan Patent Kanunu'nun uygulanabilmesi için gerekli altyapı hazırlanacak ve nitelikli personel yetiştirilmesi için eğitime önem verilecektir.

Sınai haklar ile ilgili mevzuatı uygulamakla görevli Türk Patent Enstitüsü, sınai haklar ile ilgili kayıt, belgelendirme ve tescil işlemlerinin yanısıra ülke içi ve uluslararası teknolojik gelişmeleri izleyecek ve yeni teknolojilere ilişkin bilgileri derleyip kamuoyunun yararlanmasına sunacaktır.

Sınai haklarla ilgili olan uluslararası anlaşmalar, Türkiye'ye getirebileceği yükümlülükler gözönüne alınarak değerlendirilecek ve katılımı fayda görülen anlaşmalara taraf olunacaktır.

Sınai haklar ile ilgili olarak toplumun eğitimine önem verilecek, yükseköğretim kurumlarında temel ders olarak okutulması doğrultusunda ders programlarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Ticaret ünvanları ve işletme adları konularında koruma düzeyinin yükseltilmesine yönelik olarak, ilgili teşkilat bünyesinde teknik altyapının geliştirilmesine ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Fikri Haklar

Teknolojik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan bilgisayar programları gibi yeni eser kavramları ile kullanma ve faydalanma biçimleri için eser sahiplerinin haklarını korumak amacı ile yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Sınai Haklar

Ticaret markaları ile ilgili 551 sayılı Markalar Kanunu, günün şartlarına uygun olarak gözden geçirilecek, hizmet markaları koruma kapsamına alınacak, markaların tescil ile korunması sağlanacak, tescil işlemlerinde ilan ve itiraz sistemi getirilecek ve uluslararası tasnif sistemine geçilecektir.

Coğrafi işaretler (menşe adı ve mahreç işareti) konusunda ülkenin şartlarına en uygun koruma yöntemi belirlenecektir.

Sanayiin, tasarımcıların ve tüketicilerin ihtiyacını karşılamak üzere, tescil esasına dayalı ve itiraz olması halinde esasa ilişkin incelemenin yapılacağını öngören özel bir Sınai Tasarım mevzuatı hazırlanacaktır.

Biyoteknolojinin ve yarı iletken teknolojisinin gelişmesini teşvik edici özel koruma yöntemleri geliştirilecek ve uygulamaya konulacaktır.

Taklit mal ticaretinin önlenmesi amacıyla, Gümrük Kanunu ile sınaî haklara ilişkin mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI

a) Mevcut Durum

Devletin düzenleyici ve gözetici fonksiyonlarının ön plana çıktığı günümüzde, rekabet ortamının sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve tüketici haklarının korunması, ekonominin dışa açılma sürecinde geldiği noktada büyük önem kazanmıştır. Bu amaçla önemli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, devletin ekonomik birimleri hızlı ve sağlıklı bir biçimde bilgilendirme gereği bulunmaktadır.

İktisadi, sosyal ve teknolojik alandaki gelişmelere paralel olarak ürünlerin sayısının ve çeşitliliğinin artmasıyla serbest piyasa ekonomisinin değişen şartları karşısında, tüketicinin sağlık ve güvenliğini sağlayıcı, ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı, eğitici önlemlerin alınması, tüketicinin zararının tazmin edilmesi, çevresel tehlikelerden korunması ve tüketicilerin kendi kendilerini korumak amacıyla kuracakları gönüllü örgütlenmelerin desteklenmesi için uygun ortamın sağlanması gereği önemini korumaktadır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Ancak, bu Kanunun öngördüğü Tüketici Konseyi, Hakem Heyeti, Reklam Kurulu ve Tüketici Mahkemeleri kurulmasına ilişkin düzenlemeler henüz sonuçlandırılmamıştır.

Tüketici kredilerine ilişkin düzenlenen sözleşmelerde bugüne kadar yasalarca öngörülen hiç bir içerik ve şekil şartı bulunmadığından tüketiciler bankalarca tek taraflı olarak düzenlenen sözleşmeleri imzalamak zorunda kalmaktadırlar. Tüketiciler ve Bankacılık sektörü için tüketici kredilerinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

Elektrik, su ve doğalgaz dağıtım hizmetleri ile bankacılık, kredili alışveriş, taşımacılık, kargo gibi hizmetlerde hazırlanan standart sözleşmelerde, tüketicilerin korunmasını sağlayıcı hükümlerin yer alacağı bir düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara karşı korunması, sözleşme esnasında genel işlem şartlarına uyulması ve tatil sonrası tazmin haklarının kullanılmasını sağlayacak olan turistik gezi sözleşmelerine ilişkin mevzuatta eksiklikler mevcuttur.

Tüketiciler tarafından kullanılan her türlü mamulun güvenilirliğini garantileyen, garanti, bakım ve onarım servislerini düzenleyen, çevre korumacılığını da gözetilen düzenlemeler yetersizdir. Ayrıca, mamul standartlarında AT standartları ile uyumlaştırma ihtiyacı devam etmektedir.

Her çeşit gıda ve besin maddesinin üretilmesi, dondurulması, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, içerdiği katkılar, zararlılar, kontaminantlar, kirlilikler, besin değerleri, üretim ve son kullanma tarihlerinin belirtilmesi, üretim ve pazarlama süreçlerinde denetlenmesi konularında sorunlar bulunmaktadır.

Tüketicinin eğitimiyle ilgili bilgilendirme çalışmaları başlatılmıştır. Tüketicilerin giderek daha bilinçlenmesi, gönüllü örgütlenmelerin artması, Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'nün kurulmuş olmasına rağmen tüketicilerin haklarına sahip çıkmaları, doğru ve sağlıklı bir tüketici bilincine ulaşmaları yönündeki çalışmalar istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Tüketicilerin sağlıklı ve yerinde seçim yapabilmesine ve ekonomik kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirebilmelerine, çevrenin korunmasına ilişkin yeterli bilgi akışı henüz sağlanamamıştır.

Gelişmiş ülke standartlarına göre tüketicilerin örgütlenme ve örgütler aracılığıyla görüşlerini ifade edebilecekleri temsil edilme hakları konusunda sorunlar devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Devletin düzenleyici ve gözetici işlevine ağırlık verilmesi amacı doğrultusunda, rekabet ortamının geliştirilmesi hem ekonomik etkinliğin artırılması hem de tüketici haklarının korunması bakımından önem taşımaktadır.

Tüketicinin korunması konusunda yasal düzenlemelerin yapılması, idari yapıya işlerlik kazandırılması ve özellikle eğitim faaliyetleri ile örgütlenmelerin teşvik edilmesiyle ülkemizde mevcut insan kaynağı gelişecek, hizmet ve ürün kalitesi yükselecek, ülke kaynaklarının daha iyi kullanılması sağlanacak, daha güvenilir ve kaliteli ürün sunumuyla ekonomik kayıplar önlenecektir.

Tüketici haklarını koruyucu önlemler geliştirilecek, AT ile uyumlaştırma çalışmaları doğrultusunda mevzuat uyumlaştırılması dahil gerekli düzenlemeler yapılacak ve tüketicinin bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetlere ağırlık verilecektir.

Üretilen sınai mal ve hizmetlere ilişkin kalite, yeterlilik ve garanti belgelemesi ile mal ve hizmetlerin özellikleri ve tanıtımına ilişkin belgeleme sisteminde dünya standartlarına uygunluk sağlanmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.

Tüketici bilincinin yerleştirilmesi amacıyla gerek örgün ve yaygın eğitimden gerekse görsel ve işitsel kitle iletişim araçlarından özellikle tüketicilerin hak ve sorumlulukları konularını işlemede daha yoğun bir şekilde yararlanılacaktır.

Eğitim programlarının ve eğitimcilerin geliştirilmesinde ilgili kurumlar arasında aktif bir işbirliği ortamı sağlanacaktır.

Tüketicilerin varlıklarını ve seslerini duyurabilmeleri açısından bağımsız tüketici örgütlenmeleri desteklenecektir.

Tüketici örgütlerinin tüketicinin sağlıklı tercih yapabilmelerine yardımcı olması açısından, ürün testleri yapabilmelerinde kamu kurum ve kuruluşlarının laboratuvarlarından bedelsiz ve öncelikle yararlanabilmeleri sağlanacaktır.

Tüketicilerin korunması alanında ihtiyaç duyulan yasal ve idari düzenlemeler ile politika oluşturulması süreçlerinde tüketicilerin temsil edilmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tüketicinin sorunlarının çözümüne, ihtiyaçlarının karşılanmasına ve çıkarlarının korunmasına ilişkin tedbirleri araştırmak ve alınacak tedbirlerle bunlara ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla Tüketicinin Korunması Kanununda öngörülen Tüketici Konseyi, reklamlarda uyulması gereken ilkeleri belirlemek ve incelemek amacıyla Reklam Kurulu ile il ve ilçe merkezlerinde tüketici-satıcı arasındaki sorunlara çözüm bulmak amacıyla da Hakem Heyeti oluşturulacaktır. Kanunun uygulanmasından doğacak her türlü ihtilafların çözümü için Tüketici Mahkemeleri kurulacaktır.

Tüketici kredileri konusunda düzenlenen sözleşmelerde, tüketicilerin mağduriyetlerinin önlenmesi amacıyla yasal düzenleme çalışmaları yapılacak, kredi ve banka kartlarına ilişkin başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır. Bankacılık, kredili alışveriş, taşımacılık gibi konularda düzenlenen sözleşmelerin içerdikleri haksız kayıtlara karşı tüketiciyi koruyucu standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak Genel İşlem Şartlarına ilişkin düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Tüketiciler tarafından kullanılacak olan her türlü mamulün güvenilirliğini garantileyen, insan emniyeti ve sağlığı ile çevre korumacılığını da kapsayan genel mamul emniyeti konusundaki mevzuat eksikliği giderilecektir.

Zararlı ve tehlikeli kimyasal madde ve ürünlerin üretilmesi, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, saklanması ve denetlenmesine ilişkin mevcut yönetmelik yeniden düzenlenecektir.

Mevcut mevzuatın yetersizliği nedeniyle, ilaçların üretimi, ithali, pazarlanması, reçetelenmesi, ambalajlanması, fiyatlandırılması ve kullanılmasına ilişkin özel bir düzenleme yapılacaktır.

Turist tüketicilerin uğrayabilecekleri haksızlıklardan ve zararlardan korunabilmesi amacıyla turistik gezi sözleşmeleri konusunda Borçlar Kanunu'na ek yapılarak veya ayrı bir kanun çıkarılarak düzenleme yapılacaktır.

Uluslararası standartlara uygunluk açısından özellikle avukat, doktor, mali müşavirler ile kendi kanunlarına göre kamu hizmeti niteliği taşıyan diğer hizmet alanlarında çalışanlar mesleki sigortaya kavuşturulacak ve sunulan hizmetin sonucunda ortaya çıkacak zararlardan dolayı, hizmet sunanların sorumluluğu ve tüketicilerin zararlarının tazminini içeren hizmetten sorumluluk ile ilgili yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA

a) Mevcut Durum

Bilgi altyapısı yetersizdir. Ulusal veritabanları standartları, ulusal bilgi sistemi ve istatistik altyapısı, veri tabanları ve veri iletişimi ile ilgili çeşitli işlemlerde kullanılacak metodolojilerin geliştirilmesi ile kullanılması ve gerekli yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler sorun alanlarını oluşturmaktadır.

Bilgi toplama, işleme, saklama ve kullanıma sunma konusunda kamu ve özel kuruluşlar arasında yeterli işbirliği ve koordinasyon bulunmamakta; sağlanan bilgi ve verinin kullanıcılara ulaştırılmasında önemli ölçüde gecikmeler yaşanmaktadır.

Yazılım teknolojileri konusunda çalışma esaslarını belirleyecek yeterli düzeyde yasal düzenleme mevcut değildir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Dünya ile bütünleşme sürecinde karşılıklı bilgi akımının ve insanların haber alma özgürlüğünün sağlanması son derece önem taşımaktadır. Dünyaya entegrasyon, demokrasinin işlemesi ve rantların azaltılması bakımından önem arzeden bilgiye ilgili tüm kişi ve kuruluşların ulaşabilmesi sağlanacaktır.

Bilgi toplumu olma yönünde gerekli adımları atmak, bilgi üreten, derleyen ve bunları bilgi ağlarıyla kullanıma arz eden bir yapı oluşturmak hedeftir.

Kullanılabilir bilgiyi sağlayabilecek, bilgi otoyollarını da kapsayan hizmet ve teknolojilerden oluşan bilgi altyapısı sisteminin geliştirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.

Bilgi altyapısı sistemi ile ilgili kurumlararası organizasyon ve koordinasyona ilişkin sorunların çözümüne yönelik bir yapılanma sağlanacaktır.

Kurumların veritabanları geliştirilmesinde ve işletiminde birbirine uyumlu yöntemler ve yapılar kullanmaları sağlanarak kurumlararası veri iletişimi etkin bir düzeye çıkarılacaktır. Kurumların bilgi paylaşımında öncelikli bilgiler ve sektörler belirlenerek kurumlar arasında bilgi paylaşımı sağlanacaktır.

Bilişim sektöründe çalışanların iş tanımına uygun eğitim görmüş olmalarına önem verilecektir. Üniversitelerde bilişim esasını gözetilen yapılanma ve müfredat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir. Ayrıca, ara insangücü yetiştirecek bölümlerin açılabilmesi için düzenlemeler yapılacaktır.

Bilişim konusunda uzman, kullanıcı, yönetici ve yan dallardan gelen işgücünün bilişim alanında yeniden eğitimine yönelik kurumsallaşmaya gidilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bilginin toplanması, işlenmesi, saklanması ve dağıtımı ile ilgili olarak DİE altyapısı güçlendirilerek sözkonusu kurumun Ulusal Bilgi Sistemi içinde bir koordinatör konumu kazanması gerçekleştirilecektir.

10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

a) Mevcut Durum

1980 yılında başlayan piyasa ekonomisine geçiş sürecinde, finans kesiminin serbestleştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. 1980'li yılların ilk yarısında yurt içi finansal hareketlerin serbestleştirilmesi, ikinci yarısında ise uluslararası finans kesimiyle bütünleşme yönünde yasal ve kurumsal düzenlemelere gidilmiş ve 1989 yılı Ağustos ayında uluslararası sermaye hareketleri serbestleştirilmiştir.

Bu düzenlemelerin etkisiyle, mali piyasalarda araçlar artmış, ancak bu gelişmeye paralel bir mali derinleşme sağlanamamıştır.

Finansal varlıkların GSMH'ya oranı 1989-1990 döneminde düşme, 1991-1994 döneminde ise artış eğilimi göstermiştir. Bu gelişmede 1990 yılından sonra döviz tevdiat hesaplarındaki hızlı artış belirleyici olmuştur. Nitekim 1989-1994 döneminde finansal derinleşmenin bir göstergesi olan M2/GSMH oranı sürekli azalırken, döviz tevdiat hesaplarını da içeren M2Y/GSMH oranı artış göstermiştir. Merkez Bankası geçici verilerine göre 1989 yılı sonunda yüzde 20,5 olan M2/GSMH oranı, 1994 yılı sonunda yüzde 16,5'e düşerken, 1989 yılı sonunda yüzde 25,2 olan M2Y/GSMH oranı 1994 yılı sonunda yüzde 32,6 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan, 1989 yılının ikinci yarısından itibaren maaş ve ücretlerde sağlanan yüksek oranlı reel artışlar ve aşırı faiz yükü nedeniyle kamu kesimi açıkları hızla artmış, 1992 yılından sonra kamu kesimi tasarrufları negatife dönmüştür. Yeni mali araçlar ve yüksek faiz oranlarının da etkisiyle özel tasarruflarda artış sağlanırken, kamu kesiminin tasarruf açığı nedeniyle toplam yurt içi tasarrufların GSMH'ya oranında düşme kaydedilmiştir. Ayrıca, yüksek kamu açıkları, fiyat istikrarını sağlamaya yönelik etkin bir para politikası uygulamasını güçleştirmiştir.

Sermaye piyasalarının hızla gelişmesi ve kamu kesiminin özel tasarrufların önemli bir kısmına talep yaratması, 1988 yılında yüzde 72,7 olan toplam finansal varlıklar içinde bankacılık sektörünün payının 1993 yılında yüzde 56,1'e düşmesine neden olmuştur.

KİT'lerin özelleştirilmesinde istenilen seviyeye ulaşılamaması, şirketlerin halka açılmasının yetersiz kalması, mülkiyetin tabana yayılmasını engelleyen temel faktörler olmuştur.

Bankacılık kesimi, açık pozisyon yoluyla sağladığı kaynakların yanısıra, 1992 yılından sonra REPO, Varlığa Dayalı Menkul Kıymet, A-Tipi Yatırım Fonları ihracı gibi yeni araçlarla kaynak yaratmıştır. Yeni araçların ihracı ve bu araçlarla sağlanan fonların mevduat hesaplarının tabi olduğu yükümlülüklerle tabi olmaması, bankaların kaydi para yaratma olanaklarını artırırken, Merkez Bankası'nın parasal büyüklükler üzerindeki kontrolünü zayıflatmıştır.

İzlenen ekonomik politikalar, yasalarla getirilen zorunluluklar, kamu kesiminin yüksek oranlı borçlanma gereği, vergi avantajları gibi nedenlerle bankalar, fonlarının büyük bir bölümünü Devlet İç Borçlanma Senetlerine plase etmişlerdir. Özel sektör tarafından ihraç edilen menkul kıymetler, bankaların menkul kıymet portföyleri içinde çok küçük bir paya sahip bulunmaktadır.

Ekonomide enflasyonist beklentilerin sürmesi, finans sektöründeki kurumların geleceğe yönelik tahmin yapmalarını güçleştirerek uzun vadeli finansman kaynaklarının yaratılabilmesini engellemiştir. Mevduatta ve kredilerde vade yapısı kısalmış, aynı eğilim Hazine'nin borçlanma yapısına da yansımıştır.

Finans sektöründe bir yandan yeni araç ve kurumların ortaya çıkması diğer yandan kambiyo kontrollerinin kaldırılması ve kamunun faiz oranları ve döviz kurları üzerindeki kontrolünün zaman içinde zayıflaması sektörde gözetim ve erken uyarı ihtiyacını artırmıştır.

Yatırımcıları mali araçların riski konusunda aydınlatan derecelendirme kurumları kurulamamış, bağımsız dış denetim kuruluşlarının faaliyetleri sağlıklı bir yapıya kavuşturulamamıştır.

Finansal araçların vergilendirilmesinde tarafsız bir yapı oluşturulamamıştır.

Özel sigorta bilincinin yerleştirilememesi, sigorta eğitiminin ve ürün çeşitliliğinin yetersizliği nedeniyle ülkenin sigortacılık kapasitesi yeterince değerlendirilememektedir. Ayrıca, prim tahsilatındaki sorunlar nedeniyle sektörde yeterli fon oluşmamaktadır. Orta ve uzun vadeli fon yaratmada önemli bir işlevi olan sigortacılık sektörünün prim üretimi yetersizdir. Nitekim, 1990 yılı itibarıyla Türkiye'de yüzde 0,8 olan sigortacılık sektöründe toplam prim üretiminin GSYİH'ya oranı, İngiltere'de yüzde 9,7, ABD'de yüzde 8,9, Portekiz'de yüzde 3,4 ve Yunanistan'da yüzde 1,6 seviyesindedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Ekonomik faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu kaynakların temini için mali derinleşmenin sağlanarak etkinliğin artırılması, mali piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesinin sağlanması ve sermayenin tabana yayılması temel amaçtır.

Mali araçların geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ile mali tasarrufların artırılması yönündeki politikalar iktisadi konjonktür de dikkate alınarak uygulanacak, mali derinleşme artırılabilecektir.

Bankacılık

Kamu kesiminin bankacılık sistemi içindeki payını azaltmak ve serbest piyasa koşulları altında kaynakların daha rasyonel kullanımını sağlamak amacıyla, Ziraat ve Halk Bankası dışındaki kamu bankalarının özelleştirilmesine hız verilecektir. Faaliyetlerinin devamına karar verilen kamu bankaları ise ihtisas görevlerine uygun yönetim, organizasyon ve kaynak yapısına kavuşturulacaktır.

Bankacılık sektörünü rekabetçi bir yapıya kavuşturmak için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Mevduatta garanti kapsamı daraltılırken Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu yeniden yapılandırılacaktır.

Bankaların kredi maliyetleri üzerinde ilave yük oluşturan mevduat munzam karşılık oranları ve disponibiliteler yükümlülükleri uluslararası standartlara uygun hale getirilecek, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kesintisi ve Damga Vergisi, iktisadi konjonktür dikkate alınarak tedricen azaltılacaktır.

Bankaların mali yapılarının uluslararası normlara ulaşabilmesi amacıyla asgari özkaynaklarının uluslararası rekabeti mümkün kılacak düzeye yükseltilmesi, bankacılık sektörünün rekabetçi bir yapıya kavuşturulması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Bankaların yakından izlemeye alınması ve sistem dışına çıkarılması ile ilgili kriterlerin Bankalar Kanunu'nda açıkça belirtilmesi amacıyla çalışmalar yapılacaktır.

Şirketler ve tüketiciler bazında faal olan bir risk santralizasyon merkezinin kurulması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Bankaların derecelendirilmesinde standartlar oluşturulacak, bağımsız denetim kuruluşları ile bankaların ilişkilerinin sağlıklı bir düzeye getirilmesi ve denetim etkinliklerinin artırılması amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.

Sermaye Piyasası

Sermaye piyasasının şeffaf ve etkin bir denetim-gözetim sistemi içinde ve tasarruf sahiplerini koruyucu şekilde çalışması esastır. Sermaye piyasasına yeni finansal araçların ve hizmetlerin girişi desteklenecektir.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın dünya sermaye piyasalarıyla entegrasyonunun sağlanabilmesi amacıyla gerekli teknik altyapı ve yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Finansal verilerin yatırımcılara hızlı ve doğru bir şekilde ulaşması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Sermaye piyasası aracı kurumları için başta sermaye yeterliliği rasyosu olmak üzere diğer standart rasyolar geliştirilecek ve bu kurumlarda iç denetim sistemleri oluşturulması sağlanacak ve kurumsal yatırımcılık geliştirilecektir.

Sermaye piyasası gözetim sisteminin etkinleştirilmesi için otomasyona geçiş hızlandırılacak, denetçi sayısı artırılacak, küçük tasarrufçuyu korumaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Mali piyasalarda rekabet koşullarına uygun bir ortamın yaratılması ve bunun sürdürülebilmesi amacıyla, içerden öğrenenlerin ticaretini ve yapay fiyat oluşumunu önleyici tedbirler alınacaktır.

Derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler; derecelendirmenin dayandığı temel bilgi ve belgelerin gösterildiği ve firmaların ihraç edecekleri menkul kıymetlerin yapı itibarıyla birbirinden farklılık göstermesi nedeniyle her bir araç için farklı bir sistemi dikkate alan bir yaklaşımla yapılacaktır. Derecelendirme kapsamına, öncelikle menkul kıymetlerini halka arz edecek şirketler alınacaktır.

Sigortacılık

Başta sağlık ve hayat sigortası ile zorunlu sigortalar olmak üzere, sigortacılığın her alanında hizmet ağının genişletilmesi, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması, mevcut sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı bir yapıya kavuşturulması ve sigortacılık eğitiminin geliştirilmesi, toplanan fonların çeşitli yatırım unsurlarıyla ekonomiye kazandırılması sağlanacaktır.

Sigortacılığın tanıtılması ve halkın bu konularda bilinçlendirilmesi için her düzeyde eğitim çalışmalarına ağırlık verilecektir.

Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Sorumluluk Sigortası, Deniz, Göl ve Nehirlerdeki Ulaşım Araçlarının Sorumluluk Sigortası, Tıbbi Sorumluluk Sigortası, Ürün Sorumluluk Sigortası, Seyahat Acenteleri Sorumluluk Sigortası zorunlu sigorta kapsamına alınacak, sigorta şirketlerinin sermaye piyasasında kurumsal yatırımcı olarak yer almaları sağlanacaktır.

Yeni Mali Araç ve Kurumlar

Vadeli işlem sözleşmelerini düzenleyen mevzuat çalışmaları sürdürülecek, mal piyasalarında vadeli işlem sözleşmelerinin yapılabilmesi için seçilen ürünlerin standardizasyon çalışmaları tamamlanacak ve kurumsal yapılaşma sağlanacaktır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmanında taşıdığı önem nedeniyle Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının desteklenmesi ve geliştirilmesine önem verilecektir.

Şirketlerin, sermaye piyasası yoluyla halka açılmalarını özendirmek amacıyla Oy Hakkından Yoksun Hisse Senedi uygulaması desteklenecektir.

Pamuktan başlayarak emteaya dayalı vadeli işlem piyasaları ile borsa endeksli vadeli işlem piyasalarının kurulması gerçekleştirilecektir.

Faaliyete geçme aşamasında bulunan Kıymetli Madenler Borsası'nın gelişmesini ve kurumsallaşmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.

Altına yapılan yatırımların mali sistem içine çekilebilmesi amacıyla bankacılık sektörünün, Altın Depo hesapları, Altın Sertifikası ve Altın Kredileri uygulamaları geliştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Etkin bir gözetim ve denetim sisteminin oluşturulabilmesi, bankaların sermaye yapılarını güçlendirerek uluslararası düzeye çıkartılabilmesi, bankaların sistemden çıkarılmasıyla ilgili kriterlerin kanunda açık olarak belirtilmesi ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun yeniden yapılandırılması amacıyla 3182 sayılı Bankalar Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu'nun 40. maddesine istinaden Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kesinti oranları, belli bir program dahilinde iktisadi konjonktür dikkate alınarak düşürülecektir.

Özel finans kurumları ile ilgili mevzuatın Bankalar Kanunu'na paralel bir şekilde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.

488 sayılı Damga Vergisi ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunlarında bankacılık kesimiyle ilgili Damga Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi oranlarının düşürülmesi için değişiklik yapılacaktır.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının uluslararası piyasalarla bütünleşmesi amacıyla, öncelikle mevzuatın AT mevzuatıyla uyumluluğu sağlanacaktır. Bu çerçevede; hisseleri borsada işlem gören şirketlerin kamuoyuna vermek zorunda oldukları bilgilerin uluslararası standartlara çıkartılması ve içerden öğrenenlerin ticaretiyle ilgili olarak 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapılacaktır.

Derecelendirme kuruluşlarının kuruluş, faaliyet ve denetimlerini düzenleyen yeni yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Sigortacılık sektörünün daha etkin çalışmasını sağlamak amacıyla; Özel Sigorta Sözleşmeleri Kanunu, Sigortacılığın Düzenlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun, Sigorta Eksperleri Odası Kanunu hazırlanacak, Kar Paylı Hayat Sigortaları Yönetmeliği, Sigorta Aktüerleri Yönetmeliği ve Sigorta İhtisas Komiteleri Yönetmeliği yürürlüğe konulacaktır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin mali kurum ve araçlar karşısında yansız olmasını sağlamak amacıyla vergi kanunlarında düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

VI'ncı Plan döneminde çok sayıda vergi düzenlemesi yapılmasına rağmen vergi yükünde arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır. OECD ülkeleri ortalamasına göre vergi yükündeki düşüklük, sektörler ve üretim faktörleri itibariyle dağılımındaki adaletsizlik devam etmiştir.

Sosyal güvenlik primleri dahil vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranı 1992 yılında ülkemizde yüzde 22,4 iken, OECD ortalaması yüzde 38,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sosyal güvenlik primleri hariç tutulduğunda ise bu oranlar sırasıyla yüzde 17,9 ve yüzde 28,9'dur.

Gelir üzerinden alınan vergilerin efektif yükü, 1993 yılında tahakkuk bazında yüzde 11'dir. Bu oranın tarım kesiminde yüzde 2,7, tarım dışı maaş ve ücret gelirlerinde yüzde 16,9, kira gelirlerinde yüzde 0,4, faiz gelirlerinde yüzde 5,9 ve tarım dışı diğer faktör gelirlerinde ise yüzde 11,3 olduğu görülmektedir.

Mükellef başına ödenen vergiler de vergi yükünün ağırlığı ve dağılımı konusunda önemli bir göstergedir. 1994 yılında, gelirlerini yıllık beyanname ile beyan eden mükellefler ortalama 16 milyon lira, gelir vergisini tevkifat yoluyla ödeyen ortalama bir ücretli 23 milyon lira, götürü mükellefiyete tabi bir mükellef de ortalama 3,4 milyon lira gelir vergisi ödemişlerdir. Mükellef başına ortalama kurumlar vergisi tahsilatı ise 224 milyon lira olmuştur.

Gelirden alınan vergilerin ücretler üzerinde yoğunlaşması sanayi rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemekte, dolayısıyla AB ekonomisiyle bütünleşme sürecine giren açık bir ekonomide bu yapının sürdürülmesi güçleşmektedir.

Vergi tahsilatında arzu edilen gelişmenin sağlanamamasının başlıca nedenleri; vergisel teşviklerin yoğun olarak kullanılması sonucunda vergi matrahlarının erimesi, belge ve kayıt düzeninin yerleştirilememesi, yönetim ve denetim fonksiyonlarının işletilememesi sonucunda vergi kayıp ve kaçığının önemli boyutlara ulaşmış olmasıdır.

1984-1992 döneminde yapılan denetimlerde bulunan matrah farkı yüzde 46,1'dir. Bu, her 146 liralık vergi matrahının 100 lira olarak gösterilmesi anlamına gelmekte ve vergi kayıp ve kaçığının boyutları konusunda önemli ipuçları vermektedir. Vergi kayıp ve kaçığını gösteren bir diğer gösterge efektif Katma Değer Vergisi (KDV) oranıdır. 1991 yılında tarım sektöründe ağırlıklı kanuni KDV oranı yüzde 6,5 iken, efektif KDV oranı yüzde 1,8 olarak hesaplanmaktadır. Hizmetler ve sanayi sektörlerinde yüzde 12'lik ağırlıklı kanuni KDV oranına karşılık, efektif KDV oranı hizmetler sektörü için yüzde 4,7, sanayi sektörü için ise yüzde 9,6'dır.

Vergi idaresinin merkez ve taşra teşkilatı arasında hiyerarşik bir bağlantının olmaması, mükellef denetiminin dört farklı ve birbirleriyle bağlantısız denetim birimi tarafından yapılması, vergi idaresi personelinin eğitim kalitesinin düşüklüğü, vergi dairelerinden merkezi karar organlarına sağlıklı ve yeterli veri akışının sağlanamaması, vergi dairelerinin örgüt yapısı itibariyle tahsilat fonksiyonuna ağırlık vererek denetim açısından gerekli nitel ve nicel kapasiteye ulaşamamış olması, vergi kayıp ve kaçığının büyümesinde rol oynayan en önemli faktörler olmuştur.

Tahsilatta arzu edilen etkinliğin sağlanamaması, vergi idaresini üniter sistemden uzaklaşmaya zorlamış, bu da vergilemede yatay ve dikey eşitliğin bozulmasını beraberinde getirmiş ve toplumda beyanname verme alışkanlığının kaybolmasına yol açmıştır. Vergi idaresinin yeterince etkin olamaması nedeniyle yapılan vergi düzenlemelerinin kayıtlı sektörü hedef alması kaçınılmaz hale gelmiş, bu ise vergilemede adalet prensibinden ödünleri beraberinde getirmiştir. Bu ödünlere nedeniyle gelir vergisi adeta bir istihdam vergisi ve götürü vergi niteliğine dönüşmüş, kurumlar vergisi ise istisna ve muafiyetler nedeniyle efektif olarak çok düşük seviyelere gerilemiştir.

1986-1991 döneminde kanuni kurumlar vergisi oranı yüzde 46 iken, efektif oran yüzde 26 civarında kalmaktadır. Bankalarda bu oran yüzde 10'lar seviyesine inmektedir. Diğer taraftan, ücretler üzerinden alınan gelir vergisinin, toplam gelir vergisi brüt tahakkuku içerisindeki payı yüzde 55 civarında, toplam vergi gelirleri içerisindeki payı ise yüzde 21'in üzerindedir. Ayrıca, gelir vergisinde beyanname mükelleflerin yüzde 90'ının hayat standardına göre vergilendirilmesi, bu verginin tamamen götürü bir vergiye dönüştüğünü göstermesi açısından önemlidir.

1993 yılı sonunda ve 1994 yılı başında çıkartılan vergi kanunları ile vergi sisteminde oluşan bu yapı değiştirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda; bir çok vergisel teşvik kaldırılmış ya da daraltılmış, üniter sisteme aşamalı olarak geçiş imkanı yaratılmış, vergi kayıp ve kaçığının azaltılması amacıyla her vatandaşa bir vergi numarası verilmesi imkanı getirilmiş, teşhir müessesesine işlerlik kazandırılmış, kaçakçılık cezaları artırılmış, götürü vergilemenin kapsamının daraltılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Vergi sisteminde yapılan bu düzenlemeler sözkonusu sorunların çözümünde önemli bir adım olmakla birlikte, kayıtdışı iktisadi faaliyetlerin vergi kapsamına alınması, yükün dağılımında iktisadi etkinlik, vergi sisteminde basitleştirme, vergi idaresi ve denetiminin yeniden yapılandırılması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Vergi düzenlemesindeki amaç, kayıtdışı ekonominin vergi kapsamına alınması, iktisadi etkinliğin sağlanması ve yatırımların özendirilmesi ile vergi adaletinin gerçekleştirilmesidir.

Vergi alanında temel strateji, AB vergi politikası ve vergi yapısını dikkate alarak tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü azaltan, tüketim vergilerine ağırlık veren, gayrimenkul rantlarını vergileyen bir sistem oluşturmaktır.

Vergi sisteminin, ücretliler üzerindeki vergi yükünü azaltan ve değişen şartlarda ekonominin rekabet gücünü dikkate alan bir yapıya kavuşması sağlanacaktır. Bu kapsamda alt gelir gruplarının vergi yükleri, gelir vergisi tarifesi yeniden düzenlenmek suretiyle indirilecek ve istihdam üzerinde olumsuz etki yaratan çalışanları tasarrufa teşvik ve konut edindirme yardımı kesintileri tedrici olarak kaldırılacaktır.

VII'nci Plan döneminde, öncelikle vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin yeniden yapılandırılması sağlanarak vergi kayıp ve kaçığı asgari seviyeye indirilecektir. Bu kapsamda, herkese bir vergi numarası verilecek, vergi idaresinin bölge bazında teşkilatlanması tamamlanacak, vergi idaresinin otomasyonu gerçekleştirilecek, belge düzeni yerleştirilecek, denetimin etkinliğinin artırılması amacıyla denetim birimleri arasında koordinasyon sağlanacak, yeminli ve serbest mali müşavirlik müessesesinden etkin bir şekilde yararlanılacak, vergi kanunları daha açık ve anlaşılır hale getirilecektir.

Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisi Kanunlarında yeralan istisna ve muafiyetlerin yeniden gözden geçirilerek asgari seviyeye indirilmesi uygulamasına devam olunacak, yatırım teşviklerinin ise etkinliğinin artırılması sağlanacaktır.

Vergilemede kayıt düzenini bozan götürü vergilendirme bölgesel ve sektörel olarak Gelir Vergisi Kanunu'nda gerçek usule geçişin özendirilmesi suretiyle daraltılacaktır. Diğer taraftan, üniter sisteme geçiş kademeli olarak mevcut Gelir Vergisi Kanunu'nda yeralan takvim çerçevesinde tamamlanacaktır. Stopaj uygulaması nihai vergilendirme aracı olarak değil, otokontrol ve peşin vergi aracı olarak kullanılacaktır.

Gelir vergisine götürü vergi niteliği kazandıran hayat standardı uygulamasına, vergi sisteminde belge ve kayıt düzeni yerleştirildikten ve etkin bir denetim sağlandıktan sonra son verilecektir. Bu uygulamaya son verilene kadar, Gelir Vergisi Kanunu'nda yeralan hayat standardı göstergeleri ve ilave göstergelerin daha sağlıklı ve adaletli belirlenmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Vergi politikasının toplumun temel tercihleri ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda yapılandırılması amacıyla, akademik kurumların, işçi-işveren kuruluşlarının ve özel kuruluş ve örgütlerin de katılımıyla, yetki ve sorumlulukları tanımlanmış Vergi İstişare Konseyi kurulacaktır.

Vergi idaresinin ve denetiminin yeniden yapılandırılmasına paralel olarak, gelir ve kurumlar vergisi oranlarında tedrici olarak indirim gidilecektir. Katma değer vergisinde ise AB'nin bu vergiye ilişkin kısıtlamalarını da dikkate alan bir yapıya geçilecektir. Bu çerçevede, KDV istisna ve muafiyetleri AB ile uyumlaştırılacak, oran farklılaştırması daraltılacaktır.

Hızlı şehirleşme ve imar mevzuatındaki değişikliklerden doğan kentsel rantlar vergilendirilecek, emlak vergisi daha anlamlı bir seviyeye çıkarılarak enflasyona endekslenecek ve tapu harcı oranları düşürülerek gerçek değerler üzerinden tahsil edilmesi sağlanacaktır.

Dünyadaki uygulamalar ile gelir üzerinden alınan vergilerin tasarruflar ve yatırımlar üzerinde yarattığı olumsuz etkiler dikkate alınarak tüketim vergilerine ağırlık verilecektir.

Gümrük birliğinin yaratacağı mali etkiler de dikkate alınarak özel tüketim vergisi ihdas edilecektir. Ancak özel tüketim vergisi oranları belirlenirken sektörel etkiler gözönünde bulundurulacaktır. Diğer taraftan, tüketim üzerinden alınmakta olan çok sayıdaki vergi özel tüketim vergisi kapsamında düşünülerek birleştirilecek ve böylece vergi mevzuatında basitlik sağlanacaktır. Bu kapsamda, akaryakıt tüketim vergisi, ek taşıt alım vergisi, ek vergi, federasyonlar fonu kesintisi, eğitim gençlik spor ve sağlık hizmetleri vergisi, alkol ve tütün üzerindeki savunma fonu kesintisi, deprem fonu kesintisi gibi bir çok tüketim vergisi özel tüketim vergisi adı altında birleştirilecektir.

Kamu hizmetlerinde kullanıcı harcı uygulaması yaygınlaştırılacak, mevcut olanların ise gerçekte seviyelere çıkarılması sağlanacaktır.

Belge, kayıt ve denetim sisteminin etkinleştirilmesine ve vergi oranlarının düşürülmesine paralel olarak, enflasyon muhasebesinin ve ayarlamasının daha geniş bir şekilde uygulamaya geçirilmesine imkan verecek bir sistem geliştirilecektir.

Plan döneminde, vergi idaresinin güçlendirilmesi, kayıt ve belge düzeninin yerleştirilmesi ile birlikte vergi sisteminde öngörülen değişikliklerin gerçekleştirilmesi sonucunda, 1995 yılında yüzde 18,1 olan vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı, 2000 yılında yüzde 20 seviyelerine çıkarılacaktır.

İstisna ve muafiyetlerin daraltılması, vergi tabanının genişletilmesi ve üniter sisteme geçişin tamamlanmasının etkisiyle, 1995 yılında yüzde 6,4 olan vasıtasız vergilerin GSMH'ya oranı 2000 yılında yüzde 7'lere, 1995 yılında yüzde 11,4 olan vasıtalı vergilerin GSMH'ya oranı ise yüzde 12'nin üzerine yükseltilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Yapılacak Düzenleme	İlgili Mevzuat	Açıklama
Ücretlilerin vergi yükünün düşürülmesi ve ekonominin rekabet gücünün dikkate alınması	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 3417 sayılı Kanun(ÇTTH) 3320 sayılı Kanun(KEY)	Gelir vergisi tarifesi(md.103) ve özel indirim(md.31) ile ilgili maddelerin değiştirilmesi
Vergi idaresi ve denetiminin yeniden yapılandırılması, otomasyonun sağlanması	178 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK	İdari düzenlemeler ve bölge teşkilatları ile ilgili yönetmeliklerin hayata geçirilmesi
Herkese bir vergi numarası verilmesi	213 sayılı Vergi Usul Kanunu	Vergi numarası verilmesi ile ilgili yetki maddesi(md.8) ve idari düzenlemeler yapılması
Vergi denetimlerinde koordinasyonun ve etkinliğin sağlanması	178 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 4709 sayılı Kanun	
İstisna ve muafiyetlerin gözden geçirilerek asgariye indirilmesi	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 5422 sayılı Kurumlar Vergisi K. 3065 sayılı Katma Değer V. K.	İstisna, muafiyet ve indirimleri düzenleyen maddeler.
Götürü vergilendirmenin bölgesel ve sektörel olarak daraltılması	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu	Götürü vergilendirmenin iş grupları, sektörler, il ve ilçeler, nüfus kriterlerine göre daraltılması konusundaki Bakanlar Kurulu yetkisi hakkında madde (md.51).
Üniter sisteme geçişin tamamlanması ve stopaj uygulamasının nihai vergilendirme aracı olarak kullanılmaması	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu	Gelirin toplanması ve yıllık beyanname verilmesi(md.86-87) ve stopaj oranlarını belirleyen madde(md.94).
Hayat standardı uygulamasına zaman içinde son verilmesi ve göstergelerin daha adil hale getirilmesi	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu	Hayat standardı esasını (Geçici md.35) ve göstergeleri (Mükerrer md.116) düzenleyen maddeler.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler (Devamı)		
Yapılacak Düzenleme	İlgili Mevzuat	Açıklama
Vergi İstişare Konseyinin kurulması		Vergi konseyinin yetki, çalışma usul ve esaslarının düzenlenmesi
Vergi oranlarında genel olarak indirim yapılması	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 5422 sayılı Kurumlar Vergisi K. 3065 sayılı Katma Değer V.K.	Gelir vergisi oranlarını (md:103), Kurumlar vergisi oranlarını (md:25) ve KDV oranlarını (md:28) düzenleyen maddeler.
Özel Tüketim Vergisi indirisi ve AB vergi politikasına uyum	Özel Tüketim Vergisi Kanunu 3065 sayılı Kanun (Ek Vergi) 3238 sayılı K. (SSDF kesintisi) 3418 sayılı K. (Eğitim Sağlık V) 3289 sayılı K. (Federasyon Fonu) 1571 sayılı K. (Deprem Fonu) 1318 sayılı FİNANSMAN Kanunu (Taahhüt Alım V. ve Ek Taahhüt Alım Vergisi) 3074 sayılı K. (Akaryakıt Tüketim Vergisi)	Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun çıkarılarak diğer vergilerin kaldırılması suretiyle birleştirmeye gidilmesi. Diğer taraftan KDV muafiyet ve istisnalarını düzenleyen maddelerin (md:11-17) ve oranları düzenleyen maddenin (md:28) AB ile uyumlaştırılması.
Kentsel rantların vergilerinden ve emlak vergisi vergi değerinin tam olarak kapsanması	1319 sayılı Emlak Vergisi K. 492 sayılı Harçlar Kanunu	Emlak Vergisi beyanname verme süresi (md:23) ya da emlak vergisinin ödenmesi (md:30) ile ilgili maddeler Tapu ve Kadastro Harçlarını belirleyen maddeler (md:57-70) ile
Kullanıcı harçlarının yaygınlaştırılması	492 sayılı Harçlar Kanunu 2464 sayılı Belediye Gelirleri K. 2547 sayılı Yükseköğretim K. 6200 sayılı DSİ Umumî Müd. K. 3202 sayılı KHGM Kanunu Bütçe Kanunu	Mevcut kullanıcı harçlarının gerçekçi seviyelere çıkarılması ve kapsamayan kamu hizmetlerine yaygınlaştırılması

(1) Harçlar Kanunu ile ilgili olarak...

12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

a) Mevcut Durum

Ülkemizde prim ödeyen (aktif) sigortalılar ile emekli, malul, dul ve yetim aylığı alan (pasif) sigortalılar arasındaki dengeler bozulmuştur. Aktif/pasif sigortalı oranı uluslararası minimum düzeyin altındadır. 1993 yılında bu oran Emekli Sandığı'nda 1,8'e, SSK'da 2,3'e ve Bağ-Kur'da ise 3,7'ye düşmüştür. Erken emeklilik ve iktisaden faal nüfusun yeterince kapsanamaması (aktif sigortalı haline getirilememesi) bunun en önemli nedenlerindedir.

Sosyal güvenlik sistemi kapsamındaki sigortalı nüfus oranı 1989 yılında yüzde 71,2 iken, 1993'de yüzde 78,2'ye yükselmiştir. Aktif sigortalıların toplam nüfusa oranı, ancak yüzde 15,6'ya ulaşabilmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarında prim miktarı ile emekli aylığı ilişkisi sağlanamamıştır. Ayrıca SSK ve Bağ-Kur'da primler zamanında tahsil edilememektedir. Prim tahsilat oranları 1993 yılında SSK'da yüzde 74,4, Bağ-Kur'da ise yüzde 55 gibi düşük oranlarda gerçekleşmiştir. Prim tahsilat oranları yükseltilemeksizin aktüeryal dengelerin kurulması mümkün görülmemektedir.

Sosyal güvenlik kurumlarında plasmanlar verimli şekilde değerlendirilememiş, aktüeryal dengelere bakılmaksızın kurumların mevzuatlarında değişikliklere gidilmiştir. SSK ve Bağ-Kur'da ödenmeyen prim borçları için gecikme zammı affı ile sigortasız hizmetlerin borçlanması gibi uygulamalar kurumları olumsuz etkilemektedir.

1992 yılında emeklilikte yaş sınırı kaldırılmış, kadınlarda 20, erkeklerde 25 hizmet yılını tamamladıktan sonra istekleri halinde emekli olmalarına imkan sağlanmıştır. Yaşlılık riskiyle karşılaşmadan sigortalılara emekli aylığının bağlanması, sistemin sürdürülebilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

Prim karşılığı alınmadan yapılan ödemeler ve sigortacılıkla bağdaşmayan yükümlülükler sosyal güvenlik kurumlarının mali yapılarını bozmaktadır. Bunun sonucunda sigorta kollarından sağlanan yardımlardan, özellikle emekli aylıkları düşük seviyelerde kalmaktadır.

1994 yılında sosyal güvenlik kurumlarında finansman açığı SSK'da 26,2, Emekli Sandığı'nda 0,2 ve Bağ-Kur'da 8,9 trilyon TL. olmak üzere toplam 35,3 trilyon TL.'ye ulaşmıştır. 1994 yılında Emekli Sandığı'na faturalı ödemeler karşılığı Bütçeden 20 trilyon TL. verilmiştir. Aynı yıl SSK'ya Bütçeden 15 trilyon TL., bütçedışı ikraz olarak da 11 trilyon TL. olmak üzere toplam 26 trilyon TL., Bağ-Kur'a ise Bütçeden 3 trilyon TL. transfer yapılmıştır.

Son yıllarda açık vermeye başlayan sosyal güvenlik kurumlarının finansman açıklarının GSMH'ya oranı 1991 yılında yüzde 0,2 iken, 1994 yılında yüzde 0,9'a yükselmiştir.

Mali darboğaz içinde bulunan sosyal güvenlik kurumlarının, kendi finansman imkanlarıyla yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için yeniden yapılanma ihtiyacı bulunmaktadır. Bu yapılanmada uluslararası sosyal sigortacılık normlarına uygun olarak temel yasa değişikliklerinin yapılması gerekmektedir.

Sosyal güvenlik kurumlarının organizasyon yapıları iyileştirilememiştir. Sosyal güvenlik kurumlarının kapsama aldıkları kesimlerin statülerine göre ayrı ayrı kuruluşlar şeklinde ve ülke düzeyinde örgütlenmiş olması kaynak israfına neden olmaktadır.

Sosyal güvenlik kurumlarında uygulanan sigorta programları, üyelerin aylığa hak kazanma koşulları, emekli aylıklarının alt ve üst sınırları, prim oranları, sigorta kollarından sağlanan yardımlar gibi temel sosyal sigorta hak ve yükümlülüklerinde önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Sosyal güvenlik kurumlarının temel hizmetleri arasında olmayan sağlık hizmeti üretiminin bu kurumlarca gerçekleştirilmesi pahalı ve ihtisas gerektiren bir alanda verimsiz bir işletmeciliğe dönüşmüştür. Sağlık hizmetlerinin, belli bir politikaya bağlı olmaksızın çok çeşitli kurum ve kuruluş tarafından üretilmesi, hizmet kalitesinin denetimini güçleştirmekte, maliyetler artmakta, standart farklılıkları oluşmakta ve kaynaklar israf edilmektedir.

Yurtdışında çalışan işçilerin çalışma yaşamı ve sosyal güvenliklerine ilişkin haklarının korunması için yapılmış bulunan sosyal güvenlik anlaşmalarının güncelleştirilerek uygulamadan kaynaklanan aksaklıkların giderilmesine, sosyal güvenlik anlaşması bulunmayan ülkelerle sosyal güvenlik anlaşmalarının yapılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Sosyal hizmet ve yardımlar konusunda dağınıklık ve yetersizlik devam etmekte olup, yurt çapında yaygın ve etkin bir sosyal hizmet ağının oluşturulması ihtiyacı önemini artırmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Sosyal güvenlik sisteminin nüfusun tümüne yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Sosyal güvenliğin tüm nüfusa ulaştırılması ilkesi doğrultusunda, VII'nci Plan dönemi sonuna kadar sosyal sigorta programlarıyla nüfusun yüzde 92,6'sının kapsanması hedeflenmiştir. Sosyal yardım ve hizmetlerin artırılmasıyla da nüfusun tamamı sosyal güvenliğe kavuşturulacaktır.

Sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması VII'nci Planın temel hedeflerinden biri olacaktır.

Sosyal güvenlik sistemi sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibariyle norm ve standart birliği sağlayacak şekilde tek çatı anlayışına uygun olarak yeniden yapılandırılacak ve bu yapılanmada sosyal yardım ve sosyal hizmet kurumlarına da yer verilecektir.

Sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını belirleyecek Sosyal Güvenlik Temel Yasası çıkarılacaktır.

TABLO: 17- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus

(Kişi)

KURULUŞLAR	1989	1993
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	8 258 729	10 088 082
1. Aktif Sigortalılar	1 500 000	1 812 000
2. Aylık Alanlar	810 368	999 807
3. Bağımlılar	5 948 361	7 276 275
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1/2)	1,9	1,8
5. Bağımlılık Oranı ((3+2)/1))	4,5	4,6
II. SOSYAL SİGORTALAR KURUMU TOPLAMI	17 916 404	22 545 302
1. Aktif Sigortalılar	3 271 013	3 976 202
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	266 569	438 843
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	74 407	177 145
4. Aylık Alanlar	1 478 286	1 999 007
5. Bağımlılar	12 826 129	15 954 105
6. Aktif Sig./Pasif Sig. ((1+2+3)/4))	2,4	2,3
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1))	4,0	3,9
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	12 935 569	14 028 954
1. Aktif Sigortalılar	1 943 408	2 002 266
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	107 607	92 068
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	711 049	776 634
4. Aylık Alanlar	544 914	777 968
5. Bağımlılar	9 628 591	10 380 018
6. Aktif Sig./Pasif Sig. ((1+2+3)/4))	5,1	3,7
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1))	3,7	3,9
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	393 549	261 369
1. Aktif Sigortalılar	82 589	73 205
2. Aylık Alanlar	29 260	45 857
3. Bağımlılar	281 700	142 307
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1/2)	2,8	1,6
5. Bağımlılık Oranı ((3+2)/1))	3,8	2,6
V. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SOSYAL SİGORTALAR KAPSAMI	28 989 047	36 104 360
VI. GENEL TOPLAM	39 504 251	46 923 707
1. Aktif Sigortalılar	6 797 010	7 863 673
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	374 176	530 911
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	785 456	953 779
4. Aylık Alanlar	2 862 828	3 822 639
5. Bağımlılar	28 684 781	33 752 705
6. Aktif Sig./Pasif Sig. ((1+2+3)/4))	2,8	2,4
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1))	4,0	4,0
VII. SAĞLIK AÇISINDAN SİGORTA KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (%)	52,2	60,1
VIII. SİGORTA KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (%)	71,2	78,2

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT

Sosyal güvenlik kurumlarının teşkilat yapıları merkeziyetçi yapıdan uzaklaştırılarak yerinden yönetim esasına uygun bir yönetim yapısına kavuşturulacaktır. Kurumların idari ve mali özerklikleri sağlanacaktır.

Yeni bir bütünlüğe kavuşturulacak olan sosyal güvenlik kurumlarının tüm birimlerinde on-line bilgisayar sistemine süratle geçilecektir. Bu sistemle sigortalılara, hizmet süresi ve prime esas kazançlarını gösterir cetvellerin periyodik olarak gönderilmesi hizmeti gerçekleştirilecektir.

Herkese bir vatandaşlık numarası verilmesine ilişkin düzenleme yapılarak sosyal güvenlik, vergi, askerlik ve benzeri yükümlülükler için tek bir numara kullanılması imkanı sağlanacaktır.

VII'nci Plan döneminde genel sosyal güvenlik ilkelerine uygun olarak kurumların mali yapıları iyileştirilecek ve buna paralel olarak gelir ve aylıkların yükseltilmesiyle kişilerin sosyal güvenlik kurumlarına güvenleri artırılabilecektir. Böylece, devlet asgari gelir düzeyini garanti eden bir sosyal güvenlik hizmeti sağlayacak ve ilave sosyal güvenlik hizmetlerinin özel sigorta programlarıyla karşılanması desteklenecektir.

Sosyal güvenlik kurumlarının sigorta hizmetleri ilke olarak külfet-nimet dengesi içinde ve kendi finansman imkanları ile karşılanacak, karşılığı ödenmemiş sigorta hizmeti verilmesinden kaçınılabilecektir.

Emekli Sandığı'nın kamu personel rejimine yönelik uygulamalarla sigortacılık ilkesinden uzaklaştırılması önlenecek, Kurumun sosyal sigorta özelliği korunacaktır.

Çalışanların prime tabi olmayan kazançlarından prim kesilmesi ve tahsilatın hızlandırılması yoluyla artırılacak Emekli Sandığı, SSK ve BAĞ-KUR fonları finansal ilkelere göre işletilecektir. Daha yüksek emekli aylığı almak isteyenlere ek prim ödeme imkanı getirilecektir.

Sosyal güvenlik kurumlarının kaynak yaratmaları sağlanacaktır. Devlet, sosyal devlet anlayışı içinde sosyal güvenlik sistemini desteklemeye devam edecektir. Kurumların gelirlerini azaltıcı, giderlerini artırıcı her türlü müdahaleden kaçınılabilecektir. Ödenmeyen primler için gecikme zammı affı, sigortasız hizmetlerin borçlanma yoluyla sigortalanması gibi uygulamalara gidilmeyecektir.

Kurumların aktif/pasif sigortalı oranlarının yükseltilebilmesi için emekliliğe yönelik asgari prim ödeme süresi artırılacak, emekli aylığı ödemelerinin başlayacağı asgari yaş sınırı getirilecektir.

Sigortalı olmak ve sigortalı çalıştırmaktan kaçışların nedenleri ortadan kaldırılacak ve kanunlarla kapsama alınan tüm nüfusun sosyal güvenliğe kavuşturulması sağlanacaktır.

Sigortalı işçi istihdamını güçleştiren ve işverenlere büyük külfetler yükleyen 3320 sayılı Memurlar ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkında Kanun ile 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun hükümleri gözden geçirilecektir.

İşsizlik sigortası oluşturulacaktır.

Aile yardımları uygulamaları bir sigorta programı olarak düzenlenecektir.

Sosyal güvenlik kurumlarında fiili ve itibari hizmet zammı günün şartları ve teknolojik değişiklikler çerçevesinde yeniden belirlenecektir.

Sosyal güvenlik kurumlarınca sağlanan sağlık hizmetleri satın alma yoluyla temin edilecek, hastaneler verimlilik ve karlılık anlayışıyla çalışabilecek bir yapıya kavuşturulacaktır. Böylece sigortalılar hastane ve hekim seçebilme özgürlüğüne kavuşacaklardır.

TABLO: 18- Sosyal Sigorta Programları Kapsamındaki Nüfusta Gelişmeler

(Bin Kişi)

Yıllar	Aktif Sigortalı Sayısı	Bağımlı Sayısı	Toplam Sigortalı Sayısı	Sigortalı Nüfus Oranı (Yüzde)
1995	10 208	40 831	51 039	82,1
1996	10 667	42 455	53 122	84,0
1997	11 147	44 142	55 289	86,0
1998	11 649	45 896	57 545	88,1
1999	12 173	47 718	59 891	90,3
2000	12 721	49 611	62 332	92,6

Kaynak: DPT,Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur.

Bağ-Kur'da aktüeryal dengeleri gözeterek şekilde sağlanan yardımlarda prim ödeme süreleri ve prim miktarları dikkate alınacaktır.

Özel sigortacılık mevcut sosyal sigorta sistemine ilave ve isteğe bağlı bir sistem olarak desteklenecek ve bu kapsamda özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecektir. Ayrıca, kişilerin özel sigortalara güvenini sağlayacak denetim hizmetleri artırılacaktır.

Türkiye ile ikili sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ve bulunmayan ülkelerde çalışan Türk işçilerinin, yanlarındaki ve Türkiye'deki aile fertlerinin sosyal güvenlik haklarının korunabilmesi için tarafların sosyal güvenlik mevzuatlarında ve ikili sosyal güvenlik sözleşmelerinde gerekli düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

Ülkemize göç etmek zorunda kalan soydaşlarımızın sosyal güvenlik problemlerinin geldikleri ülkelerle yapılacak işbirliği ile çözümlenmesi sağlanacaktır.

Geniş anlamda sosyal güvenlik anlayışı çerçevesinde yaşlı, özür, özel ilgiye muhtaç ve diğer risk gruplarına yönelik hizmetlerin süratle geliştirilebilmesi amacıyla, öncelikle kamunun üstlendiği her türlü sosyal yardım ve hizmetin düzenlenmesi ve idaresinden sorumlu bir Sosyal Yardım ve Hizmet Kurumu oluşturulacak, bunun yanında gönüllü kuruluş faaliyetleri desteklenerek kaynakların etkin kullanımı sağlanacaktır. Özel sektörün de bu alanda belirli gelir düzeyine sahip gruplara hizmet götürmesi teşvik edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

SSK ve Bağ-Kur'un bugün içinde bulunduğu finansman sıkıntısını giderecek yasa tasarıları öncelikle ve ivedilikle yasalaştırılacak, norm ve standart birliğine geçilmesini kolaylaştırmak için sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını belirleyen Sosyal Güvenlik Temel Yasası çıkarılacaktır.

Sosyal Güvenlik Temel Yasasında kaynağı gösterilmeden kurumların gücünü aşacak düzenlemeler yapılmayacaktır.

Temel Yasada, ödenmeyen primler için gecikme zammı affı, sigortasız hizmetlerin borçlanma yoluyla sigortalanması gibi düzenlemelere yer verilmeyecektir.

Temel Yasada, insan haysiyetine yaraşır ve ülke gerçekleriyle uyumlu bir Asgari Ulusal Emekli Aylığı tanımı yapılacaktır.

Temel Yasada, uluslararası sosyal güvenlik terminolojisinin kullanılmasına özen gösterilecektir.

SSK'nın içinde bulunduğu finansman darboğazından kurtarılması ve Kurumun çağdaş anlamda yeniden yapılandırılması ile daha özerk bir hale gelmesi için hazırlanan Yasa Tasarısıyla; emeklilik yaşının ve prim ödeme gün sayısının kademeli olarak artırılması ve isteğe bağlı sigorta, topluluk sigortası, sosyal güvenlik destek primi ile ağır ve yıpratıcı işlerde çalışanların malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim oranlarının yükseltilmesi, farklı tarihlerde emekli olanlar arasındaki gelir dengesizliğini gidermek ve emekli aylıklarında iyileşme sağlamak üzere Bakanlar Kurulu'nun tespit edeceği tarihte kademeli olarak emekli aylıklarının hesaplanmasında tek gösterge sistemine geçilmesi için düzenlemeler yapılacaktır.

Bağ-Kur'da aktif sigortalıların primlerini zamanında ödememelerinden ve sigorta yardımlarının devamlı artmasından kaynaklanan finansman darboğazının aşılabilmesi için köy ve mahalle muhtarlarının primlerinin il özel idarelerince kesilmesi, sosyal yardım zammının taban aylığa dönüştürülmesi, sosyal güvenlik destek primi uygulamasının getirilmesi, Kurumda uygulanan otomatik basamak yükseltme sınırının 6'dan 13'e çıkarılması, tarım sigortalıları temsilcisinin Bağ-Kur Yönetim Kurulu'na katılması, istihkak ödemeleri ile teminat iadeleri ve kredi işlemlerinde, esnaf, sanatkar ve bağımsız çalışanların Bağ-Kur'a üye olmaları ve prim borçlarının bulunmaması şartının aranmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Genel Sağlık Sigortası, İşsizlik Sigortası, Aile Yardımları Sigortası Kanunları ve hizmeti verecek kurumlarla ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır. Sosyal güvenlik kurumlarının sağlık hizmetlerini Genel Sağlık Sigortası Kurumuna devredinceye kadar geçecek sürede sağlık hizmetlerini satın almalarına ilişkin yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Öngörülen düzenlemelere ilişkin zamanlama aşağıdaki gibi olacaktır:

1995 yılında sosyal sigorta giderlerini azaltacak, gelirleri artıracak düzenlemeler ile Devletin finansman dengesi kuruluncaya kadar fiili açıkları kapatmasını sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Sistemin kendi kendini finanse eder hale gelebilmesi için sigorta programlarından yararlanma koşulları yeniden belirlenecektir. Emeklilik yaşı, sosyal güvenlik kurumlarının aktüeryal dengeleri, sosyal, ekonomik ve nüfus yapımıza ilişkin özellikler dikkate alınarak belirlenecektir.

1996 yılında Sosyal Güvenlik Temel Yasası ile İşsizlik Sigortası ve Aile Yardımlarına ilişkin yasal düzenlemeler mevcut mevzuat ve kurumlar dikkate alınarak gerçekleştirilecektir.

1997, 1998, 1999 yıllarında Sosyal Güvenlik Temel Yasası çerçevesinde mevzuat uyumlaştırma çalışmaları tamamlanacaktır.

2000 yılından sonra, yeniden yapılanma çalışmaları tamamlanarak sosyal güvenlik kurumları kaynak israfını önleyecek şekilde tek çatı altında hizmet vermeye başlayacaklardır.

13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Kamu yönetiminin örgütlenme, işleyiş ve personel yapısının değişen koşullara uyumunu sağlayacak yenilenme ihtiyacı artarak devam etmektedir. Bu çerçevede; devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevlerinin yeniden değerlendirilmesi, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi, dengesiz istihdamın düzeltilmesi ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi gereği önemini muhafaza etmektedir.

Kamu personeli arasında ücret, ek ödemeler, sosyal hak ve yardımlar açısından dengenin sağlanması, aynı ünvanda bulunan personel bakımından kurumsal ve sektörel düzeydeki ücret farklılıklarının giderilmesi ve hiyerarşiyi bozmayan, iş ve görev tanımına dayalı kariyer, liyakat, aleniyet ve eşit işe eşit ücret ilkesini getirecek, mevzuatta kodifikasyonu sağlayacak yeni bir ücret rejiminin yürürlüğe konulması ihtiyacı devam etmektedir.

Kamu kesiminde ücret adaletsizliğini doğuran nedenler temelde, asıl ücret ile ek ödemeler arasındaki oranın giderek ek ödemeler lehine bozulması, çok sayıda ödeme türünün ortaya çıkmış olması ve ücret unsurlarının tamamının matraha dahil olup olmaması gibi konulardan kaynaklanmaktadır.

İdari usul ve işlemlerin basitleştirilmesi, vatandaşa doğrudan hizmet sunan birimlerde beyan esasına dayalı uygulamaların geliştirilmesi ve gereksiz formalitelerin kaldırılması ihtiyacı sürmektedir.

Dünya ekonomisindeki küreselleşme süreci, toplumun değişik kesimlerinin çeşitli konularda uzlaşmalarını sağlayacak kurumlara olan ihtiyaç, kaynak tahsisinin artan ölçüde piyasa mekanizmasına bırakılması ve ekonomi yönetim birimleri arasında tutarlılığı olan ve dengeleri gözeten bir yaklaşımın izlenmesi gereği ekonomi yönetiminin yeniden yapılandırılması ihtiyacını gündeme getirmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında, Devletin hangi faaliyetleri doğrudan yürüteceği veya yürütmeye devam edeceği, hangi faaliyetler açısından ise gözetici, destekleyici, yol gösterici veya sadece izleyici rol üstleneceğine karar verilerek kamu hizmetlerinin yeniden değerlendirilmesi, görev ve teşkilat arasında uyumun sağlanması, hizmet etkinliğinin artırılması, şeffaflık, gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması, katılımcılık ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi esas olacaktır.

Verimsiz ve pahalı devlet yapılanması ve işleyişi, kamu kaynaklarının özel yararlar için istismarının önlenmesi de sağlanarak, tasarruf ve etkinlik ilkeleri çerçevesinde yeniden düzenlenecektir.

Devletin rolü küreselleşme ve entegrasyon politikaları çerçevesinde yeniden tanımlanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşları üstlendikleri görevle uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulacaktır.

Bakanlar Kurulunun iş yükünün azaltılması amacıyla, Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuksal çerçevesi bir yasa ile belirlenecektir.

Devlet ekonomik faaliyetlerini enaza indirecek, sübvansiyon dağıtan bir yapıdan uzaklaşacak, mali piyasalar üzerinde baskı oluşturmayacak, etkin kaynak tahsisi için uygun makroekonomik ortamı oluşturarak kural koyucu ve orta vadede belirsizlikleri giderici genel bir yönlendirme görevi üstlenecektir.

Kamu görev ve yetkilerinin merkez teşkilatı, merkezin taşra kuruluşları ve yerel yönetimler arasındaki dağılımı, yetki genişliği ve yerinden yönetim ilkelerinin uygulanması yönünde gözden geçirilecek, bu kapsamda merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetler il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılacaktır.

Sosyo-ekonomik istikrar ve çalışma barışı sağlanması amacıyla, uzlaşma oluşturmaya yönelik Ekonomik ve Sosyal Konsey, geniş ve eşit temsile dayalı bir yapıya ve yasal dayanağa kavuşturulacaktır.

Denetleme kurumları ile kurum ve kuruluşların denetim birimlerinin fonksiyonlarının yeniden değerlendirilmesi yapılarak, performansın ölçülmesine yönelik denetim sistemine geçilecektir.

Yönetim-birey ilişkilerinde karşılaşılan uyuşmazlıkların etkin ve hızlı bir şekilde çözümü amacıyla; yargının katı işleyiş kurallarına bağlı oluşu ve zaman alıcı işlemesi gerçeği karşısında, yönetimi yargı dışında denetleyen ama yönetime de bağlı olmayan bir denetim sistemi ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmış olan ve Avrupa Birliğinin kendi bünyesinde ve üye ülkelerin çoğunda da bulunan, halkın şikayetleriyle ilgilenen bir Kamu Denetçisi (ombudsman) sisteminin Türkiye’de de kurulması sağlanacaktır.

Kamu personel rejimindeki sorunların çözümü için ilgili tüm kurumların katkısıyla, geniş kapsamlı bir kamu personeli reform paketi hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

Kamu kesiminin yeniden yapılanması sürecinde istihdamın sayı, nitelik, verimlilik ve ücret düzeyi bakımından sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için kamu kesimindeki istihdam gözden geçirilecek, kamu yönetiminin yeterli sayı ve nitelikte personelle donatılmasını ve personel kaynaklarının verimli ve yerinde istihdamını sağlamak üzere insangücü planlaması yapılacak ve etkinliğin artırılması amacıyla iş analizlerine dayalı norm kadrolar hazırlanacak ve mevcut durumun olması gereken açısından değerlendirilebilmesi için kamu insangücü envanteri çıkarılacaktır.

Mevcut ücret sistemleri yürürlükten kaldırılarak, ücret ile ek ödemeler, sosyal hak ve yardımlar arasındaki adaletsizlik giderilecek, kamu personeli arasında ücret, sosyal hak ve yardımlar bakımından kurumsal ve sektörel dengenin oluşturulmasına, eşit işe eşit ücret ilkesinin uygulanmasına yönelik bir ücret sisteminin kurulması sağlanacaktır. Bu aşamada gerekli mevzuat değişiklikleri yapılarak Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile işçiler arasındaki ayırım kesin hatlarla belirlenecektir.

Devletin standart dışı (atipik) çalışma biçimlerini kullanmasına imkan tanınacak, bunun hangi alanlarda ve hangi ölçülerde mümkün olacağı belirlenecektir.

Mevzuatta kodifikasyona gidilerek, memur statüsündeki kamu personelinin mali ve sosyal haklarının tek ve ortak bir yasada düzenlenmesi, böylece temel ilkelerde aynılık ve ücret aleniyetinin sağlanması temin edilecektir.

Yönetici sınıfta yer alacak devlet memurlarının üst düzeyde eğitimden geçirilip yönetici formasyonunu kazandırılması temin edilecek, atanmaları, nitelikleri, ücretleri ve görevden alınmaları hususlarında özel düzenlemeler yapılarak, bu görevlerde gerekli performans hedeflerine ulaşamayanların öğrenim ve niteliklerine uygun diğer kamu görevlerine, eski ücretleriyle ücret eşitliği gözetilmeksizin nakledilebilmeleri sağlanacaktır. Bu çerçevede, özellikle ekonomi ve maliye yönetiminde, geniş anlamda hizmet üretimine dönük, yaratıcı işlevleri gören kamu kurumları ve birimleri açısından hukuki-rasyonel bürokrasi modeli yerine rasyonel-üretken bürokrasi modeli benimsenecektir.

Yapılacak yeni düzenlemelerde; aylık ve ücretlerin asgari tutarının vergi dışı bırakılması ve kamu çalışanlarına uygun bir yaşam standardı sağlayacak bir düzeyde olması, hizmet üretimine dönük yaratıcılık ve özel nitelikler gerektiren işlerde çalışanların ücretlerinin ise özel sektörle rekabet edebilecek düzeyde olması sağlanacak, ayrıca performans, ücretin belli bir yüzdesi olarak değerlendirilecektir.

Çalışma aylığı ile emekli aylığı arasındaki dengesizliğin giderilmesi amacıyla, sosyal güvenlik reformu ile kamu personel reformu arasında uyumlu bir ilişki kurulacaktır.

Devlet-vatandaş ilişkilerinde halka dönük bir yönetim anlayışı ve açıklık ilkesi esas alınacak, beyan esasına dayalı uygulamalar geliştirilecek, gereksiz formalitelerin ayıklanması sağlanacaktır.

Özellikle hizmet üretimine dönük işlerde, kamu kurum ve kuruluşlarının, hizmet üretimiyle ilgili net hedefleri belirleyerek, çalışmalarını bir proje çalışması şeklinde yürütmeleri ilkesi esas olacaktır. Hedefler göz önüne alınarak, ilgili projeyi yürütenlere, harcama üst sınırı ve işin süresi bildirilecek, belli başarı standartları tespit edilmekle birlikte, bu hedeflere ulaşmak için takip edilecek yol konusunda geniş takdir hakkı bırakılacak ve çalışanların performansları elde edilen sonuca göre değerlendirilecektir.

Kamu yönetiminde çağdaş yönetim teknolojisinden bilinçli bir biçimde yararlanılması amacıyla, özellikle bilgisayar sistemlerinin kurulup geliştirilmesine önem verilecek, bu alandaki dağınıklık ve savurganlık önlenecektir.

Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi için, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 3046 sayılı Kanun, Başbakanlık Teşkilatına Dair 3056 sayılı Kanun, 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve tüm kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunları gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Bakanlar Kurulunun iş yükünün azaltılması amacıyla, Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesi genel yürütme yetkisi, ekonomik ve mali düzenlemeler ve atamaya ilişkin hususlar göz önünde bulundurularak, yürürlüğe konulacak bir yasa ile belirlenecektir. Bu amaçla, kuruluşların teşkilat kanunları, 2451 sayılı atamaya ilişkin Kanun ve genel düzenlemeler öngören kanunlar gözden geçirilecek, gerekli açıklamalar yapılacaktır.

Yerinden yönetim ilkesi dikkate alınarak, merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetlerin il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılabilmesi amacıyla 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları hakkında 3046 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında gerekli değişiklikler yapılacaktır. Ayrıca, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 1580 sayılı Belediyeler Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ile vergi kanunlarında gerekli değişiklik yapılarak mahalli idarelerin idari ve mali yönden güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin toplumsal uzlaşmaya yönelik olarak, etkin bir biçimde hizmet verebilmesi amacıyla bir yasa yürürlüğe konulacaktır.

Performans ölçülmesine ilişkin denetim sistemine geçilebilmesi için 832 sayılı Sayıştay Kanunu, Kesin Hesap Kanununa ilişkin düzenlemeler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM’ce Denetlenmesi Hakkında 3346 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında yer alan denetim birimleriyle ilgili hükümler gözden geçirilecektir. Ayrıca Kamu Denetçisi (ombudsman) sisteminin kurulması amacıyla bir yasa yürürlüğe konulacaktır.

Kamu personel rejimi reformunun gerçekleştirilebilmesi için 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu yürürlükten kaldırılacak, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 2914 sayılı Üniversite Öğretim Üyeleri ve Yardımcıları Kanunu ve Kamu İktisadi Teşebbüslerine İlişkin 233 ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde yer alan mali ve sosyal hak ve yardımlar ayıklanacak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ücret rejiminin tek ve ortak bir Kanunda yer alması sağlanacaktır.

Yeniden düzenlenecek personel rejimi yasasında, ücret ile ek ödemeler sosyal hak ve yardımlar arasında adaletsizliğin giderilmesine, kurumsal ve sektörel dengenin oluşturulmasına ve eşit işe eşit ücret ilkesinin uygulanmasına yönelik bir ücret sisteminin kurulmasına özen gösterilecektir.

Hizmet üretimine dönük yaratıcı işlevleri gören kamu kurum ve birimlerinde rasyonel üretken bürokrasi modelinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla yeni personel rejiminde ayrı bir sınıf oluşturulacaktır. Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları özel olarak düzenlenecektir.

Devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle görevli olduğu, asli ve sürekli hizmetlerini gören memurlar ile işçiler arasındaki ayrımın yapılabilmesi amacıyla Anayasanın 51, 53 ve 128’inci maddelerinde değişiklik yapılması gerekmektedir.

Memurların örgütlenme hakkından tam anlamıyla yararlanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Devlet vatandaş ilişkilerinde halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilebilmesi ve beyan esasına dayalı uygulamaların geliştirilebilmesi amacıyla, yürürlükteki yasalar gözden geçirilecek, özellikle ticaret, işyeri açma izni, gümrük, nüfus ve trafik gibi hizmetlerdeki formaliteler azaltılacaktır.

B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ

a) Mevcut Durum

Adalet hizmetlerinde teşkilat yapısının yeniden gözden geçirilmesi, hakim, savcı ve yardımcı hizmetlerdeki kadro açığının giderilmesi, hukuk eğitiminin yeniden değerlendirilmesi, hukuk kurallarının iyileştirilmesi ve altyapının modernizasyonu ihtiyacı devam etmektedir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların coğrafi görev alanları il düzeyinde farklı yerleri kapsamakta, buna karşılık nüfusun şehirler ve kırsal alan arasındaki günlük ve mevsimlik yüksek hareketliliği kuruluşların görev yapmasını zorlaştırmaktadır.

Destek hizmetlerinde personel istihdamı açısından verimsizlik devam etmektedir. Hizmette devamlılığı ve etkinliği sağlayacak ihtisaslaşma tam olarak sağlanamamıştır. Suç miktarı ve türündeki artışa karşılık güvenlik hizmetlerinde teknik donatım yetersizliği devam etmektedir.

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda devamlı personel yapısı oluşturulamamıştır. Güvenlik hizmeti gören kuruluşlarla İçişleri Bakanlığı arasında hukuki bağlantı yanında hizmetleri yönlendiren organik ve fonksiyonel bir bağlantı ve bütünlüşme sağlanamaması Bakanlığın ve kuruluşların etkinliğini azaltmaktadır.

Kolluk kuvvetleri halka yardımcı olma görevini hala istenen düzeyde üstlenememiştir ve sadece zabıta hizmeti görmektedir. Hizmetlerin yürütülmesinde bürokrasinin azaltılması ve şeffaflığın sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Adalet hizmetlerinde adil, hızlı, etkin ve ekonomik sonuç almayı sağlamak üzere; teşkilat yapısında, hukuk kurallarında, hakim, savcı ve adalet meslek personeline ilişkin politikalarda köklü düzenlemeler yapılacaktır.

Yargıtayın iş yükünü azaltarak, bir içtihat mahkemesi halinde çalışmasını sağlamak amacıyla Üst Mahkemeler (İstinaf Mahkemeleri) kurulacaktır.

Kanunların yapısından kaynaklanan gecikmeleri önlemek maksadıyla hukuk ve ceza yargılaması ile icra iflas takiplerine ilişkin kanunlar ele alınacak ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Mahkeme teşkilatlarını yeniden yapılandıran, yargılama usullerini yeni baştan düzenleyen, yargıyı tıkayan hükümleri kanunlardan ayıklayan, kanunların dilini sadeleştiren ve bir kısım uyuşmazlıkların bir kurul önünde uzlaşma yoluyla çözümlenmesi esasını getiren, Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemindeki reform paketi içinde yer alan tasarıların kanunlaştırılması halinde yargı sisteminin hızlandırılmasında önemli bir adım atılmış olacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresi yeniden düzenlenecektir.

Ceza Kanununda yer alan cürümler ve kabahatler yeni bir değerlendirmeye tabi tutularak gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Halen aynı teşkilat ve personel tarafından yürütülmekte olan adli ve idari kolluk görevleri birbirinden ayrılacak; doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak, suç delillerinin toplanması, failerin yakalanması, adli makamlara teslim edilmesi ve bunlarla ilgili her türlü soruşturma işlemlerinin yapılmasını sağlamak üzere Adli Kolluk oluşturulacaktır.

Devlet ile kişiler arasındaki uyuşmazlıkların uzamasını önlemek amacıyla kamu avukatlarının yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenecektir.

Adalet hizmetlerinde fiziki altyapı eksiklikleri tamamlanacak, yargı sisteminin modern araç ve gereçler ile takviye edilmesi ve bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Güvenlik hizmetlerinde temel ilke, hizmetin zamanında, etkili ve kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasıyla gerçekleştirilmesidir.

Kuruluşlarda destek hizmetlerinin ve bu hizmetlerin yönetiminin sivil personel tarafından yürütülmesi sağlanacak ve ihtisaslaşmaya önem verilecektir.

Yönetimde gerçekçi ve yararlı bir şeffaflığın sağlanmasında en etkili unsurlardan biri olarak halkla ilişkiler konusu çok yönlü olarak geliştirilecektir.

Hizmetle ilgili ilke ve standartların, nüfus yapısında ve yerleşim birimlerindeki değişim ile suçun ve suçlunun mobilitesinde artış gözönüne alınarak tanımlanmasını, ilgili bütün kuruluşlarda yeniden yapılanmayı ve alt yapıyı oluşturan destek hizmetlerinde ortak çalışma ve işbirliğini öngören bir master plan çalışması yapılacaktır.

Güvenliğin korunması ve asayişin sağlanmasına yönelik istihbarat hizmetleri güçlendirilecektir.

Yargının tam bağımsızlığını temin etme amacı ve hukukun üstünlüğü ilkesi doğrultusunda 2461 sayılı Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu yeniden düzenlenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda organize suç tanımındaki suçlar ile genel asayiş bozucu nitelikteki suçlar ve ağır cezalı cürüm işleyenlerin tutuk altına alınması hususunda yapılacak değişiklikler başta olmak üzere, Adliye Mahkemeleri ile üst Mahkemelerin Kuruluş ve görevlerinin düzenlenmesi, Hukuk Yargılama Usulü Kanunu, Avukatlık Kanunu, İş Mahkemelerinin Kuruluşu, görevleri ve yargılama usulü, icra ve iflas kanunu değişiklikleri, uzlaştırma kurullarının kuruluş, görev ve yetkilerinin belirlenmesi, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri, 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Kanununda değişiklik yapılması, bazı kanunlardaki cezaların idari para cezasına dönüştürülmesi, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesine Dair Kanunda yapılacak değişiklikler ile kat mülkiyeti kanununda değişiklik yapılması, Adli ve İdari Kolluk görevlerini birbirinden ayıracak ve Adli Kolluk kurulmasını sağlayacak kanuni düzenlemeler yapılması gerekli bulunmaktadır.

Çarşı ve mahalle bekçiliği gibi statüleri tam olarak belirlenmemiş sistemlerin yasal statüleri tesbit edilecektir.

Sahil Güvenlik Komutanlığı devamlı personel yapısına kavuşturulacaktır.

14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

a) Mevcut Durum

VI'ncı Plan döneminde belediye sayısı 2.061'den 2.716'ya, belediye sınırları içinde yaşayan nüfus ise 38 milyon kişiden 45,6 milyon kişiye yükselmiştir. Belediye sınırları içerisinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 74,6'ya ulaşmış, belediyeler toplam nüfusu içerisinde büyükşehir belediyelerinin payı yüzde 42,6 olmuştur. İl, ilçe, belediye ve büyükşehir belediyesi sayıları hızlı bir artış eğilimi göstermektedir. 1990 yılında 73 olan il özel idarelerinin sayısı 1994 yılında 76'ya yükselmiştir.

İl, ilçe, belediye ve büyükşehir belediyesi kurulması ile ilgili olarak, hizmetlerin sunulmasında optimum büyüklüğü sağlayacak düzenlemelere olan ihtiyaç önemini artırmaktadır.

Mahalli idarelere kendi mevzuatı ile verilen görevler zamanla merkezi idare tarafından yürütülmeye başlanmış, böylece kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimlilik azalmıştır.

Yerel hizmetlerin büyük ölçüde merkezi idare tarafından yerine getirilmesi, halkın ihtiyaç önceliklerinin belirlenememesi, halkın tercihleri doğrultusunda etkili bir programlama yapılmaması, karar alma ve uygulamada idari etkinliği ve verimliliği olumsuz şekilde etkilemektedir.

Kamu harcamalarının yüzde 12'si mahalli idareler tarafından yapılmakta, geri kalanı merkezi yönetimce üstlenilmiş bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde bu oran yüzde 50'ler civarındadır.

Aynı idari sınırlar içindeki mahalli idare birimleri birbirleriyle bağlantılı çalışmamakta, mahalli idareler yerel nitelikli ihtiyaçların giderilmesine ve sorunların çözümüne yönelik hizmetlerin planlamasına da çoğunlukla katılamamaktadır.

Mahalli idare meclislerinin yetkileri artırılarak, kamu çalışanları da dahil olmak üzere tüm toplum kesimlerinin temsiline imkan verecek düzenleme yapılamamıştır.

Yerel hizmetlerle ilgili kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde mahalli idare ile belde halkı arasındaki iletişimin sağlanması gerekmektedir.

İdarenin bütünlüğü ve yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde merkezi ve mahalli idareler arasında hizmet ve kaynak dengesinin kurulamaması ve koordinasyon eksikliğinin giderilememesi, görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımı açısından karmaşık bir idari, mali ve hukuki yapı oluşturmuştur.

Mahalli idarelerin teşkilat yapısının yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenmesi amacıyla merkezi ve yerel yönetimler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımına ilişkin yasal düzenlemelere, toplam gelirlerinin ve toplam gelirleri içinde öz gelirlerinin payının artırılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

TABLO: 19- Belediyeler ve Belediyelerdeki Nüfusun Gelişimi

Nüfus Grubu	1990	1994
2.000'den Az		
Belediye Sayısı	127	167
Nüfus (Bin Kişi)	216	274
Nüfus Oranı (Yüzde)	0,6	0,6
2.000-5.000		
Belediye Sayısı	1 064	1 511
Nüfus (Bin Kişi)	3 405	4 797
Nüfus Oranı (Yüzde)	9,0	10,5
5.000-20.000		
Belediye Sayısı	587	693
Nüfus (Bin Kişi)	5 320	6 239
Nüfus Oranı (Yüzde)	14,0	13,7
20.000 +		
Belediye Sayısı	231	253
Nüfus (Bin Kişi)	14 675	14 844
Nüfus Oranı (Yüzde)	38,7	32,6
Büyükşehir Belediyeleri		
Belediye Sayısı	8	15
Nüfus (Bin Kişi)	14 338	19 425
Nüfus Oranı (Yüzde)	37,8	42,6
TOPLAM		
Belediye Sayısı (1)	2 061	2 716
Nüfus (Bin Kişi)	37 953	45 579
Nüfus Oranı (Yüzde)	100,0	100,0

Kaynak: DPT

(1) Büyükşehirlerdeki ilçe ve alt kademe belediyeleri 1990 yılında 44 ve 1994 yılında 77 adet olarak toplama dahildir.

Mahalli idare hizmetlerinden yararlananların hizmetin bedelini ödemesi prensibi hayata geçirilememiştir.

Mahalli idarelerin plan, program, bütçe ve mali analizlerini yapabilmelerine imkan sağlayacak teknikleri kazanmaları konusunda gerekli teşkilatlanmaya gidilememiştir. Bütçe ve muhasebe sistemlerinin hizmeti ölçmeye, alternatif maliyetlerini belirlemeye ve bu suretle hizmetin yerindelik analizlerini yapabilmelerine fırsat sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalara başlanamamıştır.

Mahalli idarelerle ilgili norm kadro tespiti çalışmaları VI'ncı Plan döneminde yapılamamış olup, sözkonusu idarelerde rasyonel kaynak kullanımı ve etkin hizmet üretimini sağlayacak insangücü planlaması yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

Tarihi geçmişi 1856 yılına dayanan belediyelerle ilgili olarak 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasa ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıkarılan çeşitli yasalar, kentsel hizmetlerle ilgili tüm görev, yetki ve sorumlulukları belediyelere bırakmıştır. Ancak, zaman içinde bu görev ve yetkilerin önemli bir bölümü ekonomik, teknolojik ve diğer gerekçelerle merkezi idare tarafından üstlenilmiştir. Bu süreç sonunda oluşan belediye yapısı ile giderek büyüyen kent sorunlarının çözümü mümkün olamamaktadır.

Belediye sayısı ve nüfus artışından kaynaklanan kentsel hizmet talebindeki artışa rağmen, belediye gelirleri içinde öz gelirlerin payı artırılmamış ve yeterli kaynak yaratılmamış olup, belediye harcamaları büyük ölçüde merkezi hükümetin toplam vergi gelirinden ayrılan kaynaklarla finanse edilmiştir.

Belediyelerin vergi ve vergi dışı gelirlerinin önemli bir kısmının belde sakinlerinden doğrudan tahsil edilmemesi, belediye hizmetlerine karşı duyarlılığı zayıflatmakta ve mahalli demokratik denetim mekanizmalarının gelişimini sınırlamaktadır.

Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan vergi ve harç miktarlarının önemli bir kısmının maktu olarak belirlenmesi ve yıllar itibariyle artırılamaması, toplanacak gelirlerin tahsil maliyetini karşılamamasına yol açarak belediyelerin bu gelirlerden vazgeçmesi sonucunu doğurmaktadır.

Belediye gelir kaynaklarının önemli bir bölümü, mükellefi, konusu, matrahı itibariyle karışıklık arz etmektedir. Bu nedenle verginin tahakkukunda ve tahsilinde ciddi sıkıntılar söz konusudur.

Birçok ülkede önemli ve istikrarlı bir gelir kaynağı olan Emlak Vergisi, ülkemizde matrahın gayrimenkulün gerçek rayiç bedelini yansıtmaması ve beyanname dönemi boyunca sabit kalması nedeniyle, mahalli idareler için yetersiz bir gelir kaynağı durumundadır.

VI'ncı Plan döneminde belediyelerin personel harcamalarının toplam harcamalar içerisindeki payı, özellikle yatırım harcamaları aleyhinde yükselmiştir.

Belediyelerin artan hizmet talebine paralel olarak yatırım önceliklerini belirleyecekleri ve yatırımlarını projelendirerek finansman imkanlarının da belirleneceği belediye hizmetleri Master Planı yapmalarını zorunlu kılacak düzenleme ihtiyacı devam etmektedir.

Belediyelerin kentsel ulaşım, katı atık, doğalgaz, jeotermal enerji, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma gibi önemli projelerinin uygulanması ve sorunlarının giderilmesi konusunda teknoloji, standart ve finansman açısından merkezi idare ve belediyeler arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak düzenlemelere olan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Büyükşehir belediyelerinde ulaşım ihtiyacını nazım plan kararları doğrultusunda çözümlenecek şehiriçi ulaşım planlarının yapımına ve uygulanmasına duyulan ihtiyaç önemini artırmaktadır.

1984 yılında 3030 sayılı Kanun'la 3 ilde kurulan büyükşehir belediyelerinin sayısı sonraki yıllarda 8'e ve 1993 yılında 504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan 7 büyükşehir belediyesiyle birlikte 15'e yükselmiştir. 504 sayılı KHK, 7 büyükşehir için 3030 sayılı Kanun'un öngördüğü ilçe belediyesi kurulma zorunluluğunu değiştirerek, büyükşehir alt kademe belediyeleri adıyla Türk idari sistemine yeni bir yerel yönetim birimini getirmiştir.

Büyükşehir belediyelerine buldukları il merkezinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından ilave pay verilmesi, diğer il belediyelerinin de büyükşehir belediyesi olma talebini artırmakta ve sun'i büyükşehirler oluşmaktadır.

Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımına ilişkin olarak yerinden yönetim ilkesine ağırlık verecek ve yönetimler içi ve yönetimler arası ilişkilerde işbirliği ve koordinasyonu geliştirecek yapı oluşturulamamıştır.

Büyükşehir belediyesi modelinin ve kaynak paylaşımının yeniden değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

TABLO: 20- Mahalli İdare Gelirlerinin GSMH İçindeki Paylarının Gelişimi

(Yüzde)

Gelir	1989	1990	1991	1992	1993	1994(1)	1995(2)
Belediye Geliri	1,79	1,87	2,07	2,14	2,42	2,42	2,14
İl Özel İdare Geliri	0,23	0,27	0,27	0,27	0,30	0,26	0,22
Köy Geliri	0,05	0,06	0,06	0,05	-	-	-
Toplam Mahalli İdare Geliri	2,07	2,20	2,40	2,46	2,72	2,68	2,36

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program.

TABLO: 21- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Payın Adı	1989	1990	1991	1992	1993	1994(1)	1995(2)
2380 Sayılı Kanun Gereği							
Belediyelere Dağıtılan (3)	1 350	2 480	4 829	8 175	15 667	28 185	50 010
(Yüzde)	49,1	50,6	51,6	51,5	50,8	49,1	52,4
3030 Sayılı Kanun Gereği Büyükşehir							
Belediyelerine Dağıtılan (4)	752	1 382	2 617	4 695	9 603	21 001	33 609
(Yüzde)	27,3	28,2	28,0	29,6	31,2	36,6	35,2
Belediyeler Fonu	350	577	1 067	1 604	3 142	3 500	4 500
(Yüzde)	12,7	11,4	11,4	10,1	10,2	6,1	4,7
İl Özel İdarelerine Dağıtılan	197	355	647	1 072	2 089	4 160	6 657
(Yüzde)	7,2	7,2	6,9	6,8	6,8	7,2	7,0
Özel İdare Fonu	31	37	59	105	107	380	250
(Yüzde)	1,1	0,8	0,6	0,7	0,3	0,7	0,3
Mahalli İdareler Fonu	70	91	133	221	218	155	405
(Yüzde)	2,5	1,9	1,4	1,4	0,7	0,3	0,4
TOPLAM	2 750	4 902	9 352	15 872	30 826	57 381	95 431
(Yüzde)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
TOPLAMIN GSMH İÇİNDEKİ PAYI							
(Yüzde)	1,19	1,23	1,47	1,44	1,54	1,47	1,37

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program.

(3) 2380 sayılı Kanun gereği belediye ve büyükşehir belediyelerine genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 6 pay ayrılmaktadır.

(4) 3030 sayılı Kanun gereği büyükşehir belediyelerine buldukları il merkezinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 5 ilave pay ayrılmaktadır.

TABLO: 22- Mahalli İdarelerin Emlak Vergisi Gelirlerinin Gelişimi ve GSMH İçindeki Payı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994(1)	1995(2)
Belediye	143,8	498,5	473,9	625,7	752,0	3 946,0	3 000,0
İl Özel İdaresi	12,7	41,4	51,1	33,1	46,6	263,0	207,0
TOPLAM	156,5	539,9	525,0	658,8	798,6	4 209,0	3 207,0
GSMH İÇİNDEKİ PAY (Yüzde)	0,07	0,14	0,08	0,06	0,04	0,11	0,05

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program.

TABLO: 23- Belediyelerin Gelir ve Harcamalarındaki Gelişmeler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994(1)	1995(2)
GELİR	4 119	7 433	13 134	23 670	48 404	94 588	149 304
HARCAMA	4 399	7 950	15 515	29 823	60 059	101 231	149 304
(Yüzde)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Cari	2 169	4 699	8 057	15 827	30 359	51 622	76 420
(Yüzde)	49,3	59,1	51,9	53,1	50,5	51,0	51,2
Personel	1 373	3 424	6 047	12 374	23 980	42 269	62 600
(Yüzde)	31,2	43,1	39,0	41,5	39,9	41,8	41,9
Yatırım	831	1 226	2 431	6 230	13 887	17 018	22 125
(Yüzde)	18,9	15,4	15,7	20,9	23,1	16,8	14,8
Sermaye							
Teşkilî ve							
Transfer	1 399	2 025	5 027	7 766	15 813	32 591	50 759
(Yüzde)	31,8	25,5	32,4	26,0	26,3	32,2	34,0

Kaynak: DiE, DPT

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program.

TABLO: 24- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994(1)	1995(2)
2380 Sayılı Kanun Gereğince Belediyelere Aktarılan Tutar (% 6) (3)	1 350	2 480	4 829	8 175	15 667	28 185	50 010
3030 Sayılı Kanun Gereğince Büyükşehir Belediyelerine Ayrılan Tutar (4)	752	1 382	2 617	4 695	9 603	21 001	33 609
Toplam	2 102	3 862	7 446	12 870	25 270	49 186	83 619
Toplam Belediye Geliri	4 119	7 433	13 134	23 670	48 404	94 588	149 304
Dağıtılan Payların Toplam Belediye Geliri İçindeki Oranı (Yüzde)	51,0	52,0	56,7	54,4	52,2	52,0	56,0

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program.

(3) 2380 sayılı Kanun gereği belediye ve büyükşehir belediyelerine genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 6 pay ayrılmaktadır.

(4) 3030 sayılı Kanun gereği büyükşehir belediyelerine buldukları il merkezinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 5 ilave pay ayrılmaktadır.

TABLO: 25- İl Özel İdarelerinin Gelir ve Harcamalarındaki Gelişmeler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994(1)	1995(2)
Gelir	522	1 069	1 718	2 946	5 913	9 962	15 009
Harcama	512	807	1 327	2 468	5 347	9 593	14 475

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme tahmini,

(2) Program.

TABLO: 26- Köy Bütçeleri

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Gelir Türü	1988	1989	1990	1991	1992
İmece Geliri	14,9	26,9	49,1	81,4	121,8
İmece Dışı Gelir	61,5	91,6	176,9	294,4	417,1
Toplam Gelir	76,4	118,4	226,0	375,8	538,9
Köy Başına Düşen Ortalama Gelir (Milyon TL.)	2,2	3,4	6,4	10,6	15,2

Kaynak: DİE

Tarihi geçmişi 1860'lı yıllara dayanan il özel idareleri, 1987 yılında yapılan değişikliğe rağmen idari sistemde hak ettikleri yere ve yasal düzenlemeye kavuşturulamamıştır.

Etkinliği ve gücü giderek zayıflayan il özel idarelerinin idari ve mali sorunları devam etmektedir.

Bir mahalli idare birimi olan ve tarihi gelişimi çok eskilere dayanan köylerin kentleşme ile birlikte dinamiklerinde büyük azalma olmuştur. 442 sayılı Köy Kanunu ile 1924'de teşkilat yasasına kavuşan köylerin mahalli idarelerimiz içindeki ağırlıkları son sıralara düşmüştür.

Köylerin mevcut nüfus ve dağınık yerleşim yapıları, mali ve idari yetersizlikleri, rasyonel bir hizmet sağlanmasını sınırlamaktadır.

Kırsal alanda mahalli hizmetlerin verimliliğini artıracak, il özel idaresi, köy idareleri ve belediyeler arasında kademeli bir yapı oluşturacak ilçe özel idarelerinin kurulması ile ilgili hazırlık çalışmalarına başlanılamamıştır.

VI'ncı Plan döneminde İller Bankası yerel yönetimler için bir yatırım ihtisas bankası haline dönüştürülememiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

2000 yılında belediye sınırları içindeki nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 84,9'a, büyükşehir belediyelerindeki nüfusun toplam belediye nüfus içindeki oranının yüzde 43'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Mahalli idarelerin yeniden ve kapsamlı bir şekilde düzenlenmesi, kamu yönetimi reformu ile birlikte yapılacaktır.

Merkezi idare ile mahalli idareler "üniter" yapı içinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak işbölümü ve koordinasyona dayalı bir yapıya kavuşturulacaktır.

Hizmet üretiminde etkinliğin artırılması ve kaynakların akılcı kullanımı amacıyla kamu hizmetlerinin yerinden karşılanması ilkesi çerçevesinde, demokratik yapılanma ve bölgesel kalkınmanın temel taşları olan mahalli idareler yeni bir yapı ve çalışma düzenine kavuşturularak güçlendirilecektir.

Bu çerçevede, mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecektir. Merkezi ve mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımına ilişkin düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.

Halkın ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayan, mahalli idarelerce yürütülmesiyle etkinlik, hız ve verimlilik kazanan kamu görevlerinin mahalli idareler tarafından yürütülmesi sağlanacaktır.

Bu amaçla turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlerden başlayıp plan dönemi boyunca diğer sektörlerde de yaygınlaştırılacak şekilde merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetler il özel idarelerinden başlanmak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılacaktır.

Mahalli idareler, kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getirdikten sonra, kanunların yasaklamadığı veya başka idarelere vermediği yerel nitelikli kamu görevlerinin yerine getirilmesinde yetkili kılınacaktır.

Hizmet bütünlüğü, hizmet alanları ve teknolojik nedenlerle merkezi idarece yürütülmesi gereken hizmetlerin, yetki genişliği esasına göre, taşra teşkilatları tarafından yürütülmesi sağlanacaktır.

Mahalli idarelerin gelir kaynaklarının, kesintisiz, kamu hizmetlerine ve gerekli mali planlamaya olanak verecek şekilde düzenli ve sürekli olması sağlanarak merkezi idareye bağımlılığı azaltılacaktır.

Merkezden yerele, sektör ve hizmet planlamasına uygun bir kaynak planlaması gerçekleştirilecek, yerel nitelikli kaynaklar mahalli idarelere bırakılacak ve mahalli idarelerin ağırlıklı olarak kendi öz kaynakları ile hizmetlerini yerine getirmeleri sağlanacaktır.

Mahalli hizmetlerin tarifelenmesinde, maliyetler ile fiyatlar arasında denge kurulacak, hizmetlerden yaralananların hizmetin gerçek bedelini ödemesi sağlanacaktır.

Mahalli idarelerin öz gelirlerini artırmaya yönelik olarak, toplayacağı vergi ve harçların oran ve miktarlarının belirlenmesinde, alt-üst sınırlar merkezi idarece tesbit edilmek kaydıyla, yerel meclisler yetkili kılınacaktır.

Mahalli idarelerin bütçe ve muhasebe sistemleri geliştirilecek, kaynak kullanımında etkinliği sağlayıcı çalışmalar yapılacak, hizmetlerin karşılanmasında yeni modeller oluşturulacaktır.

Mahalli idarelerin plan, program, bütçe ve mali analizlerini yapabilmelerine imkan sağlayacak teknikleri kazanmaları konusunda gerekli teşkilatlanmaya gidilecektir. Bütçe ve muhasebe sistemlerinin, hizmeti ölçmeye, alternatif maliyetlerini saptamaya ve bu suretle hizmette yerindelik analizlerini yapabilmelerine fırsat sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalara başlanacaktır.

Birden çok mahalli idareyi ilgilendiren hizmetlerin karşılanmasını sağlamak üzere mahalli idare birlikleri desteklenecektir.

Mahalli idarelerde, insangücü planlaması çerçevesinde, ihtiyaçlarına uygun nitelikli personel istihdamını temin etmek üzere norm kadro çalışmaları yapılacaktır.

Belediyelerin yürütme organlarındaki sorumlu mevkilere profesyonel yöneticilerin getirilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

İlin hizmet ihtiyaçlarını ve kaynaklarını planlayan, il içindeki mahalli idare birimleriyle bağlantısı olan, bu birimler arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak kamu hizmetlerinin düzenli olarak yürütülmesini amaçlayan İl Yerel Yönetimi ve bu görevleri ilçe düzeyinde örgütleyen İlçe Yerel Yönetimi modeli oluşturularak uygulamaya konulacaktır.

İdari ve mali özerkliğe sahip mahalli idare yönetim modeli doğrultusunda, mahalli idarelerin teşkilat, görev ve mali mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalli idare modeline ve Çerçeve Kanun'a uygun olarak köy, belediye ve il özel idaresi yeniden teşkilatlandırılacaktır. Bu kapsamda büyükşehir belediyesi uygulaması gözden geçirilecektir.

İl içindeki mahalli idare birimleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak yerel kamu hizmetlerini daha verimli hale getirecek, kamu tüzel kişiliğine sahip İl Yerel Yönetimi kurulacaktır.

İl Yerel Yönetiminin görevlerini ilçe düzeyinde örgütleyen kamu tüzel kişiliğine sahip İlçe Yerel Yönetimi oluşturulacaktır.

Yeni mahalli idare modeline uygun olarak köy, belediye ve il özel idareleri yeniden örgütlenecek, idari ve mali özerkliğe sahip mahalli idare birimleri haline getirilecektir.

Yeni İl Yerel Yönetim Modeli'nin uygulamaya geçirilmesiyle, büyükşehir belediye modeli gözden geçirilecektir.

İller Bankası, özerk ve gerçek bankacılık kurallarını uygulayacak, ihtisaslaşmış bir yatırım bankası niteliğine kavuşturulacaktır.

İl içindeki her bir mahalli idarenin karar organında doğrudan seçimle gelen üyelerle birlikte alt mahalli idare biriminin temsilcilerinin bulunmasını sağlayıcı bir yapı oluşturulacaktır.

Mahalli idare meclisleri kamu çalışanları dahil, geniş temsilin sağlandığı nitelikli, fonksiyonel ve aktif bir yapıya kavuşturulacaktır.

Halkın mahalli idarelerin kararlarına ve uygulama süreçlerine katılımını ve denetimini sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır.

İl, ilçe ve belediye kurulması için kriterler, yerleşmelerin ekonomik potansiyeli, nüfus yapısı, tarihi, coğrafi ve kültürel özellikleri dikkate alınarak hizmetin götürülmesinde optimum büyüklüğü sağlayacak şekilde belirlenecektir.

Mahalli idareler tarafından yürütülen kentsel ulaşım, katı atık değerlendirme ve arıtma, doğalgaz, jeotermal enerji tesisleri gibi önemli projelerin planlanması, uygulanması, standartların belirlenmesi ve finansmanı açısından merkezi ve mahalli idareler arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır.

Kentiçi ulaşım ihtiyacını nazım plan kararları doğrultusunda karşılayacak kentsel ulaşım ana planı çalışmaları hızlandırılacak, plan önceliklerine dayalı toplu ulaşım sistemlerine ağırlık verilecektir.

Mahalli idarelerin etkinlik ve verimliliğinin ölçümünü ve denetimini kolaylaştırmak amacıyla mahalli idarelerle ilgili verilerin düzenli, sağlıklı ve belli standartlara dayalı olarak toplanmasını sağlayıcı bilgi bankası oluşturulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu hizmetlerinde etkinliğin sağlanması, rasyonel kaynak kullanımı, demokratik ve katılımcı yerinden yönetim ilkesine uygun olarak merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen çerçeve kanunun çıkarılmasına yönelik çalışmalar plan döneminin ilk yılında tamamlanacaktır.

Mahalli idarelerle merkezi idare arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, mahalli idarelerin planlama, altyapı, ulaşım, konut ve kent hizmetleri konusundaki idari, mali ve hukuki girişimlerini desteklemek amacıyla, değişik hizmet bakanlıklarına ve birimlerine dağılmış olan görev ve yetkilerin yerine getirileceği bir koordinasyon bakanlığının teşkilat ve görev kanunu çıkarılacaktır.

Mahalli idareler ile ilgili, merkezi idareye görev, yetki, sorumluluk ve kaynak aktaran tüm kanunlar yeni görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımı esaslarına göre düzenlenecektir.

Merkezi ve mahalli idareler arasındaki görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımına uygun olarak bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kuruluşların kanunları düzenlenecektir.

Bu kapsamda, mahalli idarelerin yetki ve görev esaslarını belirleyen çerçeve kanun ve idari ve mali özerkliğe sahip mahalli idare yönetim modeli doğrultusunda, mahalli idarelerin teşkilat, görev ve gelirleriyle ilgili olarak; 442 sayılı Köy Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 2380 sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu ve 4759 sayılı İller Bankası Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Altyapı sektörlerinde genelde bir ulusal politika eksikliği ve yetki dağınıklığı vardır.

Altyapı yatırımları ve hizmetlerinin planlanmasında, uygulanmasında ve sunumunda önemli bir koordinasyon eksikliği mevcuttur.

Etüd, sayım ve gözlem faaliyetleri yeterince yerine getirilemediği için yapılacak plan çalışmalarına temel oluşturacak sağlıklı ve erişilebilir bir veritabanı mevcut değildir.

Planlama sürecine ve bu sürecin tamamlayıcısı olan fizibilite yaklaşımına gereken önem verilmemekte, yatırımlar çoğu kez teknik, ekonomik ve mali yapılabirlik çalışmaları ve öncelikler dikkate alınmaksızın başlatılmaktadır.

Altyapı yatırımlarında projelendirme sürecine gereken önemin verilmemesi maliyetleri artırıcı bir faktör olmaktadır.

Altyapının planlanması, gerçekleştirilmesi, kullanılması ve idamesi sürecinde kullanıcıların fikirsel, fiziksel ve mali düzeyde katılımı yetersizdir veya yoktur.

Büyük altyapı projelerinin, tamamlanmalarını takiben mali, teknik, güvenilirlik ve hizmet performansı gibi hususlar açısından bağımsız bir kuruma irdelettirilmesi sistemi (auditing) mevcut değildir.

Tamamlanan altyapının bakım ve işletimi için yeterli kaynak genellikle ayrılamamaktadır.

Altyapı proje stokunun, ülke finansman imkanlarının üzerinde oluşturulması nedeniyle öncelikli projelere dahi zamanında yeterli kaynak tahsis edilememektedir.

Altyapıda rekabet koşullarını düzenleyen yasal çerçeve oluşturulamamıştır. Aynı konuyla ilgili yasalar arasındaki çelişkiler nedeniyle hukuki sorunlar doğmakta, bu da amaçlanan hedeflere ulaşılmasını engellemektedir. Bunun yanı sıra, mevcut yasalar da amaçları doğrultusunda uygulanmamaktadır.

Eğitim ve personel politikasındaki yetersizlikler ve dengesizlikler nedeniyle kalifiye işgücü açığı giderek artmakta, iş verimliliği ve kalitesi olumsuz yönde etkilenmektedir.

Altyapı teknikleri ve teknolojisi ile ilgili araştırma ve geliştirme kurumları, çalışmaları ve kaynakları yetersizdir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Ülkenin altyapı ihtiyacının ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde darboğaz oluşturmayacak şekilde karşılanması temel amaçtır. Bu ihtiyacın orta ve uzun vadeli bir perspektifle saptanması, planlanması ve karşılanması devletin asli görevidir.

Altyapının planlanması, ulusal ve uluslararası ilişkiler düzeyinde ele alınarak her sektörde ana planlar üretilecektir.

Ana Plana uymayan, teknik, ekonomik ve finansal yapılabilirliği yeterli bir raporla kanıtlanamayan ve/veya önceliği olmayan projeler proje stokuna dahil edilmeyecektir.

Kamu kuruluşlarının proje stoku gözden geçirilecek, günümüz gereksinim ve koşullarına göre yeniden değerlendirilecek, ekonomik önceliği ve mali yapılabilirliği olmayan projeler Yatırım Programından çıkarılacaktır.

Altyapı projelerinin hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve kontrolü süreçlerine gereken önem verilecektir.

Büyük altyapı projelerinin, tamamlanmalarını takiben mali, teknik, güvenilirlik ve hizmet performansı gibi hususlar açısından bağımsız bir kuruma irdelettirilmesi sisteminin yerleştirilmesi sağlanacaktır.

Altyapı hizmetlerinin özel kesim veya yabancı sermaye eliyle sağlanabilmesine imkan verecek kurumsal ortam geliştirilecektir. Sektörlerin özellikleri de gözönünde tutularak tüketicinin refahını artırmak amacıyla rekabet ortamını geliştirici kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

Altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasında etkinliği artırmak ve kamu dışı kaynaklardan da yararlanabilmek amacıyla yeni finansman modelleri araştırılacak, bu çerçevede Yap-İşlet-Devret modeli ve benzeri modellerin uygulanmasına önem verilecektir. Yap-İşlet-Devret modelinde tikanıklık yaratan hukuki sorunlar çözüme ulaşıncaya kadar, öncelikli projelerin kamu imkanları ile yürütülmesine devam edilecektir.

Altyapının hizmet vermeyi sürdürebilmesi için gereken kaynaklar zamanında sağlanacaktır.

Her sektörde sağlıklı ve erişilebilir bilgi bankaları oluşturulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Yüklenicilerin faaliyet gösterdiği her alanda, yatırım ve hizmetlerin ihale yoluyla gerçekleştirilmesi ve yatırımcı kamu kuruluşlarının bu doğrultuda yeniden yapılandırılmaları sağlanacaktır.

İlke olarak, altyapı hizmetlerinin bedelleri ödenerek ve/veya bu bedellere katılarak kullanılabilmesi sağlanacak, bu bedellerin tespit ve tahsiline ilişkin sistemler etkinleştirilecektir.

Tekelleşmeye uygun altyapı sistemlerinin özelleştirilmesi, bir düzenleyici kurumsal mekanizmanın oluşturulması ile birlikte gerçekleştirilerek tüketici haklarının korunması sağlanacaktır.

B. ENERJİ

a) Mevcut Durum

Birincil enerji ve elektrik tüketim değerlerinde son kırk yıldır önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu dönemde birincil enerji tüketimi yıllık ortalama yüzde 5,2, elektrik tüketimi yüzde 11 civarında artış göstermiştir. Bu yüksek artış hızlarına rağmen kişi başına birincil enerji ve elektrik tüketim değerleri gelişmiş ülke ortalamalarının oldukça gerisinde bulunmaktadır.

VI'ncı Plan döneminde birincil enerji üretimi yılda yüzde 3,2 oranında artarak dönem sonunda 32,6 milyon ton petrol eşdeğerine yükselmiştir. Üretimde en önemli gelişmeler hidrolik enerji ve petrolde izlenmektedir.

Petrol üretimi 1991 yılında 4,5 milyon ton ile tarihindeki en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Böylece yerli petrolün toplam petrol arzı içindeki payı yüzde 20'ye yükselmiştir. Ancak takibeden yıllarda bu gelişme sürdürülememiş, petrol üretimi tekrar gerileme sürecine girmiştir.

Petrol alanındaki bir diğer önemli gelişmeyi ise, yurt dışında ortak üretim girişimleri oluşturmaktadır. Bu alanda özellikle Mısır ve Kazakistan'da yapılan yatırımlardan olumlu sonuçlar alınmıştır. Azerbaycan ve diğer Orta Asya Türk Devletlerinde ortak petrol üretimine yönelik girişimler halen devam etmektedir.

1980'li yıllarda linyit madenciliğine yönelik yatırımlara ağırlık verilerek üretim kapasitesi 1994 yılı itibarıyla 80 milyon ton/yıl'a ulaştırılmıştır. Ancak elektrik talebinin öngörülen düzeyde gerçekleşmemesi ve elektrik üretiminde hidrolik santrallara öncelik verilmesi nedeniyle santral kaynaklı linyit talebinde beklenen artış gerçekleşmemiş ve linyit üretiminde kapasite kullanım oranları düşük düzeylerde kalmıştır.

1994 sonu itibarıyla toplam birincil enerji tüketimi 64,0 milyon ton petrol eşdeğerine ulaşmıştır. Yaklaşık yüzde 49 oranında ithal kaynağa dayalı sektör tüketiminde en büyük kalemi yüzde 40'luk payla petrol ürünleri oluşturmaktadır. Zaman içinde konutların tüketimdeki payı azalırken santralların ve sanayiın payı artış göstermektedir. Halen bu iki sektörün toplam tüketim içindeki payları yüzde 30'lar düzeyindedir.

1994 sonu itibariyle elektrik santrallerinin kurulu gücü 20.857 MW'a, üretim kapasitesi ise 101 milyar kWh'e ulaşmıştır. 1994 yılı itibariyle 78 milyar kWh'e yaklaşan talep yüksek bir yedekle ve kesintisiz olarak karşılanabilmiştir. Ancak hızlı artışını sürdüren elektrik talebinin önümüzdeki yıllarda da kesintisiz ve emniyetli bir şekilde karşılanabilmesi için yatırımlarda sürekliliğin sağlanması zorunlu görülmektedir.

Son dönemlerde sektörde, büyüyen nüfusun ve gelişen ekonominin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yapılması gereken yatırımlarda yetersiz kalınmıştır. 1990 yılı sonrası gerçekleştirilen yatırımlar, ihtiyaçlar iki katına çıkmasına rağmen, 1977-1987 arası dönemde gerçekleştirilen yatırımların yarısı düzeyine inmiş bulunmaktadır. Özelleştirme çalışmalarından ve özel kesimden beklenen katkıların sağlanamaması, kamu yatırımlarının aşağıya çekilmesi ve mevcut çevre mevzuatı ve uygulamasındaki sorunlar sektörde yatırımların planlı bir şekilde sürdürülmesini olumsuz şekilde etkilemiş, yakın dönemde elektrik açığı ihtimali ortaya çıkmıştır.

Sektörde, elektrik arzında yetersizliğe neden olan bir önemli sorun da dağıtım hatlarında ve şebekelerde görülen yüksek orandaki kayıp ve kaçaklardır.

Sektörde kamu ve özel kesim şirketlerinin bir arada faaliyet gösterebileceği bir yapı oluşturulamamıştır. Elektrik sektöründe özel kesim faaliyetleri, 3096 sayılı Kanun, 3974 sayılı Kanun ve 4046 sayılı Kanun olmak üzere üç ayrı yasa ile düzenlenmektedir. 3974 sayılı Kanun ile 4046 sayılı Kanun arasında özelleştirme uygulamaları açısından uyumsuzluklar bulunmaktadır.

Özelleştirme sonrasında, rekabetin hangi esaslara ve mekanizmalara göre sağlanacağı konusunda belirsizlik bulunurken, Yap-İşlet-Devret Modeli ile enerji alım ve fiyat garantisi verilerek gerçekleştirilen santral projeleri nedeniyle sektörde rekabetin ve serbest piyasa ekonomisinin geçerli olacağı bir sistemin kurulması imkanı zorlaşmaktadır.

3096 sayılı Kanun çerçevesinde görevli dağıtım şirketleriyle yapılan sözleşmelerde yeni yatırımların nasıl ve kim tarafından ele alınacağı açık değildir. Bu nedenle halen özel şirketlere devredilen bölgelerde dahi yatırımlar kamu tarafından yapılmaya devam olmaktadır.

Barajlı hidroelektrik santral projelerinde veya geniş kömür sahalarının işletilmesini de içeren termik santral projelerinde kamulaştırmanın nasıl yapılacağı ve kamulaştırma bedellerinin kimin tarafından ödeneceği hususu belirsizdir.

Enerji, sulama ve içmesuyu gibi faydalar içeren çok amaçlı hidrolik projelerle sınır aşan sular üzerinde bulunan baraj ve santrallerin YİD modeli ile gerçekleştirilmesiyle ilgili sorunlar bulunmaktadır. Diğer yandan özel şirket girişimlerinde su kaynaklarının optimal kullanımına dayalı havza gelişim planlarına tam anlamıyla uyulamamaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Enerji sektöründe temel amaç, artan nüfusun ve gelişen ekonominin enerji ihtiyaçlarının sürekli ve kesintisiz bir şekilde ve mümkün olan en düşük maliyetlerle karşılanabilmesidir.

Plan döneminde hedef alınan ekonomik büyüme ve nüfus gelişimi beklentileri çerçevesinde toplam enerji talebinin yıllık ortalama yüzde 5,3 oranında artış göstereceği ve 2000 yılında 85,8 milyon ton petrol eşdeğerine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Birincil enerji üretiminin, talep artışının altında bir seyir göstermesi nedeniyle ithal kaynakların tüketim içindeki payı artmaya devam edecektir.

Alternatif büyüme senaryolarına dayalı uzun dönemli elektrik talep çalışmaları, talebin 2000 yılında 120-130 milyar Kwh ve 2010 yılında 240-270 milyar kWh arası değerlere ulaşacağını göstermektedir. Hızla artan talebe zamanında cevap verebilecek şekilde elektrik enerjisi yatırımlarına önem verilecektir. Plan döneminde yeni ve büyük kapasiteli santral projelerine başlanacaktır. Kayıpların azaltılması ve şebekelerin iyileştirilmesi hedefleri doğrultusunda dağıtım ve şebeke yatırımlarına önem verilmeye devam edilecektir.

Elektrik talebinin Plan döneminde yılda ortalama yüzde 8 dolayında bir artışla dönem sonunda 122 milyar kWh'e ulaşması beklenmektedir. Bu talebi yüzde 13'lük bir yedekle karşılamak üzere, Plan döneminde 6.650 MW ilave yapılarak 2000 yılında santrallerin kurulu gücünün 27.930 MW'a, üretim kapasitesinin ise 138 milyar kWh'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmelerle 2000 yılında kişi başına toplam enerji tüketimi 1.285 kilogram petrol eşdeğerine, kişi başına elektrik tüketimi ise 1.825 kWh'e ulaşacaktır.

Sektörde azalan doğal kaynaklar, artış göstermesi beklenen maliyetler ve büyüyen talep gözönüne alınarak, uzun dönemde güvenilir ve düşük maliyetli bir enerji arz sisteminin kurulması esastır. Bu doğrultuda yurtiçi enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve tüketimdeki payı zaman içinde artacak, ithal kaynakların temini için gerekli projeler başlatılacak, ürün bazında ve kaynak ülke bazında çeşitlendirmeye gidilecektir.

Enerji kaynaklarının üretimine dönük madencilik yatırımlarına ağırlık verilecek, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması ve nükleer teknolojinin kısa sürede ülkeye transferi ve adaptasyonu üzerinde önemle durulacaktır.

Yurtiçi enerji kaynaklarının miktar ve kalite olarak yetersiz ve yüksek maliyetli olması, ithal enerji kaynakları için gerekli döviz ihtiyacı, aşırı enerji kullanımının çevre sorunu yaratması gibi nedenlerden dolayı, sanayide ve toplumsal yaşamın her kesiminde enerji yoğunluk değerlerinin aşağıya çekilmesi, verimliliğin artırılması ve tasarruf programlarının hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

TABLO: 27- Birincil Enerji ve Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

	Birim	1989 Gerçekleş me	1994 Gerçekleş me	1995 Gerç.Tahmi ni	2000 Tahmin	Yıllık Ortalama Artış (%)	
						VI.Plan	VII.Plan
BİRİNCİL ENERJİ							
ÜRETİM	BTEP	27 827	32 553	33 955	40 885	3,2	3,8
TÜKETİM	BTEP	52 149	63 982	66 200	85 800	4,2	5,3
Kişi Başına	KEP	948	1 057	1 074	1 284	2,2	3,6
Tüketim							
ELEKTRİK ENERJİSİ							
KURULU GÜÇ	MW	15 806	20 857	21 277	27 930	5,7	5,6
Termik	MW	9 209	10 993	11 413	15 770	3,6	6,7
Hidrolik	MW	6 597	9 864	9 864	12 160	8,4	4,3
ÜRETİM	GWh	52 043	78 256	84 100	122 000	8,5	7,7
Termik	GWh	34 103	47 681	51 400	83 000	6,9	10,1
Hidrolik	GWh	17 940	30 575	32 700	39 000	11,3	3,6
İTHALAT (İHRACAT)	GWh	559	(539)	(500)	-	-	-
TÜKETİM	GWh	52 602	77 717	83 600	122 000	8,1	7,9
Kişi Başına	kWh	956	1 284	1 356	1 825	6,1	6,1
Tüketim							

BTEP: Bin ton petrol eşdeğeri ; KEP : Kilogram petrol eşdeğeri ; GWh : Milyon kilovatsaat

Not : 2000 yılı tahminlerinde, Plan dönemi için GSYİH'de öngörülen yüzde 5-6,6 büyüme aralığı içinde yüzde 6'lık ortalama büyüme esas alınmıştır.

TABLO: 28- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları

Miktar: Bin TEP

	1989		1994		1995 Gerçek. Tahmini		2000 Tahmin		Yıllık Ortalama Artış (%)	
	Gerçekleşme		Gerçekleşme		Yüzde		Yüzde		VI. Plan	VII. Plan
	Miktar	Dağılım	Miktar	Dağılım	Miktar	Dağılım	Miktar	Dağılım		
Taşkömürü	4 724	9,1	6 428	10,0	6 610	10,0	8 000	9,3	6,4	3,9
Linyit	10 383	19,9	11 295	17,7	11 440	17,3	16100	18,8	1,7	7,1
Petrol Ürünleri	21 598	41,4	25 850	40,4	26 180	39,5	32 900	38,3	3,7	4,7
Doğal Gaz	2 878	5,5	4 923	7,7	6 100	9,2	11 700	13,6	11,3	13,9
Hidrolik Enerji	4 485	8,6	7 644	11,9	8 175	12,3	9 750	11,4	11,3	3,6
Jeotermal Enerji	16	0,0	20	0,0	20	0,0	50	0,1	4,6	20,1
Elektrik İthalatı	140	0,3	(135)	-0,2	(125)	-0,2	0	0,0	-	-
TİCARİ ENERJİ	44 224	84,8	56 025	87,6	58 400	88,2	78 500	91,5	4,8	6,1
Odun	5 345	10,2	5 482	8,6	5 400	8,2	5 000	5,8	0,5	-1,5
Hayvan Bitki artıkları	2 580	4,9	2 475	3,9	2 400	3,6	2 300	2,7	-0,8	-0,8
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	7 925	15,2	7 957	12,4	7 800	11,8	7 300	8,5	0,1	-1,3
GENEL TOPLAM	52 149	100,0	63 982	100,0	66 200	100,0	85 800	100,0	4,2	5,3
Kişi Başına Tüketim (KEP)	948		1 057		1 074		1 284		2,2	3,6

KEP: Kg Petrol Eşdeğeri

TABLO: 29- Birincil Enerji Tüketiminin Kaynaklar İtibariyle Sektörel Dağılımı

Bin TEP

	1989 Gerçekleşme					1994 Gerçekleşme					1995 Gerçekleşme Tahmini					2000 Tahmin				
	Isıtma	Ulaştırma	Enerji	Sanayi	Toplam	Isıtma	Ulaştırma	Enerji	Sanayi	Toplam	Isıtma	Ulaştırma	Enerji	Sanayi	Toplam	Isıtma	Ulaştırma	Enerji	Sanayi	Toplam
Taşkömürü	935	21	117	3 651	4 724	570	5	688	5 165	6 428	700	10	660	5 240	6 610	1 000		1 000	6 000	8 000
Linyit	3 064	5	4 758	2 556	10 383	1 917		6 800	2 578	11 295	2 100		7 240	2 100	11 440	2 600		10 600	2 900	16 100
Petrol Ürünleri	2 814	7 632	1 200	9 952	21 598	3 329	10 660	1 928	9 933	25 850	3 100	10 900	2 080	10 100	26 180	3 200	14 200	2 100	13 400	32 900
Doğal Gaz	0		2 468	404	2 878	777		2 683	1 503	4 923	900		3 000	2 200	6 100	1 700		6 200	3 800	11 700
Hidrolik Enerji			4 485		4 485			7 644		7 644			8 175		8 175			9 750		9 750
Jeotermal Enerji			16		16			20		20			20		20			50		50
Elektrik İthalatı			140		140			(135)		(135)			(125)		(125)					0
TİCARİ ENERJİ	6 819	7 658	13 184	16 563	44 224	6 553	10 665	19 628	19 179	56 025	6 800	10 910	21 050	19 640	58 400	8 500	14 200	29 700	26 100	78 500
Odun	5 345				5 345	5 482				5 482	5 400				5 400	5 000				5 000
Hayvan ve Bitki Artıkları	2 580				2 580	2 475				2 475	2 400				2 400	2 300				2 300
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	7 925				7 925	7 957				7 957	7 800				7 800	7 300				7 300
Sektörel Toplam	14 744	7 658	13 184	16 563	52 149	14 510	10 665	19 628	19 179	63 982	14 600	10 910	21 050	19 640	66 200	15 800	14 200	29 700	26 100	85 800
Yüzde Dağılım	28,3	14,7	25,3	31,8	100,0	22,7	16,7	30,7	30,0	100,0	22,1	16,5	31,8	29,7	100,0	18,4	16,6	34,6	30,4	100,0

NOT: Sanayi'de diğerleri dahil.

TABLO: 30- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Üretim Değerleri

	1989 Gerçekleşme			1994 Gerçekleşme			1995 Gerçekleşme Tahmini			2000 Tahmin			Yıllık Ortalama Artış (%)					
	Kurulu Güç (MW)	Kapasite (GWh)	Üretim (GWh)	Kurulu Güç (MW)	Kapasite (GWh)	Üretim (GWh)	Kurulu Güç (MW)	Kapasite (GWh)	Üretim (GWh)	Kurulu Güç (MW)	Kapasite (GWh)	Üretim (GWh)	VI. Plan			VII. Plan		
													Kurulu Güç	Kapasite	Üretim	Kurulu Güç	Kapasite	Üretim
Taşkömürü	332	1 990	317	353	2 118	1 981	353	2 118	1 900	850	5 100	3 600	1,2	1,3	44,3	19,2	19,2	13,6
Linyit	4 736	27 910	19 952	5 864	35 184	26 201	6 284	37 704	27 900	7 670	46 020	41 000	4,4	4,7	5,6	4,1	4,1	8,0
Fuel-Oil	1 545	8 930	4 209	1 533	8 738	5 550	1 533	8 738	6 000	1 520	8 700	6 100	-0,2	-0,4	5,7	-0,2	-0,1	0,3
Motorin+ Diğer	546	445	38	404	330	48	404	330	70	400	300	100	-5,8	-5,8	4,8	-0,2	-1,9	7,4
Doğal Gaz	2 036	12 200	9 524	2 824	18 356	13 822	2 824	18 356	15 450	5 270	34 255	32 000	6,8	8,5	7,7	13,3	13,3	15,7
Jeotermal	15	90	63	15	90	79	15	90	80	60	315	200	-	-	4,6	32,0	28,5	20,1
TERMİK	9 209	51 565	34 103	10 993	64 816	47 681	11 413	67 336	51 400	15 770	94 690	83 000	3,6	4,7	6,9	6,7	7,1	10,1
HİDROLİK	6 597	24 325	17 940	9 864	36 414	30 575	9 864	36 414	32 700	12 160	43 010	39 000	8,4	8,4	11,3	4,3	3,4	3,6
TOPLAM	15 806	75 890	52 043	20 857	101 230	78 256	21 277	103 750	84 100	27 930	137 700	122 000	5,7	5,9	8,5	5,8	5,8	7,7

TABLO: 31- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı

	(Gwh)					
	1989	1994	1995	2000	Yıllık Ortalama Artış (%)	
	Gerçekleşme	Gerçekleşme	Gerç.Tahmini	Tahmin	VI. Plan	VII. Plan
Konutlar	8 436	14 000	15 400	21 000	10,7	6,4
Ticarethaneler	2 300	4 100	4 500	7 300	12,3	10,2
Resmi Daire	1 278	2 550	2 800	3 500	14,8	4,6
Genel Aydınlatma	916	2 750	2 950	4 000	24,6	6,3
Sanayi	27 603	34 700	36 900	58 000	4,7	9,5
Diğer	2 587	4 700	5 100	7 500	12,7	8,0
NET TOPLAM	43 120	62 800	67 650	101 300	7,8	8,4
İç Tüketim ve Kayıp	9 482	14 917	15 950	20 700	9,5	5,4
BRÜT TOPLAM	52 602	77 717	83 600	122 000	8,1	7,9
Kişi Başına Net Tüketim (kWh)	784	1 038	1 097	1 516	5,8	6,7
Kişi Başına Brüt Tüketim (kWh)	956	1 284	1 356	1 825	6,1	6,1

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Elektrik talebinin kesintisiz ve ucuz olarak karşılanabilmesi için yatırımların planlı ve sürekli bir şekilde gerçekleştirilme ihtiyacı vardır. Bu amaçla kamu yatırımlarının istikrarlı bir şekilde sürdürülmesinin yanısıra yatırım ve işletme faaliyetlerinde özel kesim payının yükseltilmesi, yerli ve yabancı özel finansman katkısının artırılması amacıyla sektörde özel yatırımcılar ve işletmeciler için cazip ve uygun bir ortam yaratılacaktır.

Enerji sektöründe; özel ve kamu kesimin faaliyetlerinin düzenlenmesine, rekabetçi bir ortamın oluşturularak tüketici haklarının korunmasına ve gerekli yatırımların yapılmasının sağlanmasına yönelik olarak, kaynak, fiyat, tasarruf, çevre, dağıtım ve yatırım politikaları konusunda bir karar mekanizması ve kurumsal yapı oluşturulacaktır.

Jeotermal kaynaklardan azami faydayı temin amacıyla bu alandaki yasal boşluğu gidermeye yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

C. ULAŞTIRMA

a) Mevcut Durum

VI'ncı Plan döneminde ulaştırma yatırımları, toplam kamu yatırımları içinde yüzde 30,6 payla sektörler arasında birinci sırada yer almıştır. Alt sektörler bazında, karayolu yatırımlarının, kamu kesimi ulaştırma yatırımları içindeki payının yaklaşık yüzde 80 olduğu, kalan yüzde 20' lik bölümün ise demiryolu, denizyolu, havayolu ve boruhattı sektörleri arasında paylaşıldığı görülmektedir. Karayolu yatırımlarının büyüklüğünün temel nedeni, bu dönemde, devam eden otoyol yatırımlarının ulaştırma yatırımları içinde yüzde 47'lik bir paya sahip olmasıdır.

Ulaştırma sektörünün karayolu ağırlıklı yapısı VI'ncı Plan döneminde de sürmüştür. Bu dönemde yurtiçi yolcu taşımalarının yüzde 95'i karayolu ile gerçekleştirilmiştir. Yurtiçi yük taşımalarında ise, Irak-Türkiye Hampetrol Boruhattının 1990 yılında kapanması nedeniyle karayolu taşıma payı artmış ve V'inci Planda yüzde 75 olan dönem ortalaması, bu dönemde yüzde 80 düzeyine ulaşmıştır.

Ulaştırma sektörünü bir bütün olarak ele alan, diğer sektör yatırımları ile uyumlu, dinamik bir Ulaştırma Ana Planı bulunmamasının ortaya çıkardığı sorunlar sektördeki gelişmeleri olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

Sektörde hedef ve politikaların tek elden tespiti mümkün olamamakta, ülkemizi uzun süre etkileyecek kararlar ilgili kuruluşlar arasında gerekli koordinasyon sağlanamadan alınmaktadır.

Ulaştırma sistemlerinin niteliklerine uygun özelleştirme programları ve denetim mekanizmaları oluşturulamaması nedeni ile özelleştirme süreci uzamaktadır.

Genelde, filo yaşlarının ekonomik çalışma kriterlerinin üzerinde olması nedeniyle, uluslararası taşımacılıktan alınan pay istenilen düzeye ulaşamamaktadır.

Dönem içerisinde bağlantı yolları ile birlikte toplam 1.566 km otoyolun yapımı sürdürülmüş, 1994 sonu itibarıyla bu otoyolların 1.074 km'si hizmete açılarak, daha önce yapılanlarla birlikte toplam otoyol ağı 1.167 km'ye ulaşmıştır. İzmit Körfez Geçişi ve Çanakkale Köprüsünün Yap-İşlet-Devret modeli ile ihale çalışmaları başlatılmıştır.

Artan karayolu taşıt parkı ve trafik kazalarına karşın, karayolu alt yapısının taşıdığı trafiğe uygun hale getirilememiş olması, yurtiçi taşımacılıkta kurumsallaşmanın sağlanamaması ve trafik hizmetlerini etkinleştirecek yasal ve yapısal düzenlemelerin gerçekleştirilememiş olması karayolu ulaştırmasının temel sorunları olarak görünmektedir.

1985 yılında karayolu taşıtlarında izin verilen standart dingil ağırlığının 10 tondan 13 tona çıkarılması birim taşıma maliyetlerini düşürerek karayolu taşımacılığını daha cazip hale getirirken, yaratılan atıl kapasitenin getirdiği rekabet ve taşımacılarımızın fazla yükleme eğilimleri, 13 tonluk dingil ağırlığını taşımaya uygun olmayan yollarımızı aşırı yıpranmaya maruz bırakmıştır. Buna karşılık, kurulması amaçlanan ağırlık kontrol istasyonlarının yapımı dönem içerisinde gerçekleştirilememiştir.

Devlet ve il yollarında kapasite artırıcı yatırımlar yerine mevcut yolların geometrik ve fiziki standartlarının iyileştirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmiştir. 1989 yılında yüzde 79 düzeyinde olan asfalt kaplamalı yol oranı, 1994 sonunda yüzde 84'e yükselmiştir. Günlük ortalama 500 ağır taşıt trafiğine göre devlet ve il yollarında 17.000 km olması gereken beton asfalt yol uzunluğu 1994 sonu itibarıyla 4.750 km'ye ulaşabilmiştir. Bu durum, karayolları bakım-onarım giderlerinin olması gerekenin çok üzerinde gerçekleşmesine neden olmakta, mevcut imkanlar içinde yeterli kaynağın ayrılması mümkün olamamaktadır.

Demiryolu altyapısı ve işletmeciliğinin gelişen teknolojinin ve yönetim tekniklerinin gerisinde kalması, mevcut demiryolu sisteminin taşıma taleplerini yeterince karşılayabilmesine imkan vermemektedir.

VI'ncı Plan döneminde mevcut demiryolu ağının geometrik standartlarında gerekli iyileşme sağlanamamıştır. Bu dönemde 662 km yol yenilenebilmiş, elektrifikasyon çalışmalarına öncelik verilmiş ve 1989 yılında 479 km olan elektrikli hat uzunluğu 1994 yılı sonunda 955 km'ye ulaşmıştır.

Liman faaliyetlerinde çağdaş bir işletmecilik yapısına ulaşmak için gerekli otonom liman idarelerine geçiş ve/veya özelleştirme konusunda gelişme sağlanamamıştır.

Bu dönemde limanlarımızdaki konteyner trafiği önemli artış göstermiş ve 1989 sonunda 267 bin adet olan konteyner sayısı 1994 yılı sonunda 487 bin adete ulaşmıştır.

Türk deniz ticaret filosunun tonajı 1994 yılı sonunda 300 GRT'un üzerindeki gemilerde 8.493 bin DWT'a ulaşmıştır. Kiralık gemiler de dahil edildiğinde filo tonajı 9.500 bin DWT'a yükselmektedir. Ancak, filonun yenilenmesi ve gençleştirilmesi, uluslararası teknolojik gelişmelere uygun gemilerle donatılması sağlanamamıştır.

1989 sonunda 36 uçak ve 5.646 koltuk kapasitesine sahip olan THY filosu, 1994 sonunda 60 uçak ve 9.947 koltuk kapasitesine ulaşmıştır. Bu dönemde orta ve geniş gövdeli uçaklarla taşımacılık yapan özel sektör havacılık işletmeleri de filo açısından büyük gelişme göstermiş ve 1994 sonunda toplam 44 uçak ve 7.683 koltuk kapasitesine ulaşılmıştır. Filolarda görülen önemli bir gelişme de uçak kalitesinde olmuş, VI'ncı Plan dönemi sonunda uluslararası gürültü ve çevre standartlarına uygun yeni jenerasyon uçakların THY filosundaki payı yüzde 90'a, özel havayolu şirketleri filosundaki payı yüzde 50'ye yükselmiştir.

1989 yılında DHMİ Genel Müdürlüğü tarafından işletilen havalimanı ve meydanlarının 19 olan sayısı, Denizli (Çardak), Muş ve Sinop Havaalanlarının işletmeye açılması ile 14'ü uluslararası statüde olmak üzere 22'ye ulaşmıştır.

VI'ncı Plan dönemi sonunda dış hatlarda 13,5 milyon, toplamda 22,3 milyona ulaşan havayolu gelen-giden yolcu trafiğinin başta Atatürk Havalimanı olmak üzere Antalya, Esenboğa, Adnan Menderes ve Dalaman'da yoğunlaştığı görülmekte, henüz başlanamayan Atatürk ve Antalya Havalimanları yeni dışhatlar terminal binası yatırımları sektör açısından önem ve önceliğini korumaktadır.

Sektördeki gelişmelere karşın, sivil havacılık otoritesi karar verme, yürütme ve denetleme açısından etkinliğini artıracak bir yapıya kavuşturulamamıştır. Ayrıca, sayı, filo ve pazar payı açısından önemli gelişme içinde olan özel havacılık işletmelerinin bütün olarak istikrarlı bir yapıya kavuşturulamamış olmaları nedeniyle, sıkça rastlanan şirket kapanmalarından doğan kaynak ve güven kaybı, sektörü olumsuz yönde etkilemektedir.

VI'ncı Plan döneminde boruhattı taşımacılığındaki en önemli gelişme, Ağustos 1990'da Körfez Krizi nedeniyle Irak-Türkiye Ham Petrol Boruhattının kapanması ve o tarihten itibaren kullanılamaması olmuştur. Bu durum sadece boruhattı ile ham petrol taşımalarını olumsuz yönde etkilemekle kalmamış, sektörde planlanan diğer yatırımların programlarını da aksatmıştır.

Yeni ham petrol boruhatları yapımı ve rafineri ürünlerinin tüketim merkezlerine karayolu taşımacılığına göre daha ekonomik ve güvenli olan boruhatları ile taşınması konularında gelişme sağlanamamıştır. Doğalgaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik gaz boruhattı ve depolama yatırımlarının yapılması ihtiyacı önemini korumaktadır.

Kentiçi raylı toplu taşıma sistemlerinde yetki ve sorumluluklar ile teknik ölçüt ve standartların açıkça belirlenememiş ve diğer toplu taşıma sistemleriyle bütünleşmenin gerçekleştirilememiş olması nedeniyle istenilen verim sağlanamamaktadır.

Otomobil sayısında meydana gelen hızlı artışa karşılık toplu taşıma hizmetlerinin yeterli düzeye ulaştırılamaması nedeniyle kentiçi karayolu altyapısında karşılaşılan darboğazlar son yıllarda önemli boyutlara ulaşmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Ulaşım modları arasında yaratacağı uyumlu entegrasyonla ekonomik, hızlı ve güvenli bir hizmet sunarak kalkınma hedeflerine ulaşılmasına en fazla katkı sağlayabilecek, çevre ile uyumlu bir ulaştırma altyapısı oluşturulması temel amaçtır.

Bu amaca ulaşmak için; sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitelerin etkin bir biçimde kullanımı, ağırlıklı olarak karayolları ile yapılan yurtiçi yük taşımalarının demiryolu, deniz yolu ve boruhatlarına kaydırılmasını sağlayacak altyapı ile yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Ulaştırma alt sistemlerini ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimi ile uyumlu ve birbirlerinin tamamlayıcısı olarak ele alan dinamik bir Ulaştırma Ana Planı yapılacak ve uygulamada sürekliliği sağlanacaktır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinde ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Ulaştırma sistemlerinin niteliklerine uygun özelleştirme programları ve denetim mekanizmaları geliştirilecek, yatırımların gerçekleştirilmesinde Yap-İşlet-Devret modeline önem verilecektir.

AB ile entegrasyon sürecinde ulaşım politikalarında uyum sağlanacak, Bağımsız Türk Devletleriyle gelişen ekonomik ve uluslararası ilişkilerin gerektirdiği ulaşım altyapısı ülke yararları ve olanakları ölçüsünde gerçekleştirilecektir.

Mevcut ulaştırma altyapılarından en üst düzeyde yararlanılabilmesi için gerekli iyileştirme ve bakım-onarım hizmetleri aksatılmaksızın sürdürülecektir.

Yatırım kararlarında çevresel etki değerlendirmesi konusuna önem verilecek, ulaştırma sistemlerinin çevreye olumsuz etkileri en aza indirilecektir.

Liman ve havaalanlarında programlanmış yatırımlar hızlandırılacak, gerekli yerlerde yeni kapasitelerin oluşturulması sağlanacaktır.

Mevcut otoyolların, limanların ve havaalanlarının etkin kullanımını sağlayabilmek için bunları karayolu ve demiryolu ana aksları ile bütünleştirecek yolların yapımı öncelikle ele alınacaktır.

Devlet ve il yollarında üstyapının iyileştirilmesi çalışmalarına ağırlık verilecek, asfalt kaplamalı yol oranı, Plan döneminde devlet yollarının tamamını, il yollarının da yüzde 85'ini kapsamak üzere artırılırken ağır taşıt trafiğine uygun beton asfalt yol uzunluğu dönem sonunda 8.500 km'ye ulaştırılacaktır.

Plan döneminde tamamlanacak yatırımlarla devlet ve il yollarında, yaklaşık 500 km bölünmüş yolun hizmete girmesi, 5.500 km yolda geometrik standartların iyileştirilmesi sağlanmış olacaktır.

Köy yollarında; grup köy yolu yapımına önem verilecek, bu yollar ile köy merkezlerine ulaşan yolların öncelikle asfaltlanması rasyonel bir program dahilinde yürütülecektir. Dönem içinde, 16.500 km asfalt, 50.000 km stabilize, 2.000 km beton köy yolu yapımı gerçekleştirilecektir.

Karayolu altyapı ağı kurumsal ve işlevsel olarak yeniden belirlenecek, köy yollarında, ünite topluluşmasını özendirerek bir yaklaşımla, belli büyüklükteki yerleşim birimlerine en uygun noktadan ulaşımı sağlayan bir ağ oluşturulacaktır.

Devam eden otoyol yatırımları yeniden değerlendirilip uygun görülenlerin yapım ve işletiminin özel sektöre devri sağlanacak, bundan sonra yapılacak otoyolların Ulaştırma Ana Planı ile uyumlu olması ve yapılabirlik etüdüne dayandırılması esas alınacak, bu yatırımların Yap-İşlet-Devret Modeli ile ele alınmasına öncelik verilecektir.

Karayolu güvenliğini artırıcı eğitim, denetim ve mühendislik hizmetleri geliştirilecek ve taşıtların çevreye olumsuz etkilerini azaltmak için, araçların teknik yöntemlerle kontrolleri yaygınlaştırılacaktır.

Demiryollarında artan taşıma talebinden gerekli payı alabilmek için taşıtıcıların taleplerini yakından izleyen ve pazar koşullarındaki değişikliklere uyum sağlayabilen modern işletmecilik yöntemleri uygulanacaktır.

Mevcut demiryolu şebekesinden en üst düzeyde yararlanılmasını sağlamak üzere modernizasyon ve iyileştirme yatırımlarına ağırlık verilecek, toplam 2.000 km yol yenileme ve 1.300 km elektrifikasyon çalışması, 60 adet elektrikli anahat lokomotifi ile 250 adet yolcu, 2.500 adet yük vagonu temini gerçekleştirilecektir. Ayrıca, toplam 80 km yeni demiryolu hizmete verilecektir.

Dünya denizcilik sektörünü yakından izleyen, gelişen ulusal ve uluslararası koşullara uyum sağlayacak düzenlemelere olanak veren dinamik bir denizcilik politikası oluşturulacaktır. VII'nci Plan döneminde deniz ticaret filosu tonajının, yenileme dahil olmak üzere 13,0 milyon DWT'a ulaşması beklenmektedir. Dünya deniz taşımacılığında alınan pay mutlaka daha yüksek seviyelere taşınacaktır.

Liman işletmeciliğinin çağdaş bir anlayış içinde, uluslararası ve ulusal ticaretteki gelişmelerle uyumlu bir yapıya kavuşturularak, liman kapasitelerinden en üst düzeyde yararlanılması ve transit taşımalarından ülkemiz coğrafi konumunun gerektirdiği payın alınması sağlanacaktır.

Konteyner trafiğindeki artışa paralel olarak, başta Derince ve İskenderun'da olmak üzere, yeni konteyner terminali yatırımları gerçekleştirilecektir. Dönem sonunda limanlarımızdaki konteyner trafiğinin 1 milyon adedi aşması beklenmektedir.

Havaalanları yatırımlarında öncelik, başta Atatürk ve Antalya olmak üzere, mevcut havaalanlarının hizmet kapasitelerinin ve standartlarının yükseltilmesine verilecektir.

Hava ulaştırması alt yapısı yetersiz olan ancak, turizm ve ihracat potansiyeli yüksek bölgelerde havaalanı yatırımlarına önem verilecektir.

Plan döneminde Isparta, Bodrum, Samsun-Çarşamba ve Şanlıurfa konvansiyonel havaalanı yatırımlarının tamamlanması, dönem sonunda DHMİ Genel Müdürlüğü tarafından işletilmekte olan havaliman ve meydanlarında gelen-giden yolcu sayısının dışhatlarda 30 milyona, toplamda 45 milyona ulaşması beklenmektedir.

Yeni doğalgaz boruhattı ve depolama yatırımları öncelikle arz kaynağının çeşitlendirilmesi suretiyle tek kaynağa olan bağımlılığın giderilmesine ve arz güvenliğinin artırılmasına yönelik olarak planlanacak, ülkemize ekonomik ve siyasi güç kazandıracak uluslararası hampetrol ve doğalgaz boruhattı yatırımlarına önem verilecektir.

Kentiçi ulaşım yatırımları, arazi kullanım planları ile bütünleştirilmiş, toplu taşımacılığı esas alan uzun vadeli planlara dayandırılacaktır.

Kentiçi ulaşımında özel kesim katkısı yeni bir yaklaşımla değerlendirilerek, kurumsallaşmış girişimciler kanalıyla özel kesim kaynaklarının kentiçi ulaşım sektöründeki kullanımları yaygınlaştırılacaktır.

Kentlerarası karayolu yük taşımalarında tonaj tahdidine uyulmasını sağlamak üzere ağırlık ve kontrol istasyonlarının kurulması ve denetlemelerin düzenli yapılması, karayollarında ve şehir içlerinde yük ve yolcu taşımalarında sürücülerin eğitimi ve denetiminde, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının etkinliği arttırılacak ve trafiğin çağdaş bir düzeye ulaşmasında bu kuruluşlarla müşterek çalışmalar yapılacaktır.

TABLO: 32- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler

(Milyon Yolcu-Km)

Alt Sektör	1989 Gerçekleşme	1994 Gerçek. Tahmini	1995 Tahmin	2000 Tahmin	Yıllık Ortalama Artış (%)	
					VI.Plan Dönemi	VII.Plan Dönemi
YURTİÇİ						
Karayolu (1)	98 270	127 948	138 000	199 000	5,4	7,6
Demiryolu	3 648	3 881	4 000	5 100	1,2	5,0
Denizyolu (2)	167	50	60	60	-21,4	0,0
Havayolu (2)	1 087	2 278	2 536	4 235	15,9	10,8
TOPLAM	103 172	134 157	144 596	208 395	5,4	7,6
YURTDIŞI						
Denizyolu (2)	64	190	210	300	24,3	7,4
Havayolu (2)	3 959	6 855	7 747	13 238	11,6	11,3
TOPLAM	4 023	7 045	7 957	13 538	11,9	11,2

(1) Yalnız Devlet yollarındaki taşımalarıdır.

(2) Yalnız kamu sektörünce yapılan taşımalarıdır.

TABLO: 33- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler

(Milyon Ton-Km)

	1989 Gerçekleşme	1994 Gerç.Tahmini	1995 Tahmin	2000 Tahmin	Yıllık Ortalama Artış (%)	
					VI. Plan Dönemi	VII. Plan Dönemi
YURTIÇİ						
Karayolu (1)	57 950	86 382	92 000	121 400	8,3	5,7
Demiryolu	6 541	8 050	8 800	14 750	4,2	10,9
Denizyolu (3a)	7 152	595	1 000	1 200	-39,2	3,7
Havayolu (3a)						
Yolcu Dahil (3b)	96	199	229	376	15,7	10,4
Kargo + Posta + Fazla Bagaj	9	14	16	26	9,2	10,2
Boruhattı						
Ham Petrol	9 863	3 170	3 225	9 800	-20,3	24,9
D.Gaz (milyon Nm küp)(4)	3 044	5 000	6 000	10 000	10,4	10,8
TOPLAM	81 515	98 211	105 041	147 176	3,8	7,0
YURTDIŞI						
Demiryolu	1 030	183	300	550	-29,2	12,9
Denizyolu (2a)	323 291	439 100	450 000	900 000	6,3	14,9
Kamu (2b)	34 265	35 480	34 500	42 000	0,7	4,0
Havayolu (3a)						
Yolcu Dahil (3b)	441	853	981	1 697	14,1	11,6
Kargo + Posta + Fazla Bagaj	78	218	250	432	22,8	11,6
Boruhattı						
Ham Petrol (Transit)	45 960	0	0	45 000	-	-
TOPLAM	370 359	439 501	450 550	945 982	3,5	16,0

(1) Yalnız Devlet yollarındaki taşımalardır. 1993 yılında taşıt doluluk oranları ve taşıma mesafeleri revize edilmiştir.

(2a) Denizyoluyla yapılan dış ticaret taşımalarının tümünü kapsamaktadır.

(2b) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır. Denizyolu ile yapılan dış ticaret taşımalarında yer verildiğinden toplama dahil edilmemiştir.

(3a) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

(3b) Yolcu ağırlığı ve bagajı (20 kg./yolcu'ya kadar) dahil taşınan yükür. (Toplama dahil edilmemiştir).

(4) BDT-Türkiye DGBH ile yapılan doğal gaz taşımalarındır. (Toplama dahil değildir).

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde, ulaştırma alt sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların koordinasyonundan sorumlu ayrı bir birim oluşturulacaktır. Bu birim sektörde öncelikle sağlıklı ve güncel bilgileri içeren bir veritabanının oluşturulmasını sağlayacaktır.

Kentlerarası karayolu taşımalarında, özellikle yük taşımalarında, büyük ve güvenilir ortaklıklar ve örgütlenme özendirilecek, yasal düzenlemelerle taşımacılık sağlıklı bir yapıya kavuşturulacak, sigorta sistemi günün koşullarına uygun hale getirilecektir.

Karayollarında taşımacının sorumluluklarını belirleyen Ticaret Kanunu hükümleri, Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Sözleşme (CMR konvansiyonu) hükümleri doğrultusunda yeniden düzenlenecektir.

Trafik sorununu çözecek nitelikte Devlet politikasını tespit etmek ve bu maksatla karayolu güvenliği konusunda hedefleri belirlemek ve etkinliği artırmak amacı ile Bakanlıklar arası koordinasyonu sağlayacak yeni bir kurulun oluşturulması ve bu konuda mevcut mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılması sağlanacaktır.

Karayolu ulaştırması sektöründe faaliyet gösteren yapımçı kamu kuruluşlarının ihaleli yapıma yönelmeleri, işgücü ve makine parklarını bu hedefe yönelik olarak azaltmaları ve denetleme mekanizması üzerine kurulmuş bir organizasyon yapısı oluşturmaları sağlanacaktır.

Demiryollarında örgütsel yapıdaki yetersizlik ve eksikliklerden kaynaklanan sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla TCDD Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanma programı tamamlanarak kısa sürede uygulanacaktır.

Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi suretiyle uluslararası rekabete hazır hale getirilmesi sağlanacaktır.

Dünya deniz ticareti koşullarına tam uyum sağlayabilmek için deniz sigortaları, çevre, finansal kiralama, gemi acenteliği mevzuatı ve deniz ihtisas mahkemelerinin kurulması gibi konularda ulusal mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Sivil havacılık otoritesinin otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturulması, personelinin nicelik ve nitelik olarak iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Mevcut küçük (STOL) havaalanlarının kapasite kullanım oranlarının artırılabilmesi için besleyici havayolu sisteminin kurulup geliştirilmesi desteklenecek, STOL havaalanı yapımı, mülkiyeti, işletilmesi ve idamesinden sorumlu olacak kuruluşun belirlenmesi için gerekli yasal düzenleme yapılacaktır.

Rafineri ürünlerinin karayolu taşımalarına göre daha ekonomik ve güvenli olan boruhatları ile taşınması için mevcut ürün boruhatlarının etkin şekilde kullanımına yönelik düzenlemelere öncelik verilecek ve yeni ürün boruhatları planlanacaktır.

Kentiçi ulaşım türlerinin tek elden planlanmasını, koordinasyonunu ve denetimini sağlayacak katılımcı nitelikli yerel ulaşım örgütleri geliştirilecektir. Ulusal düzeyde de kentiçi ulaşımı yönlendirici fonksiyonu olan bir birim oluşturulacaktır.

D. HABERLEŞME

a) Mevcut Durum

VI'ncı Plan döneminde santral kapasitesine eklenen yaklaşık 7 milyon yeni hat ile telefon abone yoğunluğu yüzde 20 düzeyine erişmiştir. Gelişmiş ülkelerde yüzde 60'lar düzeyinde olan bu yoğunluğun, ülkemizdeki ortalama aile büyüklüğünün bu ülkelere oranla en az iki misli olduğu gözönüne alınır, önemli bir seviyeye eriştiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde santral ve transmisyonda yüksek sayısallaşma oranı da dikkate alındığında, temel telekomünikasyon altyapısının kurulmuş sayılabileceği görülmektedir.

Telekomünikasyon alanında devlet tekeli devam etmektedir. Telekomünikasyon sektörünün serbestleştirilmesi ve kısmen özelleştirilmesine olanak sağlayan yasanın Anayasa Mahkemesi kararları doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerçekleştirilmiştir. Serbest rekabet ortamının oluşturulmasına yönelik mevzuat düzenleme eksikliklerinden kaynaklanan sorunlar sürmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Serbest rekabet ortamında ucuz, verimli, süratli, kaliteli ve güvenli hizmetler sunan, kullanıcıya alternatif seçim olanakları da tanıyan telekomünikasyon, radyo, televizyon ve bilgi ağlarının kurulması temel amaçtır.

VI'ncı Plan döneminde elektronik medya konusunda devlet tekeli kaldırılmış olup, özel kanallar serbest rekabet ortamında gelişimini sürdürmektedir. VII'nci Plan döneminde devlet kanallarının yanında özel kanalların da bir frekans karmaşası yaratmaksızın yaşamasını sağlamak hedeflenmektedir.

Telekomünikasyon şebekesinin iş dünyasına ağırlık verilerek genişletilmesi ve geliştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Bilgi toplumunu oluşturabilmek amacıyla, üretilen bilginin yaygın kullanımına olanak veren bir enformasyon altyapısının kurulabilmesi için bilgi ağı planlamasına başlanacaktır. Bu ağın küresel bilgi ağlarıyla bütünleşmesi için gerekli kriterlere uyum sağlanacak ve yasal altyapı hazırlanacaktır.

Yayım ve program açısından kaliteli radyo ve televizyon kanallarının artarak yaygınlaşacağı tahmin edilmektedir.

Telekomünikasyonda katma değerli hizmetlerden başlanarak devlet tekeli kaldırılacak, serbest rekabet ortamının tesisi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

TABLO: 34- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler

	1989 Gerçekleşme	1994 Gerçekleşme	1995 Gerçekleşme Tahmin	200 Tahmin	Yıllık Ortalama Artış (%)	
					VI. Plan Dönemi	VII. Plan Dönemi
Telefon Santral Kapasitesi (Bin Hat)	6 488	13 850	14 500	24 000	16,4	10,6
Telefon Abone Sayısı (Bin Adet)	5 862	12 195	13 400	23 000	15,8	11,4
Telefon Abonesi Yoğunluğu (abone/100 kişi)	10,6	20,0	21,2	32,8	13,5	9,1
Telefon Trafığı (Milyon Kontör)	20 914	60 800	67 000	125 000	23,8	13,3
Kırsal Telefon İrtibatı	37 644	45 500	46 000	49 000	3,9	1,3
Ankesörlü Telefon Sayısı Kartlı	35 697 682	55 800 18 700	70 000 32 000	150 000 140 000	9,3 93,9	16,5 34,3
Şehir içi Telefon Dağıtım Tesisleri (Bin Çift Hat)						
Prensipal Şebeke	10 341	20 850	22 000	41 000	15,1	13,3
Lokal Şebeke	14 372	28 450	30 000	60 000	14,6	14,9
Fiber Optik Kablo Uzunluğu (Km)	1 546	24 850	29 000	110 000	74,3	30,6
Radyo-link Sistemleri (Alıcı-Verici)	4 752	6 178	6 400	7 200	5,4	2,4
Mobil Telefon Abonesi	15 606	172 800	260 000	1 120 000	61,8	33,9
Analog (NMT 450)	15 606	91 500	100 000	120 000	42,4	3,7
Sayısal (GSM + PCN)	0	81 300	160 000	1 000 000		44,3
Çağrı Abonesi	7 046	115 016	150 000	700 000	74,8	36,1
Data Abonesi	1 788	8 788	10 000	100 000	37,5	58,5
Kablo TV Abonesi	0	263 000	350 000	3 000 000	-	53,7
TV Nüfus Kaplaması (%)						
TV1	92	98,3	99,0	99,0		
TV2	75	97,0	97,5	99,0		
TV3	15	94,0	95,0	97,0		
TV4	0	72,0	80,0	90,0		

Hat başına ortalama telekomünikasyon gelirin artırılması amacıyla, şebeke genişletilmesinde işyerlerine ve şehirlere öncelik verilecek, uygun fiyat politikaları tespit edilecektir.

Telefon ana şebekelerine bağlı çalışan katma değerli tüm telekomünikasyon hizmetleri serbestleştirilecek, firmalara lisans verilmesinde tam rekabet ortamının oluşmasını ve sürdürülmesini sağlayıcı kriterler uygulanacaktır.

Telefon ana şebekesinin özelleştirilmesi belirlenecek bir strateji çerçevesinde yürütülecektir. Devlet, sektörde rekabet ortamını düzenleyecek ölçüde varlığını ve etkinliğini sürdürecektir.

Posta hizmetlerinde verimliliğin, güvenilirliğin ve süratin sağlanması için otomasyonun yaygınlaştırılması çalışmaları sürdürülecek, devlet tekelinin kaldırılması çalışmalarına başlanacaktır.

Sınırlı frekanslardan en üst düzeyde yararlanmak üzere zaman bölüşümlü yerel yayın olanakları geliştirilecektir.

TRT'nin bazı kanalları, yayımların geniş halk kitlelerine ulaştırılabilmesi esasına göre lisans altında özelleştirilecektir.

Yayın kalitelerinin sürdürülebilmesi amacıyla monitör hizmetleri ve teknik denetim devlet otoritesince sağlanacaktır.

VII'nci Plan dönemi sonunda telefon abonesi yoğunluğunun yüzde 33 düzeyine, kablo TV ağının 3 milyon aboneye ve fiber optik kablo uzunluğunun da 110 bin km'ye erişeceği tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Hızla değişen Dünya ile bütünleşmeyi sağlamak amacıyla telekomünikasyon sektöründe gerekebilecek yeni yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Telekomünikasyon sektöründe tekeli kaldırılıp serbestleştirme ve özelleştirmenin gerçekleştirilmesi, gerçek rekabet ortamının sağlanması ve tüketici haklarının korunması için bağımsız bir düzenleyici kurum oluşturulacaktır. Telekomünikasyon, elektronik yayıncılık ve bilişim sektörlerinin teknolojik gelişmeler sonucunda bütünleşmesi dolayısıyla bu hizmetleri düzenleyen kurumların herhangi bir yetki çatışmasına girmesini önlemek amacıyla gerekli mevzuat ve koordinasyon çalışmaları başlatılacaktır.

E. KENTSEL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Sosyal ve ekonomik gelişme ve nüfus artışına bağlı olarak içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma hizmetlerine olan talep nitelik ve nicelik olarak artarak devam etmektedir.

Kentsel altyapı yatırımlarının en önemlilerinden olan içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerinin finansmanında merkezi idare kaynakları önemli bir ağırlığa sahiptir. İller Bankası'nın yetkisinde olan Belediyeler Fonu hibe şeklinde kullanılmakta, DSI'nin içmesuyu amaçlı yatırım harcamalarının geri dönüşü ise enflasyon nedeniyle yeterli seviyede sağlanamamaktadır. İçmesuyu, kanalizasyon ve arıtma yatırımı harcamalarının geri dönüşünün olmaması, merkezi idareden hizmet talep eden belediyelerin sayısını aşırı şekilde artırmakta, kaynak tahsisinde etkinliği düşürmekte ve yeni yatırımlar için kaynak bulma imkanını sınırlamaktadır. Belediyelerin mali ve teknik yönden güçsüz olmaları nedeniyle içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma yatırımlarını kendileri yapamamakta, bu nedenle de merkezi idare kuruluşlarına olan yatırım talebi artmaktadır.

Belediyelerin önemli bir bölümünde su ve atıksu tarifeleri modern işletmecilik esaslarına dayanmadığından mevcut tesislerin bakım-onarım-işletme giderleri yeterince karşılanamamakta, yeni yatırımlara kaynak yaratma imkanı oluşmamaktadır.

Belediyelerin önemli bir bölümünde içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerini etkin işletecek yeterli sayı ve nitelikte eleman bulunmamakta, verimsiz işletme nedeniyle tesislerden istenilen fayda sağlanamamaktadır.

Bakım, onarım ve kısmi yenileme çalışmalarının zamanında ve yeterli düzeyde gerçekleştirilememesi, ülke genelinde yüzde 50'ye varan su kayıplarına neden olmaktadır. Bu itibarla şebeke ıslahı çalışmaları büyük önem taşımaktadır.

167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun gereğince öncelik içmesuyu teminine verilmiş olmasına rağmen, içmesuyu dışındaki diğer alanlara daha önceden yapılan tahsis nedeniyle daha uzak yerlerden su temini yatırım maliyetlerini artırmaktadır. Yeraltı suyu temininde yaşanan bu durum yüzeysel su kaynaklarından yararlanılmasında da sözkonusu olmaktadır.

Ülke genelinde içmesuyu sağlama konusunda görev alan kuruluşlar arasında gerekli bilgi akışı ve işbirliği sağlanmadığından yatırım önceliklerinin belirlenmesi ve uyum sağlanmasında aksaklıklar doğmaktadır.

Kentsel altyapı haritalarının olmaması, içmesuyu ve kanalizasyon şebekelerinin bakım ve onarımında darboğaz oluşturmakta ve hizmet maliyetlerini artırmaktadır.

Türkiye'de yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunmasında, planlanmasında ve yönetiminde yetersizlikler bulunmaktadır. Özellikle büyük kentlerde içmesuyu havzalarına yakın mahallerde imarsız ve kontrolsüz yapılaşma içmesuyu kaynaklarını ve kalitesini olumsuz etkilemektedir.

1995 yılı içerisinde İzmir Kanalizasyon Projesi ile İzmit İçme ve Kullanma Suyu Temini Projelerinin Yap-İşlet-Devret modeliyle yapılması kararlaştırılmıştır.

Kırsal alanda bulunan köy ve köyaltı yerleşmelerin yüzde 89'una yol, yüzde 97'sine elektrik ve köy muhtarlıklarının tamamına telefon hizmeti götürülmüştür. Bu yerleşmelerin yüzde 62'sinde sağlıklı ve yeterli, yüzde 17'sinde sağlıklı ancak yetersiz içmesuyu olmasına

karşılık, yüzde 21'inde sağlıklı içmesuyu bulunmamaktadır. Sağlıklı içmesuyu mevcut olan kırsal yerleşmelerin yüzde 30'unda şebekeli dağıtım sistemi kurulmuştur. Köylerin ancak yüzde 0,3'üne kanalizasyon sistemi götürülebilmektedir.

1994 yılı itibarıyla kırsal alanda 7.803 aileye yeniden yerleşim imkanı sağlanabilmiş ve 8.180 aileye konut kredisi verilmiştir. Plan döneminde yaklaşık 60 bin ailenin kamu yatırımlarının uygulanması sonucu yerleşim yerlerini terk etmek zorunda kalacakları ve bunlardan 15 bin ailenin devlet tarafından yeniden yerleştirilmelerini talep edecekleri tahmin edilmektedir. Ayrıca 5 bin civarında göçer aile, kırsal ya da kentsel alanlarda yerleşik yaşama geçmek için kamu kaynaklarından yararlanmayı beklemektedirler.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Günümüzde önemi artan su kaynaklarının yönetimi konusunda yeni bir yapılanmaya gidilecektir.

Suyu olmayan veya yetersiz olan yerleşim birimlerinin içmesuyu ihtiyacının öncelikle karşılanması esas olacaktır.

Kentlerin uzun dönemli içmesuyu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

DSİ tarafından yaptırılan içmesuyu barajlarının yatırım geri dönüş sistemi yeniden düzenlenecektir.

İçmesuyu şebeke kayıplarının kabul edilebilir düzeye indirilmesi çalışmalarına ağırlık verilecektir.

İçmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerinin yapımında uyum sağlanmasına ve ülke, bölge ve yerleşme koşullarına uygun teknoloji kullanımına özen gösterilecektir.

İçmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerinin Yap-İşlet-Devret modeliyle yapılması özendirilecektir.

İçmesuyu ve kanalizasyon hizmetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesinde belediyeler ile İller Bankası arasında işbirliği geliştirilecektir.

İller Bankası tarafından yapılacak olan evsel atıksu arıtma tesislerinin projelendirilmesinde havza bazlı yaklaşımına ağırlık verilecektir.

Su tarifelerinin, işletme, bakım ve onarım maliyetlerini karşılayacak ve yeni yatırımlar için kaynak yaratacak şekilde ve modern işletmecilik esaslarına göre tesbiti amacıyla çalışmalar başlatılacaktır.

Nüfusu 100 bini geçen belediyelerde su ve kanalizasyon idareleri kurulacaktır.

Belediyeler, kent altyapısı ile ilgili tesislerin altyapı haritalarını hazırlayacaklar ve su kaçaklarını önleme programları geliştireceklerdir.

Kırsal alandaki bütün köylere içmesuyu götürülecektir.

Kırsal alanda yeniden yerleşim uygulamaları, belirlenecek politikalar doğrultusunda hızlandırılacaktır.

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi kapsamında yer alan altyapı yatırımlarının planlanması, uygulanması ve yönetiminde faydalananların fikirsel, fiziksel ve mali katılımları sağlanacaktır. Böylece, kaynakların ve mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilecek, kamunun bu alandaki yükü azaltılacaktır. Üretim artışının sağlanabilmesi için tarım arazilerinin bölünmesi önleneyecek, arazi toplulaştırılması ve mülkiyetin düzenlenmesi sağlanacak, ülke genelinde toprak ve su kullanım planlaması çalışmaları yapılarak havza bazında uygulamalar başlatılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Günümüzde stratejik öneme sahip yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının farklı alanlarda rasyonel kullanımı amacıyla planlanması, yönetimi ve korunması için kurumsal reorganizasyonu da içerecek şekilde ve su konusundaki mevzuat dağınıklığını giderecek biçimde bir Su Yasası hazırlanacaktır. Bu kapsamda Devlet Su İşleri tarafından yapılan içmesuyu amaçlı yatırımların geri dönüş sistemi de rasyonel esaslara uygun olarak yeniden düzenlenecek ve Yap-İşlet-Devret modeline işlerlik kazandırılacaktır.

1580 sayılı Belediye Kanunu'na göre içmesuyu fiyatları belediye meclislerince belirlenmektedir. İçmesuyu ve kanalizasyon hizmetlerinin etkin olarak karşılanması ve yeni yatırımlara kaynak sağlanması amacıyla içmesuyu ve atıksu tarifelerinin objektif esaslara uygun olarak tespit edilebilmesi için mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

Bugün sadece büyükşehir belediyelerinde kurulan su ve kanalizasyon idarelerini nüfusu 100 bini geçen diğer belediyelerde de su ve kanalizasyon hizmetlerini özerk bütçeli bağımsız bir kuruluş olan İçmesuyu ve Kanalizasyon İdareleri eliyle etkin olarak karşılamak amacıyla mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

Büyük altyapı projeleri ile eş zamanlı olarak yürütülmesi gereken yan projelerden olan çevre etki değerlendirme ve yeniden yerleşim projelerinin ana proje ile birlikte planlanmasını ve uygulanmasını sağlayacak mevzuat oluşturulacaktır.

F. KIRSAL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesinde; tarımsal altyapının oluşturulması, kaynakların yönetimi ve etkin kullanımına yönelik çalışmalar önemini korumaktadır.

1994 yılı sonu itibariyle toplam kamu sulamaları 3 milyon 189 bin hektara ulaşmış ve halk sulamaları ile birlikte, ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4 milyon 244 bin hektarı sulanabilir hale gelmiştir. Ancak ulaşılan seviye, bu yatırımların işletme-bakım ve yönetiminin daha iyi yürütülmesi, suyun rasyonel kullanımı, tesislerin sürekliliği ve ekonomik verimliliğin artırılması için, kamu eliyle yürütülen hizmetlere faydalananların katılımının sağlanması gereğini ortaya çıkarmıştır.

Sulanan alanlarda verim artışı sağlamaya yönelik faaliyetler kapsamında arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri hızlandırılarak, 1994 yılı sonu itibariyle 789 bin hektara ulaşılmıştır. Ancak bu faaliyetlerin sulama hizmeti götürülmesi öncesinde uygulamaya konulması ihtiyacı devam etmektedir.

1994 yılı sonu itibariyle sulama, enerji, içmesuyu ve taşkın koruma amaçlı 163 adet baraj inşa edilerek işletmeye açılmıştır. Bu barajlardan 123 adedi yalnızca sulama ve sulama amacı içeren çok amaçlı baraj niteliğinde olup, 22 adedi VI'ncı Plan döneminde tamamlanmıştır.

1994 yılı sonu itibariyle Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yer alan sulamaların, Fırat havzasında yüzde 4'ü, Dicle havzasında yüzde 3'ü tamamlanarak, 87 bin hektar alan sulamaya açılmıştır. Her iki havzada toplam 315 bin hektarlık alanda ise yatırım sürmektedir. Yine bu kapsamda Atatürk Barajı tamamlanmış, Şanlıurfa T1 Tünelinden 30 bin hektar alana su akıtılmıştır.

Toprak ve su kaynaklarının kullanımının planlanması ile yönetimi konusunda ülke genelinde belirlenmiş kapsamlı bir politika bulunmamaktadır.

Toprak ve su kaynakları potansiyelinin tespitine ilişkin veri toplama, etüd ve araştırma çalışmalarına yeterince önem verilmemektedir.

Sınırlı olan toprak ve su kaynaklarının tahsis, kullanım ve yönetimine yönelik yeterli mevzuatın bulunmayışı doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır.

Yatırım Programında yer alan proje paketinin ve bekleyen proje stoğunun büyüklüğü gözönüne alındığında, mevcut yatırım imkanları ile tarımsal altyapı ihtiyacının ülke genelinde arzulan düzeyde ve sürede karşılanması mümkün görülmemektedir.

Yatırım politikalarının oluşturulmasında, yatırımdan faydalanacakların fikirsel, fiziksel ve mali katılımları sağlanamamaktadır.

Yatırım Programında büyüyen proje paketi nedeniyle, kalkınma planı hedefleri ve bütçe imkanları çerçevesinde uygulamaları sürdürülen projelerin ekonomikliği ortadan kalkmakta ve projelerden beklenen faydanın zamanında temini mümkün olamamaktadır.

Yatırımcı kuruluşların aynı ve birbirini tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yeterli koordinasyon sağlanamamaktadır.

Tarımsal altyapı yatırımlarını gerçekleştiren kurumların havza bütünlüğü yaklaşımına uygun olarak yapılanmamış olmaları, kaynakların rasyonel kullanımını engellemektedir.

Sulama altyapısının tamamlanması aşamasında, tarım teknolojilerindeki gelişmelere uygun olarak çiftçi eğitiminin yeterli düzey ve kalitede sağlanamaması sonucu beklenen faydalara ulaşılamamaktadır.

Kontrollü sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmaması ve uygulanan sulama bedellerinin düşük olması, suyun israfına, bilinçsiz kullanımına ve drenaj problemlerine neden olmaktadır.

Toprak potansiyelinin tespitine yönelik olarak yapılan etüd çalışmaları ön inceleme düzeyinde tamamlanmıştır. Ancak bu çalışmaların güncelleştirilmesi ve detaylı toprak etüdlere dayalı bir arazi kullanım planlamasına geçilmesi gerekmektedir.

Arazi kullanım planlarının bulunmayışı ve tarım dışı arazi kullanımının artışı nedeni ile tarım alanları azalmakta, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu yasal zorunluluk olmaması nedeniyle, arazi toplulaştırma hizmetleri yeterince gerçekleştirilememektedir.

Tarımsal altyapı hizmetlerinde, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nce gerçekleştirilenlerin geri ödenmesinde izlenen yöntemin aksaklıkları ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen hizmetlerde geri ödeme uygulamasının olmaması, tesislerin kullanıcılar tarafından benimsenmemesi ve rasyonel kullanılmamasına neden olmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Uygulanan tarım politikası doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik altyapının oluşturulması temel amaçtır.

Bu çerçevede ülke ekonomisine kısa sürede katkı sağlayacak projelere öncelik verilmesi esas alınacaktır.

Plan döneminde toplam 735 bin hektar alanda yeni sulama şebekesi kurulması ve sulanan alanlardan azami faydanın sağlanabilmesi için arazi geliştirme faaliyetlerine önem verilerek, 290 bin hektar alanda tarla içi geliştirme hizmetlerinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Tarımsal su kullanımında randımanın artırılması amacıyla kontrollü sulamaya yönelik çalışmalar ve sulama suyunda tasarruf sağlayan metodların uygulanması yaygınlaştırılacaktır.

Toprak potansiyelinin tespiti amacıyla yapılmış ön etüdlere, sulama projelerine baz teşkil etmek üzere güncelleştirilmesiyle, ayrıntılı toprak etüdlere yapılması hızlandırılacak ve arazi kullanım planlaması çalışmaları başlatılacaktır.

Arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri sulamaya açılmış alanlarda hızla tamamlanacak ve sulama şebekesi yapılması planlanan alanlarda öncelikle arazi toplulaştırmasına gidilecektir.

Tarım arazilerinin, özellikle sulu tarım yapılan alanların tarım dışı amaçlarla kullanımı önlenecektir.

TABLO: 35- Kamu Kesiminde Toprak ve Su Kaynakları Gelişmeleri

(Hektar)

	Sulama	Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri
V.Plan Sonu		
Kümülatif	2 753 660	617 926
1990	91 118	21 915
1991	98 831	36 022
1992	84 561	17 874
1993	81 976	47 709
1994 (1)	79 030	47 920
VI.Plan Dönemi	435 516	171 440
VI.Plan Sonu		
Kümülatif	3 189 176	789 366
1995 (2)	72 000	50 000
VII.Plan Dönemi		
Tahmini	735 000	290 000
VII.Plan Sonu		
Kümülatif	3 996 176	1 129 366

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

Tarımsal altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde ve yönetiminde faydalananların fikirsel, fiziksel ve mali katkıları sağlanarak yeni yatırımlara kaynak yaratılacak ve mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilecektir. Böylece kamunun bu alandaki yükü azaltılacaktır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nce işletilen sulama tesislerinin kullanıcılara devri hızlandırılırken, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce gerçekleştirilen yatırımların devir ve geri ödeme uygulamaları sağlanacaktır.

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen faaliyetler hızlandırılarak, sulama aşamasındaki alanların kısa dönemde tarımsal üretime kazandırılması sağlanacak ve bu amaçla kuruluşlar arasındaki koordinasyon etkinleştirilecektir.

Tehlike arzeden ve tehdit oluşturan göl ve akarsuların ıslahı konusuna önem verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizdeki nüfus artışına, kentleşmeye ve kalkınmaya paralel olarak suya olan talep büyük oranda artmıştır. Su kaynaklarının sınırlı oluşu ve bu kaynakların yer ve zaman olarak ülke düzeyinde eşit dağılmaması nedeniyle su kaynakları yönetimi oldukça karmaşık hale gelmiştir. Özellikle yerüstü su kaynaklarının tahsis ve kullanımına yönelik bir mevzuatın olmayışı doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır. Bu nedenle yerüstü sularının tahsisi, korunması, sektörel ve sektörler arası kullanımının planlanması gibi tüm hukuksal boşlukları dolduracak ve 167 sayılı Yeraltı Suları Yasasını güncelleştirerek kapsayacak çerçevede nitelikte Su Yasası çıkarılacaktır.

Toprakların tahsisi, (erozyon, parçalanma, kirlenme, çoraklaşmaya karşı) korunması, sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması gibi konularda tüm kurumsal ve hukuksal aksaklıkları düzeltecek ve boşlukları kapsayacak çerçeve nitelikte Toprak Yasası çıkarılacaktır.

Köy Hizmetleri ve Tarım Reformu Genel Müdürlüklerince gerçekleştirilmekte olan arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülebilmesi için bu hizmetlerin öngörülen Toprak Yasası içinde yer alması sağlanarak, yönetmelikler çerçevesinde yürütülmesi temin edilecektir.

Tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanımının önlenmesine yönelik farklı kuruluşların yetki alanları içinde kalan mevzuatın ele alınarak, kuruluşlararası koordinasyonu ve uygulamada kolaylığı sağlayacak, yaptırım gücü olan hale getirilmesi temin edilecektir.

Kamu eliyle işletilen sulama şebekelerinde, yatırımlar ile işletme ve bakım-onarım masraflarının tespit ve tahsilinde ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesi amacıyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün 6200 sayılı Teşkilat Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır. İçişleri Bakanlığı'nca hazırlanan Tıp Birlik Tüzüğü'nün bazı maddeleri değiştirilerek, özel nitelik taşıyan sulama hizmetlerinin yapısına uygun hale getirilecek ve gerçekleştirilme sürecinin kısaltılması için sulama birlik tüzüğü tasdikinin Bakanlar Kurulu yerine İçişleri Bakanlığı'nca yapılması sağlanacaktır. Böylece, sulama bedelinin gerçekçi baza oturtulması, geri ödemenin ve devrin teşvik edilmesi sağlanacaktır. Aynı çerçevede, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce gerçekleştirilen yatırımların devir ve geri ödenmesini sağlayacak düzenlemeler Genel Müdürlüğün 3202 sayılı Teşkilat Kanununda yapılacaktır.

Tarımsal altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesine faydalananların her aşamada katılımını sağlayacak ve yatırımlara kaynak yaratılmasını mümkün kılacak şekilde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün 6200 sayılı ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 3202 sayılı Teşkilat Kanunlarında düzenleme yapılacaktır. Bu kapsamda sulama organizasyonlarının yatırımın planlanma aşamasından itibaren kurulmasına ve katılımın sağlanmasına yönelik çalışmaların başlatılması sağlanacaktır. Bu amaçla 2032 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılacaktır.

Kaynakların rasyonel kullanımı için, ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanacak ve uygulanabilirliği mümkün görülen havzalarda kurumların taşra teşkilatlarının sayısı ile idari sınırları havza bütünlüğü dikkate alınarak yeniden belirlenecektir.

Tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesini sağlamak için, halen Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen sulama, toprak muhafaza, arazi toplulaştırma, tarla içi geliştirme ve drenaj hizmetlerini gerçekleştirmek üzere yeni bir Genel Müdürlük oluşturulacaktır.

G. TURİZM

a) Mevcut Durum

Sektörde 1989 yılında 146 bin olan Turizm Bakanlığı'ndan belgeli yatak sayısı, VI'ncı Plan dönemi sonunda 314 bine ulaşmıştır. 1989 yılında ülkemize gelen 4,5 milyon turist 2,6 milyar dolar döviz bırakırken, 1994 yılında ülkemizi 6,7 milyon turist ziyaret etmiş ve turizm geliri 4,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

VI'ncı Plan dönemindeki olumlu gelişmelere karşın, Akdeniz çanağındaki ülkelerle kıyaslandığında yatak kapasitesi, teknik altyapı (kanalizasyon, su, yol, çöp toplama ve imha, arıtma), tanıtım ve pazarlama, turizm eğitimi, ulaştırma (hava, deniz ve kara taşımacılığı), tur operatörlüğü, seyahat acentalığı gibi önemli konularda yetersizliklerin sürdüğü görülmektedir. Altyapının finansmanına mahalli idarelerin ve kullanıcıların etkin olarak katılımının sağlanamaması ve kamu finansman imkanlarının kısıtlı olması nedenleriyle Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi programlanan şekilde yürümektedir. Diğer taraftan yat limanlarının yetersizliği ve inşaatlarının kaynak sorunu nedeniyle uzun sürmesi sektörü olumsuz yönde etkilemektedir.

Ayrıca turizmin çeşitlendirilememesinden kaynaklanan sorunlar da devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi, yerel halkın ve turistlerin turizmden beklentilerinin karşılanması, doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanması sektörün temel amaçlarıdır.

VII'nci Plan döneminde turizm gelirlerinin 2000 yılında 10,3-13,8 milyar dolara ulaşması, böylece VII'nci Plan dönemi sonunda net turizm gelirin 8,5-11,9 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Türkiye'ye gelecek turist ve ziyaretçi sayısının VII'nci Plan döneminde 13-17 milyon kişiye, yurtdışına çıkacak vatandaş sayısının ise 4,5-4,8 milyon kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Turizm Bakanlığı'ndan belgeli konaklama tesisleri yatak kapasitesinin, inşa halindeki ve proje aşamasındaki tesislerin tamamlanmasıyla VII'nci Plan dönemi sonunda yaklaşık 800 bin olması, belediyeden belgeli tesislerle birlikte toplam yatak sayısının 1,3 milyon yatağa ulaşması beklenmektedir.

VII'nci Plan döneminde mevcut üst yapılardan daha etkin yararlanılması ve doğal sermayenin korunması esas olacaktır.

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacı ile golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, karavan, kruvaziyer, kongre ve eğlence turizmini geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir.

Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin ve halkın turizm ile ilgili kararlara katılması sağlanacaktır.

Sektörde fiziki planların amaçlarına yönelik olarak uygulanmasına özen gösterilecektir.

Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecektir.

Yerli tur operatörlüğünün yaygınlaştırılmasına çalışılacak, tanıtma ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi ve uygulanması için yeni finansman kaynaklarının oluşturulmasına kamu kesiminin yanısıra, özel sektörün katılımı da sağlanacaktır.

Turizm üst yapısının yeterli bir altyapı ile bütünleşmesi için gerekli düzenleme ve teknik önlemlere ağırlık verilecek, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) projesinin hızla uygulanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Kullanan öder-kirleten öder ilkesi uyarınca kamu eliyle yapılacak teknik alt yapının finansmanına kullanıcıların katılımı sağlanacaktır.

Turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak amacıyla yönelik dinamik ve stratejik TUSAP Ana Planı uygulamaya geçirilecektir.

Sektörde hizmet kalitesinin yükseltilmesi için sertifikasyon sistemine geçilmesi sağlanacaktır.

Öncelikli bölgelerde mevcut ikinci konutların pazarlanmasına yönelik organizasyonlar geliştirilecektir.

TABLO: 36- Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	1989 Gerçekleşme	1994 Gerçekleşme	1995 Tahmin	2000 Tahmin	Yıllık Ortalama Artış (%)	
					VI. Plan Dönemi	VII. Plan Dönemi
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (Bin kişi)	4 459	6 671	7 750	13 000-17 000	8,4	10,9-17,0
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (Bin kişi)	2 464	3 435	3 500	4 500- 4 800	6,9	5,2- 6,5
Turizm Geliri (Milyon \$)	2 557	4 321	4 500	10 300-13 800	11,1	18,0-25,1
Turizm Gideri (Milyon \$)	565	866	900	1 800- 1 900	8,9	14,9-16,1

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Turizm Bakanlığı'nın ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik değişikliklere hızla ayak uydurabilecek dinamik bir yapıya kavuşturulması için Turizm Bakanlığı Teşkilat Kanunu çıkarılacaktır.

Gümrük birliğinin getireceği koşullar içinde uluslararası pazarda rekabet gücüne sahip bir yapı oluşturmak amacıyla seyahat acentalarını bir meslek disiplini içine almak ve otokontrol mekanizması oluşturmak üzere Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Yasası günün koşullarına uygun hale getirilecektir.

Uluslararası pazarda rekabet gücünü koruyacak ve fiyat ayarlamalarını disipline edecek bir yapı oluşturmak üzere Türkiye Turistik Otelciler ve İşletmecileri Birliği Yasası çıkarılacaktır.

Deniz turizmi ile ilgili faaliyetlerin koordinasyonu ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi için Deniz Turizmi Birliği Yasası çıkarılacaktır.

Mahalli kaynakların daha verimli kullanılması, meslek üyeleri arasında mesleki işbirliği ve otokontrolün sağlanması amacıyla Pansiyon İşletmeleri ve Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Yasası çıkarılacaktır.

Turist rehberliği mesleğine mensup olanların ortak sorunlarına çözüm bulmak, mesleki etkinliklerini artırmak, seyahat acentaları ve birbirleri ile olan ilişkilerini meslek disiplini altında düzenlemek amacıyla Rehberler Birliği Yasası çıkarılacaktır.

16. ÖZELLEŞTİRME

a) Mevcut Durum

KİT'ler kuruluşlarından bu yana Türkiye'de sanayi gelişmesine, doğal kaynakların değerlendirilmesine ve altyapının kurulmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Modern işletmecilik tekniklerini ve belirli üretim teknolojilerini yurda getirmişler, yönetici ve kalifiye işçi yetiştirilmesini sağlamışlardır. Özel kesime sermaye, bilgi, yönetici, eğitilmiş işgücü transferi yapmışlar, ekonominin ara malı ihtiyacını karşılamışlardır.

Ancak, 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle KİT'lerin performansı hızla bozulma eğilimine girmiştir. KİT'lerin önemli yatırım projelerini gerçekleştirme çabalarının yanısıra, finansman yetersizliği ve döviz darboğazı nedeniyle ithal girdi temininde güçlüklerle karşılaşmaları ve enerji sıkıntısı gibi unsurlar yapısal sorunlarının ağırlaşmasına yol açmıştır. Genel ekonomide görece fiyat uyumunun sağlanamaması ve KİT fiyatlarına yapılan müdahaleler, ekonomide sektörlerarası fiyat dengesinin bozulmasına neden olmuştur.

1980 yılından itibaren, ekonominin dışa açılmasının da zorlamasıyla, KİT'lerin serbest rekabet koşullarında verimlilik ve etkinlik esasına dayalı olarak çalışmalarının sağlanmasına ve özelleştirilmelerine ilişkin çabalara girişilmiştir. Bu çerçevede, temel mal ve hizmet kapsamı daraltılarak fiyatların piyasa şartlarında oluşması amacıyla fiyat belirleme yetkisi aşamalı olarak kuruluşlara bırakılmış ve kurumsal reform ve özelleştirmeye yönelik çalışmalar yapılmış ise de başarıya ulaşamamıştır. İstihdamın dondurulması ve yatırımların azaltılması gibi önlemler de KİT'lerin ekonomi üzerindeki yükünü azaltamamıştır.

Bununla birlikte, 1980 yılından başlayarak Türk Lirasının reel olarak değer kaybetmesi, dış ticaret rejiminde koruma oranlarının nispeten yüksek tutulması nedeniyle KİT ürünlerinin fiyatlarının artırılmasına imkan verilmesi, maaş ve ücretler ile destekleme alım fiyatlarının kontrol edilmesi, KİT açıklarının reel olarak gerilemesine neden olmuştur.

Ancak, 1989 yılından itibaren Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değer kazanma eğilimine girmesi, dış ticarete koruma oranlarının düşürülmesi, gerek ücret, gerekse tarımsal ürün fiyatlarında önemli artışlar olması, KİT sisteminin finansmanını olumsuz yönde etkilemiş ve 1988 yılında yüzde 3 olan bütçe transferleri hariç KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının 1991 yılında yüzde 5,9'a kadar yükselmesine neden olmuştur.

Diğer taraftan, ücret ve maaş ödemelerinin mal ve hizmet satış hasılatı içindeki payı 1988 yılında yüzde 11 iken, 1993 yılında yüzde 25,8'e yükselmiştir. Faiz ödemelerinin mal ve hizmet satış hasılatına oranı ise aynı dönemde yüzde 6'dan yüzde 10,4'e kadar çıkmıştır. Ekonomik gelişme ve verimlilikle ilgisi olmayan maaş ve ücret artışları sonucunda, KİT'lerde çalışanların ortalama maaş ve ücret ödemeleri, 1988 yılında kişi başına GSMH'nın 2,1 katı iken, 1993 yılında 5,2 katına yükselmiştir.

İşletmeci KİT faaliyetlerinin bu yapıda sürdürülmeye çalışılması, ekonomide kamu açıklarını düşürmeyi, dolayısıyla enflasyonist baskıları azaltmayı güçleştirmektedir. KİT'lerin bu büyüklükteki maaş ve ücret ile faiz ödemelerini reel olarak finanse edebilmeleri mümkün görülmemektedir.

KİT sistemindeki finansal bozulma etkisini sadece kamu finansmanı üzerinde göstermekle kalmayıp, kaynakların rasyonel olmayan bir şekilde kullanılmasına yol açarak piyasa mekanizmasının işleyişini de olumsuz yönde etkiler hale gelmiştir.

KİT'lerin müdahalelerle ekonomi kuralları dışına çıkarılmaları ve fiyat, istihdam ve yatırım kararlarına müdahale edilmesi sorunları daha da büyötmektedir.

1980'li yıllarda kamu kesiminin ekonomideki nisbi payının küçültülmesi ve bu doğrultuda KİT'lerin özelleştirilerek ekonomik etkinliğin artırılması gündemdeki yerini sürekli korumuştur. Bu amaçla, 1984 yılından itibaren bir dizi yasal düzenleme yapılarak özelleştirmenin ve devlet işletmeciliğinin ekonominin gereklerine uygun olarak yürütülmesini sağlamaya yönelik kurumsal ve yasal altyapı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Özelleştirmeye ilişkin ilk yasal düzenleme 1984 yılında 2983 sayılı Kanun ile yapılmıştır. Aynı yıl 233 sayılı KHK ile KİT'lerin yönetimi ve faaliyetlerine ilişkin konular etkinlik ve verimlilik esasına göre yeniden düzenlenmiş, özelleştirme uygulamalarına açıklık kazandırılmaya çalışılmıştır. 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun ile özelleştirme uygulamalarında karşılaşılan sorunların aşılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Başta özelleştirmenin yasal ve kurumsal altyapısında gözlenen aksaklıklar ve eksiklikler olmak üzere, toplumsal uzlaşma zeminine dayandırılmaması nedeniyle özelleştirme çalışmalarının başlangıcından bu yana geçen 10 yıllık dönemde beklenen hedeflere ulaşılamamıştır. Bu dönemde, özelleştirme uygulamaları büyük ölçüde bağlı ortaklıklar ve kamu iştirakleri ile sınırlı kalmış, 1994 yılı sonu itibarıyla 2,3 milyar dolar tutarında özelleştirme geliri elde edilmiştir. Özelleştirme konusunda yeterli yasal ve kurumsal altyapının hazırlanamamış ve amaçlarının kamuoyuna yeterince anlatılamamış olması bu durumun en önemli nedenini teşkil etmektedir.

Yasal altyapının, özelleştirmenin gerektirdiği ayrıntı düzeyi, esneklik ve hızı sağlayamamış olması, yasal düzenleme ihtiyacının devam etmesine neden olmuştur. Özelleştirme uygulamalarının sağlam yasal temellere dayandırılması ve geniş bir siyasi uzlaşma zeminine oturtulması amacıyla, 1994 yılında 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu çıkarılmıştır. Bu Kanun'la, doğabilecek istihdam kayıplarının olumsuz etkilerini gidermek üzere İş kaybı tazminatı verilmesi benimsenmiştir. Enerji ve haberleşme sektörlerindeki özelleştirme programlarına ilişkin yasal düzenleme çalışmaları halen devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma ve AB'ye tam üyelik hedefi ve gümrük birliği süreci doğrultusunda, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Bu amaçla KİT'ler süratle özelleştirilecektir. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir.

Özelleştirme programı, yukarıda ifade edilen amaç çerçevesinde, ilkeler, öncelikler, uygulama esasları ve zamanlamayı içine alan orta ve uzun vadeli bir eylem planı içerisinde ele alınacaktır.

Özelleştirme sürecinde; devletin ve toplumun ortak yararlarının gözetilmesi, çalışanların haklarının güvence altına alınması, kuruluşların niteliğine ve içinde buldukları koşullara uygun özelleştirme yöntemlerinin geliştirilmesi, oluşabilecek teknelci yapının olumsuz etkilerinin önlenmesi, mülkiyetin yaygınlığının yanısıra yönetim sorumluluk ve yetkilerini üstlenebilecek ortak grubunun temini, stratejik konularda devletin sahip olacağı imtiyazlı hisse oluşturulması, özelleştirme işlemlerinin değer saptaması da dahil mutlak bir saydamlık içinde yürütülmesi ilkeleri gözönünde bulundurulacaktır.

Özelleştirmede, rekabet ortamında faaliyet gösteren, nihai mal ve hizmet üreten, büyük ve acil yatırım gerektiren, zarar eden ve güvenlik bakımından stratejik önem taşımayan kuruluşlara öncelik verilecektir. Ölçekleri, faaliyet konuları ve nitelikleri itibarıyla kısa zamanda özelleştirilmeleri mümkün görülmeyen kuruluşlar özelleştirme kapsamı dışında tutulacak, kuruluşlar gerekli hukuki, idari ve mali düzenlemeler yapıldıktan sonra kapsama alınacak, özelleştirme kapsamında uzun süre kalmalarını önlemek üzere, kapsamda bulunan kuruluşların özelleştirilmesine öncelik verilecektir.

Özelleştirme yöntemleri ve özelleştirme sonrası mülkiyet yapısı; kuruluşların nitelikleri, özel sermaye birikimi, bölgesel faktörler ve sosyo-ekonomik beklentiler gözönünde tutularak değerlendirilecek, özelleştirilebilir yeteneklerine göre belirlenecektir. Bu kapsamda, çalışır durumda özelleştirilmesi mümkün olmayan faaliyet birimleri ve KİT'lerin atıl varlıkları tasfiye ve varlık satışı suretiyle özelleştirilecektir.

Özelleştirme uygulamalarında yerli ve yabancı sermaye arzını ve akışkanlığını artıracak, özellikle atıl tasarrufların değerlendirilmesine imkan sağlayacak düzenlemelere önem verilecektir. Özelleştirmeye talebin çekici hale getirilmesi için, gerekli durumlarda yönetim sözleşmeleri, işletme hakkı devri ve kiralama gibi alternatif finansman modelleri uygulanacaktır.

Özelleştirme uygulamalarının başarısı açısından, özelleştirmenin gerekliliği ve amaçları konusunda kamuoyu oluşturulması ve kamuoyunun aydınlatılması çalışmalarına özel önem verilecek, uygulamalar açıklık ilkesi doğrultusunda yürütülecektir.

Özelleştirme sonucunda ortaya çıkabilecek sosyal sorunların çözümüne öncelik verilecek, özel önem taşıyan bölgeler ve sektörler için önlemler geliştirilecektir.

Tüketici refahını artırmak amacıyla özelleştirmenin rekabeti artırıcı yönde olmasına çaba gösterilecek ve bu konuda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Enerji ve telekomünikasyon gibi rekabetçi piyasası olmayan sektörlerde özelleştirme yapılabilmesine imkan verecek kurumsal çerçeveye süratle oluşturulacaktır.

Yap-İşlet-Devret modeliyle özelleştirme faaliyetleri, sektörel özellikler dikkate alınarak uyumlu bir şekilde yürütülecektir.

Alıcıların yükümlülükleri ve sorumlulukları satış sözleşmesinde açıkça belirlenecektir. Özellikle vadeli veya alıcıya yükümlülük yükleyen satışlarda, yatırım, istihdam, verimlilik vb. konularda performans kriterleri konacak ve alıcıların bu konulardaki performansları bağımsız denetim kuruluşları aracılığıyla denetlenecektir. Stratejik önem taşıyan KİT'lerin özelleştirilmesinde, teknolojik yenilenmenin sağlanması, yabancı tekeller oluşturulmaması ve kamunun kritik kararlarda kontrolünü sağlayacak Altın Hisseyi elinde bulundurması esas olacaktır.

Bu gelişmelere paralel olarak, Plan döneminde, kamunun imalat sanayiindeki faaliyetlerinin büyük ölçüde daraltılması; iktisadi faaliyetlerinin ise tarımsal destekleme faaliyetleri, ham petrol çıkarılması ve işlenmesi, demiryolu ulaşımı, haberleşme ve elektrik enerjisi üretiminin giderek azalan bir bölümü ile sınırlı kalması hedeflenmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Enerji ve telekomünikasyon sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında, rekabetçi bir ortamın oluşturularak tüketici haklarının korunmasına ve gerekli yatırımların yapılmasının sağlanmasına yönelik olarak, fiyatlandırma, dağıtım ve yatırım politikaları konusunda bir karar mekanizması ve kurumsal yapı oluşturulacaktır. Bu çerçevede bakanlıkların görev ve yetkileri yeniden tanımlanacaktır.

17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Uluslararası karşılıklı bağımlılığın arttığı ve ekonominin dışa açıldığı bir ortamda, devlet işletmelerinin rekabetten uzak bir verimlilik ve maliyet yapısıyla çalışması ekonominin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. AT ile gümrük birliğine gidildiği bir ortamda, gümrük duvarları ve döviz kuru gibi koruma imkanlarının da ortadan kalkmış olması, devlet işletmeciliğinde yapısal bir değişimi zorunlu kılmaktadır.

Özellikle KİT'ler, bir çok amacı aynı anda yüklenmiş olmaları sonucunda aşırı büyük, verimsiz ve hantal bir yapıya dönüştükleri için, bir yandan kamu finansmanı, diğer yandan da serbest piyasanın işleyişi üzerinde ciddi olumsuzluklara yol açmaktadırlar.

Özelleştirme kapsamı dışında kalan KİT'lerin piyasa disiplini içinde çalışmalarını sağlamak amacıyla, KİT'lere ait tüm malların haczedilebilmesine imkan sağlayan yasa yürürlüğe konmuştur.

Hemen özelleştirilemeyecek KİT'lerle, genel ve katma bütçeli kuruluşlara, mahalli idarelere, döner sermayelere ve sosyal güvenlik kuruluşlarına ait işletmelerin, ekonomi üzerindeki yüklerinin azaltılabilmesi için, etkin bir yapıya kavuşturulmaları gerekmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilebilmesi için, devlet işletmelerinin etkin ve verimli çalışmaları sağlanarak ekonomi üzerindeki yüklerinin azaltılması ve sağladıkları mal ve hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Devlet, işletmecilik faaliyetinde bulunurken, serbest piyasa fiyatlarını bozmayacak, rekabet ortamını gözetecek ve dünya fiyatlarına uyum sağlayacaktır.

Özelleştirilmesi uygun görülmeyen veya kısa sürede özelleştirilmeleri mümkün olmayan KİT'lerin, kendilerine yeterli bir şekilde ve kaynak yaratarak faaliyet göstermelerini sağlayıcı tedbirler alınacaktır. Kaynak tüketen müessese ve işletmeler kapatılacak, müesseseler arasında işgücü ve makina-teçhizat transferi yapılarak güçlendirilen ve yaşayabilir duruma getirilen tesisler özelleştirilmeye hazırlanacaktır.

Özellikle, tarımsal destekleme görevi yürüten ve sosyal amaçlı faaliyetleri öne çıkan kuruluşların, bu faaliyetlerinin finansmanı sağlıklı kriterlere dayandırılacak ve kamu finansmanı politikası içerisinde bu faaliyetler yeniden tanımlanacaktır.

Kamu mülkiyetinde faaliyetlerine devam edecek KİT'lerin yönetim sistemi yeniden düzenlenecektir. Bu kapsamda merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisi sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulacaktır. Bu çerçevede, KİT sistemi yönetim bakımından yeniden düzenlenecek, yönetim kurulu oluşturulmasında ve genel müdür atanmasında daha özerk bir yapıya geçilecektir.

KİT yönetimlerinin, kuruluşların iştirakleri dahil her türlü varlıkları ve faaliyetleri üzerindeki yetki ve sorumlulukları dengeli bir yapıya kavuşturulacaktır.

KİT'lerin kamu hukukundan gelen ayrıcalıklı statüleri kaldırılacak ve özel hukuka tabi olmaları için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, performans kriterleri uygulanacak, borçlanma limiti getirilecektir. KİT fiyat sisteminin gelir transferi ve sübvansiyon aracı olarak kullanılmasına son verilecektir.

Kamu işletmelerinde işgücü ve işyükü arasında ilişki kurularak istihdam fazlası azaltılacaktır.

Hizmetin niteliği gözönüne alınarak, genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlara ait hizmet üretim birimleri ayrı işletmeler halinde örgütlenecek; yönetimleri ise işletme hakkının devri veya yönetim sözleşmesi aracılığıyla girişimci gruplara devri imkanları araştırılacaktır.

Bir çok amacı aynı anda yüklenmiş olan kuruluşların asli fonksiyonları dışındaki faaliyetleri ayrı ayrı örgütlenerek yönetilebilir işletme ölçeğine indirilecek ve özelleştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere, 233 sayılı KHK'de, merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulmasına, mevcut atama sürecinin değiştirilmesine, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesine ve karar alma özerkliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI

18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

a) Mevcut Durum

Bölgesel Gelişme

Ülke bütününde yer alan her bölgenin farklı imkanlara, özelliklere ve sorunlara sahip olması, sektörel tercihlerle mekansal analizin birlikte ele alındığı yeni bir planlama yaklaşımını zaruri kılmaktadır.

Bölgesel gelişme çalışmalarından, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış bölgelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi, göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması hedeflerine ulaşmak bakımından VII'nci Plan döneminde yararlanılacaktır.

VII'nci Plan öncesi dönemde Kalkınma Planları ile getirilen Kalkınmada Öncelikli Yörelere politikaları ve tedbirleri, geri kalmış bölgelerin kalkınmasında ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılmasında olumlu gelişmeler sağlanmasına rağmen, bölgelerarası dengesizliklerin sürmesi sorun olmaya devam etmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, özellikle bazı illerde görülen terör olayları azalmasına rağmen, toplumsal huzursuzluğa yolaçmakta, yeni yatırımları engellemekte ve mevcut tesislerin de işletilmesini güçleştirmektedir. Bu durum iç göçün hızını kentleşme imkanlarının üstünde tutmakta ve dolayısıyla kalkınma faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da nitelikli işgücü ve sermaye yetersizliği, pazarlama güçlükleri ve özellikle Irak pazarının kapalı oluşu, özel girişimcilerin yatırım yapma arzusunu azaltmakta ve aynı zamanda mevcut tesislerin düşük kapasite ile kullanılmasına neden olmaktadır.

VI'nci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, ülkemizin nispi olarak geri kalmış illerinden oluşan Kalkınmada Öncelikli Yörelere daha hızlı gelişmesini sağlamak için kamu maliyesi, yatırımlar ve personel politikaları alanındaki uygulamalara, özellikle Birinci Derecede Öncelikli İllere ağırlık verilerek devam edilmiştir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde coğrafi bir bütünlük arzeden iller için, bölge ve alt bölge bazında ayrıntılı çalışmalar yapılmış ve bir Aksiyon Planı uygulamaya konulmuştur.

Yine Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizdeki illeri kapsayacak şekilde, bu illerimizin bazı ihtiyaçlarını ivedilikle karşılamak için, 1994 yılında Acil Destek Programı uygulanmıştır.

Güneydoğu Anadolu Projesinin çok yönlü ve entegre bir kalkınma projesi anlayışı içerisinde yürütülmesine devam edilmiştir. Bu çerçevede, Atatürk Barajı tamamlanmış ve Harran Ovasına su verilmiştir.

Diğer taraftan nispeten gelişmiş olan yörelerdeki sorunlar da hızlı gelişmenin ve kentleşmenin getirdiği önemli ve acil sorunlar haline gelmektedir.

Metropol niteliği kazanan yerleşme merkezlerimizde açık işsizlik, arazi spekülasyonu ve yanlış yapılanma, enerji ve su yetersizliği, çevre kirliliği ve kent içi ulaştırma güçlükleri gibi sorunlar, giderek altından kalkılması güçleşen bir yoğunluk kazanmaktadır.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

Kalkınma Planları ile kentsel gelişme planları arasında görülen planlama kademeleri eksikliği, 3194 sayılı İmar Kanunu'nda da belirginleşen ve çeşitli planlama ve uygulama sürecinde yaşanan çok başlılık; ülke kaynaklarının geliştirilmesi ve dağıtılmasında rasyonel olmayan kararların alınmasını ve yerel yatırımların doğru sektör ve yer seçimlerine göre yönlendirilememiş olması gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir.

TABLO: 37- Yerleşme Grupları İtibariyle Nüfus

Yerleşme Grupları	Grup Nüfusu (Bin Kişi)		
	1985	1990	1995
5.000'den Az	22 402	20 991	18 749
5.000-20.000	4 336	4 966	5 568
20.000'den fazla	23 926	30 516	37 854
TOPLAM	50 664	56 473	62 171
	Toplam İçindeki Pay (Yüzde)		
5.000'den Az	44,2	37,2	30,1
5.000-20.000	8,6	8,8	9,0
20.000'den fazla	47,2	54,0	60,9
TOPLAM	100,0	100,0	100,0
	Yıllık Ort. Artış Hızı (Yüzde)		
	1985-1990	1990-1995	
5.000'den Az	-1,3	-2,1	
5.000-20.000	2,7	2,4	
20.000'den fazla	5,0	4,4	
TOPLAM	2,2	2,0	

Kaynak: DPT

Geçmişte küçük ve dağınık kırsal yerleşmelerden oluşan bir hakim yerleşme biçimine sahip olan Türkiye'de ara kademeleri atlayarak doğrudan en büyük kentsel merkezlere doğru göç şeklinde kendini gösteren kentleşme hareketi, uygulamadaki aksaklıklar nedeniyle önemli sosyal ve ekonomik yapı değişikliği sorunlarına, hızla artan kentsel yatırım ihtiyaçlarına ve ülke yerleşme deseninin kademelenmesini bozarak dengesizliklere neden olmuştur.

Kentleşmede ülke düzeyinde yatay ve nüfus büyüklükleri itibariyle dikey denge sağlanamamıştır.

Kent nüfusunun ülke nüfusuna oranının 1995 yılında yüzde 60,9'a yükseldiği tahmin

edilmektedir. 1990-1995 döneminde yıllık ortalama olarak yüzde 4,4 oranında gerçekleştiği tahmin edilen kentleşme hızı nedeniyle, kentlerde alt ve üstyapı yatırımları sürekli artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır.

Ülkemizde kent nüfusunun 1995 yılında 37,8 milyon olacağı tahmin edilmektedir. İstanbul kenti tek başına toplam Türkiye nüfusunun yüzde 14,9'unu meydana getirmekte, onu yüzde 12,4 ile 1 milyon-5 milyon nüfus grubundaki kentler izlemektedir. Buna göre, 1990-1995 döneminde 1 milyondan fazla nüfuslu kentlerin ağırlığı artmıştır.

Kentlerde planlama faaliyetine gereken önem ve öncelik verilememiş, bunun sonucunda kent rantlarının plansız ve yasadışı yollardan paylaşılması sorunu artmış, büyük kentlerdeki altyapı ve ulaşım sorunları ağırlaşmış ve gecekondular alanları genişlemiştir. Kentsel arsa üretiminin ihtiyaca cevap verememesi ve bu alandaki rantların yüksekliği kaçak yapılaşmayı sürekli hale getirmiştir. Büyük şehirlerdeki konutların yarısından fazlası gecekondular ve ruhsatsız konuttur.

TABLO: 38- Kent Nüfus Gruplarının Paylarında Gelişmeler

(Yüzde)

Nüfus Grupları	1985		1990		1995	
	Kent Nüfusu İçindeki Payı	Toplam Nüfus İçindeki Payı	Kent Nüfusu İçindeki Payı	Toplam Nüfus İçindeki Payı	Kent Nüfusu İçindeki Payı	Toplam Nüfus İçindeki Payı
5.000.000'dan fazla	24,0	11,4	23,6	12,7	24,4	14,9
1.000.000-5.000.000	6,9	8,0	18,4	10,0	20,3	12,4
500.000-1.000.000	8,1	3,8	11,3	6,1	15,1	9,2
100.000-500.000	25,4	12,0	22,1	11,9	16,4	10,0
50.000-100.000	11,8	5,6	11,7	6,3	11,9	7,2
20.000-50.000	13,8	6,5	13,0	7,0	11,9	7,2
Toplam Kent Nüfusu	100,0	47,2	100,0	54,0	100,0	60,9
Toplam Nüfus	-	100,0	-	100,0	-	100,0

Kaynak: DPT

Kent merkezleri ve yerleşik alanlarında tarihi, doğal ve kültürel değere sahip bölgelerde yenileme ve iyileştirme uygulamalarına münferit projelerle devam edilmiş, bu faaliyetler uygulama öncelikleri, hedef alan ve grupları, finans kaynakları gibi ülkesel ölçekte kriterlere dayalı politikalar çerçevesine oturtulamamıştır.

Ülkedeki dengesiz yerleşme düzeninin ve kentlerin aşırı fiziki büyümesi ve yoğunlaşmasının önlenmesi için alternatif kentsel yerleşmelerin desteklenmesi ihtiyacı artarak devam etmiştir. Büyük kentlere verilen sanayi teşviklerinin sınırlandırılması, fiziki ve mali teşviklerin diğer yörelere ve orta büyüklükteki kentlere yönlendirilmesi, bu kentlerin konut ve altyapı projeleriyle desteklenmesi politikalarının uygulama alanı sınırlı kalmıştır.

Kente göç edenler yeterince kentlileşememekte, kentin sunduğu bilgi, sermaye, teknoloji ve rekabet yoğun kültürün uzağında kalarak kimliklerini kaybetmeme çabası ile kent yaşamına uyum sağlayamamaktadırlar.

Büyük kentlerde aşırı nüfus artışının bu kentlerin ekonomik taşıma kapasitesi ile dengelenememesi sonucunda özellikle genç işsizliği ve suça eğilim artmaktadır.

Uygulamadaki kentsel arazi kullanım biçimleri, konut dışında, gelişmiş ülke standartlarına göre yetersiz oranlardadır. 1970-1990 döneminde kentlerde konuta yüzde 40, sanayiye yüzde 6,8, yol ve meydanlara yüzde 8,8, yeşil alanlara yüzde 2,2 ve ticarete yüzde 1,1 oranında alan ayrıldığı araştırmalarla saptanmıştır. Kentler, ulaşım, ticaret, rekreasyon ve kamuya açık alanları sınırlı, hemen hemen sadece konut alanlarından oluşan bir görünüm arz etmektedir.

Kent rantlarının yüksekliği ve götürülen altyapı hizmetleriyle artan rantlardan kamuya dönüş olmaması, yasal olmayan bir gayrimenkul piyasasının oluşmasına neden olmaktadır.

Konut

1993 yılı itibariyle Türkiye'de toplam 11,5 milyon civarında konut mevcut olup bunun 8 milyona yakınının 20 bin ve daha fazla nüfuslu yerleşim birimlerinde yer aldığı tahmin edilmektedir.

Planlı dönemde hızlı nüfus artışı, göç ve şehirleşme hızına bağlı olarak ortaya çıkan konut sorunu ekonomik ve sosyal politikalar açısından önemini korumaktadır.

V'inci Plan döneminde 934 bin konut üretilmiş iken, VI'ncı Plan döneminde üretilen konut sayısının plan hedefinin yüzde 90'ına tekabül eden 1,3 milyona ulaştığı tahmin edilmektedir.

1994 yılı fiyatlarıyla VI'ncı Plan döneminde toplam sabit sermaye yatırımları içinde konut sektörünün payının 1990'da yüzde 32, 1991'de yüzde 31, 1992'de yüzde 30, 1993'de yüzde 30, 1994'de ise yüzde 39 olduğu tahmin edilmektedir.

Toplu Konut Fonu kaynaklarının kullanımında bazı değişiklikler yapılmış, tamamlama ve altyapı kredisi tahsisi yoluyla devam etmekte olan inşaatların biran evvel tamamlanması esas alınmıştır. Belediyelerin katkısıyla konut üretimini desteklemek amacıyla mevzuat düzenlemesi yapılarak yeni bir uygulamaya geçilmiştir.

Toplu Konut İdaresi'nin kurulduğu 1984 yılından 1994 yılı sonuna kadar kredilendirilen konut sayısı 911.915 adet olup bunun 787.009'u tamamlanmıştır. Son yıllarda İdare'ce kredilendirilen konut sayısında bir düşüş görülmektedir.

Belediyeler ve Toplu Konut İdaresi eliyle projelendirilerek konut temini için yürürlüğe konulan yönetmelik kapsamında başlatılan uygulamalarda bürokratik işlemler ve en az 400 konutluk alanların temini sorun alanları olarak ortaya çıkmıştır.

Memur ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkında 3320 sayılı Kanun'un uygulamasında amaca yönelik uygulamalara geçilememiştir.

Konut üretiminde yeni kaynak yaratılması için küçük tasarrufların kullanılmasına ve sermaye piyasasının geliştirilmesine yönelik kurumsal düzenlemelerin yapılması ihtiyacı önemini artırmaktadır.

Konutlarda kiracılık oranı geçmiş yıllara göre artış göstermiştir. 1985 yılında yüzde 22,8 olan kiracılık oranı 1990 yılında yüzde 29,7 olmuştur. Bu oran bucak ve köylerde 1985 yılında yüzde 4,4 iken, 1990 yılında yüzde 10,7'ye çıkmıştır.

Türkiye'de konut stokunu ve niteliklerini belirlemek amacıyla konut sayımı yapılması ihtiyacı önem arz etmektedir.

Kat Mülkiyeti Kanunu'nun günün şartlarına göre yeniden düzenlenmesi ihtiyacı artmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Bölgesel Gelişme

Ekonomik, toplumsal, kültürel, siyasal yönleri ile bir bütün teşkil eden gelişmenin, ulusal birliği güçlendirecek nitelikte olması esas amaçtır.

Kişilerde, sosyal ve iktisadi çıkarlarının ancak ulusal bütünlük içerisinde maksimize edilebileceği fikri güçlendirilecektir.

Ulusal kaynakların, en yüksek ekonomik ve sosyal faydayı sağlayacak şekilde geliştirilmesine ve bölgelerarası dengesizliklerin en aza indirilmesine çalışılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere yaşayan nüfusun gelir seviyelerinin yükseltilerek refah düzeylerinin ülke ortalamalarına yaklaştırılması temel hedef olacaktır.

Sosyal, ekonomik, kültürel ve mekansal politikaların birbirlerine olan etkileri dikkate alınarak sektörel politikalara mekansal boyut kazandırılacaktır.

Bu amaçla; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri öncelikli olmak üzere, ülkenin göreceli olarak geri kalmış yöreleri için, kaynakları ve gelişme potansiyelleri gözönünde bulundurularak bölgesel gelişme projeleri hazırlanacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri için Onarım Projesi hazırlanacak ve bu kapsamda istihdam sorununun çözümünde başta gelen konut ve hayvancılık sektörleri ile ilgili hızla gerçekleştirilebilir nitelikteki projeler hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

Bölgesel gelişme çalışmaları ve fiziki planlar, çevresel etkenleri ve ekolojik dengelerin korunmasını da amaçlayan sürdürülebilir kalkınma anlayışı içerisinde hazırlanacak ve bunların kademeli planlama yapısı içerisinde Kalkınma Planları ile uyum içinde olması esas olacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde önem arzeden hızlı demografik gelişmeler ve işsizlik sorunlarını çözebilmek amacıyla, yerel kaynaklar değerlendirilecek, tarımsal gelişme projeleri hazırlanacak, hayvancılık ve sulu tarıma dayalı alanlarda meyve-sebze ve katma değeri yüksek sınai bitkilerin yetiştirilmesi ve bunları işleyecek olan kırsal sanayilerin kurulması desteklenecek, kırsal üretken istihdam artırılacak ve başta konut sektörü olmak üzere emek yoğun projeler uygulamaya konulacaktır.

Kırsal kesimde, çağdaş ihtiyaçlara uygun hizmet ve bilgi akımının kolaylaştırılması, mahalli idarelerin de katkısıyla müteşebbislik ruhunun geliştirilmesi ve kooperatifçiliğin etkinleştirilerek yaygınlaştırılması için rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanmasına önem verilecektir.

Ülkenin her yerindeki insanlarımız için çağdaş yaşam koşulları sağlayan bir kırsal ve kentsel mekan organizasyonunun kurulmasına ve ülke düzeyine dengeli dağıtılmış kamu hizmetleri ile herkesin bu hizmetlerden yararlanmasına çalışılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere ülkenin diğer bölgeleri ile ekonomik, sosyal ve kültürel uyumu için yeterli kaynak tahsisine devam edilecektir.

Çeşitli bölgelerin ve illerin sorunları dikkate alınarak farklı gelişme politikalarının ve tedbirlerinin uygulanmasına çalışılacaktır.

Endüstriyel faaliyetlere elverişli olmayan bölgelerin geliştirilmesine yönelik olarak her bölgenin karakteristik özelliklerine göre hayvancılık, tarım, el sanatları gibi faaliyetler desteklenecektir.

Ülke genelinde dengeli bir yerleşme düzenine kavuşmak için, plan kararları doğrultusunda bir yerleşme merkezleri planlaması yapılacaktır. Söz konusu plan, nüfus hareketlerinin dengeli gelişmesine yönelik politikalar oluşturulmasında baz teşkil edecektir.

Çağdaş bir yaşam düzeyine ulaşılabilmesi için, başta ulaştırma ve haberleşme olmak üzere büyükşehirlerden başlanılarak kentsel altyapı ve çevrenin dünya standartlarına yükseltilmesi hedeflenecektir.

Nüfus artış hızının nispeten yüksek olduğu bölgelerde aile planlaması çalışmalarına özel önem verilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde, bu bölgelerin gelişmesini başlatacak ve yeni iş alanları yaratacak olan yatırımlar, sosyal fayda unsurları da dikkate alınarak zorunlu hallerde devlet tarafından gerçekleştirilecektir.

Bölgesel bazda yapılacak çalışmalar için gerekli olan istatistiksel veriler sağlanacak ve bölge planlarına işlerlik kazandırmak için arazi kullanımı ve mülkiyeti konularında araştırmalar yapılacaktır.

Bölgesel gelişmeyi hızlandırmak amacıyla, tarım ürünlerini işlenmemiş olarak bölge dışına göndermek yerine, bunları bölgede işleyecek ve katma değer yaratacak olan tesislerin kurulması desteklenecek ve kırsal sanayilerin kurulmasına önem verilecektir.

Kır-kent gelişmişlik farkının azaltılması, tarım işletmesi arazi büyüklüklerinin optimum düzeyde oluşturulabilmesi amacıyla işletilemeyen arazilerin ve hazine arazilerinin alım ve satımı için kurumsal ve yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Çok amaçlı bir bölgesel kalkınma projesi olarak yürütülen Güneydoğu Anadolu Projesi çalışmalarına ve uygulamalarına terminine uygun olarak hızla devam edilecektir.

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında hazırlanan çevresel etki değerlendirme çalışmaları uygulamaya konulacak, gerektiğinde diğer bölgeler için de benzer çalışmalar yapılacaktır.

GAP yöresinde tarla içi hizmetleri sulama başlamadan önce bitirilecek ve bölge çiftçisinin eğitimi sağlanacak, arazi toplulaştırma ve sulama faaliyetlerine hız verilecektir.

GAP yöresinde kentsel altyapıyla ilgili olarak, özellikle içmesuyu ve kanalizasyon sorunları çözüme kavuşturulacaktır.

GAP yöresindeki organize sanayi bölgeleri plan döneminde tamamlanacak ve küçük sanayi sitelerinin yapımına önem verilecektir.

Özelleştirme uygulamalarına paralel olarak öncelikle ele alınmış olan Zonguldak ve Bartın illerinde yörenin; gerekli altyapı yatırımlarını ortaya koyacak, sektörel ve mekansal gelişme istikametlerini belirleyecek ve yeni istihdam alanları önerecek Zonguldak-Bartın Bölgesel Gelişme Projesi çalışmaları hızla tamamlanarak plan döneminde uygulanmasına geçilecektir.

Doğanın, kültür ve tabiat varlıklarının tahribatını en aza indirmek için, yerleşmelerin ve gelişme alanlarının yer seçimlerinin belirlenmesinde mevcut doğal koşullar ve ekolojik denge konuları önemle ele alınacaktır.

Sadece eko-sistemleri değil, aynı zamanda kültür ve tabiat varlıklarını da koruyan ve sürdürülebilir kalkınma anlayışını temel alan ve bu amaçla yerel kaynakları harekete geçirebilen bir bölgesel kalkınma yaklaşımı geliştirilecektir. Doğal afet zararlarının azaltılması konusunda tedbirler getirilecektir.

Ülke genelinde arazi kullanımı haritaları ve deprem haritaları çıkarılacak, kadastro çalışmaları hızlandırılacak ve bu çalışmalardan bölgesel ve fiziki planlama çalışmalarında yararlanılacaktır.

Toprak ve su kaynaklarının korunmasına yönelik ve her il için ayrı olarak yapılacak çalışmalar, bölgesel gelişme projelerinde dikkate alınacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, yerleşmelerin çok ve dağınık olduğu yörelerimizde yapılacak kamu yatırımlarında, seçilecek bölgesel gelişme merkezlerine öncelik verilecektir. Bu merkezlerin çevrelerindeki daha alt kademe yerleşme merkezlerine de hizmet verecek şekilde sosyal, fiziki ve teknik altyapı yatırımları ile donatılmaları sağlanacaktır.

Bu amaçla, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri öncelikli olmak üzere, kırsal alan yerleşim düzeninin planlanmasında, kırsal alan yerleşim gruplarına bir üst kademe hizmet sunacak köy grup merkezleri merkez köyler olarak desteklenecektir.

Ülkemizdeki dağınık yerleşimin, yatırım politikalarının yanısıra, özendirici tedbirlerle düzenlenmesi ve böylece altyapı ve hizmetlerin daha etkili şekilde götürülmesi sağlanacaktır.

Özel sektörün, Kalkınmada Öncelikli Yörelere yatırım yapmasını özendirmek ve bu bölgelerdeki tesislerin verimli bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla yapılacak devlet yardımları uygun talep eşliğine ulaşabilecek nitelikteki bölgesel gelişme merkezlerinde yoğunlaştırılacaktır.

Görel olarak geri kalmış yörelerin gelişmiş pazarlarla bütünleşmesini sağlamak için ulaştırma altyapısının iyileştirilmesine önem verilecektir.

Özel sektör yatırımlarını seçilecek bölgesel gelişme merkezlerine yönlendirmede hem düzenli kentsel gelişme, hem de endüstriyel faaliyetler için dışsal ekonomiler sağlama gibi olumlu özelliklere sahip organize sanayi bölgelerinden azami ölçüde yararlanılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere inşaatı devam eden, kamulaştırma, etüd-proje aşamasında bulunan organize sanayi bölgeleri Plan döneminde süratle bitirilecek ve ihtisaslaşmaları sağlanacaktır.

Gelişmiş ve normal yöre olarak tanımlanan illerimizde İhtisaslaşmış Organize Sanayi Bölgeleri kurma faaliyetleri hızlandırılacak ve bu bölgelerin son teknolojileri kullanacak tarzda örgütlenmeleri için AR-GE faaliyetleri ve üniversite-sanayi işbirliğini geliştirici yönde düzenlemeler yapılacaktır.

Bölgesel sanayi merkezleri ile küçük sanayi siteleri arasındaki ilişkileri güçlendirmek amacıyla desteklenecek sanayi türleri tespit edilecek ve geliştirilecektir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine öncelik vermek üzere, Kalkınmada Öncelikli Yörelere Girişimciliği Destekleme Projeleri uygulayacaktır. Belirtilen girişimcilerin finansman desteğini karşılamak üzere Türkiye Halk Bankası'nca gerekli tedbirler alınacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere dış pazarlara ihracat imkanları geliştirilecektir. Bu konuda, komşu pazarlara öncelik tanınacak, sınır ticaretinin ve serbest bölgelerin geliştirilmesine çalışılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde meraların ıslahı ve kullanma esasları, arazi bütünleştirmeleri ve tarım reformu çalışmalarına devam edilecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri için hazırlanan Aksiyon Planı kapsamındaki yatırımlar sürdürülecek ve yörenin ivedilik arzeden sorunlarının çözümü için gerektiğinde Acil Destek Programları uygulanacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere il özel idareleri ve belediyelerin tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri sektörlerindeki projeleri, yeterli kaynak ayrılarak desteklenmeye devam edilecektir.

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, hayvancılığın gelir ve istihdam bakımından büyük önem taşıdığı gözönüne alınarak, hayvancılıkla uğraşan aile işletmeciliğini özendirerek politikalar izlenecektir.

Kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi amacıyla, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere, Kalkınmada Öncelikli Yörelere personel açığının nitelik ve nicelik itibarıyla giderilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

Kamu yönetimi açısından mevcut örgütlenme yapısı bölgesel gelişme çalışmalarıyla uyumlu hale getirilecektir.

İlin temel yönetim birimi olduğu gözönüne alınarak, tüm kamu hizmetlerinin halka ulaştırılması açısından, önemine uygun olarak güçlendirilmesi ve bölge planlama kararları doğrultusunda İl Gelişme Planları hazırlanması sağlanacaktır.

Bölgesel merkez konumundaki kentler başta olmak üzere, kent çevrelerinde ve içinde mevcut yeşil alanların korunması amaçlanacak ve yeşil alan önerileri getirilerek, bu alanların ağaçlandırılması gerçekleştirilecektir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

1995-2000 yılları arasında 5 binden az nüfuslu kırsal yerleşmeler nüfusunun yılda ortalama yüzde 8,7 azalarak 13,7 milyona düşeceği, 5 bin-20 bin nüfuslu yarı kırsal yerleşmeler nüfusunun yılda ortalama yüzde 2,7 artarak 9,5 milyona, 20 binden fazla nüfuslu kentsel yerleşmeler nüfusunun ise yılda ortalama 4,7 oranında artarak 47,6 milyona yükseleceği tahmin edilmektedir.

Aynı dönemde, nüfusu 1 milyon ile 5 milyon arasında bulunan büyük kentlerin toplam nüfusunun yılda ortalama yüzde 10,2 artarak 7,7 milyondan 12,5 milyona yükseleceği tahmin

edilmektedir. Türkiye'nin en büyük kenti olan İstanbul'un nüfusunun 2000 yılına kadar 11,5 milyona yükselmesi, toplam kent nüfusu içindeki payının yüzde 24 civarında kalması, nüfus artış hızının yıllık ortalama yüzde 4,5 civarında olması beklenmektedir. 1995-2000 döneminde nüfusu bir milyonun üzerindeki büyük kentlere doğru göç eğilimini yavaşlatıcı politikalar uygulamaya konulacaktır.

TABLO: 39- Yerleşme Grupları İtibariyle Nüfus Tahminleri

Yerleşme Grupları	1995		2000		1995-2000 Dönemi Yıllık Ortalama Artış Hızı (Yüzde)
	Nüfus (Bin Kişi)	Yüzde Pay	Nüfus (Bin Kişi)	Yüzde Pay	
5.000'den Az	18 749	30,1	13 419	19,9	-8,7
5.000-20.000	5 568	9,0	6 364	9,5	2,7
20.000'den Fazla	37 854	60,9	47 550	70,6	4,7
TOPLAM	62 171	100,0	67 332	100,0	

Kaynak: DPT

TABLO: 40- Kent Nüfusunda Gelişmeler

Nüfus Grupları	1995		2000		1995-2000 Dönemi Yıllık Ortalama Artış Hızı (Yüzde)
	Nüfus (Bin Kişi)	Kent Sayısı	Nüfus (Bin Kişi)	Kent Sayısı	
5.000.000'dan Fazla	9 245	1	11 521	1	4,5
1.000.000-5.000.000	7 699	4	12 528	7	10,2
500.000-1.000.000	5 721	8	4 777	6	-3,5
100.000-500.000	6 204	32	8 309	44	6,0
50.000-100.000	4 496	64	5 488	79	4,1
20.000-50.000	4 488	140	4 927	160	1,9
TOPLAM	37 853	249	47 550	297	4,7

Kaynak: DPT

1995 yılında yüzde 60,9 olduğu tahmin edilen kent nüfusu oranının 2000 yılında yüzde 70,6'ya yükseleceği, 1990-1995 döneminde düşme göstermiş olan kentleşme hızının iç ve dış ekonomik ve sosyal etkenlerle 1995-2000 döneminde yeniden artacağı tahmin edilmektedir.

Yerleşmelerin planlanmasında, planlama-uygulama-denetim süreci bütünleştirici ve yönlendirici bir boyutta yeniden düzenlenecektir.

Kentlerdeki yaşam çevresi ve yaşam kalitesi geliştirilecek ve iyileştirilecektir.

TABLO: 41- Kent Nüfusunun Yıllık Ortalama Artış Hızı ve Ülke Nüfusu İçindeki Payı

(Yüzde)

Yıllar	Yıllık Ortalama Artış Hızı	Ülke Nüfusu İçindeki Payı
1990	5,0	54,0
1995	4,4	60,9
2000	4,7	70,6

Kaynak: DPT

Kentleşmede yatay ve dikey dengenin sağlanmasına yönelik olarak sanayileşme, kamu yatırımları ve teşvik politikalarının büyükşehirlere göçü ve sanayi yığılmasını özendirmemesine dikkat edilecek; göç, metropoller yerine bölge merkezlerine, orta büyüklükteki kentlere ve merkezi nitelikteki diğer yerleşim birimlerine yönlendirilmeye çalışılacaktır. Bu amaçla geliştirilecek kentler, sanayi teşvikleri, altyapı, hizmet ve konut yatırımları ile desteklenecektir.

Kent planlamasının fiziki ve sayısal bilgi bazının geliştirilmesi, organizasyon eksikliklerinin tamamlanması ve planlamada yeni yaklaşım ve teknolojilerin kullanımı sağlanacaktır.

Mevzii imar planlarının yapımı, imar planı değişiklikleri ve ıslah imar planları uygulamasına ilişkin mevzuatta yeniden düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Kentlerde arsa temini, altyapının geliştirilmesi, konut ve altyapı konuları bir bütün olarak ele alınacaktır. Yeni gecekondulaşmalara imkan vermemek için yaratılan rantların kamuya aktarılması sağlanacaktır.

Plan döneminin sonunda en az bir kentin yüksek katma değerli faaliyetlerin yoğunlaştığı uluslararası bir merkez haline getirilmesi sağlanacaktır.

Kentler arasında ihtisaslaşmaya önem verilecektir.

Kentlerde tarihi, doğal ve kültürel değere sahip alan ve eserlerin korunması ve yenilenmesine önem ve öncelik verilecek, kent kimliğini oluşturan şehircilik ve mimari tarzlarını koruma ve geliştirme faaliyetleri teşvik edilecektir.

Tek tip kentlerin ortaya çıkmasına yol açan standart imar yönetmeliklerinde yöre ve kentlerin özelliklerini ön plana çıkaran değişiklikler getirilecektir.

Kent hizmetlerinde olduğu kadar, kentlerin güzelleştirilmesi, fikir ve sanat faaliyetlerinin teşvik edilmesinde de özel sektörün katkısından yararlanılacaktır.

Kente göç eden nüfusun kentleşme sorunları üzerinde dikkatle durularak eğitim kurumları, gönüllü kuruluşlar, sivil örgütler ve kitle iletişim araçlarıyla eğitsel uyum programları hazırlanması ve uygulanması sağlanacaktır.

Konut

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, Kalkınmada Öncelikli Yörelere geliştirilecek projeler ile konut üretimi hızlandırılacaktır.

VII'nci Plan döneminde nüfusu 20 binden az olan yerleşim yerlerinde demografik gelişmelerden doğacak yeni konut ihtiyacının toplam 148 bin, nüfusu 20 binden fazla olan yerleşim yerlerinde ise toplam 2.142 bin olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, yenileme ihtiyacı ve afet konutları olarak birikmiş ihtiyaç dahil her yıl 50 bin civarında yeni konut yapılması gerekecektir. Bu durumda, Plan döneminde toplam 2.540 bin yeni konuta ihtiyaç olacaktır.

Hızlı kentleşme ve artan nüfusun konut ihtiyacının karşılanabilmesi için konut üretimi ve sahipliği teşvik edilecek, bu amaçla kamuya ilave yük getirmeyecek şekilde uygun finansman modelleri geliştirilecektir.

Kentleşme, arsa, konut ve kentsel altyapı ile ilgili tüm uygulamalar bir bütünlük içinde ele alınacak ve merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki koordinasyon ile gerçekleştirilecektir.

TABLO: 42- Konut İhtiyacı

(Bin Adet)

Yıllar	Demografik İhtiyaç			Yenileme ve Afet Konutu İhtiyacı	Toplam İhtiyaç
	20 Binden Az Nüfuslu Yerleşim Yerleri	20 Binden Fazla Nüfuslu Yerleşim Yerleri	Toplam		
1996	28	382	410	50	460
1997	29	419	448	50	498
1998	29	434	463	50	513
1999	30	436	466	50	516
2000	32	471	503	50	553
TOPLAM	148	2 142	2 290	250	2 540

Kaynak: DPT

Gecekondu mevzuatı günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

Konut teknolojisindeki gelişmeler desteklenerek yaygınlaştırılacaktır.

Afete ilişkin mevzuat günün şartlarına göre yeniden düzenlenecektir.

Yüzde 92'si deprem bölgelerinde bulunan ülkemizde doğal afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması yönünde çalışmalar yapılacak, afet riskini enaza indirmek için gerekli önlemler alınacaktır.

Konut sayımı yapılacak ve periyodik hale getirilecek, mevcut verilerin güncelliğinin sağlanması için bir Konut Bilgi Bankası kurulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bölge ve il düzeyindeki kalkınma çabalarını hızlandırmak ve varolan aksaklıkları gidermek amacıyla İl İdaresi Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, İmar Kanunu, Belediye Kanunu başta olmak üzere, il ve mahalli idarelerle ilgili kanunlarda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda değişiklik yapan tasarı yasalaştığında, Valiliklerin, il yönetiminde uzmanlık bilgi ve deneyiminden yararlanabilecekleri ve proje geliştirme çalışmalarında değerlendirebilecekleri personel il planlama çalışmalarında istihdam edilebilecektir.

3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılarak, özel idareler güçlendirilecektir. Bu kapsamda köy hizmetleri niteliğindeki bazı hizmetlerin İl Özel İdarelerince yerine getirilmesi sağlanacaktır.

1580 sayılı Belediye Kanunu günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecek, bu konudaki çalışmalar kısa zamanda sonuçlandırılarak, belediyelerin yetki ve sorumlulukları, yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılacaktır. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli kullanılmasını sağlayacak düzenlemeler ve tedbirler getirilecek, kentsel gelişme hızlandırılacaktır.

3194 sayılı İmar Kanunu'nun yeniden düzenlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Planlama ve uygulama sürecinde yaşanan çok başlılık ve yetki çatışmasını önlemek maksadıyla merkezi ve yerel yönetimlerin görev dağılımında denge, merkezi yönetim kademesinde koordinasyon ve büyükşehir ile ilçe belediyelerinin imarla ilgili çalışmalarında, imar planlarının hazırlanması, uygulanması, birbirlerine uygunluğu, itiraz süreleri, planların kesinleşmesi ve ancak yasada belirtilen koşullar çerçevesinde değiştirilebileceği gibi hususlar tereddüde yol açmayacak şekilde belirlenecektir.

İmar planlamasının yeni ve çağdaş teknolojilerin katkısıyla daha esnek şekilde ve kısa sürede gerçekleştirilmesini sağlamak; planları yapan, yaptıran ve planlara aykırı hareket edenlerin sorumluluklarını ve uygulanacak müeyyideleri açıklıkla ortaya koymak amaçlarıyla 3194 sayılı İmar Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

İmar planı yapılması, değişiklikleri, mevzii imar planları ve tip imar uygulamalarına ilişkin Yönetmeliklerde, imar planı değişikliği için gerekli şartların açıkça sayılması, mevzii imar planları yapım yetkisinin sadece ilgili kamu yönetimlerine verilmesi, bu planların kentin nazım imar planı ile bütünlüğünün sağlanması, planlama ve uygulamada kentlerin tarihsel, coğrafi ve mimari özelliklerini ön plana çıkararak ve tek tip kentlerin ortaya çıkmasını önleyen esnekliklerin getirilmesi amaçlarıyla değişikliklere gidilecektir.

Önceden tasarlanmış rant paylaşımlarını ve yasa dışı davranışları ciddi şekilde teşvik eden ıslah imar planları uygulamasına son verilmesi amacıyla 2981 ve 3290 sayılı İmar Affı Kanunlarının esasen geçici olup da sonradan süresi uzatılmış bulunan ıslah imar planlarına ilişkin hükümleri kaldırılacaktır.

Afet öncesi ve afetin vukuu bulması halinde acil kararların alınıp uygulamaya konulabilmesi için bu işle uğraşan kurum ve kuruluşların diğer kurumlarla koordinasyonunu sağlayacak bir yapıda olması ve etkili tedbirlerin alınmasını sağlamak amacıyla 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısı İle Alınacak Tedbirler İle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun yeniden düzenlenecektir.

Toplu yerleşim alanlarında yönetim ve işletme sorunlarını mülkiyete bağımlı kalmadan çözümlmek için Kat Mülkiyeti Kanunu'nu da kapsayan mevzuat düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Büyük kentlerin yarısından fazlasını oluşturan gecekonduların yasal konut haline dönüştürülebilmesi ve sağlanan rantın kamuya aktarılabilmesi için kent yenilenmesine imkan tanıyan ve kendi kendini finanse edebilecek düzenlemelerin yapılması, belediyelere arsa sağlanmasının yeniden düzenlenmesi amacıyla 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Hazineye ait tarım arazileri ile işletilemeyen tarım arazilerinin alım satımını düzenlemek amacıyla bir organizasyon oluşturulacaktır.

Kırsal alandaki yerleşimin düzenlenmesi ve yurtdışından gelen göçmenlerin yerleştirilmesi amacıyla, değişen ülke koşullarına uygun olarak 2510 sayılı İskan Kanunu yeniden düzenlenecektir.

Günün koşulları itibariyle istenen duyarlılıkta olmayan eski kadastro bilgilerinin bir plan dahilinde yenilenmesine imkan sağlamak üzere 2859 sayılı Tapulama ve Kadastro Paftalarının Yenilenmesi Hakkında Kanun'da gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan tespit dışı olup özel mülkiyete açılabilir nitelikte alanların yüz ölçümlerinin hesaplanması ve sınırlarının belirlenmesi amacıyla 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nda gerekli değişiklik yapılacaktır.

Toprağa dayalı bilgilerin, daha geniş ve sağlıklı bir şekilde toplanıp istifadeye sunulabilmesi için Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü bünyesinde Tapu ve Kadastro bilgi sistemi kurulacaktır.

19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Metropollerle İlgili Düzenlemeler; bu özellikleri taşıyan kentlerimizin içinde buldukları sorunlara çözüm bulunabilmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde çağdaş metropoller konumuna getirilebilmeleri için, Plan döneminde öncelikle ele alınacak temel yapısal değişim projelerinden biri olarak belirlenmiştir.

Kentlerde yaşama arzusunun artmasının yanısıra, sanayi ve ticaretin yoğunlaşmış olması ve iş bulma olasılığının diğer yörelere göre nispeten yüksek oluşu, metropollere yönelik göçü arttırmaktadır.

Aşırı nüfus birikimine yol açan göç; işsizlik sorununun yanısıra yerleşim, konut, çevre, altyapı, ulaşım, sağlık, eğitim ve asayiş sorunlarını da arttırmıştır.

Bugün varolan yasal ve yönetsel yapı, metropollerde hızlı göçün olumsuz yönde etkilediği kentleşmeyi denetleyememiş ve yönlendirememiştir.

Belediyeler ve mülki idareler arasında yeterli ölçüde eşgüdümün sağlanamaması, gerekli ve etkin denetimin yapılamaması sonucu kamu arazileri işgal edilmiş ve plansız bir kentleşme meydana gelmiştir.

Sanayinin büyük ölçüde metropollerde gelişmiş olması iskan alanlarını daraltmakta, trafik yoğunluğunu belirli merkezlerde arttırmakta, kentiçi ulaşım ve çevreye ilave yük getirmektedir.

Metropollerin başında gelen İstanbul, ülke endüstri sektöründeki istihdamın 1/3'ünü yaratmakta ve Türkiye ithalatının 1/3'ünü ve ihracatının 1/5'ini gerçekleştirmektedir. Ülke endüstriyel kuruluşlarının yüzde 24'ü ve ticari işletmelerin yüzde 20'si İstanbul'da konumlanmış bulunmaktadır. Dolayısıyla İstanbul, ekonomik ve sosyal maliyetler yönünden katlanılması güçlük arzeden boyutlara varan bir büyüme içerisine girmiştir.

Metropollerde çevreye zarar vermeden katı atıkları ayıklayan, geri kazanan, düzenli ve sağlıklı bir şekilde depolayan katı atık yönetim sistemleri henüz kurulamamıştır. İmar planlarında çöp alanları belirlenmediğinden sağlıksız çöp alanları oluşmuştur.

Özellikle İstanbul kentinde ulaştırma altyapısı ve toplu taşıma hizmetleri yetersizdir. İstanbul Boğazı'nda kentiçi ve transit geçiş hizmet vermekte olan iki köprü yanında üçüncü bir geçişe ihtiyaç bulunmaktadır.

İstanbul Boğazı'ndan transit geçiş yapan gemi sayısı yılda yaklaşık 40 bin adet olup, bunun yarısı yabancı bayraklı gemilerdir. 1952-1991 yılları arasındaki 444 adet deniz kazasının yüzde 35'i son dört yılda meydana gelmiştir. Bu durum İstanbul'un deniz ulaşımında ve Boğaz güvenliğinde büyük sorun yaratmaktadır.

Özellikle İstanbul'da düşük kalorili ve yüksek oranda kükürt ihtiva eden kömürün çok kullanılması hava kirliliğini artırmaktadır. Bir diğer sebep, taşıt araçlarından çıkan kontrolsüz ve karbon monoksitçe zengin ekzoz gazı emisyonudur.

2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanunda 4102 sayılı Kanun'la değişiklik yapılarak, İstanbul ve diğer şehirlerdeki kapalı çarşı ve buna benzer ticari, turistik tesislerde özel güvenlik teşkilatı kurulması imkanı getirilmiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Metropoller, ülkenin en önemli merkezleri olarak finans, turizm, kültür ve sanat şehri kimlikleri ön plana çıkarılarak, ulusal ve uluslararası düzeyde çağdaş birer kent haline getirilecektir.

Metropollere büyük bir yük getiren göç olgusunun dengelenebilmesi için, endüstrinin yerseçimi yeniden yönlendirilecektir. Bu amaçla, ülke genelinde gelişme kutupları oluşması desteklenecektir. Böylece İstanbul gibi büyük metropollerin sahip oldukları pekçok hizmetin ve istihdam imkanlarının buralarda gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Metropollerin ve çevre illerin sorunlarını çözmek ve sosyo-ekonomik orta vadeli gelişme desenini belirlemek için gerektiğinde bölgesel gelişme planları yapılacaktır.

Bu çerçevede, geliştirilecek ticaret, sanayi ve konut politikaları ile çevre ve mekan kaliteleri korunacak ve kentsel büyüme denetim altına alınacaktır. Bu amaçla, metropollerde ve komşu illerde imar planlarının entegre bir şekilde hazırlanması sağlanacaktır.

Mevcut yönetim sistemi, dinamik bölge yapısı içerisinde metropollerin gereksinimlerini karşılayamadığından, kamu yönetiminde yeni düzenlemelere gidilecek, yerel yönetimlerin verimliliğinin artırılması sağlanacaktır. Bu çerçevede il özel idarelerine daha fazla etkinlik kazandırılacaktır.

İstanbul'un tarihi süreç içerisinde oluşan bölgesel metropol kimliğini aşarak uluslararası çağdaş bir metropol haline getirilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, İstanbul'un planlı gelişmesi sağlanarak sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonları güçlendirilecektir.

İstanbul'un erişmiş olduğu mekansal büyüklük, kentiçi güvenliğine ilişkin hizmetlerin diğer illerden farklı bir biçimde yürütülmesini gerektirdiğinden, güvenlik bakımından teşkilatlanmanın yeniden yapılanması sağlanacaktır.

Metropollerde yapılacak yatırım ve hizmetlerin finansmanında mahalli kaynakların payı arttırılacaktır.

Ülke genelinde dengeli endüstrileşmeye işlerlik kazandırılarak, İstanbul ve çevresinde önemli bir sorun haline gelen sanayi tesislerinin bölge dışına taşınması özendirilmeye devam edilecektir. Bu çerçevede, İstanbul ili ve çevresinde, sanayi yoğunluğu azaltılacak ve bazı sektörlerde yatırım teşvikleri sınırlandırılacaktır.

Metropollerde merkezdeki yoğunlaşmayı önlemek amacıyla uydu kentler oluşturulacak, özellikle İstanbul kentsel fonksiyonları itibariyle çok merkezli bir yapıya kavuşturulacaktır.

Metropolleri ve çevre illerini de kapsayacak şekilde hazırlanacak Bölgesel Gelişme Planlarının yanısıra, bu planlarla uyumlu olarak fiziki plan çalışmaları da yapılacak ve gelişme alanları buna göre belirlenecektir.

Metropollerin yakın çevrelerinde kentsel gelişme alanları planlanacaktır.

Başta kamu arazileri kullanılmak üzere altyapısı hazır, planlı arsa üretilecek ve toplu konut uygulamalarıyla konut açığının giderilmesine çalışılacak, bu uygulamayla aynı zamanda kamuya gelir sağlanacaktır.

Hazine arazilerini ve özellikle koruma ve sİT alanları ile orman dışına çıkarılan yerleri işgal eden, üzerine inşaat yapan veya yaptıran, bunlardan menfaat temin edenler için ilgili kanunlarda düzenlemeler yapılarak, caydırıcı nitelikte cezai hükümler getirilecektir.

İstanbul'da yaklaşık 5 milyon kişi olan günlük kentiçi yolcu taşımacılığının karayolu ağırlıklı durumundan çıkartılarak denizyolu ve raylı ulaşım sistemlerinin payını arttırmak üzere; Kentiçi Ulaşım Master Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır. Benzeri plan çalışmaları gerektiğinde diğer metropoller için uygulanacaktır.

Toplu ve bireysel taşıma araçlarının trafik güvenliği ve genel sağlık koşulları açısından etkili ve sürekli denetimi sağlanacak, trafik eğitimine ağırlık verilecek ve trafik suçlarını engelleyici etkili yaptırımlar için yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kayıtlı araç sayısı 1,2 milyona yaklaşan İstanbul başta olmak üzere, metropollerde otopark olmaya müsait arsalar belirlenecek, gerçek kişilere ait yerlerin otopark olarak kullanılması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Derince Limanının kullanım kapasitesi artırılarak İstanbul şehir merkezindeki deniz trafiği yükü azaltılacaktır.

Ulaşım ve trafik sorununun çözümünde önem taşıyan İstanbul ve Ankara Metroları, terminine uygun olarak tamamlanacaktır. Ayrıca, İstanbul'da üçüncü boğaz geçişi etüd sonuçlarına göre karara bağlanacaktır. Bu projeye VII'nci Plan döneminde başlanılacaktır.

İzmir'de körfez kirliliğini giderici çalışmalar desteklenecek ve alternatif limanlar geliştirilecektir.

Ülkenin yurtiçi ve yurtdışı bağlantısında önemli ölçüde görev yapmakta olan ve mevcut kapasitesi 7,5 milyon kişi/yıl olan Atatürk Havalimanının kapasitesi, son yıllarda artan yolcu trafiği gözönünde bulundurularak artırılabilecektir. Ayrıca Anadolu yakasının ihtiyacını karşılamak üzere bir havaalanının ve teknoparkın VII nci Plan döneminde gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Çöp alanlarının çevreye olan olumsuz etkilerini gidermek amacıyla yeni çöp alanları tespit edilecek ve katı atıkları ayıklayan, geri kazanan, düzenli ve sağlıklı bir şekilde depolayan katı atık yönetim sistemleri kurulacak ve gerektiğinde özel sektör de bu etkinlik içinde görev alacaktır.

Metropollerdeki çöp alanlarının rehabilitasyonu öncelikle tamamlanacaktır.

Metropollerde doğalgaz kullanımı çalışmaları hızlandırılacak; kapasitesi düşük olan mevcut projeler revize edilerek, kullanım alanları genişletilecektir.

Doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılmasının yanısıra, iyi kaliteli yerli kömürlerle birlikte ithal kömür kullanımı için gerekli tedbirler alınacak, kentlere kaçak kömür girişi engellenecektir.

Yeni yapılarda ısı izolasyonuna önem verilerek yakıt tüketimi azaltılacaktır. Bu amaçla mevcut yönetmelikler etkin bir şekilde uygulanacaktır.

Sanayi kuruluşlarında baca filtresi ve arıtma sistemi zorunlu hale getirilecektir.

Kıyılarda, Boğazlarda ve Marmara denizinde seyreden gemilerin çöp ve sintinelerinin özel sektör tarafından toplanmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Metropollerde kamu kuruluşları tarafından arzedilen hizmetler, bedeli altında satılmayacak, bu hizmetlerin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında kentin yarattığı kaynaklardan da yararlanılacaktır.

Boğazlardan güvenli geçişin sağlanması amacıyla geçişleri kontrol edecek ve gerektiğinde acil yardımda bulunacak bir yapılanma sağlanacaktır.

Mevcut yasalar çerçevesinde yürütülmekte olan kentiçi güvenliğe ilişkin hizmetlerin, metropollerin ulaşılmış olduğu büyüklük ve nüfuslarındaki artış karşısında, özel bir düzenlemeye göre örgütlenmeleri ve yönetilmeleri sağlanacaktır.

Metropollerdeki kaymakamlar, ilçe sınırları içerisinde sorunları çözebilecek yetkilerle donatılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Metropollerle ilgili düzenlemeleri yapmak ve varolan aksaklıkları gidermek amacıyla; İl İdaresi Kanunu, Gecekondu Kanunu, Arsa Ofisi Kanunu, Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun, Boğaziçi Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda yapılacak değişikliklerle Valiliklerin, il yönetiminde uzmanlık bilgi ve deneyiminden yararlanabilecekleri ve proje geliştirme çalışmalarında değerlendirebilecekleri elemanların istihdamı kolaylaşacaktır. Böylece, metropollerde ihtiyaç duyulan elemanların il planlama faaliyetlerinde çalıştırılmaları imkanları getirilecektir.

775 sayılı Gecekondu Kanunu'ndaki cezai hükümlerin gecekondu ve imara aykırı yapılaşmayı önlemede yaptırım gücü kalmamıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanarak ele geçirilmesinin önlenmesi gerekmektedir. TBMM'ne sevk edilmiş olan bu konudaki kanun teklifi yasalaştığında, caydırıcı önlemler uygulamaya konulacaktır.

775 sayılı Kanun'un Hazineden ve özel idarelerden belediyelere arsa devrini düzenleyen, ancak bu imkandan yararlanabilecek belediyelerin 1966 yılından önce kurulmuş olması şartını getiren maddesi, 1966'dan sonra kurulan belediyeler aleyhine eşitsizlik yarattığından, yapılacak değişikliklerle bu durum düzeltilenecektir.

TBMM Genel Kuruluna sevk edilmiş bulunan 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu'nda yapılacak değişikliklerle, Arsa Ofisine kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra özel hukuk tüzel kişileri aracılığıyla da arsa satma imkanı sağlanacaktır. Bu tasarı yasalaştığında; kentsel arsa ve konut üretimi hızlandırılmış olacak, toplu konut uygulamaları özendirilecek ve Hazineye ait taşınmazların satış gelirinden verilecek belirli bir pay ile belediyeler desteklenecektir.

2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun'da değişiklik yapılması ile ilgili ve TBMM Genel Kurulu gündeminde bulunan teklif yasalaştığında, orman vasfını yitirmiş ve kentleşmiş olan alanların satılmak suretiyle, Devletin hem arsadan hem de bundan sonraki alım satımdan tapu harçları yoluyla yararlanması sağlanacaktır. Bu durumda Hazinesinin sadece İstanbul'da 150 milyon metrekare alandan önemli ölçüde yarar sağlaması mümkün olacaktır.

Halen Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonunda bulunan İstanbul İçmesuyu Havzaları ve Boğaziçi Koruma ve İmar İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı kabul edildiğinde; Boğaziçinin ve içmesuyu havzalarının korunması, kanunsuz ve imara aykırı gelişmelerin önlenmesi sağlanacaktır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda değişiklik yapmak üzere hazırlanan kanun tasarısı yasalaştığında, korunması gerekli saraylar, köşkler, evler, yollar, konaklar ve benzeri yerlerle sivil mimari örneklerin, bulunduğu il valisinin talebi üzerine Hazineye, Hazineden de Kültür Bakanlığına devredilmesi sağlanacaktır.

3030 sayılı Kanun'la, büyükşehir belediyelerine, ilçe belediyelerince yapılan uygulama imar planlarını onaylama yetkisi verilmiş, ancak bir süre belirlemesi yapılmadığından, uygulamada sorunlar ve aksaklıklar meydana gelmiştir. Bu yasada yapılacak değişikliklerle belirtilen aksaklıkları giderici düzenlemeler getirilecektir.

V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

VI'ncı Planda benimsenen sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına rağmen, bir yandan tüm ekonomik ve sosyal kararlarda çevre boyutunun dikkate alınmasında, öte yandan işlevsel ve dinamik bir çevre yönetimini oluşturacak örgütsel ve hukuksal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde yetersiz kalmıştır. Çevre yönetiminden sorumlu kuruluşlar arasında eşgüdüm, iş birliği ve iş bölümü sağlanamamış, çevre finansman sistemi, çevresel veri ve bilgi altyapısı oluşturulamamış, hukuksal düzenlemelerde etken bir çevre yönetimine imkan verecek düzeye gelinememiştir.

Kalkınma Planlarında çevre politikaları, önceleri sadece ortaya çıkan kirliliği giderici amaçlara dayanırken, daha sonra önleyici politikalar ve nihayet sürdürülebilir kalkınma anlayışına uygun bir şekilde, çevre ve ekonominin entegrasyonuna öncelik veren politikalar şeklinde bir gelişme öngörmüştür.

Ekonomik, idari, hukuki, politik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını sağlamak üzere yerel, bölgesel ve merkezi düzeyde politika ve stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Çevre konularında temel politikaları saptamak ve kuruluşlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamakla görevli olarak kurulan Çevre Bakanlığı bugün bu fonksiyonlarını yerine getirmede yetersiz kalmaktadır. Çevre Bakanlığının il düzeyindeki örgütleri teknik donanım yetersizliği nedeniyle işlevsel olamamakta ancak daha önemlisi etken bir çevre yönetiminde merkezi düzeyde, il düzeyinde ve belediyeler düzeyinde yönetim esaslarının belirlenmemiş olması nedeniyle uygulamada yetersiz kalmaktadır.

Ülkemizde çevre korumaya yönelik çok sayıda hukuki düzenleme bulunmaktadır. Gerek çevre kanunu, gerek çıkarılmış olan yönetmelikler, gerekse çevre ile ilgili mevcut mevzuat incelendiğinde, bazı aksaklık, uyumsuzluk ve tekrarlar göze çarpmaktadır. Bu durum, çevre mevzuatının uygulanmasında güçlükler neden olmaktadır.

Çevre mevzuatında başlıca sorun 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun günün ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmesidir.

Kanun'da öngörülen müeyyidelerin yetersizliği ve eksikliği, Kanun'un daha ziyade kirlilik boyutuna önem vererek çevre koruma boyutunun ihmal edilmiş olması, katılım ve eğitim konusunda herhangi bir düzenleme ihtiva etmemesi uygulamada karşılaşılan aksaklıkların başlıca nedeni olarak görülmektedir.

Çevre yönetiminde etkinliği sağlamak amacıyla Bakanlık haline getirilen çevre örgütü, çevreden sorumlu diğer kuruluşlarla koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak bir yapıya ulaşamamıştır.

Teşkilatlanmada çevre ile ilgili eski düzenlemeler aynen korunmuş, yeni kurumsal yapı eski yapının üzerine oturtulmuş olduğundan çevreyle ilgili bakanlık ve kuruluşlar arasında yetki, görev ve sorumluluk çatışmalarına neden olunmuştur. Aynı konuda birden fazla sayıda kuruluşun yetkili olması, koordinasyon ve işbirliğinde etkinlik sağlanamaması yüzünden çevre koruma konusundaki hizmetlerde başarı sağlanamamaktadır.

Kurumsal yapıdaki merkezi düzeyde görülen bu belirsizlikler, taşra teşkilatında ve yerel yönetimlerin çevre alanındaki faaliyetlerinde de sözkonusudur. Çevre Kanunu ve çevre ile ilgili diğer kanunlar ile denetim yapma ve yaptırım konusunda Belediyeler ve Mülki İdarelere önemli yetkiler verilmesine rağmen, gerekli teknik donanım ve altyapıdaki yetersizlikler, nitelikli personel ve kaynak yetersizliği gibi nedenlerle bu yetkilerin etkili bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir.

Uluslararası mevzuat, özellikle 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansından sonra kabul edilen Gündem 21 Eylem Planı, ülkeleri bağlayıcı niteliktedir. Bu bağlamda, uluslararası yükümlülüklerimizi yerine getirmede kalkınma çabalarımızı engellemeyecek ve haklarımızı savunabilecek altyapıyı oluşturma zorunluluğu bulunmaktadır.

Doğal kaynakların yönetimi ve çevrenin korunması stratejilerinin kapsamlı bir finansman mekanizmasını içermesi zorunlu olmaktadır. Bugüne kadar çevre konusuna ayrılan kaynaklar parçacıl yaklaşımlarla sorun ortaya çıktıktan sonra çözüme amacına yönelik olarak ayrılan kaynaklar niteliğindedir. Çevresel maliyetlerin içselleştirilmesi çalışmaları başlamamıştır. Çevre amaçlı oluşturulan fonlar amaçları doğrultusunda kullanılmamıştır. Çevre finansman sisteminin örgütsel ve hukuki yapıya uygun olarak sistemli bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir.

Etken bir çevre yönetiminin teknik araçları olan planlama süreci, veri ve bilgi sistemlerinin oluşturulması, araştırma, analiz, izleme sisteminin kurulması ve envanter çalışmalarının yetersiz olduğu görülmektedir.

Çevre standartları, gerekli araştırmalara dayandırılmadan, standart geliştirme süreçlerinden geçmeden hazırlandığı için yeterli değildir. Ayrıca, bu standartların uluslararası standartlar, özellikle AB standartları doğrultusunda sürekli olarak güncelleştirilmesi gerekmektedir. Veri ve bilgi sistemleri eksiktir. Bilgiye erişimde aksaklıklar bulunmaktadır. Planlama faaliyetleri merkezi idareler ve belediyeler tarafından yürütülmektedir. Temel ekonomik, sosyal ve çevresel politikaların mekan bazına yansıtılması işlevi olan planlama faaliyeti, makro politikalar arasındaki tutarlılığı ve her ölçekte mikro politikaları mekan bazında yansıtacak etkinlikte işlememektedir. Böyle bir işlevin yerine getirilebilmesi için stratejileri, hedef ve politikaları belirlenmiş kurumsal ve hukuksal yapının oluşturulması gereklidir.

Ülkemizdeki mevcut imar planlama sistemi ve bu sistemin hukuksal bazını oluşturan 3194 sayılı İmar Kanunu ve buna bağlı yönetmelikler imar planlama esaslarını çeşitli ölçeklerde tanımlarken temel amaç, yapılaşmanın düzenlenmesi olarak belirlenmiştir. Çevre, bugünkü imar planlama düzeni içinde sadece gelişmelerin bazı alanlarda kısıtlanması olarak yer almakta, modern çevre ve ekolojik öğeleri bu sistem içinde yer bulamamaktadır.

Ekonomik ve sosyal yatırımlarda çevre boyutunun dikkate alınması için kullanılan etkili metodlardan en önemlisi olan Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği yürürlüğe girmiş olmakla birlikte, bir yandan değerlendirmenin dayandırılacağı veri ve bilgi eksikliği, değerlendirmeyi yapacak olan insangücünün teknik yetersizliği, öte yandan Yönetmelikle birlikte gelen yapısal sorunlar, uygulamayı sınırlandırmaktadır.

Demokratikleşme sürecinin en belirgin uygulama alanı çevre konularına gösterilen ilgi ve katkıdır. Dolayısıyla çevre yönetimine ve karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması gerekmektedir. Son yıllarda gönüllü kuruluşlar aracılığı ile yerel ölçekte baskı grubu oluşturma çabaları önem kazanmaktadır. Ancak bu katılımın her düzeyde etkili olabilmesi için örgün eğitim sistemi içine çevre dersleri konulmuş olmakla birlikte bu yeterli olmamaktadır. Toplumda her kesimin bu konuda eğitilmesi gerekmektedir. Çevre alanında profesyonel eğitimin önemi dikkate alınarak bu konuda eğitim programlarının geliştirilmesi, özellikle uluslararası rekabetin önemli boyutlara ulaştığı teknoloji geliştirme ve transferi konuları ile mevcut teknolojinin yenilenmesinde çevreye duyarlılık kriterini dikkate alacak sistemlere gidilmesi zorunlu olmaktadır. Bu konuda özel sektörde olumlu gelişmeler kaydedilmekle birlikte finansman desteği sağlamada yetersiz kalmaktadır.

Katı atıklar, kimyasallar, tıbbi atıklar ve çevresel etki değerlendirmesine ilişkin mevzuat tamamlanmış, kıta içi sular ile deniz suyu kalitesi ve hava kalitesi izleme altyapısı belirli ölçüde geliştirilmiş, çevre verilerinin toplanmasında altyapı oluşturma çalışmaları hızlandırılmıştır.

Hava ve su kirliliği, evsel ve endüstriyel atıklar, toprak kalitesi ve erozyon gibi sorunların çözümüne ilişkin uygulamalar sınırlı kalmıştır.

Çevre-ticaret alanında özellikle uluslararası kuruluşlar düzeyinde alınan kararların ülkemizin ihracatı üzerine getireceği yükümlülükleri dikkate alan çalışmalar sürdürülmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda, insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak sürekli bir ekonomik kalkınmaya imkan verecek şekilde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek kuşaklara insana yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmak temel strateji olarak ele alınacaktır.

Çevrenin korunması çağdaş anlamıyla ekonomik, ticari, sosyal ve siyasi açılardan birbiriyle uyumlu ve bütünleşmiş bir yaklaşımla ele alınacaktır. Kalkınma sürecinde kirlenmenin kaçınılmaz olduğunu öngören ve bu kirliliği arıtmaya çalışan pasif yaklaşımlar yerine, alınacak önlemlerle kirlenmenin önüne geçme stratejilerine öncelik verilecektir. Çevreyi korumaya yönelik önlemlerin uygulanmasında çevreyi kirletenlerden kaynaklanacak haksız rekabeti önleyici düzenlemeler yapılacaktır.

Çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonunda ekonomik araçlardan yararlanılacaktır. Çevrenin yönetiminde emret-yaptır yaklaşımıyla birlikte özendir-oluştur yaklaşımı esas alınacaktır.

Uluslararası alanda küresel kirliliğin önlenmesine katılım faaliyetlerinde ortak sorumluluk-farklı pay ilkesi gözetilecektir.

Her türlü atık ve artığın ülkemize girişi engellenecek, yurt içinde ortaya çıkan atıkların enaza indirilmesi, geri kazanılması ve yeniden değerlendirilmesi çalışmaları desteklenecektir.

Etkin bir çevre yönetimi için Ulusal Çevre Stratejisi hazırlanacak, Çevre Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıklar ve yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenecek, mevzuattaki karmaşıklık ve boşluklar giderilecektir.

Çevre ve kalkınma politikalarının uyumlaştırılması ilkesi doğrultusunda çevrenin korunması ve çevre sorunlarının çözümlenmesiyle doğrudan ve dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar arasında işbölümü ve işbirliğini sağlamaya yönelik mekanizmalar geliştirilecek, etkili ve eşgüdüm içinde çalışan bir çevre denetim sistemi kurulacaktır. Bu bağlamda yerel yönetimler bünyesinde çevre birimleri oluşturulacaktır.

Çevre sorunlarının sınırlar aşırı özelliği dikkate alınarak uluslararası anlaşmazlık yaratacak konuların çözümü konusunda uzmanlaşmaya gidilecek, konu ile ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanmasına ve bilgi akışına önem verilecektir.

Ulusal politikalar düzeyinde tanımlanan ve üzerinde uzlaşma sağlanan stratejiler, bölge ve ekolojik havza düzeyine indirgenecek, karar alma, izleme ve denetleme süreçlerinde yerel inisiyatiflerin belirleyiciliği sağlanacaktır.

Çevresel risk değerlendirme ve yönetimini geliştirmek, çevre dostu teknolojileri benimsemek ve kullanmak, çevresel etki değerlendirme yöntemiyle her türlü faaliyetin çevresel etkilerini belirlemek ve olumsuz etkileri enaza indirmek için başta etkin işleyen bir çevre yönetim sistemi kurulması olmak üzere gerekli önlemler alınacaktır.

Çevresel etki değerlendirme sistemi etkinleştirilecek; çevre izleme ve ölçüm altyapısı oluşturulacak; çevre envanterleri, istatistikleri, standartları, çevre dostu teknolojiler için gerekli araştırma-geliştirme, veri ve bilgi erişim sistemleri geliştirilecek; çevre ve kalkınma göstergeleri hazırlanarak karar alma süreçlerine dahil edilecektir.

Ülke, yöre, konu ve sektörler düzeyinde yapılacak olan çeşitli envanter ve araştırmaların çok boyutlu ve dinamik yaklaşımlarla gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Türkiye'nin uluslararası platformda layık olduğu konuma gelebilmesi için, çevre konusunun dünyada, ekonomik, sosyal, siyasi ve ticari ilişkilerde belirleyici bir rol oynadığının bilinci içinde politikalar geliştirilecek, çeşitli uluslararası kuruluşların çevre ve kalkınma ile ilgili faaliyetleri yakından izlenecektir.

Çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve alınan kararların AB normları ve uluslararası standartlara paralel olması sağlanacaktır.

Türkiye'nin taraf olduğu ve bir dizi yükümlülük üstlendiği çevre ile ilgili sözleşmelerden kaynaklanan taahhütler değerlendirilecek, çevre amaçlı korumacı ticaret tedbirlerinden ekonominin olumsuz yönde etkilenmemesi için ayrıntılı çalışmalar yapılacaktır.

Çevre politikalarına ticaret unsurlarının ve ticaret politikalarına da çevresel unsurların dahil edilmesi için, çevre standartlarının harmonizasyonu, ekonomik araçların kullanılması ve ticaretin serbestleştirilmesinin çevre üzerindeki etkileri, atık yönetimi, ticaret tedbirlerinin çevre amaçlı kullanılması, üretim ve proses metodları ve teknoloji konusunda kapasitenin geliştirilmesi konularına önem verilecektir.

Çevre finansman sistemi, çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacına uygun olarak yeniden düzenlenecek, Genel Bütçe'den çevre amaçlı yatırımlara ayrılan pay artırılabilecektir. Çevre amaçlı vergilerin ve fonların amaçları doğrultusunda kullanımı sağlanacak, çevre ile ilişkilendirilebilecek diğer fonlarda çevrenin korunması ve geliştirilmesine olanak verecek düzenlemeler yapılacaktır.

Milli gelir hesaplarında çevrenin korunması ve geliştirilmesi boyutlarının içselleştirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.

Çevreye ayrılacak uluslararası finansman kaynaklarından yararlanmak üzere ulusal çevre öncelikleri doğrultusunda projeler hazırlanacak, bu kaynakların kullanımında karar verici düzeydeki kuruluşların kapasiteleri güçlendirilecektir.

Çevre sorunlarının önlenmesi, çözümü ve geliştirilmesine yönelik çalışmalarda ulusal uzlaşma gerekmektedir. Bu uzlaşma çevre ve kalkınma politikalarının uyumlaştırılması amacına dayandırılacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma hedefi doğrultusunda çevre bilinci oluşturmak üzere örgün ve yaygın eğitimde düzenlemeler yapılacak, gönüllü kuruluşların faaliyetleri desteklenecektir.

Bir sürü çevresel olumsuzluklara sebep olan Erozyon ile mücadele hızlandırılacak ve kapsamı yaygınlaştırılacaktır. Bu konuda devletin alacağı tedbirler yanında Gönüllü Kuruluşların aktif çalışmalarına destek verilecektir.

Çevrenin korunmasına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları, hedef kitlenin ihtiyaçlarıyla ilişkilendirilecek; çevrenin korunması yönünden taşıdığı stratejik öncelik gözönünde bulundurularak yaşam boyu eğitim ilkesi gözetilecektir.

Çevre sorunlarına yol açmayacak tutum ve davranışların yaşamın her boyutuna dahil edilmesi sağlanacak, çevrenin korunması kaygısı egemen değer yargılarına kazandırılacaktır.

Çevre Kanunu ve diğer çevre mevzuatı ile denetim yapma ve gereken yaptırımları uygulama konusunda yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşların gerekli teknik donanım, altyapı ve nitelikli personel ihtiyaçlarının karşılanmasına önem verilerek kirlilikle mücadele konusunda etkenlik sağlanacaktır.

Her türlü hukuksal düzenlemede, çevre ile kalkınmanın uyumlaştırılmasına yönelik yaklaşımları engelleyen, önlemleri geciktiren ve etkisini azaltan yaptırımlar değiştirilecek; çevre sorunlarının önlenmesi ve çözümü ile doğrudan ve dolaylı ilgili hukuksal düzenlemelerin aralarındaki çelişkiler ve boşluklar giderilecektir.

Çevre sorunlarının çözümünde etkili olan arıtma tesislerinin yapımını ve işletilmesini teşvik etmek amacıyla, dünya fiyatlarından enerji temin imkanları araştırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Anayasa'nın, çevre ile doğrudan ve dolaylı şekilde ilgili maddelerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Çevrenin korunması, iyileştirilmesi, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemek amacıyla çıkarılan 2872 sayılı Çevre Kanunu günün koşullarına göre revize edilecektir.

6831 sayılı Orman Kanunu, orman kaynaklarının korunması ve geliştirilmesini daha kapsamlı bir biçimde ele alacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

Başta ormanlar olmak üzere kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisinde doğal çevrenin korunması, özellikle turizm alanı ve merkezi olarak tanımlanan yerlerde yapılacak yatırımlarla ilgili düzenlemeler getiren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu revize edilecektir.

Tek tip düzenleme getiren 3194 sayılı İmar Kanunu günün şartlarına ve doğal çevrenin planlama sürecine entegre edilmesine olanak verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Yüz metre kıyı şeridini esas alarak yapılaşmayı bu baza oturtan 3621 sayılı Kıyı Kanunu topoğrafik koşulları ve doğal kaynakları dikkate alacak biçimde yeniden düzenlenecektir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kültür varlıklarını korumaya ağırlık vermiştir. Bu nedenle yasada tabiat varlıklarını korumaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE PROJEKSİYONLAR

I. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

1. MALİYE POLİTİKASI

Yapısal uyum sürecinde gerçekleştirilecek reformlar sonucunda, maliye politikası uygulaması ağırlık kazanacaktır. Bu çerçevede, maliye politikasının esnekliğini ve etkinliğini azaltacak uygulamalardan kaçınılacak, kamu kesimi borçlanma gereği azaltılacak, açıkların finansmanında mali piyasalarda istikrarsızlık yaratmayacak faiz ve vade yapısı içeren bir borçlanma politikası izlenecektir.

Ekonomide öngörülen büyümenin gerçekleştirilebilmesi ve özel sektör yatırımlarının uyarılması açısından, toplam kamu harcamaları içinde yatırımlara ayrılan pay artırılacak, buna karşılık, cari harcamaların payı sabit tutulurken cari transferlerin payı düşürülecektir. Diğer taraftan, sosyal güvenlik kurumlarının mali yapıları güçlendirilerek bu kuruluşların açıklarının artırılmaması yoluna gidilecektir.

Kamu harcamalarında tasarrufa gidilecek, israftan kaçınılacak, harcamalarda saydamlık ve denetlenebilirlik imkanları getirilerek mali disipline önem verilecektir.

Bu kapsamda, Bütçe 10'lar bazında hazırlanarak saydamlık artırılacak, fayda-maliyet ilişkisine önem verilerek Program Bütçe uygulaması daha etkin hale getirilecek, bütçe harcamalarının detay bazda incelenmesi sağlanarak işlevlerini kaybetmiş olanlar tasfiye edilecektir.

Kamuya zorunlu haller dışında personel alınmayacak, personel ihtiyacının kuruluşlar arası nakil yoluyla karşılanmasına gidilecek, geçici işçi uygulaması disipline edilecek, iş hacmi ile personel sayısı arasında denge sağlanacaktır.

Maliye politikasının etkinliğini artırmak amacıyla mümkün olduğu ölçüde belirli gelirlerin belirli harcamalara tahsis edilmemesi ilkesine uyulacak, işlerliği olmayan ve kuruluş amaçları ortadan kalkan fonlar ile döner sermayeler tasfiye edilecek, katma bütçeli kuruluşlar gözden geçirilecektir.

Vergi yükünü, dağılımındaki bozukluğu gidererek tedricen artıran; kayıtdışı sektörü vergi kapsamına alan; daha etkin vergi idaresi ve denetimi ile desteklenen bir vergi politikası

izlenecektir. Kamu hizmetlerinde kullanıcı harcı uygulaması yaygınlaştırılacak ve mevcut olanların gerçekçi seviyelere çıkarılması sağlanacaktır.

Sürdürülebilir bir borçlanma düzeyinin sağlanması için kamu borç stokundaki artışların, kamu sabit sermaye yatırımlarını aşmamasına özen gösterilecektir. Diğer taraftan faiz yükü, borç stokunun GSMH içindeki payı düşürülerek ve vade yapısı uzatılarak hafifletilecektir. Bu gelişme, özelleştirme gelirlerinin artırılması ile de desteklenerek kamunun borçlanma ihtiyacı ve dolayısıyla borç stoku azaltılacaktır.

Yerel yönetimlerin öz gelirlerini artırıcı düzenlemeler yapılacak, kaynaklarını etkin kullanmaları ve harcamalarını disipline etmeleri sağlanacak, mali yapılarına uygun istihdam politikaları izlemeleri için gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

Tarımsal destekleme ile görevli kuruluşların alım faaliyetleri parasal genişlemeye yol açmayacak ve piyasa koşullarına uygun bir şekilde finanse edilecek, destekleme görevinin kamu kesimine maliyetinin asgari düzeyde tutulmasına özen gösterilecektir. Yatırım, ihracat ve tarımsal destekleme alanlarında uygulanan devlet destekleri bütçeleştirilerek sınırlandırılmaya çalışılacaktır.

2. PARA POLİTİKASI

VII'nci Plan döneminde para politikasının temel amacı; fiyat istikrarını sağlamak, Türk Lirasına güven kazandırmak ve mali piyasaların serbest piyasa kuralları çerçevesinde gelişmesini ve derinleşmesini gerçekleştirmektir. Bu çerçevede parasal genişleme, büyüme ve enflasyon hedefleri ile uyumlu olacak ve piyasa koşullarında geçerli kur ve faiz politikalarının sürdürülmesi suretiyle Türk Lirası tasarruf ve yatırım araçları aleyhine olabilecek gelişmelerin de önü alınacaktır.

Merkez Bankası ekonominin yönetiminde kısa dönemli politika olarak parasal büyüklükleri kontrolde; Açık Piyasa İşlemleri, Bankalararası Para Piyasası ve Döviz Piyasası araçlarını kullanacaktır. Plan döneminde, mevduat munzam karşılıkları ve dispozibilite oranları iktisadi konjonktür ve enflasyon oranının düşürülmesi hedefi dikkate alınarak tedricen azaltılacaktır.

Mali disiplinin sağlanması ve kamu açıklarının azaltılmasıyla birlikte, para politikasının etkinliğini artırmak amacıyla orta vadeli ekonomik politika ve hedeflerle uyumlu parasal program uygulamasına geçilecektir. Bu doğrultuda Merkez Bankasının kamu kesiminin finansmanında oynadığı rol daraltılacaktır.

Merkez Bankası'nın özerkliğini güçlendirici uygulama ve düzenlemeler sürdürülecektir.

3. YATIRIM POLİTİKALARI

Yatırımların, yüksek katma değer yaratabilecek üretim gücüne erişilmesi ve ülke ekonomisinin rekabet gücünün artırılması ilkesi çerçevesinde gelişmesini sağlayacak ekonomik ve kurumsal ortam oluşturulacaktır.

VII'nci Plan döneminde; üretimi, verimliliği, ekonominin rekabet gücünü ve ihracatı artırıcı, kamu açıklarını ve enflasyon hızını azaltarak sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayıcı yatırım politikaları uygulanacaktır. Kamu yatırımlarının hedeflenen sektörel yapıyı gerçekleştirebilecek ve kamunun temel fonksiyonlarını en etkin bir şekilde yerine getirmesini sağlayabilecek nitelikte programlanmasına özen gösterilecektir.

Sosyal devlet ilkesi çerçevesinde, kamu yatırımlarında eğitim ve sağlık sektörlerine, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesine ve geleneksel kamu hizmetlerine ağırlık verilecektir. Altyapının ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde darboğaz oluşturmaması için sulama, enerji, liman, havaalanı yatırımları ve bunların karayolu ve demiryolu ana akslarıyla bütünleşmesini sağlayacak yollar ile içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma yatırımlarına öncelik verilecektir.

Enerji ve ulaştırma başta olmak üzere altyapı alanında ulusal politikalar oluşturulacak ve yatırım projeleri master planlar çerçevesinde yönlendirilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere özellikle istihdam yaratacak yatırımlar, uzun vadeli sosyal fayda ve ekonomik karlılık unsurları dikkate alınarak kamu tarafından desteklenecektir.

Mevcut kamu proje stoku ekonomik, teknik ve sosyal yapılabirlik kriterleri ve öngörülen öncelikler çerçevesinde gözden geçirilerek rasyonel bir yapıya kavuşturulacaktır.

Kamu yatırım tahsislerinin belirlenmesinde, sınırlı kaynakların en etkin şekilde dağılımını sağlamaya yönelik olarak, finansmanı sağlanmış olan ve diğer projelerle bağlantılı ve/veya eşzamanlı olarak yürütülmesi önem taşıyan, uygulamasında önemli aşama kaydedilmiş ve dönem içinde hızlı bir şekilde tamamlanarak ekonomiye kazandırılacak projelere öncelik tanınacaktır. Yeni projelerin belirlenmesinde ise kamu proje stokunun optimum düzeyde tutulması hususu da gözönünde bulundurularak seçici davranılması, ekonomiye kısa sürede katkı sağlayabilecek mali, ekonomik, sosyal ve çevresel yapılabirliği yüksek projelere yönelmesi esas olacaktır.

Altyapı yatırımlarında özel kesimin payı artırılacaktır. Bu kapsamda, ileri teknoloji ve yüksek maddi kaynak gerektiren yatırım ve hizmetlerin finansmanında Yap-İşlet-Devret modeline ağırlık verilecektir. Devletçe tamamlanan altyapı yatırımlarından uygun görülenlerin özel kesime devredilmesine veya özel kesim eliyle işletilmesine çalışılacaktır. Bu çerçevede, kamu kuruluşları yeniden yapılandırılarak, fazla istihdamın azaltılması ve verimliliğin artırılması sağlanacaktır.

Maliyetlerin düşürülmesi ve daha etkin bir kullanımın sağlanması amacıyla sulama gibi bazı altyapı yatırımlarının karşılığının kullanıcılardan tahsiline önem verilecektir.

İmalat sanayiinde özelleştirme uygulamalarına paralel olarak kamu kesimi yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payını düşürmeye yönelik politikalar sürdürülecek, geri kalan tesislerde özellikle darboğaz giderici, kapasite kullanımını, kaliteli üretimi, verimliliği ve rekabet gücünü artırıcı yenileme ve modernizasyon projelerine ağırlık verilmesi sağlanacaktır.

KİT'lerin özelleştirilmesi ile ilgili uygulamalar hızlandırılarak, kamu kesiminde özellikle sosyal ve ekonomik altyapı yatırımları için ayrılabilir kaynakların artırılması sağlanacaktır. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların yatırım programları, özelleştirme stratejileri ile uyumlu olacaktır.

Özel kesim yatırımlarının artırılması için istikrarlı ve güvenilir bir ortam oluşturulacak, bu bağlamda, geliştirilecek özendirici ve yönlendirici tedbirlerin uygulanmasında şeffaflık, genellik ve yansızlık temel ilke olacaktır. Devlet yardımları, etkinliği artırıcı bir anlayış çerçevesinde gözden geçirilerek bütçeleştirilecektir.

Plan döneminde teşvik sistemi ile ilgili mevzuat tek bir yasada toplanarak, birbirini tamamlayan, değişen iç ve dış piyasa şartlarına uyum sağlayabilecek esneklikte, GATT kurallarını ve AB'deki uygulamaları da dikkate alacak şekilde, bürokrasiyi en alt düzeye indirerek, daha az sayıda, daha etkin araçlara sahip olacak yönde geliştirilecektir. Teşvik politikaları yeni istihdam imkanlarını geliştirme, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleme, çevrenin korunması, Kalkınmada Öncelikli Yörelere gelişmesine katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlama amaçları dikkate alınarak belirlenecektir. Ayrıca, ileri teknolojiyi sağlamak, uyarlamak ve üretmek için işletmelerin AR-GE faaliyetleri ve bunlarla ilgili yatırımları desteklenecektir.

Yabancı sermaye konusunda mevcut liberal politikaların uygulanmasına devam edilecek, yabancı sermaye mevzuatı, yabancı sermaye hareketlerini en geniş anlamda kapsayacak şekilde geliştirilecektir.

Yap-İşlet-Devret modelinin kolaylıkla işletilebilmesini sağlayacak Anayasa değişikliği plan dönemi başında hızla gerçekleştirilecektir.

4. DIŞ TİCARET VE ÖDEMELER DENGESİ

Ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması temel yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede sermaye hareketlerinin ülkenin üretken kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir yapı içinde gelişmesine önem verilecektir.

İhracat artışına süreklilik kazandırabilmek için, ihracata dönük kaliteli ve çevreye duyarlı mal üretebilecek bir kapasitenin oluşmasına sanayi rekabet gücünün verimlilik ve yüksek teknoloji kullanımı yoluyla artırılmasına; ihracatta dış talep yapısına uygun ürün geliştirilmesine ve çeşitliliğin artırılmasına, yeni pazarlarda etkinliğin sağlanmasına öncelik verilecektir.

Rekabet gücünü destekleyici gerçekçi bir döviz kuru politikası uygulanacak ve her alanda dünya fiyatlarıyla bütünleşilecektir. EXIMBANK kredi ve garanti mekanizmalarına yeterli kaynak sağlanarak ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır.

İhracatı artırabilmek için serbest bölge imkanlarından yararlanılacak, mevcut serbest bölgelerin altyapıları geliştirilecek ve sektörel ihtisaslaşmaya ağırlık verilecektir.

Dış ticarete ilişkin düzenlemelerde, üretim ve ihracata yönelik desteklerin belirlenmesinde, uluslararası yükümlülükler dikkate alınacaktır.

İthalatın haksız rekabete neden olmaması, ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için GATT ve AT ilke ve kurallarına uygun gerekli düzenlemeler yapılacak ve bu konudaki uygulamalara etkinlik kazandırılacaktır.

Ekonominin dünya ekonomisiyle entegrasyonunda, dış pazar payının artırılmasında, teknoloji temininde ve dış kaynak sağlanmasında önemli bir işlevi olan yabancı sermaye girişini hızlandırıcı bir ortamın yaratılmasına özen gösterilecektir.

Önemli altyapı yatırımlarının Yap-İşlet-Devret Modeli çerçevesinde gerçekleştirilmesi için yabancı sermaye katkısından azami ölçüde yararlanılacaktır. Türk müteahhit ve yatırımcılarının ülke dışında yatırım yapmaları teşvik edilecek, yurt içi yatırım imkanlarının yurt dışında en iyi şekilde tanıtılması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Gümrük birliğinin de etkisiyle doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında beklenen artışın yanısıra, özelleştirme sürecinin hız kazanması ile birlikte artacak olan portföy yatırımları dış borç kullanım gereğini azaltacaktır. Bu çerçevede, dış borç kullanımında orta ve uzun vadeli borçlanmaya önem verilecek; kısa vadeli sermaye girişlerinin, döviz kurunun rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemeyecek bir yapı içinde gelişmesi sağlanacaktır.

5. GELİR DAĞILIMI VE REFAHIN YAYGINLAŞTIRILMASI

Gelir dağılımının istikrarlı bir şekilde iyileştirilmesi, toplumsal refahın yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması temel amaçtır.

Başta yoksulluğun azaltılması olmak üzere gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi ve refahın artırılması hususlarına, İktisadi etkinlik kriterleri de dikkate alınarak, ekonomik ve sosyal politikalarda öncelik verilecektir.

Üretken istihdamın artırılması ve kişilerin kendi işlerini kurmaları desteklenecektir. Alt gelir gruplarının refahını artırmak için doğrudan yardım sistemleri geliştirilecek ve bu kesimin yararlandığı eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetler desteklenecektir. Bu çerçevede, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, yoksulluk sınırı altında kalan sosyal grupların refah seviyelerinin yükseltilmesi amacıyla yeni bir organizasyonla etkin bir sisteme kavuşturulacaktır.

Alt gelir gruplarının vergi yükleri, gelir vergisi tarifesi yeniden düzenlenmek suretiyle azaltılacaktır.

İstihdamın artırılması ve kayıtdışı ekonominin boyutlarının küçültülmesi açısından, istihdam vergisi niteliğine dönüşen ücretler üzerindeki ilave yükler, AB ülkelerindeki düzeye düşürülerek ücretlilerin gelirden aldıkları payın artması sağlanacaktır.

İşsiz kalanların işsiz kaldıkları sürece uğrayacakları gelir kayıplarını kısmen önlemek üzere işsizlik sigortası uygulamasına geçilecektir.

Bireylerin beceri ve üretkenliklerini artırarak refah seviyelerini yükseltebilmenin temel araçlarından olan eğitim, en büyük önemin verildiği alan olacaktır. Asgari 8 yıllık zorunlu eğitim devlet tarafından üstlenilecek, başta yükseköğretim olmak üzere eğitimde hizmetten yararlananların hizmetin bedellerini ödemeleri sağlanacaktır. Ancak, bu katkıyı yapamayacak durumda olanların eğitim imkanlarından yeterince yararlanmasını temin etmek amacıyla bu kesime yönelik olarak kredi, burs, yurt ve diğer imkanları da kapsayan etkili bir sübvansiyon sistemi oluşturulacaktır.

Herkesin yeterli seviyede, kaliteli ve kolay erişilebilir bir sağlık hizmetinden yararlanmasını temin etme amacı doğrultusunda Genel Sağlık Sigortası oluşturulacaktır. Bu çerçevede nüfusun tamamı sağlık güvencesine kavuşturulacak ve sigorta primini ödeyemeyecek durumda olanların primlerinin devlet tarafından karşılanması sağlanacaktır.

Sosyal güvenlik sisteminin nüfusun tümüne yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Konut ihtiyacının karşılanabilmesi için konut üretimi ve sahipliği teşvik edilecek, bu amaçla uygun finansman modelleri geliştirilecektir.

Sermayenin ve refahın tabana yaygınlaştırılması ile istihdam artışına önemli katkı sağlayan araçlardan olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesine büyük önem verilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere yaşayan nüfusun gelir seviyeleri yükseltilerek refah düzeyleri ülke ortalamasına yaklaştırılacaktır.

Tarımda, gelirleri artırıcı ve istikrar kazandırıcı politikalar yanında kayıtlı küçük üreticilere doğrudan gelir desteği sağlanarak gelir dağılımının iyileştirilmesine çalışılacaktır.

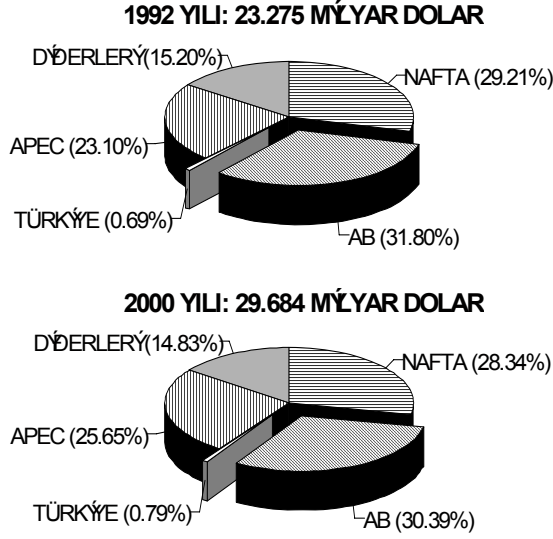
II. MAKROEKONOMİK PROJEKSİYONLAR

1. GİRİŞ

VII'nci Plan Modeli, reel sektör ile kamu finansmanı değişkenleri ve parasal büyüklükler arasındaki ilişkileri, Türkiye ekonomisindeki kurumsal yapı değişimini de dikkate alacak şekilde kapsayan bir makroekonometrik modeldir. Modelde, sabit fiyatlarla özel sektör tüketim harcamaları ve sabit sermaye yatırımları ile tarım ve sanayi ihracatı, yatırım, tüketim, aramalı ve ham petrol ithalatı ve fiyatlar genel düzeyi (GSMH zimni deflatörü) davranışsal olarak tahmin edilmektedir.

GSYİH'nın talep yönlü belirlendiği modelde, sabit ikame esnekliği taşıyan üretim fonksiyonu (CES) vasıtasıyla hesaplanan mal piyasalarındaki dengesizliğin, fiyatlar genel düzeyi üzerindeki etkisi dikkate alınmaktadır.

**GRAFİK: 4- Dünya GSMH'sının Dağılımı
(1992-2000)**

KAYNAK: 1- World Bank, World Development Report 1994.
2- World Bank, Global Economic Prospects and the Developing Countries 1994.
3- OECD, Economic Outlook, December 1994.
4- OECD, Medium-Term Reference Scenario, 1994.
5. IMF, World Economic Outlook, October 1994.

VII'nci Plan Modelinde kamu kesimi açıkları ve finansmanı üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Bu çerçevede kamu açıkları ile mali piyasalar ve ödemeler dengesi sermaye hareketleri arasındaki ilişkilerin temel makroekonomik büyüklüklere etkisi gözönünde bulundurulmuştur.

Plan Modelinden elde edilen makro projeksiyonlar, Planda yeralan politikalarla tutarlı olarak aşağıdaki temel varsayımlara dayandırılmıştır.

Avrupa Topluluğu ile gümrük birliğine 1996 yılı başında gidilecek ve bu çerçevede koruma oranında gerekli indirimler yapılacaktır. Gümrük birliğinden doğacak vergi kaybı telafi edilecek ve vergi gelirlerinin GSMH içindeki payı Plan dönemi sonunda yüzde 20'ye çıkarılacaktır.

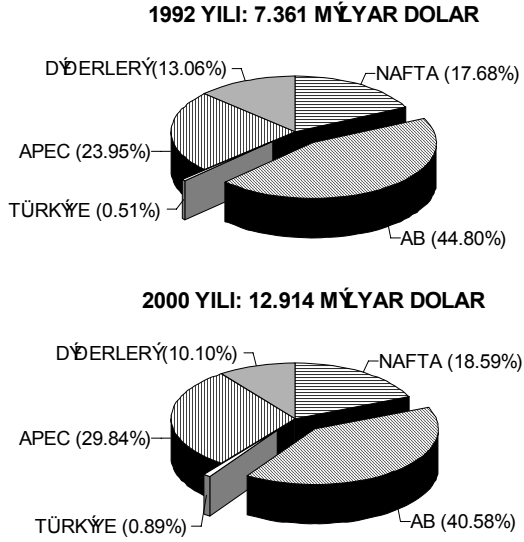
Plan dönemi boyunca özelleştirme faaliyetleri hızlandırılacaktır. Kamu sabit sermaye yatırımları, fiziki ve sosyal alt yapının büyüme önünde darboğaz oluşturmaması yaklaşımı ile Plan döneminde de sürdürülecek ve

GSMH içindeki payı yüzde 7'lere çıkarılacaktır.

Plan döneminde kamu açıklarındaki (özelleştirme hariç) gerileme sürdürülecek, gümrük birliği sürecinde ekonominin rekabet gücünün ve arz yönünün geliştirilmesi için sabit sermaye yatırımları artırılabilecek, dış dengeyi sağlayıcı gerçekçi bir kur uygulaması ile emek piyasalarında istihdamı artırıcı ve rekabet gücünü koruyucu reel ücret politikaları uygulanacaktır.

1995-2004 döneminde dünya hasılasının yıllık ortalama yüzde 3,3 ve OECD ekonomilerinin yüzde 2,8 oranlarında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde, dünya ticaretinde yüzde 6'nın üzerinde artış bekleniyor olması, genelde gelişmekte olan ülkelerin dünya ile bütünleşmesi için uygun bir ortam yaratacaktır. Türkiye ile AT arasında gerçekleştirilecek gümrük birliği ve ekonomimizde sağlanacak istikrar ortamı yabancı sermaye yatırımlarını hızlandıracaktır.

**GRAFİK: 5- Dünya Ticaretinin Dağılımı
(1992-2000)**

KAYNAK: 1- World Bank, World Development Report 1994.
2- World Bank, Global Economic Prospects and the Developing Countries 1994.
3- OECD, Economic Outlook, December 1994.
4- OECD, Medium-Term Reference Scenario, 1994.
5. IMF, World Economic Outlook, October 1994.

Türkiye GSMH'sının Plan dönemi sonunda 223,6-235,9 milyar dolar seviyesine yükselmesi beklenmektedir. Böylece ülkemiz GSMH'sının toplam dünya GSMH'sı içinde 1992'de yüzde 0,69 olan payının, Plan dönemi sonunda yüzde 0,75-0,79'a yükseleceği tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin dış ticaret hacminin, AT ile gerçekleştirilecek gümrük birliğinin de olumlu katkısıyla Plan dönemi sonunda 109,4-114,6 milyar dolar seviyesine yükselmesi beklenmektedir. Dünya ticareti içinde Türkiye'nin payının ise 1992'de yüzde 0,51 iken, Plan dönemi sonunda yüzde 0,85-0,89 düzeyine yükseleceği tahmin edilmektedir.

2. MİLLİ GELİR VE ÜRETİM TAHMİNLERİ

Yapısal değişim projelerinin gerçekleştirilmesi ile birlikte özelleştirmenin kamu finansmanına sağlayacağı katkı, kamu yatırımlarına imkan sağlarken; kamunun mali

piyasalardan daha az fon talep etmesinin reel faizlerde yol açacağı düşüş, istikrar ortamı, özel kesimin dışa açılmadan ve AT ile gümrük birliğinden kaynaklanan uyum çabaları özel yatırımların canlanmasına neden olacaktır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde yatırımlar, büyümenin önemli bir kaynağını oluşturacaktır. Ayrıca dış rekabetin özel kesime getireceği yeni iş organizasyonu, yönetim ve teknolojik öğrenme etkileri ile birlikte faktör piyasalarının etkin, esnek ve verimli bir yapıya kavuşması, büyümeyi sağlayıcı ve ekonomideki toplam faktör verimliliğini artırıcı unsurlar olacaktır.

1994 yılında reel döviz kurunda sağlanan rekabetçi düzeyin korunması ve reel ücretlerde verimliliğe dayalı gelişmeler çerçevesinde, dış talebin dönem boyunca büyümeye katkısını sürdürmesi temin edilecektir. Büyüme senaryoları bu gelişmeler doğrultusunda belirlenmiştir.

VII'nci Plan döneminde GSYİH'nın yılda ortalama yüzde 5,0-6,6 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Aynı dönemde GSMH ise yılda ortalama yüzde 5,5-7,1 arasında artacaktır.

VII'nci Plan döneminde Türkiye nüfusunun yılda yüzde 1,6 oranında artacağı tahmin edildiğinden, dönem içerisinde fert başına GSMH artışının da yılda ortalama yüzde 3,8-5,3 arasında gerçekleşmesi ve 1995 yılında 1994 fiyatlarıyla 65,5 milyon TL. olan kişi başına GSMH'nin 2000 yılında 79,1-85,0 milyon TL. düzeyine ulaşması beklenmektedir.

A. GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILANIN YAPISI

Plan döneminde ana sektörler itibariyle yıllık ortalama katma değer artış hızının tarım sektöründe yüzde 2,9-3,7, sanayi sektöründe yüzde 6,0-7,7 ve hizmetler sektöründe yüzde 5,1-6,8 olacağı tahmin edilmektedir. Böylece Plan dönemi sonunda tarım sektörünün GSYİH içerisindeki payının yüzde 15'den yüzde 13'lere civarına inmesi, buna karşılık sanayi sektörünün payının yüzde 25,8'den yüzde 27'lere yükselmesi ve hizmetler sektörünün payının ise yüzde 59 civarında kalması beklenmektedir.

TABLO: 43- Ana Sektörler İtibariyle Katma Değer Gelişmesi

(1994 Fiyatlarıyla, Trilyon TL.)

	1995		2000	1995-2000
	Katma Değer (1)	GSYİH İçindeki Pay (%)	GSYİH İçindeki Pay (%)	Yıllık Ortalama Değişme (%)
I. TARIM	603,7	15,0	13,5 - 13,0	2,9 - 3,7
II. SANAYİ	1 039,2	25,8	27,0 - 27,2	6,0 - 7,7
III. HİZMETLER	2 383,2	59,2	59,4 - 59,8	5,1 - 6,8
GSYİH (P.F.)	4 026,2	100,0	100,0 -100,0	5,0 - 6,6
Dış Alem Faktör Gelirleri	14,3	0,4	2,7 - 2,5	57,7 - 57,7
GSMH (P.F.)	4 040,5	100,4	102,7 -102,5	5,5 - 7,1

(1) Gerçekleşme tahmini

B. ÜRETİMİN YAPISI

Plan döneminde sabit fiyatlarla üretimin tarım sektöründe yüzde 2,9-3,7, sanayi sektöründe yüzde 6,0-7,8, hizmetler sektöründe yüzde 4,9-6,8 oranında artması ve toplam üretim artışının ise yüzde 5,2-6,9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Tarım sektöründeki büyümenin daha çok iç talep genişlemesine bağlı kalacağı, buna karşılık sanayi sektöründeki gelişmenin tüketimin yanısıra özellikle ihracat ve yatırımlar tarafından belirleneceği tahmin edilmektedir. Hizmetler sektöründeki büyümede ise sanayideki canlanmanın yaratacağı iç talep ve özellikle turizm sektöründe öngörülen olumlu gelişmelerin etkili olması beklenmektedir.

Öngörülen sektörel gelişmelerin sonucu olarak, Plan dönemi sonunda, tarımın payı 1995 yılındaki yüzde 12,4'lük düzeyinden yüzde 11'lere gerilerken, sanayi sektörünün payı yüzde 41,8'lik düzeyinden yüzde 43'lere yükselecek, yüzde 45,8 olan hizmetler sektörünün payı ise yüzde 45'ler düzeyinde oluşacaktır.

TABLO: 44- Üretimde Sektörel Gelişmeler

(1994 Fiyatlarıyla, Trilyon TL.)

SEKTÖRLER	1995 (1)	1995 Yüzde Dağılım	1995 - 2000 Yıllık Ortalama Yüzde Değişme	2000 Yüzde Dağılım
TARIM	826,1	12,4	2,9 - 3,7	11,2 - 10,7
SANAYİ	2 777,8	41,8	6,0 - 7,8	43,6 - 43,7
HİZMETLER	3 039,1	45,8	4,9 - 6,8	45,2 - 45,6
TOPLAM	6 643,0	100,0	5,2 - 6,9	100,0 - 100,0

(1) Gerçekleşme tahmini

3. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

Plan döneminde GSYİH'daki reel artışın yılda ortalama yüzde 5,0-6,6 aralığında gerçekleşmesi öngörülmesine karşılık, net dış alem faktör gelirlerinde beklenen olumlu gelişmelerin de etkisiyle GSMH'nin yılda ortalama yüzde 5,5-7,1 civarında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Dış kaynağın GSMH içindeki payının, Plan döneminde tedrici bir şekilde artarak 2000 yılında yüzde 4,2-3,2 aralığında gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, toplam talebin VII'nci Plan döneminde yılda ortalama yüzde 6,3-7,6 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

VII'nci Plan döneminde büyüme tahminleriyle tutarlı olarak toplam yatırımların yılda ortalama yüzde 8,8-12,3 civarında artması ve GSMH içindeki payının da 1995 yılındaki yüzde 22,1 seviyesinden, 2000 yılında yüzde 25,8-28,1 aralığına yükselmesi beklenmektedir.

VII'nci Plan döneminde toplam tüketim harcamalarının yılda ortalama yüzde 5,5-6,1 civarında artacağı tahmin edilmektedir. Aynı dönemde özel tüketimin yılda ortalama yüzde 5,9-6,6, kamu tüketiminin yüzde 2,7-2,6 artması beklenmektedir.

VII'nci Plan döneminde kamu gelirlerinde sağlanacak gelişme ve faiz giderlerindeki azalmaya bağlı olarak, sabit fiyatlarla kamu harcanabilir gelirin GSMH içindeki payının 1995 yılındaki yüzde 7,6 seviyesinden 2000 yılında yüzde 12 civarına yükselmesi öngörülmektedir.

TABLO: 45- Ekonominin Genel Dengesi (GSMH Büyümesi = % 5,5)

(1994 Fiyatlarıyla, Trilyon TL)

	1995 GSMH'ya Oranlar		2000 GSMH'ya Oranlar		1995-2000 Yıllık Ort. Yüzde Değişme
	1995 (1)	(%)	2000	(%)	
GSMH	4 040,5	100,0	5 287,6	100,0	5,5
NET DIŞ ALEM FAKTÖR GELİR.	14,3	0,4	139,2	2,7	57,7
GSYİH	4 026,2	99,6	5 148,3	97,4	5,0
MAL VE HİZMET İHRACATI	882,1	21,8	1 621,5	30,7	12,9
MAL VE HİZMET İTHALATI	918,7	22,7	1 980,8	37,5	16,6
DIŞ KAYNAK	22,3	0,6	220,0	4,2	-
TOPLAM KAYNAKLAR	4 062,9	100,6	5 507,6	104,2	6,3
TOPLAM YURTIÇİ TALEP	4 062,9	100,6	5 507,6	104,2	6,3
TOPLAM YATIRIMLAR	893,3	22,1	1 361,7	25,8	8,8
Kamu Yatırımı	194,5	4,8	345,9	6,5	12,2
Özel Yatırım	698,7	17,3	1 015,8	19,2	7,8
SABİT SERMAYE YATIRIMI	884,9	21,9	1 342,3	25,4	8,7
Kamu	188,8	4,7	338,2	6,4	12,4
Özel	696,0	17,2	1 004,1	19,0	7,6
STOK DEĞİŞMESİ	8,4	0,2	19,4	0,4	-
Kamu	5,7	0,1	7,8	0,1	-
Özel	2,7	0,1	11,6	0,2	-
TOPLAM TÜKETİM	3 169,6	78,4	4 145,9	78,4	5,5
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	306,2	7,6	631,8	11,9	15,6
Kamu Tüketimi	419,1	10,4	478,8	9,1	2,7
Kamu Tasarrufu	(112,8)	(2,8)	152,9	2,9	-
Kamu Yatırımı	194,5	4,8	345,9	6,5	12,2
Kamu Tasarruf Yatırım Farkı	(307,4)	(7,6)	(193,0)	(3,7)	-
ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	3 734,3	92,4	4 655,8	88,1	4,5
Özel Tüketim	2 750,5	68,1	3 667,0	69,4	5,9
Özel Tasarruf	983,8	24,3	988,8	18,7	0,1
Özel Yatırım	698,7	17,3	1 015,8	19,2	7,8
Özel Tasarruf Yatırım Farkı	285,0	7,1	(27,0)	(0,5)	-
TOPLAM YURTIÇİ TASARRUF.	870,9	21,6	1 141,7	21,6	5,6

(1) Gerçekleşme tahmini

TABLO: 46- Ekonominin Genel Dengesi (GSMH Büyümesi = % 7.1)

(1994 Fiyatlarıyla, Trilyon TL.)

	1995		2000		1995-2000 Yıllık Ort. Yüzde Değişme
	1995 (1)	GSMH'ya Oranlar (%)	2000	GSMH'ya Oranlar (%)	
GSMH	4 040,5	100,0	5 681,4	100,0	7,1
NET DIŞ ALEM FAKTÖR GELİR.	14,3	0,4	139,2	2,5	57,7
GSYİH	4 026,2	99,6	5 542,2	97,5	6,6
MAL VE HİZMET İHRACATI	882,1	21,8	1 788,3	31,5	15,2
MAL VE HİZMET İTHALATI	918,7	22,7	2 106,7	37,1	18,1
DIŞ KAYNAK	22,3	0,6	179,3	3,2	-
TOPLAM KAYNAKLAR	4 062,9	100,6	5 860,6	103,2	7,6
TOPLAM YURTIÇİ TALEP	4 062,9	100,6	5 860,6	103,2	7,6
TOPLAM YATIRIMLAR	893,3	22,1	1 596,3	28,1	12,3
Kamu Yatırımı	194,5	4,8	417,8	7,4	16,5
Özel Yatırım	698,7	17,3	1 178,5	20,7	11,0
SABİT SERMAYE YATIRIMI	884,9	21,9	1 570,5	27,6	12,2
Kamu	188,8	4,7	410,1	7,2	16,8
Özel	696,0	17,2	1 160,4	20,4	10,8
STOK DEĞİŞMESİ	8,4	0,2	25,8	0,5	-
Kamu	5,7	0,1	7,7	0,1	-
Özel	2,7	0,1	18,1	0,3	-
TOPLAM TÜKETİM	3 169,6	78,4	4 264,3	75,1	6,1
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	306,2	7,6	655,3	11,5	16,4
Kamu Tüketimi	419,1	10,4	475,7	8,4	2,6
Kamu Tasarrufu	(112,8)	(2,8)	179,5	3,2	-
Kamu Yatırımı	194,5	4,8	417,8	7,4	16,5
Kamu Tasarruf Yatırım Farkı	(307,4)	(7,6)	(238,3)	(4,2)	-
ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	3 734,3	92,4	5 026,1	88,5	6,1
Özel Tüketim	2 750,5	68,1	3 788,6	66,7	6,6
Özel Tasarruf	983,8	24,3	1 237,5	21,8	4,7
Özel Yatırım	698,7	17,3	1 178,5	20,7	11,0
Özel Tasarruf Yatırım Farkı	285,0	7,1	59,0	1,0	-
TOPLAM YURTIÇİ TASARRUF.	870,9	21,6	1 417,0	24,9	10,2

(1) Gerçekleşme tahmini

4. YATIRIM-TASARRUF DENGESİ

Öngörülen büyümenin gerçekleştirilebilmesi için, Plan döneminde 1994 fiyatlarıyla 5.604,6-6.439,3 trilyon TL'lik sabit sermaye yatırımı yapılması gerekmektedir. Toplam sabit sermaye yatırımlarının 4.280,9-4.918,5 trilyon TL'sinin özel kesim, 1.323,7-1.520,8 trilyon TL'sinin ise kamu kesimi tarafından gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Kamunun temel fonksiyonlarını en etkin şekilde yerine getirebilmesini sağlayabilecek nitelikte yeniden düzenlenmesi ve özelleştirme çerçevesinde, dönem boyunca yapılacak kamu yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payının bir önceki Plan dönemine göre yüzde 28,4'ten yüzde 23,6'ya düşeceği tahmin edilmektedir.

Kamu yatırımlarında, insan kaynaklarının geliştirilmesi amacıyla eğitim ve sağlık sektörlerine ağırlık verilecektir. Altyapı yetersizliklerinin büyüme önünde darboğaz oluşturmaması için sulama, enerji, liman, havaalanı yatırımları ve bunları karayolu ve demiryolu ana eksenine bağlayacak yollar ile içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma yatırımları öncelik taşıyacaktır. Böylece Plan döneminde kamu yatırım reel endeksinin VI'ncı Plan dönemine göre, eğitim sektöründe 100'den 172,8-184,5'e, sağlık sektöründe 155,3-167,4'e, kentsel altyapı yatırımlarını da kapsayan diğer hizmetler sektöründe 123,4-145,3'e, enerji sektöründe 119,4-141,1'e ve tarım sektöründe 107,1-120,7'ye yükselmesi beklenmektedir.

Plan döneminde sabit sermaye yatırımlarının yılda ortalama yüzde 8,7-12,2 oranında artması beklenmektedir. Özel kesim sabit sermaye yatırımlarının, reel faizlerdeki düşüş, enflasyonist ortamın neden olduğu belirsizliğin azalması ve talepte beklenen canlılık sonucu ivme kazanarak yılda ortalama yüzde 7,6-10,8 arasında artacağı tahmin edilmektedir. Kamu sabit sermaye yatırımlarının artış hızı ise yüzde 12,4-16,8 olarak hedeflenmiştir.

Altyapı yatırımlarında özel kesimin de devreye sokulması ve bu kapsamda ileri teknoloji ve yüksek kaynak gerektiren yatırım ve hizmetlerin finansmanında Yap-İşlet-Devret Modeline ağırlık verilmesi politikasına uygun olarak, dönem boyunca yapılacak toplam sabit sermaye yatırımları içinde özel kesimin payı artırılacaktır. Böylece VI'ncı Plan döneminde 1994 fiyatlarıyla 3.383,3 trilyon TL'lik (toplam yatırımların yüzde 71,5'i) yatırım gerçekleştiren özel kesimin, VII'nci Plan döneminde 1994 fiyatlarıyla 4.280,9-4.918,5 trilyon TL'lik (toplam yatırımların yüzde 76,4'ü) yatırım büyüklüğüne ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Bir önceki Plan dönemine göre, VII'nci Plan döneminde başta enerji, ulaştırma ve turizm olmak üzere tüm sektörlerde özel kesimin payının artması beklenmektedir. Bunun sonucu olarak, VI'ncı Plan döneminde 100 olan özel sabit sermaye yatırım reel endeksinin enerjide 833,9-971,6'ya, eğitimde 296,6-328,7'ye, sağlıkta 176,1-199,4'e, tarımda 170,3-174,5'e, turizmde 165,9-178,3'e, ulaştırma-haberleşmede 156,4-176,1'e, diğer hizmetlerde 155,4-176,2'ye ve imalat sanayiinde 136,4-157'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

1995 yılında yüzde 21,9 olan sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının 2000 yılında yüzde 25,4-27,6 civarına yükselmesi beklenmektedir.

TABLO: 47- Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları (GSMH Büyümesi = % 5,5)

(1994 Fiyatlarıyla, Trilyon TL)

	VI. Plan Dönemi			VII. Plan Dönemi			VII. Plan Yatırım Endeksi			Kesimler İtibariyle Dağılım (%)					
							VI. Plan Dönemi=100			VI. Plan Dönemi			VII. Plan Dönemi		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	126,0	114,7	240,7	135,0	195,3	330,3	107,1	170,3	137,2	52,4	47,6	100,0	40,9	59,1	100,0
Madencilik	45,7	35,6	81,3	29,1	35,9	65,0	63,6	100,8	79,9	56,2	43,8	100,0	44,8	55,2	100,0
İmalat Sanayii	63,1	872,6	935,7	53,0	190,1	1243,1	84,0	136,4	132,9	6,7	93,3	100,0	4,3	95,7	100,0
Enerji	235,0	23,7	258,7	280,6	197,4	478,0	119,4	833,9	184,8	90,8	9,2	100,0	58,7	41,3	100,0
Ulaştırma -Haberleşme	512,4	508,4	1020,8	350,8	795,2	1146,0	68,5	156,4	112,3	50,2	49,8	100,0	30,6	69,4	100,0
Turizm	19,5	117,9	137,4	18,5	195,6	214,1	95,0	165,9	155,8	14,2	85,8	100,0	8,6	91,4	100,0
Konut	35,2	1491,2	1526,4	11,9	1282,5	1294,4	33,8	86,0	84,8	2,3	97,7	100,0	0,9	99,1	100,0
Eğitim	97,3	27,7	125,0	168,1	82,3	250,4	172,8	296,6	200,3	77,8	22,2	100,0	67,1	32,9	100,0
Sağlık	41,8	43,8	85,6	64,9	77,1	142,0	155,3	176,1	165,9	48,8	51,2	100,0	45,7	54,3	100,0
Diğer Hizmetler	171,6	147,7	319,3	211,8	229,5	441,3	123,4	155,4	138,2	53,7	46,3	100,0	48,0	52,0	100,0
TOPLAM	1 347,5	3 383,3	4 730,8	1 323,7	4 280,9	5 604,6	98,2	126,5	118,5	28,5	71,5	100,0	23,6	76,4	100,0

TABLO: 48- Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları (GSMH Büyümesi = % 7,1)

(1994 Fiyatlarıyla, Trilyon TL)

	VI. Plan Dönemi			VII. Plan Dönemi			VII. Plan Yatırım Endeksi			Kesimler İtibariyle Dağılım (%)					
							VI. Plan Dönemi=100			VI. Plan Dönemi			VII. Plan Dönemi		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	126,0	114,7	240,7	152,1	200,1	352,2	120,7	174,5	146,3	52,4	47,6	100,0	43,2	56,8	100,0
Madencilik	45,7	35,6	81,3	33,5	39,3	72,8	73,2	110,4	89,5	56,2	43,8	100,0	46,0	54,0	100,0
İmalat Sanayii	63,1	872,6	935,7	56,3	1369,8	1426,1	89,2	157,0	152,4	6,7	93,3	100,0	3,9	96,1	100,0
Enerji	235,0	23,7	258,7	331,5	230,0	561,5	141,1	971,6	217,1	90,8	9,2	100,0	59,0	41,0	100,0
Ulaştırma -Haberleşme	512,4	508,4	1020,8	413,7	895,5	1309,2	80,7	176,1	128,3	50,2	49,8	100,0	31,6	68,4	100,0
Turizm	19,5	117,9	137,4	21,3	210,2	231,5	109,4	178,3	168,5	14,2	85,8	100,0	9,2	90,8	100,0
Konut	35,2	1491,2	1526,4	13,7	1534,9	1548,6	38,9	102,9	101,5	2,3	97,7	100,0	0,9	99,1	100,0
Eğitim	97,3	27,7	125,0	179,5	91,2	270,7	184,5	328,7	216,5	77,8	22,2	100,0	66,3	33,7	100,0
Sağlık	41,8	43,8	85,6	70,0	87,3	157,3	167,4	199,4	183,8	48,8	51,2	100,0	44,5	55,5	100,0
Diğer Hizmetler	171,6	147,7	319,3	249,4	260,2	509,6	145,3	176,2	159,6	53,7	46,3	100,0	48,9	51,1	100,0
TOPLAM	1 347,5	3 383,3	4 730,8	1 520,8	4 918,5	6 439,3	112,9	145,4	136,1	28,5	71,5	100,0	23,6	76,4	100,0

VII'nci Plan döneminde eğitim, sağlık, enerji, tarım, imalat sanayii ve kentsel altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir. Bu kapsamda bir önceki Plan dönemine göre toplam sabit sermaye yatırımları içinde tarımın payı yüzde 5,1'den yüzde 5,9-5,5'e, imalat sanayiinin yüzde 19,8'den yüzde 22,2-22,1'e, enerjinin yüzde 5,5'den yüzde 8,5-8,7'ye, eğitimin yüzde 2,6'dan yüzde 4,5-4,2'ye, sağlığın yüzde 1,8'den yüzde 2,5-2,4'e ve kentsel altyapı yatırımlarını kapsayan diğer hizmetlerin payının yüzde 6,7'den yüzde 7,9'a yükselmesi hedeflenmektedir.

VII'nci Plan döneminde yatırımların gerçekleştirilebilmesi için yurtiçi tasarrufların yılda ortalama yüzde 5,6-10,2 aralığında artması gerekmektedir. Böylece, 1995 yılında yurtiçi tasarrufların GSMH'ya oranı yüzde 21,6 iken, bu oranın 2000 yılında yüzde 21,6-24,9 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

VII'nci Plan döneminde kamu harcanabilir gelirinde sağlanacak gelişmeler ve kamu tüketimindeki artışın sınırlandırılması sonucu 1995 yılında negatif olan kamu tasarrufunun, 2000 yılında GSMH'nın yüzde 2,9 ile 3,2'sine ulaşması, böylece kamu tasarruf açığının GSMH'ya oranının 1995'deki yüzde 7,6 düzeyinden, 2000 yılında yüzde 3,7-4,2 düzeyine düşürülmesi planlanmaktadır. VII'nci Plan döneminde toplam olarak özel kesimin 1994 fiyatlarıyla 483,8-579,8 trilyon TL'lik tasarruf fazlası, kamu kesiminin ise 1.086,2-1.201,1 trilyon TL'lik tasarruf açığı vermesi beklenmektedir. Aradaki 602,4-621,3 trilyon TL'lik fark ise dış tasarruflarca karşılanacaktır.

TABLO: 49- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı
(GSMH Büyümesi = % 5,5)

(Yüzde Pay)

SEKTÖRLER	VI. Plan Dönemi			VII. Plan Dönemi		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	9,4	3,4	5,1	10,2	4,6	5,9
Madencilik	3,4	1,1	1,7	2,2	0,8	1,2
İmalat Sanayii	4,7	25,8	19,8	4,0	27,8	22,2
Enerji	17,4	0,7	5,5	21,2	4,6	8,5
Ulaştırma - Haberleşme	38,0	15,0	21,6	26,5	18,6	20,4
Turizm	1,4	3,5	2,9	1,4	4,6	3,8
Konut	2,6	44,1	32,3	0,9	30,0	23,1
Eğitim	7,2	0,8	2,6	12,7	1,9	4,5
Sağlık	3,1	1,3	1,8	4,9	1,8	2,5
Diğer Hizmetler	12,7	4,4	6,7	16,0	5,4	7,9
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

TABLO: 50- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı
(GSMH Büyümesi = % 7,1)

(Yüzde Pay)

SEKTÖRLER	VI. Plan Dönemi			VII. Plan Dönemi		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	9,4	3,4	5,1	10,0	4,1	5,5
Madencilik	3,4	1,1	1,7	2,2	0,8	1,1
İmalat Sanayii	4,7	25,8	19,8	3,7	27,8	22,1
Enerji	17,4	0,7	5,5	21,8	4,7	8,7
Ulaştırma - Haberleşme	38,0	15,0	21,6	27,2	18,2	20,3
Turizm	1,4	3,5	2,9	1,4	4,3	3,6
Konut	2,6	44,1	32,3	0,9	31,2	24,0
Eğitim	7,2	0,8	2,6	11,8	1,9	4,2
Sağlık	3,1	1,3	1,8	4,6	1,8	2,4
Diğer Hizmetler	12,7	4,4	6,7	16,4	5,3	7,9
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5. ÖDEMELER DENGESİ

Plan döneminde mal ve hizmet ihracatının yılda ortalama yüzde 15,9-17,5 oranında artarak 2000 yılında cari fiyatlarla 69,0-73,9 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

VII'nci Plan döneminde mal ve hizmet ithalatının, ekonominin büyüme ihtiyacına, AT ile gümrük birliği sürecine ve gerçekçi kur uygulamasına bağlı olarak yılda ortalama yüzde 17,5-19,0 oranında artarak 2000 yılında cari fiyatlarla 79,4-84,4 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Böylece 1995 yılında yüzde 93,2 olan mal ve hizmet ihracatının mal ve hizmet ithalatını karşılama oranının Plan dönemi sonunda yüzde 86,9-87,6'ya düşeceği tahmin edilmektedir.

Mal ve hizmet ticaret açığının cari fiyatlarla 1995 yılındaki 2,3 milyar dolarlık seviyesinden, 2000 yılında 10,4-10,5 milyar dolar seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir.

VII'nci Plan dönemi sonunda işçi gelirlerinin 5,2-5,3 milyar dolara; faiz gelirlerinin 1,2-1,3 milyar dolara; girişimci hizmet gelirlerinin 3,2-3,3 milyar dolara ve turizm gelirlerinin 10,3-13,8 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Dış borç stokundaki azalmaya paralel olarak, dış borç faiz ödemesinin 2000 yılında 3,8-3,7 milyar dolara düşeceği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda 1995 yılında 1,5 milyar dolar fazla vermesi beklenen cari işlemler hesabının, 2000 yılında 3,9 milyar dolar açık vermesi beklenmektedir.

TABLO: 51- Ödemeler Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar Dolar)

	1995(1)	2000
A. CARI İŞLEMLER		
İhracat	20,4	43,5 - 44,5
İhracat (FOB)	20,1	42,7 - 43,7
Transit Ticaret	0,4	0,7 - 0,8
İthalat (FOB)	(26,5)	(65,7) - (70,0)
İthalat (CIF)	(27,9)	(68,8) - (73,2)
Transit Ticaret	(0,3)	(0,7) - (0,8)
Navlun ve Sigorta	1,6	3,8 - 4,0
Dış Ticaret Dengesi	(6,1)	(22,2) - (25,5)
Diğer Mal ve Hizmet Gelirleri	12,6	25,5 - 29,4
Turizm ve Dış Seyahat	4,8	10,3 - 13,8
Faiz Geliri	1,0	1,2 - 1,3
Diğer Gelirler	6,8	14,0 - 14,3
Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	(8,9)	(13,7) - (14,3)
Turizm ve Dış Seyahat	(1,0)	(1,8) - (1,9)
Faiz Ödemeleri	(4,4)	(3,8) - (3,7)
Diğer Giderler	(3,4)	(8,0) - (8,8)
Toplam Mal ve Hizmet Dengesi	(2,3)	(10,4) - (10,5)
Karşılıksız Transfer Gelirleri (Özel)	2,8	5,2 - 5,3
İşçi Gelirleri	2,7	5,1 - 5,2
Diğer Gelirler	0,1	0,1 - 0,1
Karşılıksız Transfer Giderleri (Özel)	0,0	0,0 - 0,0
Karşılıksız Transferler (Resmi-Net)	1,1	1,3 - 1,3
İşçi Gelirleri	0,1	0,1 - 0,1
Diğer Gelirler	1,0	1,3 - 1,3
Cari İşlemler Dengesi	1,6	(3,9) - (3,9)
B. SERMAYE HAREKETLERİ (REZERV HARIÇ)		
Özel Yabancı Sermaye (Net)	0,1	5,5 - 5,5
Özel Yabancı Sermaye (Net)	1,2	1,9 - 3,0
Portföy Yatırımları (Net)	1,2	1,7 - 2,5
Diğer Uzun Vadeli Sermaye Hareketleri (Net)	(1,7)	1,2 - 2,0
Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri (Net)	(0,5)	0,7 - (2,0)
Genel Denge	1,7	1,6 - 1,7
C. REZERV HAREKETLERİ		
IMF	(1,7)	(1,6) - (1,7)
Resmi Rezervler	0,4	0,0 - 0,0
	(2,1)	(1,6) - (1,7)

(1) Gerçekleşme Tahmini

1995 yılında 1,2 milyar dolar düzeyinde beklenen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, tedricen artarak 2000 yılında 1,9-3,0 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir. Portföy yatırımlarının giderek artması ve dönem sonunda 1,7-2,5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Bu gelişmeler çerçevesinde net dış kredi kullanımında önemli bir artış olmayacaktır. Böylece dış borç stokunun GSMH'ya oranının Plan dönemi boyunca tedricen azalacağı ve 1995 yılındaki yüzde 41,3 düzeyinden 2000 yılında yüzde 27,1 ile 23,6 oranına düşeceği tahmin edilmektedir.

Plan döneminde cari işlemler hesabı ve sermaye hareketlerindeki gelişmelere bağlı olarak, Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki reel değerinin ekonominin rekabet gücünü koruyacak şekilde istikrarlı bir seyir izleyeceği, aşırı değer kaybı veya kazancının ortaya çıkmayacağı öngörülmektedir.

6. KAMU FİNANSMANI

VII'nci Plan döneminde, kamu finansmanındaki iyileşmenin yapısal değişim projeleriyle de desteklenerek sürdürülebilir hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

1995 yılında yüzde 19,3 olan toplam kamu gelirlerinin GSMH içindeki payının 2000 yılında yüzde 20,7-20,9'a yükselmesi hedef alınmıştır. Bu gelişmede, 1995 yılında toplam kamu gelirlerinin yüzde 93,5'ini oluşturan vergi gelirlerinin, 2000 yılında, gümrük birliğinden doğacak vergi kayıplarına rağmen toplam kamu gelirlerinin yüzde 96,4-97,3'üne yükselmesi etkili olacaktır.

Kamu kesimi gelir tahminlerinde, AT ile gümrük birliğinden doğacak vergi kaybının telafi edileceği dikkate alınmıştır. Bunun yanısıra, Vergi ile İlgili Yapısal Değişim Projesinin uygulamaya konması sonucunda vergi idaresinin etkinliğinin artması ve kayıtdışı faaliyetlerin vergi kapsamına alınmasına bağlı olarak, vergi yükünün dağılımındaki bozukluğun giderilmesi ve 1995 yılında yüzde 18,1 olan vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 2000 yılında yüzde 20 civarına yükselmesi hedeflenmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarının artma eğilimi gösteren kaynak açıklarının, Sosyal Güvenlik Reformu Projesinin bu kuruluşların mali yapılarının güçlendirilmesine yönelik tedbirlerinin öngörülen takvime uygun olarak alınması sonucunda, VII'nci Plan döneminde sabit tutulması hedef alınmaktadır.

VI'ncı Plan döneminde yüzde 30'lar seviyesinde olan ve 5 Nisan Ekonomik İstikrar Tedbirlerinin de etkisiyle 1995 yılında yüzde 24,8'e düşen toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payının, 2000 yılında yüzde 23,7-24,1 seviyesinde gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Ancak, harcamaların dağılımında önemli bir değişme öngörülmektedir.

Bu çerçevede, mali disiplinin sağlanması sonucunda cari harcamaların GSMH içindeki payı sabit tutulurken, ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilmesi ve bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi açısından toplam kamu harcamaları içinde yatırımlara ayrılan pay artırılacaktır. Kamu sabit sermaye yatırımlarının 1995 yılında yüzde 4,6 olan GSMH içindeki payı 2000 yılında yüzde 7'lere çıkarılacaktır.

Enflasyonda ve özelleştirme gelirlerinde sağlanacak olumlu gelişmelere bağlı olarak iç ve dış borçlanmanın azalmasıyla, 2000 yılında, iç borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının 1995 yılındaki yüzde 7,5'lik seviyesinden yüzde 2,4-2,6'ya, dış borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının da 1995 yılındaki yüzde 1,5'lik seviyesinden yüzde 1,1-1,0'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmelerin de etkisiyle, 1995'te yüzde 11,8 olan cari transferlerin GSMH içindeki payının 2000 yılında yüzde 7,2-7,0'ye düşmesi beklenmektedir.

TABLO: 52- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları (GSMH Büyümesi = % 5,5)

(Cari Fiyatlarla GSMH'ya Oranlar, Yüzde)

	1995 (1)	1996	1997	1998	1999	2000
VERGİLER	18,1	18,9	19,0	19,5	19,7	20,0
Vasıtasız	6,7	7,3	7,4	7,5	7,6	7,7
Vasıtalı	11,4	11,6	11,6	11,9	12,1	12,3
Dahilden Alınan Vergiler	10,2	11,1	11,0	11,3	11,4	11,6
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	1,2	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7
VERGİ DIŞI NORMAL GELİRLER	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
FAKTÖR GELİRLERİ	1,3	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8
SOSYAL FONLAR	(1,5)	(1,5)	(1,5)	(1,5)	(1,5)	(1,5)
TOPLAM GELİR	19,3	19,9	19,9	20,3	20,5	20,7
CARİ HARCAMALAR	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
YATIRIM HARCAMALARI	4,8	5,0	5,3	5,7	6,2	6,8
Sabit Sermaye	4,6	4,8	5,1	5,5	6,0	6,7
Stok Değişmesi	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
TRANSFER ve DİĞER HARCAMALAR	10,0	10,4	9,3	8,3	7,5	6,9
TOPLAM HARCAMA	24,8	25,4	24,6	23,9	23,7	23,7
BORÇLANMA GEREĞİ	5,5	5,5	4,6	3,6	3,2	3,0
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	(3,6)	(3,0)	(1,7)	(1,4)	(0,9)	(0,6)
ÖZELLEŞTİRME DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	8,3	7,0	5,4	4,5	4,0	3,7
FAİZ VE ÖZELLEŞTİRME DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	(0,7)	(1,5)	(0,9)	(0,5)	(0,1)	0,2
DIŞ BORÇLANMA (NET)	(0,4)	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
İÇ BORÇ / ALACAK (NET)	5,8	4,7	3,8	2,8	2,4	2,1

(1) Gerçekleşme Tahmini

TABLO: 53- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları (GSMH Büyümesi = % 7,1)

(Cari Fiyatlarla GSMH'ya Oranlar, Yüzde)

	1995 (1)	1996	1997	1998	1999	2000
VERGİLER	18,1	18,8	19,2	19,8	20,1	20,4
Vasıtasız	6,7	7,3	7,4	7,5	7,6	7,7
Vasıtalı	11,4	11,5	11,8	12,2	12,4	12,6
Dahilden Alınan Vergiler	10,2	11,0	11,2	11,6	11,7	11,9
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	1,2	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7
VERGİ DIŞI NORMAL GELİRLER	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
FAKTÖR GELİRLERİ	1,3	1,0	0,9	0,6	0,6	0,6
SOSYAL FONLAR	(1,5)	(1,5)	(1,5)	(1,5)	(1,5)	(1,4)
TOPLAM GELİR	19,3	19,8	20,1	20,2	20,6	20,9
CARİ HARCAMALAR	10,0	9,9	9,8	9,8	9,9	9,9
YATIRIM HARCAMALARI	4,8	5,3	5,8	6,4	7,1	7,8
Sabit Sermaye	4,6	5,1	5,6	6,2	6,9	7,7
Stok Değişmesi	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
TRANSFER ve DİĞER HARCAMALAR	10,0	9,5	8,6	7,3	6,9	6,4
TOPLAM HARCAMA	24,8	24,7	24,2	23,5	23,8	24,1
BORÇLANMA GEREĞİ	5,5	4,9	4,1	3,3	3,2	3,2
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	(3,6)	(3,4)	(1,9)	(1,6)	(1,1)	(0,5)
ÖZELLEŞTİRME DIŞI						
BORÇLANMA GEREĞİ	8,3	7,9	5,7	5,0	4,7	4,6
FAİZ VE ÖZELLEŞTİRME DIŞI						
BORÇLANMA GEREĞİ	(0,7)	(0,4)	(0,3)	0,1	0,5	0,9
DIŞ BORÇLANMA (NET)	(0,4)	0,5	0,6	0,7	0,8	1,0
İÇ BORÇ / ALACAK (NET)	5,8	4,5	3,6	2,6	2,3	2,2

(1) Gerçekleşme Tahmini

Harcamalarda sağlanan bu tasarruf, Plan döneminde kamu çalışanlarının sayısı sabit tutulurken gelirlerinde reel olarak artış sağlanmasına imkan verecektir.

Öngörülen kamu gelir ve harcama hedefleriyle tutarlı olarak, 1995 yılında yüzde 5,5 olan kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının, Plan dönemi sonunda yüzde 3,0-3,2'ye düşeceği tahmin edilmektedir.

Plan döneminde faiz yükündeki azalmanın etkisiyle kamu kesimi finansman dengesinde faiz dışı fazla verilmesi ihtiyacı ortadan kalkacak, harcamalar için gerekli kaynaklar ayrılacaktır. Bu nedenle, faiz ödemeleri hariç tutulduğunda, 1995 yılında GSMH'nın yüzde 3,6'sı düzeyinde olan kamu kesimi finansman dengesi fazlasının 2000 yılında yüzde 0,6-0,5'e gerilemesi beklenmektedir.

7. ENFLASYON

VII'nci Plan döneminde kamu açıklarında sağlanacak daralma, verimlilik artışı ile uyumlu gelirler politikası, kamunun Merkez Bankası ve mali piyasalar üzerindeki baskısının hafiflemesi sonucunda para politikasının etkinliğinin artması ve yapısal reformlarda sağlanacak gelişmelere bağlı olarak enflasyonun tedricen düşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede 1995 yılında yüzde 71,2 olması beklenen GSMH deflatöründeki değişimin, Plan dönemi sonunda yüzde 6,0-8,1 aralığına gerileyeceği tahmin edilmektedir.

VI'ncı Plan döneminde toplam kamu kesimi tasarruf-yatırım açığı, özel kesim tasarruflarının sabit fiyatlarla yüzde 31,5'i iken, VII'nci Plan döneminde bu oranın yüzde 22,5-21,6'ya düşmesi beklenmektedir.

Kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının Plan dönemi boyunca azalması kamunun mali piyasalardaki kullanılabilir fon talebini azaltacak, bu da reel faiz oranlarında düşmeye neden olacaktır. Ayrıca, özel kesimin kullandığı fonların maliyeti mali tasarrufların artırılması ve mali sistemin etkinleştirilmesi suretiyle düşürülecektir. Böylece, enflasyonun aşağı çekilmesinde artan üretim kapasitesinin de katkısıyla üretim genişlemesi önemli ölçüde katkıda bulunacaktır.

AT ile gümrük birliğinin getireceği rekabet ortamının özellikle imalat sanayiinde gözlenen ve rekabetçi yapıdan uzak endüstriyel organizasyonun belirlediği subjektif fiyatlandırma uygulamalarını engellemesi beklenmektedir. Dışa açılma ve koruma oranlarındaki önemli ölçüde düşüş ve devletin gerek rekabet ortamını sağlamak gerekse kendi içinde etkinliği artırma yönünde yeniden yapılandırılması, piyasaya giriş-çıkış engellerinin azalmasına yolaçarak enflasyonun düşmesine, ekonomide kaynak tahsislerinin etkinliğine ve tüketici refahının artışına neden olacaktır.

Özelleştirmede sağlanacak gelişmeyle ekonomide kaynak tahsisi etkinleşecek, işletmelerin rekabet ortamında faaliyet göstermeleri temin edilerek verimlilik artışı ve fiyatların uluslararası düzeyde oluşması sağlanacaktır.

8. PLAN DÖNEMİ SONUNDA TOPLUMSAL REFAHTA SAĞLANACAK GELİŞMELER

1995 yılında cari fiyatlarla 2.423 dolar olan kişi başına milli gelirin VII'nci Plan dönemi sonunda 3.346-3.530 dolara ulaşması beklenmektedir.

Refah artışının bir diğer önemli göstergesi olan fert başına tüketimin ise Plan döneminde sabit fiyatlarla yılda ortalama yüzde 4,2-4,9 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Kamu harcamalarının Plan dönemi içerisinde sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasıyla maaş ve ücretlerde önemli iyileşmeler sağlanacaktır.

TABLO: 54- Temel Sosyal Göstergeler

	Birim	1994	2000
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	61 110	67 332
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	60 576	66 834
Yıllık Nüfus Artış Hızı	Yüzde	1,8	1,5
Bebek Ölüm Hızı	Binde	46,8	35,3
Doğuştan Hayatta Kalma Ümidi			
Toplam	Yıl	67,7	69,1
Erkek	Yıl	65,4	66,9
Kadın	Yıl	70,0	71,5
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı			
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	33,0	29,6
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	62,5	64,9
65 + Yaş Grubu	Yüzde	4,5	5,5
Nüfusun Eğitimle İlgili Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı			
4-6 Yaş Grubu	Yüzde	6,5	5,8
7-11 Yaş Grubu	Yüzde	11,1	9,8
12-14 Yaş Grubu	Yüzde	6,7	6,0
15-17 Yaş Grubu	Yüzde	6,6	6,1
18-21 Yaş Grubu	Yüzde	8,2	8,1
Kent Nüfusu Oranı (1)	Yüzde	59,3	70,6
Kentleşme Hızı	Yüzde	4,4 (2) 4,6	(3)
Okullaşma Oranı			
Okul Öncesi Eğitim (4-6 Yaş)	Yüzde	5,1	16,0
Sekiz Yıllık Temel Eğitim	Yüzde	89,8	100,0

	Birim	1994	2000
Ortaöğretim (Lise ve Dengi)	Yüzde	53,0	75,0
Genel Liseler	Yüzde	30,6	40,5
Mesleki ve Teknik Liseler	Yüzde	22,4	34,5
Yükseköğretim	Yüzde	26,7	31,0
Örgün Öğretim	Yüzde	12,5	19,0
Açık Öğretim	Yüzde	14,2	12,0
Yatak Başına Nüfus	Kişi	406	374
Bir Hekime Düşen Nüfus	Kişi	954	806
Yatak İşgal Oranı	Yüzde	58	65
Sivil İşgücü	Bin Kişi	20 424	22 462
Sivil İstihdam	Bin Kişi	18 285	20 737
İşsizlik Oranı	Yüzde	10,5	7,7
Eksik İstihdam Oranı	Yüzde	9,3	6,8
İşsizlik ve Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl Durumda Bulunan İşgücü Oranı	Yüzde	19,8	14,5
İstihdamın Sektörel Dağılımı			
Tarım	Yüzde	44,7	40,6
Sanayi	Yüzde	15,7	16,9
Hizmetler	Yüzde	39,6	42,5
Sigorta Kapsamındaki Nüfus Oranı	Yüzde	80,8	92,6

- (1) 20.000 ve daha fazla nüfuslu yerleşmeler, kent olarak kabul edilmektedir.
(2) 1990-1994 dönemi yıllık ortalamasıdır.
(3) 1994-2000 dönemi yıllık ortalamasıdır.

VII'nci Plan dönemi sonunda yıllık nüfus artış hızının yüzde 1,5'e ve bebek ölüm hızının binde 35'3'e düşmesi, doğuşta hayatta kalma ümidinin 69,1 yıla yükselmesi beklenmektedir.

Tüm eğitim kademelerinde okullaşma oranları ve eğitimin niteliği yükselecek, nüfusun ve işgücünün eğitim düzeyi gelişecektir. Bu çerçevede, okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 16'ya, 8 yıllık zorunlu eğitimin gerçekleştirilmesi suretiyle bu kademedeki okullaşma oranı ise yüzde 100'e çıkacaktır. Ortaöğretim okullaşma oranında yüzde 75 ve yükseköğretim okullaşma oranında yüzde 31 seviyesine ulaşılabacaktır.

Sağlık alanında yatak başına düşen nüfus 374'e, bir hekime düşen nüfus ise 806'ya inecektir.

Yüzde 92,6'sı sigorta kapsamında olmak üzere nüfusun tamamı sosyal güvenlik kapsamına alınacak ve sağlık açısından sosyal güvenceye kavuşturulacaktır.

Toplam istihdamın 20,7 milyon kişiye ulaşması ve işsizlik oranının yüzde 7,7'ye düşmesi beklenmektedir.

EK HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELE

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Yeniden Yapılanma	Eğitimde yönetimin etkinleştirilmesi	3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda düzenlemeler	Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatının, makro düzeyde politika oluşturan, araştırma ve geliştirme, program yapma, koordinasyon sağlama ve denetim yapma görevini etkin bir şekilde yürüten, bürokrasiyi azaltan, taşra birimlerine daha fazla yetki ve sorumluluk veren ve ailelerin karar verme süreçlerine katılımını kolaylaştıran bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır.
Mesleki Eğitimde Aksaklıkların Giderilmesi	Ekonominin istediği nitelikte insan gücü yetiştirilmesi ve özel sektörün daha fazla katılımının sağlanması	3308 sayılı Çıtrıklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nda düzenlemeler	3308 sayılı Kanun'un uygulamasından doğan aksaklıkların giderilmesi yanında, karar verme süreci ve eğitim maliyetlerine özel sektörün daha fazla katılımının sağlanması ve nitelikli insan gücü yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.
Zorunlu Eğitim	Zorunlu eğitim süresinin uzatılması	222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda düzenlemeler	8 yıllık zorunlu temel eğitime geçilmesi amaçlanmaktadır.
Paralı Eğitim	Zorunlu eğitim süresinin uzatılması ve paralı eğitime geçilmesi	1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu	8 yıllık zorunlu temel eğitime geçilmesi ve zorunlu eğitim dışında kalan eğitimde ailelerin eğitim harcamalarına katılımının sağlanması amaçlanmaktadır.
Özel Eğitim Kurumları	Özel sektörün eğitimdeki payının artırılması	625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda düzenlemeler	Özel sektörün, eğitime daha fazla yatırım yapmaları için vergiden muafiyet, vergi iadesi, ailelerin eğitim için yaptığı harcamaların vergiden düşülmesi, ucuz kredi, yükseköğretimde vakıf üniversitelerine tanınan, masrafların yüzde 45'ine kadar olan kısmının devlet tarafından sübvansede edilmesi v.b. yollarla teşvik edilmesi ve kamunun yükünün azaltılması amaçlanmaktadır.
Yükseköğretim	Yükseköğretimin merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite-sanayi ilişkilerinin geliştirilmesi	2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklikler Anayasanın 130. maddesinde düzenleme yapılması	Yükseköğretimin merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestisinin getirilmesi ve üniversite-sanayi ilişkilerinin en üst düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır. Anayasanın 130. maddesinin değiştirilmesi ile vakıflar dışında da üniversite kurulabilmesi amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Nüfus Kayıt Sisteminin İyileştirilmesi ve Yaygınlaştırılması	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Devlet Bakanlığına bağlı Müsteşarlık şeklinde örgütlenmesi	1587 sayılı Nüfus Kanunu, 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	Mevcut nüfus kayıt sisteminin yurt düzeyinde yaygınlaştırılması ve daha etkin bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır.
Nüfus ve Aile Planlaması	Devlet Bakanlığı'na bağlı yaptırım gücü olan bir üst kurulun oluşturulması	Konu ile ilgili yasal düzenlemeler	Konu ile ilgili hizmet götüren kamu, özel ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve eşgüdüm içinde hizmetlerin yönlendirilmesi ve gerekli denetimin sağlanması amaçlanmaktadır.
Kadın Hakları, Kadın-Erkek Eşitliği	Aile yaşamında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması	Medeni Kanun: Md. 21, 44, 88, 110, 144, 148, 152, 153, 154, 159, 160, 170	Aile içinde karı ve kocanın hak ve sorumlulukları açısından eşit bireyler olarak yaşamaları, evliliğin bozulması halinde eşlerin mağduriyetlerinin engellenmesi.
Kadın Hakları, Kadın-Erkek Eşitliği	Toplum yaşamında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması	TCK:Md.423,429,433,453,478 Adli Sicil Kanunu:Md.8/b Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu	Kadına yönelik fiillerin caydırıcılığının artırılması, kadının insanlık onurunun korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi.
Kadın Hakları	Çalışma hayatına katılan kadının annelik sorumluluklarını yerine getirebilmesinin sağlanması	1475 sayılı İş Kanunu Md:17, 70, 81. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu Md:104/A,191	Çalışan kadının annelik görevlerini yerine getirmesinin sağlanması, bundan dolayı çalışma hayatından çıkarılmasının engellenmesi, çalışan annelerin çocuklarının yeterli bakımının sağlanması
Çocuğun Yasal Korunması	Çocuk suçluluğunda yaş tesbitinin doğru yapılmasının sağlanması	2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun	Yaş tesbitinde 18 yaşın bitirilmesinin hesaplanmasında 0 yaşın bir yaş grubu olarak kabul edilmesi.
Çocuğun Çalışma Yaşamında Korunması	Çocukların çalışma yaşamında korunmaları ve istismarın engellenmesi	Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 1475 sayılı İş Kanunu, 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu	Çocuğun çalışmasını düzenleyen yasalarda birlik sağlanması, tarımda çalışan çocukların korunması için yasal düzenleme hazırlanması.
Çocuğun Toplumsal Korunması	Sokakta yaşayan çocukları korumaya ve sokaktan kurtarmaya yönelik kurumların geliştirilmesi	3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu	Küçükleri Koruma Şube Müdürlüklerinin yeterli uzman kadroya ve altyapıya kavuşturulması, bunlarla İl Sosyal Hizmet Müdürlükleri arasında işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
Çocuğun Yasal Korunması	Çocuk mahkemelerinin yurt çapında yaygınlaştırılması ve Kanunda öngörülen yapıya kavuşturulması	2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun	Çocuk mahkemelerinin uzman kadro ve altyapıya kavuşturulması, Kanunla öngörülen kurumların hizmete sokulması suretiyle çocukların yetişkin suçlulardan ayrılması.
Çocuğun Yasal Korunması	Yargıtay'da çocuk suçluluğu ile ilgili bir ihtisas dairesinin kurulması	2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Ceza Muhakeme Usulleri Kanunu ve diğer ilgili mevzuat	Çocuk mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelemesinin, bu konuda ihtisas sahibi bir kadronun yer alacağı bir ihtisas dairesince yapılması.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Örgütlenme, Denetim, Personel Rejimi (Temel Sağlık Kanunu)	Sağlıkla ilgili temel haklar, kavramlar, afet ve olağanüstü hal uygulamaları, bulaşıcı hastalıklara karşı önlemler, tıbbi ürün, farmasötik madde, kozmetik ve sağlık malzemelerine yönelik konular, organ ve doku nakli, çevre sağlığı, beslenme ve gıda güvenliği, sağlık açısından özellikli grupların korunması, toplum eğitimi ve sağlık alanındaki mesleklerle ilgili hususlar	<ul style="list-style-type: none"> - 992 sayılı Seriri ve Gıdai Taharriyat ve Tahlilat Yapılan ve Masli Teamüller Aranılan Umuma Mahsus Bakteriyoloji ve Kimya Laboratuvarları Kanunu - 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun - 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu - 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu - 3959 sayılı Gözlükçülük Hakkında Kanun - 4459 sayılı Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına Dair Kanun - 5368 sayılı Verem Savaşı Hakkında Kanun - 6197 sayılı Eczacılar ve Eczacılık Hakkında Kanun - 6283 sayılı Hemşirelik Kanunu - 7402 sayılı Sıtmanın imhası Hakkında Kanun - 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun - 2238 sayılı Organ ve Doku Nakli Hakkındaki Kanun - 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu - 181 ve 210 sayılı KHK'ler - 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu 	Bireylerin yaşamlarını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürebilmeleri, kamu sağlığının korunması ve geliştirilmesi, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetleri ile ilgili temel esasları, hizmet sunumunu, hizmet düzeylerini ve hizmet sunan kurum ve kuruluşlar arası ilişkiler ile meslek grupları ile ilgili hususları düzenlemeyi amaçlamaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Örgütlenme, Denetim ve Yönetim (Sağlık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun)	Bakanlık Merkez Teşkilatı, ana hizmet birimleri ile bunların görevi, yetki ve sorumlulukları, danışma ve denetim birimleri, yardımcı birimler ve sürekli kurullar, taşra teşkilatı ve bunların görev, yetki ve sorumlulukları, yurtdışı teşkilatı, bağlı ve ilgili kuruluşlar ile Bakanlığın sorumluluk ve yetkileri ile ilgili hususlar	<ul style="list-style-type: none"> - 3017 sayılı Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaleti Teşkilatı ve Memurin Kanunu - 181 ve 210 sayılı Sağlık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmündeki Kararnameler - 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu - 209 sayılı Sağlık Bakanlığı'na Bağlı Sağlık Kurumları ile Rehabilitasyon Tesislerine Verilecek Döner Sermaye Hakkında Kanun - 3046 sayılı Kanun - 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu - 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun - 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu 	Toplumdaki bireylerin yaşamlarını beden ve ruh sağlığı içinde devamını sağlamaya yönelik düzenlemeleri gerçekleştirebilmek, Sağlık Bakanlığı'nı doğrudan tedavi hizmeti sunan, hastane işleten ve personel istihdam eden bir yapıdan çıkartarak, politika, standart ve norm belirleyerek sağlık alanını düzenleyen, denetleyen, koruyucu sağlık hizmeti sunan bir yapıya kavuşturmak amaçlanmaktadır.
Örgütlenme, Yönetim ve Hizmet Sunumu (Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Kanunu)	İl ve ilçe sağlık teşkilatının kuruluş, işleyiş, hizmet sunumu ve hizmet kullanımıyla ilgili temel esasları, ilgili kuruluşları, bunların görevlerini, personelin görev kapsamlarını, idari kuruluşları, mesleğini serbest olarak icra edenlerle ilgili hususlar	<ul style="list-style-type: none"> - 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun - 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu - 2368 sayılı Sağlık Personelinin Tazminat ve Çalışma Esaslarına Dair Kanun - 2514 sayılı Bazı Sağlık Personelinin Devlet Hizmeti Yükümlülüğüne Dair Kanun - 3046 sayılı Kanun 	Birinci basamak sağlık hizmetlerinin yüksek kaliteli, verimli ve etkili bir şekilde sağlık evi, sağlık ocağı, kamu sağlık merkezi ve benzer birimler ile aile hekimliği hizmet birimlerinde sunumunun sağlık sevk sistemi esasları içerisinde sağlanması, hastanelerdeki gereksiz yığılmaların önlenmesi ve birinci basamak sağlık hizmetlerinin ihtiyacı karşılar hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Örgütlenme, Hizmet Sunumu ve Yönetim (Hastane ve Sağlık İşletmeleri Kanunu)	Kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup yatak sayısı 50 ve üstü olan hastanelerin sağlık işletmeleri halinde kendi gelirleri ile giderlerini karşılar, rekabet edebilir, idari ve mali açıdan özerk kamu tüzel kişiliğine sahip hale getirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - 1050 sayılı Umumi Muhasebe Kanunu - 2886 sayılı Devlet ihale Kanunu - 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu - 213 sayılı Vergi Usul Kanunu - 1475 sayılı İş Kanunu - 3359 sayılı Hizmetleri Temel Kanunu - 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun - 181 ve 210 sayılı KHK'ler - 2219 sayılı Hususi Hastaneler Kanunu - 4046 sayılı Kanun 	İkinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinin yüksek kaliteli, etkili, verimli ve bireylerin erişebileceği şekilde sunumunu sağlamak için, hastanelerin ve sağlık işletmelerinin kuruluş, işleyiş, hizmet sunumu ve kullanımı ile ilgili temel esasların düzenlenmesi amaçlanmaktadır.
Finansman ve Örgütlenme (Sağlık Finansmanı ve Kurumu Hakkında Kanun)	Sağlık finansman kurumunun, kuruluşu, idari, mali ve hukuki yapılanması, sağlık sigortası fonu oluşturulması, sigortacılık koşulları, sigorta yardımları, prim miktarları saptanması ve toplanması, sözleşme yapılması	<ul style="list-style-type: none"> - 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu - 2886 sayılı Devlet ihale Kanunu - 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu - 7201 sayılı Tebligat Kanunu - 1475 sayılı İş Kanunu - 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu - 181 ve 210 sayılı KHK'ler - 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun - 1050 sayılı Umumi Muhasebe Kanunu - 832 sayılı Sayıştay Kanunu - 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu - 3065 sayılı Katma Değer vergisi Kanunu - 6183 sayılı Amme alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun 	Sağlık güvencesi ve sağlık sigortası yardımlarından yararlanma hakkı olmayanların sağlık güvencelerini sağlamak, genel sağlık sigortasına geçişin mevcut sosyal sağlık sigortaları uygulamalarının genel sağlık sigortası sistemi çerçevesinde zaman içinde bütünleştirilerek tek bir kurum tarafından yürütülmesinin sağlanması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
		<ul style="list-style-type: none"> - 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkında Kanun - 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK - 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu - 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu - 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu - 2202 sayılı Kanun - 2828 sayılı SHÇEK Kanunu - 4792 sayılı Kanun - 3418 sayılı Kanun 	
Personel Rejimi (Tababet Uzmanlık Tüzüğü)	Uzmanlığa giriş koşulları, yeterlilik sınavı, uzmanlık dalları ve süreleri, idari hususlarla ilgili konular	<ul style="list-style-type: none"> - 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun - 7/6229 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Tababet Uzmanlık Tüzüğü - 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu - 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu - 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu - 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu 	Tibbin ülkemizde tanınan uzmanlık dallarını ve bunlarda uzman olmak için gerekli şartlar ile tıpta uzmanlık eğitiminin ve uzmanlık yetkisinin usul ve esaslarını tesbit etmek amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Atipik Çalışma Biçimleri	Atipik çalışma biçimlerinin hukuki altyapısının oluşturulması	1475 sayılı İş Kanunu ve diğer iş kanunları, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, bu Kanunlarla ilgili tüzük ve yönetmelikler	Esnek zamanlı, kısmi zamanlı ve diğer standart dışı çalışma türleri konusunda hukuki boşluk bulunmaktadır. Bu boşluk doldurularak bu tür çalışmaların hukuki çerçevesinin oluşturulması amaçlanmaktadır.
İş Güvencesi	İş aktinin gerekçesiz feshi imkanının sona erdirilmesi ve toplu çıkarmalarla ilgili belirsizliklerin giderilmesi	1475 sayılı İş Kanunu 5953 sayılı Basın İş Kanunu 854 sayılı Deniz İş Kanunu 2821 sayılı Sendikalar Kanunu	Hizmet sözleşmesinin bugünkü yapısı ve fesih serbestisi ilkesi çerçevesinde herhangi bir sebebe dayanma zorunluluğu olmaksızın kıdem ve ihbar tazminatları ödenerek hizmet sözleşmesinin feshedilebilmesi mevzuatımızda mevcuttur. Evrensel iş hukuku ilkeleri, ILO'nun onaylamış olduğumuz 158 sayılı Sözleşmesi ve iş hukukunun günümüzdeki gelişimi çerçevesinde, bu sistemden vazgeçilerek ILO'nun 158 ve 135 sayılı Sözleşmeleri'ne uygun yeni bir iş güvencesi sistemi oluşturulmalıdır. Bu sistemin kıdem tazminatı ve işsizlik sigortası ile birlikte değerlendirilerek oluşturulması gerekmektedir.
Kamu Görevlileri Sendikaları, Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Kanunu	Kamu görevlilerinin sendikalaşma ve sendikal faaliyetlerde bulunma hak ve yükümlülüklerine ilişkin hukuki altyapısının oluşturulması	- Anayasa - Kamu Görevlileri Sendikaları, Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Kanunu - Avrupa Sosyal Şartı'nın 5. ve 6. maddelerine ilişkin çekinceleri kaldıran değişiklik	ILO'nun onaylamış bulunduğumuz 87, 98 ve 151 sayılı Sözleşmeleri, Avrupa Sosyal Şartı ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kamu görevlilerine örgütlenme hakkı tanımaktadır. Bu uluslararası sözleşmelerin onaylanarak iç hukukun parçası haline getirilmeleri ile, Türkiye, kamu görevlilerinin sendikal haklarını yasal olarak düzenleme yükümlülüğü altına girmiş bulunmaktadır. Kamu görevlileri tarafından oluşturulmuş örgütlenmeler nedeniyle de kamuoyunun bu yöndeki ciddi beklentileri mevcuttur.
Ekonomik ve Sosyal Konsey	Ekonomik ve Sosyal Konsey'in hukuki altyapısının tamamlanması	- Ekonomik ve Sosyal Konsey Kurulu, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun - Konsey'in çalışma usul ve esasları hakkındaki alt mevzuatın oluşturulması	Ekonomik ve Sosyal Konsey 1995 yılında 1995/5 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulmuştur. Bu oluşumun eksikliklerini giderecek, çalışma hayatında istikrarlı ve sürekli barış ve diyalogun kurulabilmesine, ülkenin ekonomik ve sosyal konularda gelişmesine katkıda bulunabilecek, istişari nitelikte ve tüm kesimlerin temsil edildiği bir organizasyonu gerçekleştirecek yasal düzenleme ihtiyacı ise devam etmektedir. Ayrıca, Konsey'in çalışma usul ve esaslarına ilişkin alt mevzuat düzenlenmesinin de yapılması gerekmektedir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği	İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatını teknolojik gelişmeleri izleyebilecek şekilde yenileme çalışması	1475 sayılı İş Kanunu başta olmak üzere işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili tüm mevzuat	İşçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda gerek teşkilat gerek mevzuat olarak bir yenilenme ve teknolojik gelişmelerin izlenebilmesi yeterli düzeyde gerçekleştirilememektedir. Türkiye'nin iş kazaları ve meslek hastalıkları sebebiyle kaybettiği işgücü ve işgünü sayıları oldukça yüksektir. Bunların en aza indirilebilmesi için hem teşkilat olarak hem de mevzuat olarak teknolojik gelişmeleri izleyebilecek ve etkin şekilde uygulanmasını sağlayacak mevzuat yenileme çalışmalarının tamamlanmasına acil ihtiyaç bulunmaktadır.
Tarım İş Kanunu	Tarım kesiminde ücretli çalışanların çalışma ilişkilerini düzenleyecek hukuki altyapının oluşturulması	Tarım İş Kanunu	Kendine özgü çalışma ilişkileri bulunan tarım kesiminde, ücretli çalışanlar, halen kısmen ve çok sınırlı durumlarda 1475 sayılı İş Kanunu'nun kapsamındadırlar. Bu kesim için, kesimin kendine özgü yapı ve özelliklerini dikkate alan ve kapsamlı bir Tarım İş Kanunu çıkarılması gerekmektedir.
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Yeniden Yapılandırılması	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın tüm çalışma hayatında etkin görev yapabilecek bir yapıya kavuşturulması ve aynı zamanda istihdam bakanlığına dönüştürülmesi	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ekonomik gelişmeleri izleyebilen, istihdam politikalarını uygulayabilen, çalışma hayatının düzenlenmesi konusunda yetkili olacak yeni ve yeterli bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.
Kamu İstihdamının Yeniden Düzenlenmesi	Kamu kesimindeki istihdam karmaşasının ve buna bağlı ücret vb. haklardaki karmaşanın sona erdirilmesine ilişkin hukuki ve kurumsal düzenleme	- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu başta olmak üzere ilgili tüm mevzuat - Kamu istihdamı envanterinin çıkarılması - Geçiş dönemi dahil yeni sistemin oluşturulması için beş yıllık bir projenin hazırlanıp uygulanması (Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren dış kaynaklı proje)	Kamu kesiminde çeşitli ve farklı istihdam biçimlerinin birarada varolmasından doğan sorunların giderilmesi, kamu istihdamının Türkiye'nin ihtiyaçlarına yanıt verebilen etkin, güvenli ve verimli bir işlerliğe kavuşturulması, kamu reformunun önemli bir parçasıdır. Bu amaçla, yapılan çalışmaları ve Bakanlar Kurulu Kararı haline getirilmiş bulunan "Devlet Personel Rejimi Temel İlkeleri" gibi önemli birikimleri de dikkate alan somut, sonuç alıcı düzenlemeler oluşumuna gidilmesi gerekmektedir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İş-Kur'un Oluşturulması	İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun istihdam hizmetlerini işgücü piyasasının ihtiyaçlarına daha uygun şekilde yerine getirmek üzere kapsamlı bir biçimde ve güçlendirilerek İş-Kur adı altında yeniden örgütlenmesi	4837 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile ek ve değişiklikleri	İİBK bugünkü yapısıyla işgücü piyasasının işe yerleştirme ve işçi bulma ihtiyaçlarına yeterince karşılık verememektedir. Gelişmiş ülkelerde örnekleri görüldüğü şekilde meslek standartları temelinde ve hızlı çalışan bir kurumsal yapı çerçevesinde işgücü piyasasının istihdam hizmetlerinin karşılanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Aktif işgücü piyasası politikalarının uygulanabilmesi için bu ihtiyacı karşılayacak bir kurumun varlığı zorunludur. İş-Kur aynı zamanda işsizlik sigortasının yürütülmesinden ve özellikle işsizlerle işe yerleştirme hizmetleri arasındaki ilişkinin kurulup sürdürülmesinden de sorumlu olacaktır. Bu işlemlerin gerektirdiği nitelikli personele sahip bulunması ve kurumsal yapısının da uygun olması gerekmektedir.
Yurtdışında Teşkilatı Bulunan Bakanlık, Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yeni Örgütlenme ve Kadro Gereksinimi	İşçi ve işverenlerimizin yoğun olarak bulunduğu ve yurtdışı örgütlerimizin bulunmadığı bölge ve ülkelerde temsilciliklerimizin kurulması; yurtdışı temsilciliklerimizin uluslararası mevzuat, bulunulan ülke ve ülkemiz mevzuatı, ikamet, çalışma, mali ve sosyal hizmet gibi geniş çalışma alanında bu hizmetleri yerine getirebilecek vasıflı elemanlarla desteklenmesi	Yurtdışında teşkilatı bulunan Bakanlık, kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat yasalarında yurtdışı örgütü kadro sayısı ile ilgili hükümler	Son yıllarda Rusya Federasyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu ile bazı Asya ülkelerinde yeni yatırımlarda önemli taahhütler üstlenen Türk müteahhitlik firmalarının faaliyetleri paralelinde bu ülkelerde çalışan vatandaşlarımızın sayıları artarken, çalışma yaşamı, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal konularda ciddi sorunları bulunmaktadır. Gereksinim duyulan ülkelerde temsilciliklerimizin kurulması vatandaşlarımızı hem o ülke sosyal kurumlarına hem de bir takım örgüt, kuruluş ve kişilere muhtaç olmaktan kurtaracak, ticari ilişkilerimizi geliştirecektir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Türkiye'deki Yabancıların İstihdamı	Türkiye'deki yabancıların çalışmaları ile ilgili mevzuat hükümlerinin günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi, ilgili hükümlerdeki dağınıklığın giderilmesi, yabancıların istihdamı ile ilgili temel ilkelerin tek bir kanun metninde toplanması, çalışma ve oturma izinlerinin verilmesinde yeni düzenlemeler	<ul style="list-style-type: none"> - 2007 sayılı Türkiye'de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Kanunu - 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun - 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu - 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu - 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu - 2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine İlişkin Kanun 	Konu değişik kanunlarla düzenlenmiş eski ve çok uzun bir liste oluşturduğundan uygulamada karışıklıklara yol açabilmektedir. Yabancı uyruklu kişilere çalışma izinlerinin değişik kurum ve kuruluşlarca verilmesi iş piyasasının izlenmesini, denetlenmesini ve hizmetin etkin yürütülmesini engellemektedir. Yabancıların ülkemizde yasal olarak çalışmalarının günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi, yasadışı çalışmalarının önlenmesini ve çalışma barışını sağlayacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Tarım Satış Kooperatiflerinin Özerkleştirilmesi	Yönetimlerinin özerkleştirilmesi, tesislerinin şirketleştirilmesi, kooperatifçilik işlevlerinin güçlendirilmesi	3186 ve 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri kanunlarında değişiklik yapılması	Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri ortaklarına daha iyi hizmet verebilecek ve kooperatifçilik hizmetlerini daha etkin bir şekilde yerine getirecektir.
Meraların İyileştirilmesi	Mera Kanunu		Bu Yasa ile mera, yaylak ve kışlakların tesbit, tahsis ve amacına uygun kullanımı sağlanacaktır.
Tarımda Yeniden Yapılanma	Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu'nun oluşturulması	Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu oluşturulması için gerekli mevzuat çıkarılacaktır.	Bu kurul, Tarım sektöründe politikaları belirlemek ve faaliyetleri yönlendirmek üzere kamu ve özel sektör temsilcilerinden oluşacaktır.
Tütün Tarımının Düzenlenmesi	Tütün ile ilgili çeşitli kanunlarda yeniden düzenleme	Tütünle ilgili 1177,1196 ve 196 sayılı yasalarda değişiklik yapılması	Tütün piyasasında alım, satım şartlarının ve fiyat oluşumunun rekabet koşullarına göre gerçekleşmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması ve kurumların kurulması sağlanacaktır.
Üretici Birliklerinin Geliştirilmesi	Üretici Birlikleri Yasası		Üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretimi, pazarlanması konularında üreticilere hizmet verebilecek ve tarım politikalarında yapılacak düzenlemelerin uygulanmasında etkin rol oynayacak üretici birlikleri ve kooperatiflerin kurulması sağlanacaktır.
Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin Daha Etkin Bir Yapıya Kavuşturulması	Türkiye Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliğinin demokratik bir yapıya kavuşturulması	6964 sayılı Türkiye Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Yasasında değişiklik yapılması	Türkiye Ziraat Odalarının demokratik bir yönetim yapısına kavuşması ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesine ortam sağlanacaktır.
Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Yeniden Organizasyonu	Tarım ve Köyişleri Bakanlığının çıkarılması	Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK	Tarım ve Köyişleri Bakanlığının görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmesi sağlanacaktır.
Ürün Borsaları	Ürün Borsaları ile ilgili alt yapı geliştirilecektir.	5590 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Yasasında değişiklik yapılması	Mevcut borsaların yeniden düzenlenmesi ve ürün borsaları kurulmaları ile tarım ürünlerinin rekabet ortamı içinde pazarlanmaları sağlanacaktır.
Üretici Bölgesi Halleri	Üretici Bölgeleri Halleri Yasası çıkarılacaktır.	80 sayılı Toptancı Halleri Hakkında Kanun	Üreticilerin pazar sinyallerini kolaylıkla algılamaları, üretimlerini yönlendirmeleri ve pazar fiyatlarından daha fazla pay almaları sağlanacaktır. Mevcut Yasa Tasarısına ek olarak Üretici Birlik ve Kooperatiflerinin Belediye sınırları dışında kendi hallerini kurmaları için imkan sağlanacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Şeker Sanayiinin Özelleştirilmesi	Şeker Yasasında geçerliliğini kaybeden maddelerin kaldırılması ve günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi	6746 (*) Sayılı Şeker Yasasında değişiklik yapılması	Şeker pancarı ve şeker fiyatlarında Devlet müdahalesi azaltılacak ve şeker sanayiinin özelleştirilmesi için imkan yaratılacaktır.
Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü	Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu		Orman Bakanlığı yanında diğer ilgili kamu ve özel kuruluşların ağaçlandırma ve erozyon kontrol faaliyetlerine katılımı sağlanacaktır.
Hayvancılığın Geliştirilmesi	Hayvancılık ve Su Ürünleri Müsteşarlığı Yasası çıkarılacaktır.		Bu kurumsal düzenleme ile hayvancılığın sorunlarına daha etkili bir tarzda çözümler bulunabilecek, ülkenin ihtiyacı olan hayvansal ürünler daha fazla ve hızla artırılacaktır.
Arıcılığın Geliştirilmesi	Merkez Arıcılık Araştırma Enstitüsünün kurulması		Bu düzenleme ile arıcılığın sorunlarına bilimsel olarak yaklaşılacak, arıcılığın ülke genelinde geliştirilebilmesi mümkün olacaktır.
Su Ürünlerinin Geliştirilmesi	Hayvancılık ve Su Ürünleri Müsteşarlığı Yasası çıkarılacaktır.		Bu düzenleme ile su ürünlerinin sorunlarına daha etkili bir tarzda çözümler bulunabilecek, sektördeki hizmetlerin ulusal ve uluslararası düzeyde etkinleştirilmesi sağlanabilecektir.

(*) Resmi Gazete baskısında 6746 olarak yer alan Şeker Yasasının sayısı 6747'dir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Gıda Mevzuatının Yeniden Düzenlenmesi	Yeni bir Gıda Yasası hazırlanacaktır.	- 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu - 1580 sayılı Belediye Kanunu - 1705 sayılı Ticarete Tağışın Men'i ve İhracatın Murakabesi Hakkında Kanun ve buna ek 3018 sayılı Kanun - 132 sayılı TSE Kuruluş Kanunu ve 3205 sayılı Kanun - 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler Kanunu - 441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kuruluş KHK - 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu - 181 sayılı SSB Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK'nın ilgili maddelerinin yeniden düzenlenmesi	Gıda denetiminin üretim, işleme, dağıtım ve tüketim aşamalarında gereken şekilde yerine getirilmesi, tüketicinin ve halk sağlığının korunması ve kalitenin gelişmesi, dış ticarete rekabet gücünün artırılması, mevzuattaki dağınıklık, tutarsızlık ve dublikasyonların giderilmesi için bir Gıda Çerçeve Yasası hazırlanması ve yürürlüğe konulması gerekmektedir.
Akreditasyon Sistemini Oluşturmak	Akreditasyon Konseyinin yasal olarak kurulması ve ilgili kamu kurumları kanunlarında gerekli düzenlemeler	- Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu - TÜBİTAK Kuruluş Kanunu - Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş Kanunu gibi kanunlarda değişiklik yapılması	Akreditasyon Konseyi yasal olarak kurularak, kamu ve özel sektörde kalite sistemi, ürün ve personel belgemesi yapan kuruluşlar ile laboratuvarlar için akreditasyon hizmeti verilecektir. Akreditasyon Konseyi, kalite altyapısının en üst denetleme ve belgeleme kurumu olacaktır.
Madencilik Mevzuatında Düzenleme	Maden Mevzuatında birliğin ve uygulamada etkinliğin sağlanması amacıyla yasal düzenleme	- 3213 sayılı Maden Kanununun değiştirilmesi - 3078 sayılı Tuz Kanunu ile Taşocakçılığı Nizamnamesi yürürlükten kaldırılması	Mevzuatta birliğin sağlanması ve tuz üretiminde Devlet tekelinin kaldırılması amacıyla; 3213 sayılı Maden Kanunu, Tuz Kanunu ve Taşocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.
MTA'nın Yeniden Yapılandırılması	MTA Kuruluş Yasasının yeniden düzenlenmesi ve gerekli idari tedbirlerin alınması	- 2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası ve ilgili yönetmeliklerin değiştirilmesi	Fiziki boyutları itibarıyla küçük ancak teknik kapasitesi yüksek bir kurumlaşmayı temin ederek, kuruluşun madencilik sektörünün gelişmesine katkısının artırılması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Patent Kanunu	Patent Kanunu'nun Güncelleştirilmesi	- 23 Mart 1879 tarihli İhtira Berati Kanunu - 6563 sayılı Kanun	Patent Kanunu 756 S.sayısı ile TBMM Genel Kurulu'nda.
Risk Sermayesi	Yeni Kanun	- 2499 sayılı Kanun - 6.7.1993 tarihli Mevzuat	AR-GE faaliyetlerini teşvik edecek şekilde mevzuatta güncelleşme.
Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu	Yeni Kanun	- 2547 sayılı Kanun'da değişiklik - Serbest Bölgeler Kanunu - KOSGEB Kanunu	Bakanlar Kurulu'nca ilan edilecek Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde üniversite-sanayi ilişkileri geliştirilecek ve yüksek teknoloji ürünleri, AR-GE ve üretim desteklenecek. Teknopark'a gelecek araştırmacıların özlük hakları korunacak.
Bilgi Ağları	Mevzuat Geliştirme		Bilgi ağları kullanımı teşvik edilecek ve haberleşmede güvenlik sağlanacak.
Araştırmacı Şirketlerin Teşviki Kanunu	Yeni Kanun		AR-GE sonucunun sanayie intikalini sağlayacak aracı şirketlerin geliştirilmesi ve teşviki.
Yüksek Teknoloji Enstitülerinin Kurulması	Yeni Teknoloji Enstitülerinin kurulmasının sağlanması	- 2547 sayılı Kanun - 41 sayılı KHK - 2809 sayılı Kanun - 78 ve 190 sayılı Kanun - 278 sayılı Kanun	Halen 2 adet olan Yüksek Teknoloji Enstitülerinin kalite ve sayılarının artırılarak teknoloji üretme ve insangücü yetiştirme.
Metroloji Enstitüsü Kanunu	Yeni Kanun	- 278 sayılı Kanun - TSE Kanunu	Birinci dereceden kalibrasyon yapan metroloji enstitüsüne yarı otonom hüviyet kazandırılması.
TÜBİTAK Kanunu	278 sayılı TÜBİTAK Kanunu'nda değişiklik	- 278 sayılı Kanun	TÜBİTAK'ın araştırma enstitülerini yeni bir yapıya kavuşturma, TÜBİTAK'a yalnız sanayi AR-GE projelerinin kontrolünün ve denetiminin yaptırılması.
Araştırmacı Personel Mevzuatı	Yeni bir mevzuat düzenlenmesi	- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu - 2914 sayılı Kanun	Araştırmacı personelin istihdam ve özlük haklarında iyileştirme.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM) PROJESİ**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Şirketlerin Tescil Ve İlanı	Anonim şirketlerin tescil ve ilanı ile ilgili ayrıntılı düzenlemelerin limited ve paylı komandit şirketlere de yayılması	TTK'nın limited ve komandit şirketlere ilişkin hükümleri	Üçüncü kişilerin çıkarlarının korunması açısından şirket işlerinde şeffaflığın sağlanması amaçlanmaktadır
Şirketin Aşgari Sermayesi	Anonim şirketlerin aşgari sermaye miktarının 500.000 TL'dan 25.000 ECU'ye yakın bir değere çıkarılması, limited şirketlerin aşgari sermaye miktarının da aynı oranda artırılması	TTK'nın 272, 396/son, 507 ve 517. maddeleri	Günümüzün ticari ve ekonomik şartlarına uyulmak suretiyle rekabetin tam olarak tesis edilmesi sağlanacaktır
Anonim Şirket Ana Sözleşmesindeki İlan Tabii Hususlar	AT mevzuatına uygun olarak; - varsa payların devrini kısıtlayan şartların, - şirketin ana sözleşmesini imzalayan kurucu gerçek ve tüzel kişilerin isim ve ünvanlarının, - şirketin kuruluşu dolayısıyla veya ticarete başlamadan önce şirket adına yapılan masrafların veya şirketin üzerine aldığı borçların toplamının ya da tahmini miktarının, - taahhüt edilmiş payların nominal değerinin en az yılda bir kez ilanının da zorunlu kılınması	TTK'nın 279 ve 300. maddeleri	Şirket alacaklılarının ve pay sahiplerinin menfaatlerinin daha iyi korunması ve şeffaflığın temin edilmesi amaçlanmaktadır
Anonim Şirkete Konulan Ayın Sermaye Değeri	Ayın sermaye değerinin tesbiti usulünde bilirkişi raporunun yayınlanması zorunluluğunun getirilmesi	TTK'nın 300/6. maddesi	
Anonim Şirketin Kendi Paylarını Satın Alması	Yalnızca sermaye indirimi durumunda şirketin kendi payını satın almasına izin verilmesinde, AT'de olduğu gibi, bunun şirket sermayesinin %10'unu aşmayacağına ilişkin sınırlama getirilmesi	TTK'nın 329. maddesi	
Anonim Şirkette Sermaye İndiriminin Gerekçesinin İlanda Yazılması	TTK' da indirim gerekçesinin de ilanı ilkesinin getirilmesi	TTK'nın 396. maddesi	
Şirketin İtfa Edilebilir Senetler Çıkarabilmesi	Şirketlerin itfa edilebilir senetler çıkarabilmesinin sağlanması	2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve buna bağlı TTK hükümleri	
Şirketin Sermaye Değişimine İlişkin Genel Kurul Karar Nisabı	TTK'daki karar nisapları AT'deki düzenlemelere göre düşük olduğundan 2/3 (veya en az %50) şartının getirilmesi	TTK'nın 388, 391, ve 396. maddeleri	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Şirketlerin Birleşmeleri	Bir anonim şirketin, paylarının %90 veya daha fazlasına sahip başka bir anonim şirket tarafından tasfiyesiz devralınmasının düzenlenmesi	TTK'nın 451. maddesi	Şirketlerin birleşmesi halinde, birleşen şirketlerin pay sahiplerinin ve alacaklılarının haklarının korunması amaçlanmaktadır
	Birleşme usulü ile ilgili olarak pay sahiplerinin haklarını koruyan hükümlerin getirilmesi	TTK'nın 451.ve 452. maddeleri	
	Birleşmenin onaylanması zorunluluğunun bazı hallerde kaldırılabilmesi imkanının getirilmesi	TTK'nın 452. maddesi	
	Bilirkişi raporları ile ilgili olarak pay sahiplerinin ve alacaklıların haklarını koruyucu ayrıntılı hükümlerin getirilmesi	TTK'nın 394.ve 303. maddeleri	
	Birleşen şirketlerin aynı nev'iden olmasına ilişkin şartın kaldırılarak alacaklıların haklarını koruyacak tek bir sistemin benimsenmesi	TTK'nın 147. maddesi	
	Devralınan şirketin yöneticileri ile birlikte bilirkişilerin de pay sahiplerine karşı sorumlu olduklarına ilişkin hüküm getirilmesi	TTK'nın 451 ila 453. maddeleri	
Şirketlerin Bölünmesi	Anonim şirketlerin ve kooperatiflerin bölünmesine ilişkin olarak, menfaat gruplarının (bölünen ve bölünmeye katılan şirketlerin ortak ve alacaklıları ile çalışanları) haklarını teminat altına almak üzere, AT mevzuatına uygun tedbirlerin alınması	TTK ve Kooperatifler Kanunu	Birleşmede olduğu gibi bölünmede de şirketlerin ortaklarının, alacaklılarının ve çalışanlarının bölünme nedeniyle herhangi bir zarara uğramamaları için gerekli ve yeterli tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır
Şirketlerin Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması	Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında olan ve olmayan şirketlerin muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılmasının sağlanması	Sermaye Piyasası Kurulunun ilgili tebliği TTK'nın 74. maddesi	AT'deki düzenlemelere paralel olarak şirketlerin yıllık hesaplarının Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine ve Kamunun Aydınlatılması İlkesine uygun olarak hazırlanması ve şeffaflığın sağlanması amaçlanmaktadır
Grup Şirketlerin Konsolide Yıllık Hesaplarının Ve Mali Tablolarının Hazırlanması	Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında bulunan şirketler için belirli tabloları düzenlemede "ihtiyarilik" yerine "zorunluluk" kuralının getirilmesi	Seri.XI, No.7 sayılı Tebliğ	Grup içinde yer alan şirketlerin gerek kendi aralarındaki ilişkiler hakkında, gerek üçüncü kişilerin bu şirketler hakkında doğru ve güvenilir bilgi elde etmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır
	Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında olmayan diğer anonim şirketlerle hisseli komandit ve limited şirketler yönünden Genel Hesap Düzeni Tebliğinde değişiklik yapılması	Genel Hesap Düzeni Tebliği	
	Grup'a dahil olmayan, ancak ana şirketle birlikte bağlı ortaklıkları yöneten şirketin varlığı halinde, ana şirketin buradaki payı oranında konsolidasyona tabi tutulması	Seri.XI, No.7 sayılı Tebliğ ve Genel Hesap Düzeni Tebliği	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Şirketlerin Bağımsız (Dış) Denetim Mevzuatının Yakınlaştırılması	3568 Sayılı Kanunla getirilen “bağımsız denetçi” olma şartları AT mevzuatı ile uyumlu ise de, denetim görevi ihtiyaridir. Bankalar Kanunu ve Sigorta Murakabe Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanununa tabi şirketler için varolan zorunlu dış denetimin bütün şirketlere teşmil edilmesi	3568 Sayılı Muhasebecilik, Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu	Bütün şirketlerin dış denetime tabi tutulması ve denetimde standardizasyonun sağlanması amaçlanmaktadır
Tek Ortaklı Şirket Kurulması	Gerçek kişilere ve şirketlere sermayeleri ile sınırlı sorumlu tek kişilik şirket kurma imkanının tanınması	TTK'nın 503. maddesi	Bireysel teşebbüslerin şirket şeklinde işletmeler kurabilmeleri yoluyla sorumluluklarının şirket sermayesiyle sınırlanması imkanının getirilmesi amaçlanmaktadır
<i>Piyasada İktisadi Rekabetin Korunması</i>	<i>Piyasada iktisadi rekabetin bozulmadan işlemlerini sağlayacak düzenleme yapılması</i>	<i>Rekabetin Korunması Hakkında Kanun</i>	<i>Teşebbüs ve teşebbüs birliklerinin kartel oluşturmalarının ve pazardaki hakim durumlarını kötüye kullanmalarının önlenmesi ve birleşme ve devralmaların denetlenmesi sağlanacaktır (OKK) (*)</i>
Kamu Teşebbüsleri	Kamu teşebbüslerinin ve kendilerine özel veya inhisari haklar verilmiş teşebbüslerin sahip olduğu imtiyazların AT rekabet kurallarına uygun hale getirilmesi	Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ve ilgili diğer mevzuat	Bazı teşebbüslerin zaruri nedenlerle sahip oldukları imtiyazların belirli koşullar altında rekabet kurallarının kapsamı dışında tutulması amaçlanmaktadır (OKK)
	Kamu teşebbüsleri ile kamu otoriteleri arasındaki mali ilişkilerde açıklığın sağlanması	3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM’ce Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hk. Kanun 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK	Kamu teşebbüsleri ile kamu otoriteleri arasındaki ilişkilerde şeffaflığın sağlanması amaçlanmaktadır (OKK)
Ticari Nitelikli Devlet Tekelleri	Ticari nitelikli devlet tekellerinin, malların tedarik ve pazarlanması koşullarında AT üyesi devletlerin tebaası ile Türk tebaası arasında ayrımcılık yapılmayacak şekilde düzenlenmesi	4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisari Kanunu md. 1,3 86/10911 sayılı Tütün ve Tütün Mamüllerinin Üretimi, Satışı ve İthalatı, Fon Alınması ve Bu Fonun Kullanılmasına Dair Usul ve Esaslarına İlişkin Karar	Devlet tekelleri yoluyla AT üyesi devletlerin tebaası ile Türk tebaası arasında ayrımcılık yapılarak malların serbest dolaşımının dolaylı yollarla engellenmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır (OKK)

(*) Gerekli düzenleme yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Dokuma Ve Hazır Giyim Sektöründeki Teşvikler	Dokuma ve hazır giyim sektörüne sağlanan tüm teşvik mevzuatının Roma Antlaşmasının 92. ve 93. maddeleri doğrultusunda çıkarılan ilgili Topluluk çerçeve ve eylem kılavuzlarındaki (Frameworks and Guidelines) kurallara adapte edilmesini sağlayıcı biçimde değiştirilmesi	- 28/7/1967 tarih ve 933 sayılı Kanunun 3/C maddesi ile 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve 27/12/1994 tarih ve 94/6401 Sayılı İhracata Yönelik Devlet Yardımları Hk. Bakanlar Kurulu Kararı - 14/5/1964 tarihli ve 474 sayılı Kanunun değişik 2'nci maddesi, 28/7/1967 tarihli ve 933 sayılı Kanunun 3/C maddesi, 19/7/1972 tarihli ve 1615 sayılı Kanunun değişik 11'inci maddesi, 2/2/1984 tarih ve 2976 sayılı Kanun, 26/12/1994 tarihi ve 94/6411 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hk. Bakanlar Kurulu Kararı ve bu Kararda değişiklik yapan 8/3/1995 tarih ve 95/6569 sayılı Karar - 3/12/1988 tarih ve 3505 sayılı Kanunun geçici 2'nci maddesi	İlgili Topluluk mevzuatı, bu sektörde kapasite genişlemesine yol açacak her türlü devlet yardımını yasaklayan bir sübvansiyon kontrol sistemi getirmektedir
İhracat Teşvikleri	Resmi destekli ihracat kredilerine ilişkin 93/112/EEC sayılı Konsey Kararına uygun mevzuatın hazırlanması	87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Türkiye'nin, Eximbank faaliyetleri bakımından ilgili "OECD Düzenlemesine" katılımı gerekmektedir
Dahilde Ve Hariçte İşleme Rejimi Çerçevesinde Sağlanan Gümrük Muafiyeti Vb. Teşvikler	Üçüncü ülkelere yönelik ihracat ile ilgili Dahili ve Harici İşleme Rejimi kapsamındaki gümrük muafiyeti ve benzeri teşvik uygulamalarının Topluluk mevzuatına özü itibarıyla benzer hale getirilmesi	- Gümrük Kanunu ve Rejimi - 474 sayılı Kanunun değişik 2'nci maddesi - Gemi ve gemi inşa tesisleri ile ilgili 14/1/1982 tarih ve 2581 sayılı Kanun ve 15/6/1989 tarih ve 89/14239 sayılı Kararname - İthalat Rejimi Hk. 94/6341 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı - İhracata Yönelik Devlet Yardımları Hk. 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı - Yatırımlara Yönelik Devlet Yardımları Hk. 94/6411 sayılı ve 95/6569 sayılı Kararlar	OKK'ya göre üstlenilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır (OKK)

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Dokuma Ve Hazır Giyim Sektörü Dışındaki Sektörlerde Teşvikler	Dokuma ve hazır giyim sektörü dışındaki sektörlerde sağlanan tüm teşviklerin Roma Antlaşmasının 92. ve 93. maddeleri doğrultusunda çıkarılan ilgili Topluluk çerçeve ve eylem kılavuzlarındaki (Frameworks and Guidelines) kurallara adapte edilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - 474 sayılı Kanunun değişik 2'nci maddesi - 14/1/1982 tarih ve 2581 sayılı Kanun ve 15/6/1989 tarih ve 89/14239 sayılı Kararname - 202 ve 199 sayılı Kanunlar ve bunlardaki değişiklikler - 3/12/1988 tarih ve 3505 Sayılı Kanunun geçici 2'nci maddesi - 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun bazı maddelerini değiştiren 24/12/1980 tarih ve 2362 sayılı Kanun hükümleri gereğince - 25/10/1984 tarih ve 3065 sayılı KDV Kanununun bazı maddelerini değiştiren 3986 sayılı Kanun - 28/7/1967 tarih ve 933 sayılı Kanunun (3/C maddesi) 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hk. Kanun ve 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı - 14/5/196 tarih ve 474 sayılı Kanunun değişik 2'nci, 28/7/1967 tarih ve 933 sayılı Kanunun 3/C, 19/7/1972 tarih ve 1615 sayılı Kanunun değişik 11'inci maddeleri ile 2/2/1984 tarih ve 2976 sayılı Kanun ve 94/6411 Sayılı ve 95/6569 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 	Benzer bir sistem Türk mevzuatına dahil edilecektir (OKK)

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İhaleye Tabi Olacak Kuruluşlar	Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ihale mevzuatına tabi tutulması	2886 sayılı Kanun md. 1 ve ilgili özel kanunlar	Topluluk ihale mevzuatının ana ilkeleri olan ve Türk ihale mevzuatında da yer alan rekabet, şeffaflık ve idarenin ihtiyaçlarının en uygun ve ekonomik biçimde karşılanması ilkelerinin tam olarak uygulanabilmesi ve ihale işlemleri ile ilgili hukuki denetimin sağlıklı işleyebilmesi amacıyla AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması sağlanacaktır
İhalenin İlanı	2886 sayılı K.nun 44 ve 51nci maddelerinde değişiklik yapılması suretiyle, belli istekliler arasında ihale ile pazarlık usulüyle ihalenin ilanının da zorunlu kılınması İlan edilemeyecek ölçüde hacimli olan şartnamenin, bulunduğu yerde görülebileceği hususunun ilanda yer almasının gerekli hususlar arasına dahil edilmesi	2886 sayılı Kanun, md. 44, 51. 2886 sayılı Kanun, md. 18 (b)	
İhalenin İlanı - Süre	İhalenin türüne göre AT' de 37, 40 ve 52 gün olan asgari ilan sürelerine uyulması	2886 sayılı Kanun, md. 17	Topluluk ihale mevzuatının ana ilkeleri olan ve Türk ihale mevzuatında da yer alan rekabet, şeffaflık ve idarenin ihtiyaçlarının en uygun ve ekonomik biçimde karşılanması ilkelerinin tam olarak uygulanabilmesi ve ihale işlemleri ile ilgili hukuki denetimin sağlıklı işleyebilmesi amacıyla AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması sağlanacaktır (TBMM Genel Kurul Gündeminde bulunan Kanun Tasarısında 10 günlük asgari ilan süresi 15 güne çıkarılmaktadır. Yurtdışında ilanı yararlı görülen ihalelerde bu süre 45 gündür)
İhalenin Sonucunun İlanı	İhale sonucunun ilan edilmesi zorunluluğunun getirilmesi	2886 sayılı Kanun, md. 3, 4	Topluluk ihale mevzuatının ana ilkeleri olan ve Türk ihale mevzuatında da yer alan rekabet, şeffaflık ve idarenin ihtiyaçlarının en uygun ve ekonomik biçimde karşılanması ilkelerinin tam olarak uygulanabilmesi ve ihale işlemleri ile ilgili hukuki denetimin sağlıklı işleyebilmesi amacıyla AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması sağlanacaktır
İhale Usulleri	Belli istekliler arasında ihale edilebilecek işler kapsamının dar tutulması ve en az geçerli beş teklif alınması	2886 sayılı Kanun, md. 44	
İhale Kararının Denetimi	Reddedilen adaya red sebebinin bildirilmesi	2886 sayılı Kanun, md. 32	
İhalenin Verilmesinde Kriter	İhalenin verilmesinde tercihe layık görülme kriteri yerine en düşük ya da "ekonomik yönden en avantajlı" teklifin kabulü	2886 sayılı Kanun, md. 4/8, 28	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İhaleye Giriş	Mühendislik ve mimarlık proje yarışmalarına katılabilmek için Türk Mühendislik Ve Mimarlık Odalarına kayıt şartlarının yeniden düzenlenmesi	Mühendislik ve Mimarlık Proje Yarışmaları Yönetmeliği	Rekabet ilkesi ve öncelikle tabiiyete dayalı ayırım yapmama esasına uyum sağlanmış olacaktır
İhalenin Verilmesinde Ayırıcılık	2886 sayılı Kanunun 28/4 maddesi ve yerli firmalar lehine %15 avantaj sağlayan 85/9342 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının AT ülkeleri için uygulanmamasının temini (Yerli firmalar lehine belli oranda avantaj sağlamaya imkan veren hükümler açısından)	2886 sayılı Kanun, md. 28/4; 85/9342 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	
Edebi Eserler Ve Sanat Eserleri	Edebi Eserler ve Sanat Eserlerinin Korunması Hakkında Bern Sözleşmesinin Paris Metnine Türkiye'nin katılımının sağlanması		OKK, Ek 8, m3'e göre sözkonusu Sözleşmeye gümrük birliğinin gerçekleşmesinden önce Türkiye'nin katılımı gerekmektedir (OKK)
Telif Hakları Ve Komşu Haklar	Telif hakkı ve komşu hakların koruma sürelerinin artırılması	5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin 4110 sayılı Kanun	Telif hakkı koruma sürelerinin günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi amacıyla mevzuatımızdaki sürelerin AT mevzuatındaki süreler esas alınarak artırılması ve komşu hakları ile ilgili koruma sürelerinin belirlenmesi sağlanacaktır (OKK) (*)
	Komşu hakların ve kiralama ve ödünç verme haklarının korunmasının sağlanması		Mevzuatımızda düzenlenmemiş bulunan komşu hakların ve eser sahipliği hakkı ile korunan eserlerin kiralanmasının veya ödünç verilmesinin izne bağlanması veya yasaklanması konusunun AT mevzuatına denk şekilde düzenlenmesi amaçlanmaktadır (OKK) (*)
Bilgisayar Programları	Bilgisayar programları konusunda koruma sağlanması		Bilgisayar programlarının koruma altına alınan edebi eserler arasına alınması sağlanacaktır (OKK) (*)
Veri Tabanları	Veri tabanları konusunda koruma sağlanması		Bilgi sektörlerine yatırım yapılmasını özendirmek, veri tabanlarını ve bunların eser sahiplerini korumak amacıyla 5846 sayılı FSEK'de eksik düzenlenmiş bulunan veri tabanları konusunun AT mevzuatına denk şekilde düzenlenmesi amaçlanmaktadır (OKK)
Uydu Ve Kablo Yayınlar	Uydu ve kablo yayınlarda telif hakkı ve komşu hakların korunması	5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun	Uydu ve kablo aracılığıyla sınır ötesi program yayıncılığında telif hakkı ve komşu hakların korunarak korsan yayıncılığın önlenmesi amaçlanmaktadır (OKK)
İcracıların, Fonogram Yapımcılarının Ve Yayın Kuruluşlarının Korunması	İcracıların, Fonogram Yapımcılarının ve Yayın Kuruluşlarının Korunması Hakkında Roma Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması		OKK, Ek 8, m3'e göre sözkonusu Sözleşmeye gümrük birliğinin gerçekleşmesinden önce Türkiye'nin katılımı gerekmektedir (OKK)

(*) Gerekli düzenleme yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Patent -Koruma	Zorunlu lisansa ilişkin kuralların en azından TRIPS standartlarında olması		Patent konusu buluşun kullanılabilmesini sağlamak amacıyla kamu yetkilileri tarafından zorunlu lisans sözleşmesi yapılmasına ilişkin şartlar Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması Ekindeki Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasına (TRIPS) uygun hale getirilecektir (OKK)
	Tarımsal-kimyasal ürünler ile bunların üretim usulleri de dahil olmak üzere bütün buluşlara patent verilmesi		Bütün buluşlara patent verilmesi hem DTÖ hem de AT açısından Türkiye'nin bir yükümlülüğüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi amaçlanmaktadır (OKK)
Patent- Koruma	İlaç ürünleri ve bunların üretim usullerine patent verilmesi		İlaç ürünleri ve bunların üretim usullerine patent verilmesi 3 yıllık bir geçiş süresine bağlanmıştır (OKK)
Patent Korumasının Süresi	Başvuru tarihinden itibaren 20 yıllık patent koruması sağlanması		Patent korumasının DTÖ ve Avrupa normlarına uygun bir süre içine alınması amaçlanmaktadır (OKK)
Patent Sınıflandırması	Uluslararası Patent Sınıflandırma Anlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması		Tek bir patent sınıflandırma sisteminin oluşturulduğu bu Anlaşmaya Türkiye taraf olmamasına rağmen uygulamada aynı sistem kullanıldığından Anlaşmaya taraf olunması gerekli görülmektedir
Uluslararası Patent Başvurusu	Patent İşbirliği Antlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması		OKK, Ek 8, m3'e göre sözkonusu Antlaşmaya gümrük birliğinin gerçekleşmesinden önce Türkiye'nin katılımı gerekmektedir (OKK)
Biyoteknolojik Buluşlar	Biyoteknolojik buluşların korunmasının sağlanması		TRIPS Anlaşmasına ve AT'de hazırlanan tasarıya göre biyolojik esaslara dayanan bitki ve hayvan yetiştirme usullerinin korunmasına ilişkin düzenleme yapılması sağlanacaktır
Yeni Bitki Türleri	Yeni bitki türlerinin korunmasının sağlanması		Yeni bitki türlerinin hem TRIPS hükümlerine, hem de AT normlarına uygun şekilde korunmasını sağlayacak düzenleme yapılması amaçlanmaktadır (OKK)
	Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması		OKK, Ek 8, m6'ya göre sözkonusu Sözleşmeye gümrük birliğinin gerçekleşmesinden sonra en geç üç yıl içinde Türkiye'nin katılımı gerekmektedir (OKK)
Sınai Tasarım	Sınai tasarımın korunmasının sağlanması		Türk hukukunda sınai tasarımların korunmasına ilişkin olarak hem TRIPS hükümleri, hem de AT mevzuatına uygun şekilde düzenleme yapılması sağlanacaktır (OKK)
	Sınai Tasarımın Korunması Hakkında Lahey Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması		Sınai tasarımların uluslararası başvurusu sırasındaki usule ilişkin kuralların düzenlendiği bu Sözleşmeye taraf olunması sınai tasarıma ilişkin bir düzenleme yapılmasını takiben sağlanacaktır

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Tasarım Sınıflandırması	Tasarımların Uluslararası Sınıflandırması Hakkında Lokarno Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması		Sınai tasarımların uluslararası sınıflandırılmasına ilişkin bu Sözleşmeye taraf olunması sınai tasarıma ilişkin bir düzenleme yapılmasını takiben sağlanacaktır
Coğrafi İşaretler	Coğrafi işaretlerin korunmasının sağlanması		Ürünün menşenin ambalaj üzerinde belirtilmesi ve bu coğrafi işaretin AT mevzuatına uygun bir düzenleme ile korunması sağlanacaktır (OKK)
Yarı İletken Ürünler	Yarı iletken ürünlerin korunmasının sağlanması		Türk hukukunda yarı iletken ürünlerin korunması AT mevzuatına uygun olarak sağlanacaktır (OKK)
Mikro Organizmalar	Mikro Organizmalar İçin Yapılan Başvurunun Uluslararası Alanda Tanınması Hakkında Budapeşte Antlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması		OKK, Ek 8, m6'ya göre sözkonusu Antlaşmaya gümrük birliğinin gerçekleşmesinden sonra en geç üç yıl içinde Türkiye'nin katılımı gerekmektedir (OKK)
Marka - Koruma	Yeni bir Markalar Kanunu hazırlanması	12.03.1965 tarihli ve 551 sayılı Markalar Kanunu	Türk marka hukuku AT mevzuatına ve TRIPS Antlaşması hükümlerine uygun hale getirilecektir (OKK)
Marka - Sınıflandırma	Markaların Tescili İçin Eşyaların ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırması Hakkında Nis Antlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması		OKK, Ek 8, m3'e göre sözkonusu Antlaşmaya gümrük birliğinin gerçekleşmesinden önce Türkiye'nin katılımı gerekmektedir (OKK)
	Markaların Şekilli Elemanlarının Uluslararası Sınıflandırması Hakkında Viyana Antlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması		Şekil elemanlarından oluşan ya da şekil elemanı ihtiva eden markalar için bir sınıflandırma getiren bu Antlaşmaya katılımın gerçekleştirilmesi markalar ile ilgili işlemlerin usulü bakımından uluslararası alanda yeknesaklık sağlanması amacını taşımaktadır
Marka - Uluslararası Tescil	Markaların Uluslararası Tescili Hakkında Madrid Antlaşması Protokolüne Türkiye'nin katılımının sağlanması		OKK Ek 8, m6'ya göre söz konusu Protokole gümrük birliğinin gerçekleşmesinden sonra en geç üç yıl içinde Türkiye'nin katılımı gerekmektedir (OKK)
Fikri ve Sınai Hak İhlalleri	Fikri ve sınai hak ihlallerine karşı gümrükte önlem alınmasının sağlanması		Taklit ve korsan malların serbest dolaşıma girmesini önlemek amacıyla TRIPS Antlaşması hükümleri de gözönünde tutularak AT mevzuatına uygun düzenleme yapılması sağlanacaktır (OKK)
Know-How Ve Ticari Sırlar	Know-how ve ticari sırların korunmasının sağlanması	BK madde 41 ve TTK madde 57-58	Know-how ve ticari sırların AT'ye üye ülkelerin mevzuatına eş bir düzenleme ile korunması sağlanacaktır (OKK)
Tüketicinin Korunması - Zararlı Maddeler	Belli bir düzeyin üzerinde kontaminant içeren gıda maddelerinin piyasaya sürülmesinin engellenmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması	Gıda Maddeleri Tüzüğü	Ortaklık Konseyi Tavsiye Kararının AT ile Türkiye arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin bölümünde, tüketicinin korunması da yer almış ve bu alandaki işbirliğinin tarafların tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklik sağlanmasını hedeflediği belirlenmiştir. Tüketicinin sağlık ve güvenliğinin korunması, ekonomik çıkarlarının korunması ve bilgilendirilmesi amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatı ile uyumlaştırılması için gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanacaktır
	Tütün mamullerinde zifir oranının tespit edilmesi ve sınırlandırma getirilmesine yönelik düzenleme yapılması		

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Tüketicinin Korunması - Gıda Maddeleri	Bebek mamalarının belli formüllere göre üretilmesini düzenleyen hükümlerde eksikliklerin giderilmesi	Gıda Maddeleri Tüzüğü	Ortaklık Konseyi Tavsiye Kararının AT ile Türkiye arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin bölümünde, tüketicinin korunması da yer almış ve bu alandaki işbirliğinin tarafların tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklik sağlanmasını hedeflediği belirlenmiştir. Tüketicinin sağlık ve güvenliğinin korunması, ekonomik çıkarlarının korunması ve bilgilendirilmesi amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatı ile uyumlaştırılması için gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanacaktır
	Sakarin içeren gıda maddelerinin etiketlerine hamile kadınlar ve çocuklar için uyarı ifadesi eklenmesi	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Gıda maddelerinin etiketleri üzerinde tüketiciyi bilgilendirici ifadeler kullanılması açısından mevzuatımızdaki eksikliklerin giderilmesi	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
Tüketicinin Korunması - Denetim	Zararlı kimyasal madde ve ürünlerin kontrolüne ilişkin mevzuatımızdaki eksikliklerin tamamlanması	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	
	Dondurulmuş gıdaların dondurulma ve muhafazasına ilişkin normlar ile bunların işlem gördüğü depo ve imalathane gibi yerlerin teknolojik koşullarının belirlenmesi konusundaki eksikliklerin tamamlanması	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Oyuncakların üretim ve ithalinde sağlık ve güvenlik açısından uygunluk değerlendirmesi yapılması konusundaki eksikliklerin giderilmesi	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Aynı nitelikte imalat ve paketleme özelliklerine sahip gıda maddelerinin "L" işareti konmak suretiyle kolilenmesi konusunda düzenleme yapılması	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	İthal edilen malların tüketicinin sağlık ve güvenliğini tehdit etmesi durumunda ithalatın engellenmesine yönelik düzenleme yapılması		
	Ürünün üretim ve pazara sunulma aşamasında genel güvenilirliğinin sağlanmasına yönelik düzenleme yapılması	İmalat Sanayi Yönetmeliği	
Tüketicinin Korunması - Çocukların Korunması	Tehlikeli madde içeren ürünlerin ambalajlarının çocukların açamayacağı ölçüde korumalı olması amacıyla düzenleme yapılması	Gıda Maddeleri Tüzüğü	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Tüketicinin Korunması - Bilgilendirme	Tarım ürünleri ve gıda maddelerindeki coğrafi işaretlerin korunmasının sağlanması		Ortaklık Konseyi Tavsiye Kararının AT ile Türkiye arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin bölümünde, tüketicinin korunması da yer almış ve bu alandaki işbirliğinin tarafların tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklik sağlanmasını hedeflediği belirlenmiştir. Tüketicinin sağlık ve güvenliğinin korunması, ekonomik çıkarlarının korunması ve bilgilendirilmesi amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatı ile uyumlaştırılması için gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanacaktır
Tüketicinin Korunması - Reklamlar	Yanıltıcı reklamların tanımlanması ve bertaraf edilmesine ilişkin düzenleme yapılması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	
Tüketicinin Korunması - Sözleşmeler - Haksız Kayıtlar	Tüketicinin sözleşmelerdeki haksız kayıtlara karşı korunmasının sağlanması		
Tüketicinin Korunması - İmalatçının Sorumluluğu	Ayıplı mal dolayısıyla uğranılan zararın karşılanması amacıyla imalatçının "kusursuz sorumluluğu" ilkesinin getirilerek düzenleme yapılması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	
Tüketicinin Korunması - Hizmet Sunanın Sorumluluğu	Hizmetin kötü ifası sonucu ortaya çıkan zararlara karşı tüketicinin korunması amacıyla hizmet sunanlar bakımından "kusur" karinesine dayanan sorumluluğun kabul edilerek düzenleme yapılması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	
Tüketicinin Korunması - Kapı Dibi Satışlar	Kapı dibi satışlarda tüketicinin korunmasının sağlanması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	
Tüketicinin Korunması - Tüketici Kredileri	Tüketici kredilerine ilişkin sözleşmelerde tüketicinin korunmasının güvence altına alınması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	
Tüketicinin Korunması - Devre-Mülk Sözleşmeleri	Devre-mülk sözleşmesinin, bir gayrimenkulden yalnızca şahsi hak niteliğinde olmak üzere yararlanma imkanı sağlanmasını teminen düzenleme yapılması		
Tüketicinin Korunması - Mesafeli Satışlar	Mesafeli satışlarda tüketicinin korunmasının sağlanması		

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Tüketicinin Korunması - Seyahat Sözleşmeleri	Turistik gezi sözleşmeleri çerçevesinde, paket turlarda tüketicinin korunmasının sağlanması	Seyahat Acentaları Yönetmeliği	Ortaklık Konseyi Tavsiye Kararının AT ile Türkiye arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin bölümünde, tüketicinin korunması da yer almış ve bu alandaki işbirliğinin tarafların tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklik sağlanmasını hedeflediği belirlenmiştir. Tüketicinin sağlık ve güvenliğinin korunması, ekonomik çıkarlarının korunması ve bilgilendirilmesi amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatı ile uyumlaştırılması için gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanacaktır
Tüketicinin Korunması - Otelcilik Hizmetleri- Standardizasyon	Otel rehberlerinde otel hizmetlerine ilişkin olarak bulunması gereken standart bilgilerin ve kullanılan sembollerin uyumlaştırılması	14.10.1993 tarihli Turizm Yatırım ve İşletmelerinin Nitelikleri Yönetmeliği	
Katma Değer Vergisinde Uyumlaştırma	1318 sayılı Finansman Kanununda yer alan “taşıt alımı” ile, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununda yer alan “banka ve sigorta muameleleri”nin vergilendirilmesinde AT uyumunun sağlanması	1318 sayılı Finansman Kanunu 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu	Toplulukta KDV kapsamında bulunan bu vergilerde, AT uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır
	Hesaplanan verginin, ödenmiş olan vergiden daha az olması durumunda, aradaki farkın mükellefin isteğine göre ya hemen iade edilmesi, ya da bir sonraki döneme devredilmesinin sağlanması	KDV Kanunu	KDV’nin indirimine ilişkin yöntemlerde AT uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır
	Yatırım malları için ödenen KDV’nin tamamının bir defada indirilmesi ilkesini öngören “tüketim tipi” KDV modelinin benimsenmesi	KDV Kanunu	Halen sadece Hazine Müsteşarlığından teşvik belgesi alınan yatırım malları için ödenen KDV’nin tamamı bir defada indirilebilirken, bunun, tüm yatırım mallarını kapsayacak şekilde genişletilmesi sağlanacaktır
	“Varış ülkesinde vergilendirme” ilkesinden vazgeçilerek, “malların üretildiği ülkede vergilendirilmesi” ilkesinin kabul edilmesi	KDV Kanunu	Toplulukta 1997 yılından itibaren “malların üretildiği ülkede vergilendirilmesi” ilkesi yürürlüğe gireceğinden, AT ile vergi uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Katma Değer Vergisinde Uyumlaştırma	Türk KDVK'da yer almayan şu istisnaların, istisna kapsamına alınması: - Resmi posta idarelerinin hizmetleri; - Kamu kuruluşu niteliğinde çalışan radyo ve televizyon kuruluşlarının ticari nitelik taşımamak şartıyla yapılan teslim ve hizmetleri; - Belirli şart ve sınırlarda yapılan bahis ve piyango tertipleri; - Doktor ve benzeri sağlık görevlileri tarafından hastalara uygulanacak tedaviler ile diş hekimlerinin ve diş teslimlerinin hizmetleri ve diş protez teslimleri.	KDV Kanunu	AT ile vergi uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır
	AT KDVK'da yer almayı, bizde yer alan şu istisnaların kaldırılması: - Demiryolu taşıma araçları teslimleri; - Askeri amaç taşıyan teslim ve hizmetler istisnası; - Petrol arama faaliyetleri ile ilgili istisna; - Deniz ve hava taşıma araçları teslimlerinde ve bu araçlara liman ve hava meydanlarında verilen hizmetlerin geniş tutularak özel spor tekneleri ve uçaklarını da kapsamına yönelik istisna.	KDV Kanunu	AT ile vergi uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır
	KDV oranlarının düşük oran (%5) ve yükseltilmiş oran (%15) şeklinde ikiye indirilmesi	KDV Kanunu	İki oranlı KDV sistemine geçilerek, AT ile vergi uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır
Özel Tüketim Vergisinde Uyumlaştırma	KDVK'daki "ek vergi"yi düzenleyen 60. maddenin kaldırılması ve bu yükümlüğün ÖTV kapsamında kanunlaşması	KDV Kanunu	KDVK madde 60'da yer alan hükümler ÖTV ile ilgili hükümler olduğundan, bunların ÖTV kapsamında kanunlaşması sağlanacaktır
	Türk ÖTV Kanun Tasarısının, AT'de uyumlaştırılan tütün, alkol, bira, şarap ve madeni yağlar dışında kalan kısmının daha dar kapsamlı tutulması	ÖTV Kanun Tasarısı	KDV'ye ek başka bir genel gider vergisi yaratmamak için, ÖTV'nin dar kapsamlı tutulması amaçlanmaktadır

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat-Yeni Yaklaşım ve Sınai Malların Serbest Dolaşımı	“Teknik Standartlar ve Düzenlemeler Alanında Karşılıklı Bildirim Prosedürü” ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Bütün sınai mamülleri kapsamına alan ve bu mamüllerin temel gereklere uygun şekilde imalini amaçlayan “Genel Ürün Emniyeti” ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Uygunluk değerlendirmesinde “Modüler Yaklaşım” ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Elektrikli cihazlar ile ilgili alçak gerilimi (LVD) düzenleyen yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Azot ve oksijen gibi basit basınçlı kaplar ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Oyuncakların emniyeti ile ilgili AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	İnşaat malzemeleri ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Elektromanyetik uygunluk(EMC) ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat-Yeni Yaklaşım ve Sınai Malların Serbest Dolaşımı	Makine emniyeti ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Şahsi koruma teçhizatı ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Otomatik olmayan tartı aletleri ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Vücuda yerleştirilebilen aktif tıbbi cihazlar ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Gaz yakan aletler ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Telekomünikasyon terminal ekipmanları ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Sıcak su kazanları (verimlilik) ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Tıbbi cihazlar ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Uydu yer istasyonu ekipmanları ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
Sınai Mevzuat-Motorlu Araçlar ve Tarım ve Orman Traktörleri	Tanımlarda AT uyumu	237 sayılı Taşıt Kanunu 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Kanununun tariflere ilişkin 2. md	
		2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu	
		Karayolları Trafik Yönetmeliği	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat- Motorlu Araçlar ve Tarım ve Orman Traktörleri	Tip onayı prosedüründe AT uyumu	2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ve Araçların İmal Tadil ve Montaj Yönetmeliği	5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Araçların İmal Tadil ve Montaj Yönetmeliği ve uygulama esaslarında AT uyumu	Araçların İmal Tadil ve Montaj Yönetmeliği ve Uygulama Esasları Hakkında 93/94-95 sayılı Tebliğ	
	Trafığe ilk defa çıkacak motorlu araçlar için müsaade edilebilir asgari gürültü seviyelerinin uygulama usul ve esaslarında AT uyumu	Araçların İmal Tadil ve Montaj Yönetmeliği ve Trafığe İlk Defa Çıkacak Motorlu Araçlar İçin Müsaade Edilebilir Asgari Gürültü Seviyelerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında 92/109-110 sayılı Tebliğ	
	Hava kalitesi korumasında AT uyumu	Hava Kalitesi Koruma Yönetmeliği	
	Motorlu taşıtlar egzost gazlarının yol açtıkları kirlenmenin önlenmesi konusunda AT uyumu	Motorlu Taşıtlar Egzost Gazlarının Yol Açtıkları Kirlenmenin Önlenmesine İlişkin Tebliğ(92/1)	
	Garanti belgesi ve satış sonrası bakım, onarım, servis hizmetleri konusunda değişiklikler yapılması	Garanti Belgesi ve Satış Sonrası Bakım, Onarım, Servis Hizmetleri Hk. 90/41-212 sayılı Tebliğ	
	İlgili standartların uygulanmasına ilişkin olarak AT direktiflerine uygun yeni düzenleme yapılması		

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat- Metroloji ve Kalibrasyon	Ölçü ve ölçü aletlerinin metrolojik kontrol metodları için genel esaslar konusunda AT uyumu	- Ölçüler ve Ayar Kanunu - Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği - Ölçü ve Ölçü Aletlerinin Marka Kaydı ile Tip ve Sistemin Onaylanması Hakkında Yönetmelik - Ölçü ve Ölçü Aletlerinin Damgalanması veya Damga Yerine Belge Verilmesinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Akaryakıt ölçek ve sayaçlarının muayene ve testleriyle ilgili hususlarda AT uyumu	Ölçüler ve Ayar Kanunu Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği	
	Hububat birim depolama hacmi için standart kütlelerin tayini konusunda AT uyumu	Ölçüler ve Ayar Kanunu Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği	
	Su haricindeki sıvılar için kullanılan sayaçların yardımcı teçhizatına dair esaslar konusunda AT uyumu	Ölçüler ve Ayar Kanunu	
	Ham petrol ve petrol ürünlerinin depolanmasında ve taşınmasında kullanılan yatay ve dikey silindirik tankların ölçme ve kalibrasyon metodları konusunda yeni mevzuat hazırlanması		
	Muayeneye tabi uzunluk ölçü aletleriyle ilgili hususlar konusunda AT uyumu	Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği	
	Soğuk su sayaçlarının muayenesi ve test işlemleriyle ilgili hususlar konusunda AT uyumu	Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği.	
	Alkol tablolarının hazırlanması konusunda yeni mevzuat hazırlanması		
	Elektrik sayaçlarının imal ve muayene esasları konusunda AT uyumu	Ölçüler ve Ayar Kanunu	
	Su haricindeki sıvı ölçme sistemleriyle ilgili esaslarda AT uyumu	Ölçüler ve Ayar Kanunu Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat- Metroloji ve Kalibrasyon	Ağırlığa göre otomatik tasnifleyici sistemlerle ilgili esaslarda AT uyumunun sağlanabilmesi için yeni yönetmelik hazırlanması		5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Sıcak su sayaçlarının imal ve muayeneleriyle ilgili esaslarda AT uyumunun sağlanabilmesi için yeni yönetmelik hazırlanması		
	İçinde alkollü ve diğer akıcı maddeler satılan şişeler ile ilgili esaslarda AT uyumunun sağlanabilmesi için yeni yönetmelik hazırlanması		
	Devamlı toplayarak tartan tartı aletleri konusunda AT uyumu	Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği	
	Klinik termometrelerin özellikleri ile boyut ve deneylerine dair esaslar konusunda gerekli görülen ölçü aletlerinin “Ölçüler ve Ayar Kanunu” kapsamına alınması	Ölçüler ve Ayar Kanunu	
	Alkolmetre ve alkolhidrometrelerin muayene esaslarına AT uyumu	Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği	
	Motorlu taşıtlarda lastik hava basıncını ölçen sistemlerle ilgili esasların “Ölçüler ve Ayar Kanunu” kapsamına alınması	Ölçüler ve Ayar Kanunu	
	Otomatik olmayan tartı aletlerinin tertibat ve muayenesiyle ilgili esaslar konusunda AT uyumu	Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği	
Sınai Mevzuat- Elektrikli Alet ve Malzemeler	Ev aletleri gürültü emisyonu konusunda yeni mevzuat hazırlanması		

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat- Elektrikli Alet ve Malzemeler	Elektrikli ev aletlerinin sebep olduğu radyo enterferans konusunda yeni mevzuat hazırlanması		5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Elektrikli ev aletlerinde enerji tüketimi (URE) konusunda yeni mevzuat hazırlanması		
Sınai Mevzuat-Gıda Sektörü	İnsan tüketimine sunulan gıda maddelerinde kullanılmasına izin verilen boya maddeleri konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Mikroorganizma faaliyetini önleyen ve gıdalarda kullanılan koruyucu maddelerin listesi konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Koruyucu maddelerin saflık kriterleri konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Gıdalarda kullanılan katkı maddeleri (Antioksidonlar) listesi konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Kakao ve çikolata ürünlerinin üretimi ve saflık kriterleri konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Bazı şekerlerin ayrıntılı tanım ve karakteristikleri konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Emülgatör, stabilizer ve koyulaştırıcılar ile ilgili tanım ve saflık kriterleri konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Balın tanımı ve sınıflandırılması konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Meyve suyu ile ilgili tanımlar ve gruplandırmalar konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Reçel, jöle ve marmelatlar ile ilgili tanımlar ve gruplandırmalar konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat-Gıda Sektörü	Dehidre süt ile ilgili kimyasal öğelerin ve katkı maddelerinin miktarları konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Katı ve sıvı yağlardaki erüsik asit miktarı konusunun Gıda Maddeleri Tüzüğü'ne dahil edilmesi	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Özel gıdaların bileşimi, üretimi ve pazarlanması konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Vinil klorür miktarı ve analiz yöntemi konusunda AT uyumu	- Umumi Hıfzısıhha Kanunu - Gıda Maddeleri Tüzüğü - Gıda Ambalaj Yönetmeliği	
	Emülgatör, stabilizör, kıvam arttırıcı ve jelleştiricilerin saflık kriterleri konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Antioksidanların saflık kriterleri konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Şekerler ile ilgili analiz yöntemleri konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Maden sularının tanımı ve etiket beyanları ile ilgili hükümler konusunda AT uyumu	Maden Suları Yönetmeliği	
	Gıda katkılarının güvenliği ile ilgili testler konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat-Gıda Sektörü	Vinilklorür miktarını belirlemede Topluluk analiz metodunun uygulanması	Umumi Hıfz. Kanunu Gıda Maddeleri Tüzüğü Plastikler ile ilgili Yönetmelik	5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Katkı maddesi analizi konusunda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Toplulukta rejenere selülozdan yapılan malzemeler ile ilgili yasaların yakınlaştırılması	Umumi Hıfz. Kanunu Gıda Maddeleri Tüzüğü Plastikler ile ilgili Yönetmelik	
	Laktoproteinler ile ilgili tanımlarla ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Gıda etiketinde ingredientlerin belirtilmesi ve eksik kısımların "Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliğine" dahil edilmesi	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	
	Seramik eşyalar konusunda yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Plastiklerde migrasyon testi için simulant listesi konusunda AT uyumu	Plastikler ile ilgili Yönetmelik	
	Aroma hazırlamada kullanılan maddelere ilişkin yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Gıda ve ingredient üretiminde kullanılan ekstraksiyon solventleri ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Aroma ve lezzet vericiler ile ilgili olarak kullanılacak kaynak materyale ilişkin spesifikasyonlar konusunda AT uyumu		
	Fonksiyon açısından gıda katkı maddelerinin gruplandırılması	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat-Gıda Sektörü	Özel beslenme amaçlı gıdaların bileşimi konusunda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Rejenere selüloz bileşimi, madde malzeme sınıflandırması ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Gıdaların resmi kontrolleri ile ilgili AT mevzuatına uygun mevzuat hazırlanması	Çeşitli mevzuatta yer alan hükümler	
	Gıda hijyeni konusunda müstakil bir mevzuat hazırlanması		
	Gıda etiketlenmesi ve lot ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Gıdaların besleyici öğelerinden hangilerinin, ne şekilde etikette belirtileceği, hesaplamaların nasıl yapılacağı konusunda yeni mevzuat hazırlanması		
	Organik tarım ürünleri konusunda yeni bir mevzuatın hazırlanması	Bitkisel ve hayvansal ürünlerin ekolojik metodlarla üretilmesine ilişkin yönetmelik	
	"Özel Karakter", "Grup"un özel karakter sertifikaları ile belirlenmesi, kullanımları ve ürünlerin spesifikasyonları konusunda yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Bebek formülasyonlarının etiket ve ambalaj konusuna açıklık getirilerek yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Gıda bileşenleri ve katkıları ile ilgili gruplamalar ve tanımların yapılması ve bu konuda AT uyumu	Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği	

(*) Gerekli düzenleme yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat-Beşeri ve Veteriner Tıbbi Ürünler	İmmünolojik ürünlerle ilgili düzenlemelerin yapılması		5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	İnsan kanı ve plazmasından elde edilen ürünlerle ilgili düzenlemelerin yapılması		
	Klinik öncesi ve klinik araştırmalarla ilgili olarak analitik, farmakolojik ve toksikolojik çalışmalar konusunda mevzuat uyumu sağlanması	İlaç Araştırmaları Yönetmeliği	
	Tıbbi ürünlerde boyar maddelere ilişkin prensip uygulamaları hakkında yeni bir mevzuat hazırlanması		
	Biyoteknoloji kaynaklı yüksek teknoloji ürünü ilaçların ruhsatlandırılması, halk sağlığının korunması hakkında yeni bir mevzuat hazırlanması		
	Tıbbi ürünlerde fiyatlandırma ile ilgili farklılıkların ortadan kaldırılması ve ulusal sağlık sistemine dahil edilen ürünler konusunda yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Tıbbi ürünlerin ithalatı ve ihracatı ile ilgili gerekli düzenlemelerin yapılması ve Topluluğun iyi dağıtım uygulamaları prensiplerine yaklaşma	Eczane, sanayi ve ziraat işlerinde kullanılan zehirli ve müessir kimyevi maddelerin satıldığı dükkanlar ile ilgili yönetmelik	
	Reçeteye tabi ilaçların kategorize edilmesi, buna bağlı olarak halka yönelik tanıtım konusunda eksikliğin giderilmesi	-1262 sayılı ve 14.5.1928 tarihli İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu -Beşeri İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarların Tıbbi Tanıtım Yönet. (RG 7.9.1990-20628)	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat-Beşeri ve Veteriner Tıbbi Ürünler	Alternatif tedavi aracı olarak beşeri homeopatik ilaçlarda mevzuat hazırlanması		5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Veteriner ilaçların sınıflandırılması, ruhsatlandırılması, ithali, güvenlik kontrolleri, ambalajlanması, korunması ve dağıtımı ile ilgili düzenlemelerde yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Veteriner tıbbi ürünlerin ruhsatlandırılması, ithalatı, kalite, güvenlik ve kalıntı kontrollerinde sahip olunması gereken personel, laboratuvar ve araç-gereç donanımları konusunda yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Veteriner tıbbi ürünlerin üretiminde "İyi Üretim Uygulamaları"na yönelik ilke ve kontrol değerlerinin belirlenmesi konusunda yeni bir mevzuatın hazırlanması		
Sınai Mevzuat-Veteriner Homeopatik İlaçlar	Veteriner homeopatik ilaçlar konusunda mevzuat hazırlanması		
Sınai Mevzuat-Kozmetikler	Kozmetik ürünleri mevzuatında ve analiz yöntemleri konusunda AT uyumu	Kozmetik Yönetmeliği	
Sınai Mevzuat-Tehlikeli Maddeler Ve Kimyasallar	Tehlikeli maddelerin ve kimyasalların sınıflandırılması, ambalajlanması ve etiketlenmesi konusunda AT uyumu	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	
	Tehlikeli preparatların sınıflandırılması ambalajlanması ve işaretlenmesi konusunda AT uyumu	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Sınai Mevzuat- Tehlikeli Maddeler Ve Kimyasallar	Tehlikeli madde ve ürünlerin satışının ve kullanımının kısıtlanması konusunda AT uyumu	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	5 yıl içinde ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki Topluluk mevzuatının tümünün, iç yasal düzenlemelere dahil edilmesi sağlanacaktır. Ancak, bu değişikliklerin mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi, Türk ürünlerinin AT ülkelerine girişlerindeki engellerin kaldırılmasını sağlayacaktır. Değişiklik yapılacak düzenlemelerin karşılığında yer alan süreler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından alınan bilgilere göre düzenlenmiştir. Öte yandan, bu alanda yapılması öngörülen yeni düzenlemeler, ürünlerin daha kaliteli olarak tüketiciye sunulmasını, insan sağlığının ve ürün güvenilirliğinin üst düzeyde koruma altına alınmasını, Türk ürünlerinin uluslararası standartlara uygun hale gelmesi nedeniyle de yabancı ülkelerde daha çok aranan ürünler haline gelmesinin sağlayacaktır (OKK)
	Pil ve akümülatör içeren bazı tehlikeli maddelere ilişkin düzenlemelerde AT uyumu	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	
	Pestisit ve restisi ürünlerinin sınıflandırılması, ambalajlanması ve etiketlenmesinde risk durumları konusunda AT uyumu	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	
	Deterjanlarda AT uyumu	Gıda Maddeleri Tüzüğü	
	Aerosol dispersanlarda AT uyumu	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	
	Boya, vernik, baskı mürekkebi, tutkal vb. ürünlerin sınıflandırılması ve etiketlenmesi konusunda AT uyumu	Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği	
Sınai Mevzuat- Gübreler	Sıvı gübrelerle ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Kalsiyum, magnezyum, sodyum ve kükürt içeren ikincil maddeli gübrelerle ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Bor, kobalt, bakır, demir, manganez, mülıbden ve çinko eser elementlerini içeren gübrelerle ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Yeni gübre ilaveleri ile ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		
	Azot içeriği yüksek amonyum nitrat gübresine ilişkin kurullarla ilgili yeni bir mevzuatın hazırlanması		

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Demiryolu Taşımacılığı	Yatırım ve işletme faaliyetleri muhasebesinin birbirinden ayrılması ve işletmecilik faaliyetlerinin ticari hale getirilmesi	- 8.6.1984 tarih ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname - TCDD Genel Müdürlüğü Ana Statüsü (RG 20.10.1984 - 18559)	Demiryolu yatırım ve işletme faaliyetlerinin birbirinden ayrılarak, demiryolu işletmeciliğinin rekabet edebilir bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır
Karayolu Taşımacılığı	1 Temmuz 1970 tarihli Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıt Mürettebatının Çalışmasına İlişkin Avrupa Anlaşmasına (AETR) Türkiye'nin katılımı		Bu Anlaşmaya katılım ile karayolu taşıt personelinin çalışma koşullarının uluslararası ilkelerle uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır
	30.9.1957 tarihli Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Uluslararası Taşınması Hakkında Avrupa Anlaşmasına (ADR) Türkiye'nin katılımı		Bu Anlaşmaya katılım ile tehlikeli madde taşımacılığının uluslararası kurullarla uyumlaştırılması suretiyle, yol ve can güvenliğinin artırılması amaçlanmaktadır
	Tehlikeli mal taşıyan sürücülerin mesleki eğitimine ilişkin düzenleme yapılması		Karayollarımızda yol ve can güvenliğinin artırılması amacıyla hizmet etmek üzere, tehlikeli madde taşıyan sürücülerin eğitiminin, bir yönetmelik düzenlenmesi suretiyle, AT kurallarına uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir
Karayolu Taşımacılığı	Karayolları Trafik Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak, bazı kategorilerde motorlu araçlara hız sınırlayıcı aygıtların takılması ve kullanılmasının sağlanması	Karayolları Trafik Yönetmeliği (RG 16.6.1985-18786)	Karayollarımızın alt yapısı gözönünde bulundurulacak şekilde hız sınırlayıcı aygıtların kullanılmasıyla yol ve can güvenliğinin artırılması amaçlanmaktadır
	Araç sürücü belgelerini tek tip hale getiren ve bunların ulusal-uluslararası kullanılmasına imkan veren AT mevzuatına uyum sağlanması	Karayolları Trafik Yönetmeliği (RG 16.6.1985 - 18786)	Türk sürücü belgelerinin uluslararası kurullarla uyumlu olacak şekilde düzenlenerek, uluslararası formalitelerin azaltılması amaçlanmaktadır
	Yerleşik olmayan taşımacıların bir üye devlet sınırları içerisinde karayolu ile ulusal yolcu taşımacılığı yapabilmelerine ilişkin AT mevzuatına uyum sağlanması	Karayoluyla Şehirlerarası Yolcu Taşımacılığı Hakkında Yönetmelik (RG 18.1.1990 - 20406)	Yapılacak olan bu düzenleme ile Türk karayolu taşımacılığının uluslararası serbest rekabete açılması hedeflenmektedir; öncelikle taşıma filomuzun rekabet gücünün artırılması yönünde tedbirler alınması esastır
	Yerleşik olmayan taşımacıların bir üye devlet sınırları içerisinde karayolu ile ulusal mal taşımacılığı yapabilmelerine ilişkin AT mevzuatına uyum sağlanması		
	Topluluk sınırları dahilinde uluslararası mal taşıma pazarına girişte uygulanacak genel kuralları saptayan AT mevzuatına uyum sağlanması	Karayoluyla Uluslararası Yolcu ve Eşya Taşımacılığı Hakkında Yönetmelik (RG 20.8.1994 - 22027)	Taşıma filomuzun AT pazarındaki rekabet şansını artırma amacıyla bulunmak üzere, karayoluyla uluslararası yolcu ve eşya taşımacılığını düzenleyen kurulların AT ilkeleri ile uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Karayolu Taşımacılığı	Otobüs ve otokarlarla yapılan uluslararası yolcu taşımacılığı hakkında ortak kurallar getiren AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması	Karayoluyla Uluslararası Yolcu ve Eşya Taşımaları Hakkında Yönetmelik (RG 20.8.1994 - 22027)	Taşıma filomuzun AT pazarındaki rekabet şansını artırma amacına katkıda bulunmak üzere, karayoluyla uluslararası yolcu ve eşya taşımacılığını düzenleyen kuralların AT ilkeleri ile uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir
	Uluslararası yolcu taşımacılığında kullanılan dokümanlara ilişkin AT mevzuatına uyum sağlanması		
	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan mal taşımacılığı mesleğine girişe ilişkin AT mevzuatına uyum sağlanması	Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıyan Araçların Seyir, Konaklama, Denetleme, Güvenlik ve Gümrük İşlemleri ile TIR Güzergahına İlişkin Tebliğ	
	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan yolcu taşımacılığı mesleğine girişe ilişkin AT mevzuatına uyum sağlanması	Karayoluyla Uluslararası Yolcu ve Eşya Taşımaları Hakkında Yönetmelik (RG 20.8.1994 - 22027)	
	Ulusal ve uluslararası karayolu taşımacılığının AT normlarına uyumlu olarak düzenlenmesi amacıyla "Taşıma Kanunu" nun çıkartılması		Geçmiş yıllarda hazırlanmış bulunan "Taşıma Kanunu" tasarısının AT mevzuatı ile uyumlu hükümler ihtiva edecek şekilde yeniden ele alınarak, kanunlaşması sağlanacaktır
	Ulusal mal taşımacılığına ilişkin AT mevzuatına uyum sağlanması		Türk mal taşımacılığı sektörünün gerek rasyonel bir şekilde organize edilebilmesi, gerek AT kurallarına uyumlu hale getirilebilmesi için bir yönetmelik düzenlenmesi amaçlanmaktadır
	Kombine eşya taşımacılığının düzenlenmesine ilişkin mevzuat çıkarılması		Türkiye'de kombine taşımacılık sektörünün AT kuralları ile uyumlu bir şekilde organize edilebilmesi amaçlanmaktadır
Denizyolu Taşımacılığı	Üye devletler arasında deniz taşımacılığı hizmetlerinde serbestlik ilkesinin uygulanmasına ilişkin AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması	815 sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarda Kara Suları Dahilinde İcra'yı San'at ve Ticaret Hakkında Kanun	Yapılacak olan bu düzenleme ile Türk denizyolu taşımacılığının uluslararası serbest rekabete açılması hedeflenmekle birlikte; öncelikle taşıma filomuzun rekabet gücünün artırılması yönünde tedbirler alınması esastır
	Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS 1974) tadil protokolünün Türkiye tarafından onaylanması	6.3.1980 tarih ve 8/522 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Ticari gemilerin güvenliği ile ilgili standartların uluslararası ilkelerle uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır
	Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Ek Protokolü (MARPOL 1974,1978) tadil eden protokolün Türkiye tarafından onaylanması	3.5.1990 tarih ve 90/442 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Ticari gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğinin önlenmesinde uluslararası ilkelerle uyumlu tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Denizyolu Taşımacılığı	Hidrokarbonlarla Denizin Kirletilmesinden Doğan Zararlara İlişkin Hukuki Sorumluluk Konusunda Uluslararası Sözleşme (CLC 1969) ve tadil protokollerinin (1984,1992) Türkiye tarafından onaylanması		Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararlara ilişkin sorumlulukların düzenlenmesinde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır
	Hidrokarbonlarla Kirlenmeden Doğan Zararların Tazmini İçin Uluslararası Bir Fon Kurulması Hakkında Sözleşme (FUND 1971) ve tadil protokollerinin (1984,1992) Türkiye tarafından onaylanması		Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararların tazmininde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır
	Türk uluslararası gemi sicilinin oluşturulması	TTK'nın 823, 828, 845, 846 ve 847. maddeleri	Gemi adamı istihdamı ve vergilendirme konularında kolaylıklar sağlanması suretiyle, Türk deniz ticaret filosunun rekabet gücünün artırılması ve tonajının büyütülmesi amaçlanmaktadır
Havayolu Taşımacılığı	Topluluk taşıyıcılarının Topluluk-içi hava güzergahlarına girişine ilişkin AT mevzuatına uyum sağlanması	Türk Sivil Havacılık Mevzuatı	Havayolu taşımacılık hizmetlerinin serbest ve adil bir rekabet ortamında sunulabilmesi amacıyla yönelik olarak, bu alandaki AT mevzuatına uyum hedeflenmektedir
	Sivil havacılık alanında görev yapan personel lisanslarının karşılıklı tanınmasına ilişkin mevzuat değişikliğine gidilmesi	1958 tarihli SHD-T33 Talimatnamesi	Personel lisanslarının tahsisindeki kuralların AT ilkeleri ile uyumlu olarak değiştirilmesi amaçlanmaktadır
	Hava taşımacılığı hizmetlerinin AT standartları ile uyumlu hale gelmesini mümkün kılacak düzenlemenin yapılması (İşletme lisansı tahsisi, denied boarding ve slot tahsisi gibi konular dahil)	Ticari Hava Taşıma İşletmeleri Yönetmeliği	İşletme lisanslarının tahsisindeki mali, teknik ve organizasyonel kuralların AT ilkeleri ile uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır
	Ulaştırma Bakanlığının onayı ile yürürlüğe giren ücret tarifelerine ilişkin bildirim süresinin kısaltılması	2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu	İç hat ücretlerinin ülkemizde serbest rekabet koşullarına uygun olarak belirlenmesi ve bildirim süresinin AT'dekine uyumlu bir şekilde kısaltılması amaçlanmaktadır
Dış Ticaret (İthalat)	Gümrük vergilerinde 94/19 sayılı Başbakanlık Genelgesinde verilen talimat çerçevesinde gerekli indirim ve uyumun yapılması	474 ve 3502 sayılı Kanunlar, 7/1421, 6/9361, 6/9499 ve 7/1610 sayılı Kararnameler	Topluluğa karşı gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin kaldırılarak, üçüncü ülkelere karşı OGT uygulanması yolu ile gümrük birliğinin gereklerinin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. (OKK) ¹
	Petrol Kanununa göre muaf ithal edilen ham petrole rafineri çıkışında uygulanan vergilerin kaldırılması	6326 sayılı Petrol Kanununun 112/5. maddesi	

- 1 30 Haziran 1995 tarihi itibarıyla gümrük vergilerinde yapılan indirim ve uyumlar:
12 yıllık listede indirim %95, OGT'ye uyum %90;
22 yıllık listede indirim %90, OGT'ye uyum %85.
31 Mayıs 1995 tarihi itibarıyla fonlarda %20'lik indirim yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Dış Ticaret (İthalat)	İthalattan alınan madencilik fonunun kaldırılması	3213 sayılı Maden Kanunu	Topluluğa karşı gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin kaldırılarak, üçüncü ülkelere karşı OGT uygulanması yolu ile gümrük birliğinin gereklerinin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. (OKK)
	Toplu Konut Fonunda 94/19 sayılı Başbakanlık Genelgesinde verilen talimat çerçevesinde gerekli indirimin yapılması	İthalat Rejimi	
	Kamu kurum ve kuruluşlarına ithal imtiyazları veren kanun ve kararname hükümlerinin AT'nin ilgili mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi	2767 sayılı Sıtma ve Frengi İlaçları Hakkında Kanun (Kinin ve türevleri vs. Kızılay Genel Müdürlüğü tarafından ithal edilebilir).	Toplulukta, Üye Ülkeler bu tür imtiyazlar verebilmekle birlikte rekabeti bozucu uygulamalara izin verilmemektedir. Bu düzenleme ile Türk ve AT kamu kuruluşları arasında rekabet şartlarının bozulmasının önlenmesi amaçlanmaktadır (OKK)
		4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İhisi Kanunu ve 93/5132 sayılı İthalat Rejimi kararı (Bira ve diğer alkollü içkiler Tekel İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından ithal edilebilir).	
		3291 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu ve 2.5.1991 tarihli ve 91/1755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (Yaprak tütün, sigara, puro, homojenize tütün Tekel Genel Müdürlüğü tarafından ithal edilebilir).	
		32 sayılı Türk Parasını Kıymetini Koruma Hakkında Karar (İşlenmemiş altın T.C. Merkez Bankası tarafından ithal edilebilir).	
	<i>Toplulukta uygulanan, ithalatta ortak kuralları düzenleyen mevzuata uygun Türk mevzuatının hazırlanması.</i>	<i>İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri ile Kota İdaresi ve Tarife Kontenjanı Hakkında Karar ve Eki</i>	<i>Türk dış ticaret mevzuatının Topluluk dış ticaret mevzuatına uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır (OKK) (*)</i>
	<i>Kotaların dağıtımına ilişkin Topluluk mevzuatına benzer mevzuatın çıkarılması</i>	<i>Yönetmelik</i>	
Ticareti devlet eliyle yürüten ülkelere yapılan ithalatı düzenleyen Topluluk mevzuatına benzer mevzuatın çıkarılması	İthalat Rejimi	Türk dış ticaret mevzuatının Topluluk dış ticaret mevzuatına uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır (OKK)	
<i>Üçüncü ülkelerden dampingli veya sübvansiyonlu ithalata karşı korunmayı düzenleyen Topluluk mevzuatına benzer mevzuat hazırlanması</i>	<i>İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine dair Kanun</i>	<i>İlgili Türk mevzuatının Topluluk mevzuatı ile karşılaştırılarak, gözden geçirilmesi gerekmektedir (OKK) (*)</i>	

(*) Gerekli düzenleme yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Dış Ticaret (İthalat)	<i>Özellikle haksız ticari uygulamalara karşı korunmayla ilgili Genel Ticaret Politikasının güçlendirilmesine ilişkin Topluluk mevzuatına benzer mevzuat hazırlanması</i>	<i>Türkiye'nin Ticari Haklarının Korunması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ve eki Yönetmelik</i>	<i>Türkiye'nin ticari haklarının özellikle hukuka aykırı ticari uygulamalara karşı korunması ve bu uygulamalardan doğabilecek zararların giderilmesi amaçlanmaktadır (OKK) (*)</i>
	<i>Dampingli ve sübvansiyonlu ithalatın ve haksız ticari uygulamaların önlenmesine ilişkin düzenlemelerde değişiklik yapan mevzuata uyum sağlanması</i>	<i>İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine dair Kanun ve Türkiye'nin Ticari Haklarının Korunması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ve eki Yönetmelik</i>	<i>İlgili Türk mevzuatının Topluluk mevzuatı ile karşılaştırılarak, gözden geçirilmesi gerekmektedir (OKK) (*)</i>
Tekstil İthalatı	<i>Topluluğun üçüncü ülkelerden yapılan bazı tekstil ürünleri ithalatını düzenleyen mevzuatına özü itibarıyla benzer mevzuatın çıkarılması</i>	<i>Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar ve eki Yönetmelik</i>	<i>Türkiye'nin, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülükleri gereğince, Topluluğun ticaret politikasına uyumu suretiyle Türkiye ile Topluluk arasında ortaya çıkabilecek ticaret sapsmasının önlenmesi amaçlanmaktadır (OKK) (*)</i>
	<i>Topluluğun, otonom düzenlemelerle gerçekleştirilen tekstil ithalatını düzenleyen mevzuatına özü itibarıyla benzer mevzuatın çıkarılması</i>	<i>İkili Anlaşmalar ve Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar ve eki Yönetmelik</i>	<i>Türkiye'nin, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülükleri gereğince, Topluluğun ticaret politikasına uyumu suretiyle Türkiye ile Topluluk arasında ortaya çıkabilecek ticaret sapsmasının önlenmesi amaçlanmaktadır (OKK) (*)</i>
	<i>Topluluğun Tayvan menşeli bazı tekstil ürünlerinin ithalatı hakkında düzenlemelerine özü itibarıyla benzer mevzuatın hazırlanması</i>	<i>İthalat Rejimi</i>	<i>Topluluk ile Türkiye arasındaki trafik sapsmasının önlenmesi amacıyla, 1/95 sayılı OKK gereğince bu düzenlemenin yapılması gerekmektedir (OKK)</i>
İhracat	<i>İhracat mevzuatının AT mevzuatı ile uyumlaştırılması</i>	<i>İhracat Mevzuatı</i>	<i>Türk ihracat mevzuatında, Topluluğun ihracat mevzuatına uygun olarak değişiklik yapılması gerekmektedir. Yapılacak değişiklik ile ticaret politikaları arasında paralellik sağlanması amaçlanmaktadır (OKK)</i>
	<i>İhracatta DFİF kesintisinin kaldırılması</i>	<i>88/13384 sayılı DFİF Hakkında Karar</i>	<i>İhracatta eş etkili vergilerin kaldırılarak ticaretin serbestleştirilmesi amaçlanmaktadır (OKK)</i>
	<i>Topluluk tarafından uygulanmakta olan ihracat kotalarının idaresine ilişkin mevzuata benzer Türk mevzuatının hazırlanması</i>	<i>İhracat Mevzuatı</i>	<i>İhracat kotalarının idaresine ilişkin Türk mevzuatının AT mevzuatına uygun hale getirilmesi gerekmektedir (OKK)</i>
Tekstil Ve Hazır Giyimde Dışarda İşleme Kuralları	<i>Topluluğun "Dışarıda İşleme" kurallarına ilişkin mevzuatına özü itibarıyla benzer mevzuat hazırlanması</i>	<i>Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliği</i>	<i>Türkiye'nin, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülükleri gereğince, Topluluğun Ticaret Politikasına uyum hedeflenmektedir (OKK)</i>
	<i>Tekstil ve giyim ürünlerinin dışarıda işleme trafiği ile ilgili ön izin verilmesinin şekli ve denetlenmesi hakkında düzenleme yapılması</i>	<i>Gümrük Kanunu ve İthalat Rejimi</i>	<i>Topluluk ile Türkiye arasında dışarıda işlemeye ilişkin uygulamalara yeknesaklık getirilmesi amaçlanmaktadır (OKK)</i>

(*) Gerekli düzenleme yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Gümrük Mevzuatı	Topluluk Gümrük Kodunu esas alan yeni bir gümrük kanununun yürürlüğe konulması	Gümrük Kanunu	Topluluk Gümrük Kodunu esas alan yeni bir gümrük kanunu çıkarılması gerekmektedir (OKK)
	Gümrük Kodunun uygulanmasına ilişkin kuralları esas alan bir yönetmelik hazırlanması	Gümrük Yönetmeliği	Türk Gümrük Kanununun uygulanmasına ilişkin Topluluğunkine benzer düzenlemeleri içeren bir yönetmeliğin yürürlüğe konulması gerekmektedir (OKK)
	Gümrük vergisinden muafiyet konusunda Topluluk kurallarının gümrük ve ithalat mevzuatımıza alınması	Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliği İthalat Rejimi ve Yönetmeliği	Üçüncü ülkelerden ithal veya bunlara ihraç edilen malların özel şartlardan dolayı gümrük muafiyetine tabi olabileceği haller Topluluk mevzuatına uygun biçimde tespit edilecek, hiçbir şekilde muafiyet konusu olmayacak mallar belirlenecektir (OKK)
	Belirli muafiyet hallerinin uygulama kurallarını tayin eden Komisyon Tüzüklerinin kabul edilerek mevzuatımıza alınması	Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliği İthalat Rejimi ve Yönetmeliği	Üçüncü ülkelere ihracat veya ithalatta belirlenen muafiyet hallerinin (zati eşya, miras, evlilik, taşınma, eğitim-bilim-kültür nitelikli ithalat, laboratuvar hayvanları, biyolojik-kimyasal müstahzarlar vs.) uygulanmasına ilişkin kuralların dahil edilmesi amaçlanmaktadır (OKK)
	Ortak Gümrük Tarifesi'nin 51 veya 53-62. Fasılları içinde yer alan bazı tekstil ürünlerinin Topluluğa ithalinde menşe ispatı ve ispatın kabulü şartlarına uyum için gerekli düzenlemenin yapılması	Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliği	Yapılacak bu düzenlemeyle Türkiye ile Topluluk arasındaki tekstil ticaretinde menşe ispatı ve ispatın kabulü şartlarındaki değişikliklerden dolayı meydana gelebilecek aksamaların giderilmesi amaçlanmaktadır (OKK)
Kurumsal Yapı-Rekabet Kurulu ve Rekabet Kurumu	Rekabet Kurulu ve Kurumunun oluşturulması	Rekabetin Korunması Hakkında Kanun	Kanunda kurulması öngörülen Rekabet Kurulu ve Kurumunun oluşturularak Kanuna işlerlik kazandırılması sağlanacaktır
Kurumsal Yapı-Patent Enstitüsü	Patent Enstitüsünün kurulması	544 sayılı Türk Patent Enstitüsü Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Türk Patent Enstitüsünün etkili işleyişinin temini için gerekli fiziki alt yapı imkanları sağlanacaktır (*)
Kurumsal Yapı-Akreditasyon Sistemi	Akreditasyon sisteminin ulusal düzeyde işler hale getirilmesi amacıyla gerekli kurumsal yapının oluşturulması		Sınai mevzuatın etkili bir biçimde uygulanabilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır
Kurumsal Yapı-Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu	Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulunun oluşturulması	95/6815 sayılı Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar ve eki yönetmelik	Karar ile kurulması öngörülen Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu oluşturularak işlerlik kazandırılacaktır (*)

(*) Gerekli hukuki düzenleme yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
<i>Kurumsal Yapı-İkili Anlaşmalar, Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu</i>	<i>İkili Anlaşmalar, Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulunun oluşturulması</i>	<i>95/6816 sayılı İkili Anlaşmalar, Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar ve eki yönetmelik</i>	<i>Karar ile kurulması öngörülen İkili Anlaşmalar, Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu oluşturularak işlerlik kazandırılacaktır (*)</i>
<i>Kurumsal Yapı-İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu</i>	<i>İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulunun oluşturulması</i>	<i>95/6814 sayılı İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri ile Kota İdaresi ve Tarife Kontenjantı Hakkında Karar ve eki yönetmelik</i>	<i>Karar ile kurulması öngörülen İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu oluşturularak işlerlik kazandırılacaktır (*)</i>
<i>Kurumsal Yapı-Türkiye'nin Ticari Haklarını Değerlendirme Kurulu</i>	<i>Türkiye'nin Ticari Haklarını Değerlendirme Kurulunun oluşturulması</i>	<i>95/6817 sayılı Türkiye'nin Ticari Haklarının Korunması Hakkında Bakanlar Kurulu Karar ve eki yönetmelik</i>	<i>Kararda kurulması öngörülen Kurulun oluşturularak Kararın uygulanması sağlanacaktır (*)</i>
Kurumsal Yapı-Tüketici Mahkemeleri	Tüketici mahkemelerinin oluşturulması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Madde 23	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun uygulanması ile ilgili olarak çıkacak her türlü ihtilafa bakmakla görevli tüketici mahkemelerinin kurulması sağlanacaktır
Kurumsal Yapı-Tüketici Sorunları Hakem Heyeti	Tüketici sorunları hakem heyetinin oluşturulması amacıyla yönetmelik çıkarılması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Madde 22	Tüketiciler ile satıcılar arasında çıkacak uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla il ve ilçe merkezlerinde en az bir tüketici sorunları hakem heyeti kurulması sağlanacaktır
Kurumsal Yapı-Tüketici Konseyi	Tüketici konseyinin oluşturulması amacıyla yönetmelik çıkarılması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Madde 21	Tüketicilerin sorunlarına ilişkin tedbirleri araştırmak, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun uygulanmasına yönelik tedbirlere dair görüşleri ilgili mercilere iletmek amacıyla tüketici konseyi kurulması sağlanacaktır

(*) Gerekli hukuki düzenleme yapılmıştır.

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Kurumsal Yapı-Reklam Kurulu	Reklam kurulunun oluşturulması amacıyla yönetmelik çıkarılması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Madde 17	Ticari reklam ve ilanlarda uyulması gereken ilkeleri belirlemek ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yer alan konuyla ilgili hükme aykırı davranışları cezalandırmak, reklam ve ilanların durdurulması için gerekli tedbirleri almakla görevli bir reklam kurulu kurulması sağlanacaktır
Kurumsal Yapı-Fikri ve Sınai Haklar İhtisas Mahkemeleri	Fikri ve sınai haklarla ilgili ihtisas mahkemelerinin kurulması		Fikri ve sınai haklar konusunda çıkacak ihtilaflara bakmakla görevli ihtisas mahkemelerinin kurulması sağlanacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI)

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Devlet İhalelerinde rekabet ortamının tesis edilmesi	KİT'lerin ve kamu kuruluşu hüviyetindeki bazı kurum ve kuruluşların kanun kapsamı dışında kalmasının önlenmesi, İhalelerde rekabet kurallarına uygun yöntemlerin uygulanması	2886 sayılı Devlet İhale Kanunu	KİT'lerin, belediyelerin, bazı kamu kurum ve kuruluşlarının kendi özel mevzuatları çerçevesinde ihale yetkisine sahip olmaları rekabeti engelleyici ya da bozucu uygulamalara zemin hazırlamaktadır. Bunun yanı sıra, ihale kanununda rekabet kurallarına uygun olmayan ihale yöntemlerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.
Fiyat ayarlamaları	Bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarının belediyelerce belirlenmesi uygulamasının kaldırılması ya da en aza indirilmesi	Belediyeler Kanunu	Bazı mal ve hizmetlerin belediye sınırları içerisinde belediyelerce belirlenmesi serbest piyasa koşullarının zorlanmasına ve kaynak kullanımında etkinliğin azalmasına neden olmaktadır.
Vergi muafiyetlerinin en aza indirilmesi	Belirli şartlarda tanınan vergi muafiyetlerinin sınırlarının daraltılması	Vergi kanunları	Fırsat eşitliğine aykırı vergi uygulamalarının en aza indirilmesi, reel piyasalarla benzer şekilde bankacılık gibi mali piyasalarda da farklı uygulamaların giderilmesi öngörülmektedir.
Fikri ve sınai haklar ile ilgili mevzuat	Fikri ve sınai haklara yönelik mevzuat düzenlemelerinin rekabet kuralları çerçevesinde yapılması	Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu İhtira Beratı Kanunu Markalar Kanunu	

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Patent haklarının korunması	Patent ve faydalı modelden doğan hakların koruma altına alınması	1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu	Günün şartlarına uygun bir koruma sisteminin getirilmesi ve halihazırda korunmayan faydalı modellerin korunması öngörülmektedir.
Markaların korunması	Hizmet markalarının da koruma altına alınması, tescil, ilan ve itiraz sisteminin düzenlenmesi	1965 tarihli ve 551 sayılı Markalar Kanunu	Daha etkin bir koruma sağlanması, koruması olmayan marka türlerinin de kapsanması öngörülmektedir.
Coğrafi işaretlerin korunması	Coğrafi işaretlerin korunması ile ilgili yeni mevzuat hazırlanması		Henüz koruması olmayan menşe adı ve mahreç işaretlerinin dünyadaki gelişmeler doğrultusunda korunması öngörülmektedir.
Tasarımların korunması	Tasarımların korunması ile ilgili yeni mevzuat hazırlanması		Henüz koruması olmayan sınai tasarımların sanayinin, yaratıcıların ve tüketicilerin ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak korunması öngörülmektedir.
Biyoteknoloji ve yarı iletken teknolojisi ile üretilen ürünlerin korunması	Biyoteknoloji ve yarı iletken teknolojisi ile üretilen ürünlerin korunması ile ilgili yeni mevzuat hazırlanması		Henüz koruması olmayan alanlarda dünyada da yeni olan gelişmeler doğrultusunda koruma sağlanması öngörülmektedir.
Taklit mal ticaretinin önlenmesi		Gümrük Kanununda değişiklik	İç ve dış ticarete konu olan taklit ürünlerin arzının uluslararası anlaşmalarda yer alan hükümler doğrultusunda önlenmesi öngörülmektedir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (TÜKETİCİNİN KORUNMASI)

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Kanunun Öngördüğü Kurumsal Yapılanma	Tüketici Konseyi, Hakem Heyeti, Reklam Kurulu ve Tüketici Mahkemelerinin kurulması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Kanunu	Kanunun öngördüğü yapılanma sağlanacaktır.
Tüketici Kredileri	Tüketici Kredilerine İlişkin Düzenleme	- 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Kanunu - Bankalar Birliği Kararı	Kredi sözleşmelerinde tüketicinin mağduriyetinin önlenmesi ve tüketici kredilerinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.
Sözleşmelerdeki Haksız Kayıtlar	Genel İşlem Şartlarına İlişkin düzenleme yapılması	- 818 sayılı Borçlar Kanunu (Madde 9,20,19,28) - 743 sayılı Medeni Kanun (Madde 2)	Bankacılık, kredili alışveriş, taşımacılık v.b. hizmetlerde hazırlanan sözleşmelerdeki haksız kayıtlara karşı tüketicinin korunması amaçlanmaktadır.
Turist Tüketicilerin Korunması	Turistik Gezi Sözleşmelerine ilişkin düzenleme	1975 tarih ve 15369 sayılı Seyahat Acentaları Yönetmeliği	Turist tüketicilerin uğrayabilecekleri haksızlıklardan ve zararlardan korunması amaçlanmaktadır.
Gıda	Her çeşit gıda ve besin maddesine ilişkin düzenleme	- 3/15481 sayılı Gıda Maddelerinin ve Umumi Sağlığı İlgilendiren Eşya ve Levazımın Hususi Vasıflarını Gösteren Tüzük - Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği - 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu - Ulusal Gıda Kodeks Komitesi Yönetmeliği (7.2.1994-21842 R.G.)	Her çeşit gıda ve besin maddesinin üretilmesi, dondurulması, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, içerdiği katkıları, zararlar, kontaminantlar, kirlilikler, besin değerleri, üretim ve son kullanım tarihlerinin belirtilmesi ve pazarlanma süreçlerinde denetlenmesi konularındaki sorunların çözümlenmesi sağlanacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(TÜKETİCİNİN KORUNMASI)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İlaç	Özel bir düzenleme yapılması	<ul style="list-style-type: none"> - 1262 sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu - 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun - 2767 sayılı Sıtma ve Frengi İlaçları İçin Kanun - 992 sayılı Seriri ve Gıdai Taharriyat ve Tahlilat Yapılan ve Masli Teamüller Aranılan Umuma Mahsus Bakteriyoloji ve Kimya Laboratuvarları Kanunu - Beşeri İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarların Tıbbi Tanıtım Yönetmeliği (7.9.1990) - Beşeri İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar ve Etiketleme Yönetmeliği (24.4.1991) - İthal Edilecek İlaç Hammadde, Başlangıç Maddeleri, İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Yönetmeliği (1.11.1984) 	Mevcut mevzuatın yetersizliği nedeniyle ilaçların üretimi, ithali, pazarlanması, reçetelenmesi, ambalajlanması, fiyatlandırılması ve kullanılmasını kapsayan özel bir düzenleme yapılacaktır.
Zararlı ve Tehlikeli Kimyasal Madde ve Ürünler	Mevzuat yetersizliğinin giderilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - 984 sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Kimyevi Maddelerin Satıldığı Dükkanlara Mahsus Kanun - 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu - Zararlı Kimyasal Madde ve Ürünlerin Kontrolü Yönetmeliği (11.7.1993-21634 R.G.) 	Zararlı ve tehlikeli kimyasal madde ve ürünlerin üretilmesi, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, saklanması ve denetlenmesi konularını kapsayan düzenleme yapılacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(TÜKETİCİNİN KORUNMASI)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Mamul Güvenilirliği	Genel Mamul emniyeti konusunda düzenleme	<ul style="list-style-type: none"> - 90/41-42 sayılı ,Garanti Belgesi ve Satış Sonrası Bakım, Onarım ve Servis Hizmetleri Hakkında Tebliğ - İthalat Rejimi ve Yönetmeliği - TS 10079 Tamir ve Bakım Servisleri Elektrikli ve Mekanik Ev Eşyaları İçin Sınıflandırma ve Özellikleri - TS 10956 Tamir ve Bakım Servisleri Elektronik Mamuller için Sınıflandırma ve Özellikler - TS 5217 Çocuk Oyuncakları için Güvenlik Kuralları (Bölüm 1 Mekanik ve Fiziksel Özellikler) - TS 5218 Çocuk oyuncakları için Güvenlik Kuralları (Bölüm 2 Yanabilirlik) - TS 5219 Çocuk Oyuncakları (Bölüm 3 Kimyasal Özellikler) - TS 2329 Çocuk Oyuncakları (Bölüm 4 Ambalajlama ve İşaretleme Standartları) 	Tüketiciler tarafından kullanılacak olan her türlü mamulün güvenilirliğini garantileyen insan emniyeti ve sağlığı ile çevre korumacılığını da kapsayan düzenleme yapılacaktır.
Hizmetten Sorumluluk ve Mesleki Sigorta	Uluslararası standartlara uygunluk sağlanması	4077 sayılı Tüketicinin Korunması Kanunu	Özellikle Avukat, Doktor, Mali Müşavirler ile kendi kanunlarına göre kamu hizmeti niteliği taşıyan alanlarda çalışanların mesleki sigortaya kavuşturulması ve sunulan hizmetin sonucunda ortaya çıkacak zararlardan dolayı, hizmet sunanların sorumluluğu ve tüketicilerin zararlarının tazmininin sağlanması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ
(BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
DİE'nin Ulusal Bilgi Sistemi Koordinatörlüğü	DİE'nin örgüt yapısının revizyonu ve ulusal Bilgi Sistemi Koordinatörlüğü kapsamında başta DPT, Hazine Müsteşarlığı ve Başbakanlık olmak üzere ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla veri iletişim ve veri tabanı da dahil bilgi akışına ilişkin birimlerin kurulması ve yöntemlerin, görevlerin ve sorumlulukların tanımlanması	DİE'nin Görev, Yetki ve Kuruluşu Hakkındaki 1962/53 sayılı Kanun'a, 1984/219 sayılı KHK, 1989/357 sayılı KHK, 1989/367 sayılı KHK ve 1990/403 sayılı KHK ile bazı ekleme ve değişiklikler yapılmıştır.	DİE'nin hızla gelişmekte olan bilgi çağına ayak uydurabilmesi için gereken yapı revizyonunu sağlayacak KHK veya kanun çıkarılmalıdır. Bu konudaki taslak çalışmalar nihai aşamaya ulaşmıştır. Yeni yasada DİE'nin Ulusal Bilgi Sistemi içindeki koordinatör konumu belirlenmeli ve başta DPT, Hazine Müsteşarlığı, Başbakanlık ve işbirliği yapacağı diğer kurumlar ile bilgi akışına ilişkin tanımlar yapılmalıdır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Denetim	-Bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi -Tasarruf mevduatı sigorta fonunun yeniden yapılandırılması	- 3182 sayılı Bankalar Kanununda gerekli değişiklikler	Bankaların mali yapılarının uluslararası normlara ulaşabilmesi ve özkaynaklarının uluslararası rekabeti mümkün kılacak düzeye yükseltilmesi amaçlanmaktadır.
Fon Maliyeti	-Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kesintisi oranları düşürülecek -Vergi oranlarının düşürülmesi	- 1211 sayılı T.C.MB kanunu 40. maddesine istinaden BKK - 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun - 6802 sayılı Gider Vergisi Kanunu	- Kesinti oranları belli bir program dahilinde iktisadi konjunktür dikkate alınarak düşürülecek - Vergi adaleti açısından vergi kanunlarında düzenleme amaçlanmaktadır. - Damga Vergisi ve Banka ve Sigorta muameleleri vergisi oranlarının düşürülmesi
İMKB	İçeriden öğrenenlerin ticareti ile ilgili düzenlemelerin yapılması	- AT mevzuatına uyum sağlanacak - 2499 sayılı SPK Kanunu	- İMKB Uluslararası piyasalarla bütünleşmesi sağlanacak
Derecelendirme Kuruluşları	Kuruluşların faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi	2499 sayılı SPK Kanunu	Derecelendirme kurumlarının faaliyete geçmesiyle yatırımcı borçlanma araçlarının riski konusunda bilgi sahibi olacaktır.
Sigortacılık	Kuruluşların faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi	- Özel sigorta sözleşmeleri kanunu - Sigortacılığın düzenlenmesi denetlenmesi hakkında kanun - Sigorta eksperleri odası kanunu hazırlanacak - Kar paylı Hayat Sigortaları yönetmeliği - Sigorta Aktüerleri yönetmeliği - Sigorta ihtisas komiteleri yönetmeliği	Daha etkin çalışmasının sağlanması

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Vergi Yüğü	Ücretlilerin vergi yükünün düşürülmesi ve istihdam üzerindeki vergi ve benzeri kesintilerin azaltılması	- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu - 3417 sayılı Kanun (ÇTTH) - 3320 sayılı Kanun (KEY)	Gelir vergisi tarifesi (md.103) ve özel indirim (md.31) ile ilgili maddelerin değiştirilmesi ve ÇTTH ve KEY kesintilerinin zaman içinde kaldırılması
Vergi İdaresi	Vergi idaresinin yeniden yapılandırılması ve otomasyonunun sağlanması	178 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK	Bölge ve il teşkilatları ile ilgili yönetmeliklerin hayata geçirilmesi ve Gelirler Genel Müdürlüğünün yeniden yapılandırılması
Vergi Numarası	Herkese bir vergi numarası verilmesi	213 sayılı Vergi Usul Kanunu	Vergi numarası verilmesi ile ilgili yetki maddesinin hayata geçirilmesi (md.8) ve idari düzenlemelerin yapılması
Vergi Denetimi	Vergi denetimlerinde koordinasyon ve etkinliğin sağlanması	- 178 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK - 4709 sayılı Kanun	Vergi denetim birimleri arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi ve etkinliğin artırılması
Vergisel Teşvikler	Vergi muafiyet ve istisnalarının gözden geçirilerek asgariye indirilmesi	- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu - 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu - 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu	İstisna, muafiyet ve indirimler gözden geçirilerek asgariye indirilecek, buna karşılık düşük vergi oranları uygulanması yoluna gidilecektir. Korunan istisnaların ise etkinleştirilmesi sağlanacaktır.
Götürü Vergilendirme	Götürü vergilendirmenin bölgesel ve sektörel olarak daraltılması	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu	Götürü vergilendirmenin iş grupları, sektörler, il ve ilçeler, nüfus kriterlerine göre daraltılması konusundaki Bakanlar Kurulu yetkisi hakkındaki maddenin (md.51) hayata geçirilmesi
Üniter Sistem	Üniter sisteme geçişin tamamlanması ve stopaj uygulamasının nihai vergilendirme aracı olarak kullanılmaması	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu	1993 yılı sonunda çıkartılan 3946 sayılı yasada gelirin toplanması ve yıllık beyanname verilmesi (md.86-87) ve stopaj oranlarını belirleyen maddeler (md.94) konusunda belirlenen takvime aynen uyulması sağlanacaktır.
Asgari Vergileme	Hayat standardı uygulamasına zaman içinde son verilmesi ve göstergelerin daha adil hale getirilmesi	193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu	Hayat standardı esasını (Geçici md.35) ve göstergelerini (Mükerrer md.116) düzenleyen maddelerin vergi idaresinin denetimi ve otomasyonu ile belge düzeni sağlandıktan sonra kaldırılması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Vergi Konseyi	Vergi İstişare Konseyinin kurulması		Akademik kurumların, işçi-işveren kuruluşlarının ve özel kuruluş ve örgütlerin katılımıyla yetki ve sorumlulukları tanımlanmış bir konseyin kurulması sağlanacaktır.
Vergi Oranı	Vergi oranlarında genel olarak indirimde gidilmesi	- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu - 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu - 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu	Gelir vergisi oranlarını (md. 103), kurumlar vergisi oranlarını (md.25) ve KDV oranlarını (md.28) düzenleyen maddelerin ele alınarak vergi oranlarında genel olarak indirimde gidilmesi ve bu suretle vergiden kaçınma ve kaçırma eğilimlerinin asgariye indirilmesi amaçlanmaktadır.
Tüketim Vergisi ve Uyum	Özel Tüketim Vergisi ihdası ve AB vergi politikasına uyum	- Özel Tüketim Vergisi Kanunu - 3065 sayılı Kanun (Ek vergi) - 3238 sayılı Kanun (SSDF Kesintisi) - 3418 sayılı Kanun (Eğitim Sağlık Vergisi) - 3289 sayılı Kanun (Federasyon Fonu) - 1571 sayılı Kanun (Deprem Fonu) - 1318 sayılı Finansman Kanunu (Taşıt Alım Vergisi ve Ek Taşıt Alım Vergisi) - 3074 sayılı Kanun (Akaryakıt Tüketim vergisi)	Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun çıkartılarak diğer vergilerin kaldırılması suretiyle birleştirmeye gidilmesi, diğer taraftan KDV muafiyet ve istisnalarını düzenleyen maddelerin (md.11-17) ve oranları düzenleyen maddenin (md.28) AB ile uyumlaştırılması
Kentsel Rantlar	Kentsel rantların vergilendirilmesi ve emlak vergisi vergi değerinin tam olarak kapsanması	- 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu - 492 sayılı Harçlar Kanunu	Emlak vergisi beyanname verme süresi (md.23) ya da emlak vergisinin ödenmesi (md.30) ile ilgili maddeler ile Tapu ve Kadastro Harçlarını belirleyen maddelerin (md.57-70) yeniden ele alınması suretiyle kentsel rantların vergilendirilmesi amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Kullanıcı Harçları	Kullanıcı harçlarının yaygınlaştırılması	- 492 sayılı Harçlar Kanunu - 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu - 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu - 6200 sayılı DSİ Umum Müdürlüğü Kanunu - 3202 sayılı KHGM Kanunu - Bütçe Kanunu	Mevcut kullanıcı harçlarının gerçekçi seviyelere çıkarılması ve kapsanmayan kamu hizmetlerine yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK REFORMU**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Temel Yasa	Sosyal Güvenlik Temel Yasası	- 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu - 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu - 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu - 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu - 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu	Sosyal güvenlik kuruluşlarında norm ve standart birliğinin sağlanması için sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını belirleyen mevzuat uyumlaştırma çalışmaları gerçekleştirilecektir.
SSK Kanun Tasarısı	Kurumun yapısal değişikliği, yeni kadroların ihdası ve finansman problemlerine ilişkin yapılacak düzenlemeler	- 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu - 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu - 190 sayılı KHK - 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu	SSK'nın günün şartlarına uyumlaştırılması, denetim hizmetlerinin artırılması, Kurumun içinde bulunduğu finansman darboğazından kurtarılması, çağdaş anlamda yeniden yapılandırılması ve özerk bir kurum haline getirilmesi sağlanacaktır.
Bağ-Kur Kanun Tasarısı	Kurum Kanunu'nun güncelleştirilmesi ve finansman problemlerine ilişkin yapılacak düzenlemeler	- 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu - 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası - 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu	Bağ-Kur'un bugün içinde bulunduğu finansman sıkıntısını giderecek düzenlemeler yapılması, Kurumun çağdaş anlamda yeniden yapılandırılması ve özerk hale getirilmesi sağlanacaktır.
İşsizlik Sigortası Kanunu Tasarısı	Çalışırken işsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere yapılacak düzenlemeler	- 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu - 4837 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu Kanunu - 1475 sayılı İş Kanunu	İşsizlik sigortasına ilişkin kuralları ve uygulama esaslarını düzenlemek ve kapsamdaki sigortalı işsizlere, Kanunda belirtilen sigorta yardımlarının yapılması sağlanacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK REFORMU**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Aile Yardımları	Sosyal sigorta kapsamındaki aile bireylerinin sayısının artmasıyla artan aile harcamalarını karşılamak üzere prime dayalı olarak aile yardımları yapılmasına ilişkin yasal düzenlemeler	- 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu - 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu - 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu - 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu - 1475 sayılı İş Kanunu	Aile yardımları uygulamalarının bir sigorta programı olarak düzenlenmesi sağlanacak ve organizasyonla ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır.
Tek Çatı	Sosyal güvenlik kuruluşlarının tek çatı altında yeniden yapılanmalarını sağlayacak düzenlemeler	- 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu - 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu - 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu - 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu - 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu	Yeniden yapılanma çalışmaları tamamlanarak sosyal güvenlik kurumları kaynak israfını önleyecek şekilde tek çatı altında hizmet vermeye başlayacaklardır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Teşkilatlanma	Devletin Teşkilat Yapısının küçültülerek, fonksiyonel hale getirilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının üstlendikleri görevlerle uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulması	<ul style="list-style-type: none"> - 3046 sayılı Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun - 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatına Dair Kanun - 233 ve 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK, - Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat Kanunları 	<ul style="list-style-type: none"> - Merkezi yönetim içinde, bakanlık ve diğer kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlamayı amaçlayan ve ayrı görevler için kurulmuş birimleri belli amaçlara doğru yöneltmeye dönük hizmetler veren kuruluşlar, Başbakanlığa bağlanmalıdır. - Doğrudan belli bir Bakanlıkla ilgisi kurulamayan ve hizmetleriyle merkezi yönetim içindeki Bakanlık ve diğer örgütlerin çoğunluğunu yararlandıran kuruluşlar, Başbakanlıkla ilgilendirilmelidir. - Bakanlıklara bağlanabilir olmakla birlikte, görev alanları açısından bağlanmaları açık bir sakınca gösteren merkezi yönetim kuruluşları Başbakanlığa bağlanmalıdır. - Belirtilen temel ilkelere uygunluk göstermeyen merkezi yönetim birimleri Bakanlıklara bağlanmalı ya da Bakanlıklarla ilgilendirilmelidir. - Bu hususların sağlanabilmesi için, Başbakanlığa bağlı ve ilgili kuruluşların kuruluş kanunlarında veya statülerinde değişiklik yapılması, ayrıca Bakanlıkların kuruluş ve görev esaslarını düzenleyen 27.9.1984 tarih ve 3046 sayılı çerçeve yasanın 4/d maddesinde ve 16. ve müteakip maddelerinde değişiklik yapılarak görev alanları yukarıda belirtilen temel ilkelere uygun olmayan kamu kurum ve kuruluşlarının Başbakanlığa bağlanmasını engelleyici nitelikte amir bir hükmün yasaya ilave edilmesi gerekmektedir. - Ayrıca niteliği gereği, Başbakanlıkla ilişkili kılınmasında zorunluluk olmayan kurumların yönetiminin, bunların doğrudan ilgili buldukları Bakanlıklara aktarılması uygun olacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Bakanlar Kurulu	Bakanlar Kurulunca görüşülüp, karara bağlanacak konuların hukuksal çerçevesi bir yasa ile belirlenecektir.	Bu konuda yürürlükte çerçeve bir yasa bulunmamaktadır. Yürürlüğe konulacak yeni bir yasa ile; Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuksal çerçevesi; genel yürütme yetkisi, ekonomik ve mali düzenlemeler ve atamaya ilişkin hususlar itibariyle ana hatlarıyla belirlenecektir.	- Kuruluşların teşkilat kanunları, - 2451 sayılı atamalara ilişkin kanun, - Genel düzenlemeler öngören kanunlarda, değişiklik yapılacaktır.
Devlet Bakanları	Devlet Bakanlarının; Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 3046 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinde düzenlenen görev ve yetkilerle donatılması	3046 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesine göre, Devlet Bakanları; Başbakana yardım etmek, Bakanlar Kurulunda koordinasyonu sağlamak, özel önem ve öncelik taşıyan konularda tecrübe ve bilgisinden istifade edilmek amacıyla Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanmaktadır.	Gümrük birliği ve AB'ye uyum çalışmaları çerçevesinde, bu çalışmalarda görevlendirilecek bir Devlet Bakanı dışında kalan diğer Devlet Bakanlarının görev alanlarının 3046 Sayılı Yasanın 4. maddesi kapsamında düşünülmesi, kendilerine bağlı ve ilgili kuruluşlarla ilişkilerinin kesilmesi konunun çözümü için yeterli görülmektedir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Merkezi Yönetim ve Yerinden Yönetim Kuruluşları Arasında Yetki, Görev ve Kaynak Paylaşımı	-Merkezi Yönetim tarafından görülmekte olan bir kısım hizmetlerin, il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılması	- 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu - İl Özel İdaresi Kanunu - 3046 sayılı Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun, - Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat Kanunları - 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, - 2380 Sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, - 1580 sayılı Belediyeler Kanunu, - 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, - 442 sayılı Köy Kanunu	Mevzuat bölümünde yer alan yasaların gözden geçirilerek yetki devrinin sağlanması ve mahalli idarelerin idari ve mali yönden güçlendirilmesi sağlanacaktır.
Ekonomik ve Sosyal Konsey	-Uzlaşma oluşturmaya yönelik Ekonomik ve Sosyal Konseyin geniş ve eşit temsile dayalı bir yapıya ve yasal dayanağa kavuşturulması,	Ekonomik ve Sosyal Konsey 17.3.1995 tarih ve 1995/5 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kurulmuştur.	Ekonomik ve Sosyal Konseyin etkin bir şekilde çalışması ve yaptırım gücü açısından yeni bir yasanın yürürlüğe konulması sağlanmalıdır.
Denetim	Performans ölçülmesine yönelik denetim sistemine geçilmesi	832 sayılı Sayıştay Kanunu Kesin Hesap Kanunlarına İlişkin Düzenlemeler 3346 sayılı KİT ve Fonların TBMM’ce Denetlenmesi Hakkında Kanun Kuruluşların Teşkilat Yasalarında Denetim Birimleri ile İlgili Hükümler	Denetim yoluyla idareyi geliştirerek, kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması, verimli ve süratli hizmet sunumu sağlanmasına yönelik değişiklikler yapılması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Denetim ve Halkla İlişkiler	-Kamu Denetçisi (ombudsman) sisteminin kurulması	Yürürlükte mevzuat bulunmamaktadır.	Yönetim-birey ilişkilerinde karşılaşılan uyumsuzlukların etkin ve hızlı bir biçimde çözümü için yeni bir yasa ile "Ombudsman" müessesesinin kurulması sağlanacaktır.
Personel Rejimi	Kamu personel rejimi reformunun gerçekleştirilmesi ve kamuda ücret adaletinin sağlanması	- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu - 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu - 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu - 2914 sayılı Üniversite Öğretim Üyeleri ve Yardımcıları Kanunu - 233/399 sayılı KİT'lere Dair KHK'ler	Mevzuat bölümünde yer alan yasalar gözden geçirilecek, mali ve sosyal hak ve yardımlar ayıklanacak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ücret rejiminin tek ve ortak bir kanunda yer alması, ücret ile ek ödemeler, sosyal hak ve yardımlar arasında adaletsizliğin giderilerek, kurumsal ve sektörel dengenin oluşturulması ve eşit işe eşit ücret ilkesinin uygulanmasına yönelik bir ücret rejiminin kurulması sağlanacaktır.
Personel Rejimi	Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarının düzenlenmesi	Yürürlüğe konulacak Personel Reformunda bu konuda özel düzenlemelere gidilmesi	Yönetici sınıfta yer alacak Devlet memurlarının üst düzeyde eğitimden geçirilip yönetici formasyonu kazandırılmaları sağlanacaktır.
Personel Rejimi- Yönetim Esasları	Ekonomi ve maliye yönetimi ağırlıklı olmak üzere hizmet üretimine dönük, yaratıcı işlevleri gören kamu kuruluşları için rasyonel-üretken bürokrat modelinin benimsenmesi,	Yürürlüğe konulacak Personel Reformunda, Rasyonel Üretken Bürokrasi modeli için ayrı bir sınıf oluşturulması; bu sınıfta yer alacak personelin atanmaları, nitelikleri, ücretleri ve görevden alınmaları hususlarında özel düzenlemeler yapılması.	Hizmet üretimine dönük yaratıcılık gerektiren işlerde çalışacak personelin kamuda kalması, böylelikle kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması sağlanacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Personel Rejimi	Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımın belirlenmesi,	Anayasanın 51,53 ve 128 inci maddelerinde değişiklik yapılması, ayrıca memur sendikaları yasasının yürürlüğe konulması,	Devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle görevli olduğu asli ve sürekli işleri gören Türk Silahlı Kuvvetleri Personeli, Hakim ve Savcılar, Emniyet Görevlileri, Dışişleri Meslek Mensupları, Mülki İdare Amirleri ve Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Üst Düzey Yöneticileri dışında kalan kamu personeli ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımın kesin hatlarla belirlenmesi ve diğer kamu çalışanlarının örgütlenme haklarından yararlanabilmeleri sağlanacaktır.
Yönetim Esasları	Bürokratik işlemlerin azaltılması ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi ve beyan esasına dayalı uygulamaların geliştirilmesi,	- Türk Ticaret Kanunu, - Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, - Gümrük Kanunları - Nüfus Kanunu, - Trafik Kanunu, - Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Görev ve Teşkilat Kanunu - İçişleri Bakanlığının Görev ve Teşkilat Kanunu, - Emniyet Genel Müdürlüğünün Görev ve Teşkilat Kanunu	Mevzuat bölümünde ve diğer kanunlarda yer alan formalitelerin azaltılması, özellikle ticaret, işyeri açma izni, gümrük, nüfus ve trafik gibi hizmetlerin basitleştirilmesi sağlanacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET HİZMETLERİ)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Adalet Reformu	Adliye Mahkemeleri İle Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı	469 sayılı Mahkemeler Teşkilatına Dair Kanun 1329 tarihli Sulh Hakimleri Hakkında Kanunu Muvakkat 492 sayılı Harçlar Kanunu 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun	Adliye mahkemelerinin teşkilatlarını düzenleyen 1924 tarihli ve 469 sayılı Kanun kaldırılmakta, adalet mahkemeleri ve savcılık yeniden düzenlenmektedir. Asliye ve sulh hukuk mahkemeleri ayrımı kaldırılarak, hukuk mahkemeleri oluşturulmaktadır. İlk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında ara mahkemesi olarak üst mahkemeler kurulmaktadır.
Adalet Reformu	Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı	1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 743 sayılı Türk Medeni Kanunu	1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yürürlükten kaldırılarak, hukuk yargılama usulü yeniden düzenlenmektedir. Hukuk yargılama usulüne bir ön inceleme safhası getirilmektedir. Çeşitli yargılama usullerinden vazgeçilerek temel olarak yazılı yargılama usulü benimsenmektedir. Çağdaş bir bilirkişiliğin oluşturulmasına yönelik düzenleme yapılmaktadır.
Adalet Reformu	1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı	1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kimselere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun adı, Ceza Yargılama Usulü Kanunu olarak değiştirilmektedir. Organize suç tanımındaki suçlar ile genel asayiş bozucu nitelikteki suçlar ve ağır cezalı cürüm işleyenlerin tutuk altına alınması hususunda değişiklikler yapılması gerekmektedir. Hakimin, gerekli koşulların oluşması durumunda duruşma yapmadan ilk aşamada derhal beraat kararı verebilmesi imkanı getirilmektedir.
Adalet Reformu	İş Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun Tasarısı	5521 sayılı İş Mahkemesi Kanunu	İş mahkemelerinin görev alanları genişletilmekte, hakime bazı yetkiler verilerek önemli gördüğü hususlarda kendiliğinden delil toplaması olanağı sağlanmaktadır. 5521 sayılı İş Mahkemesi Kanunu yürürlükten kaldırılmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET HİZMETLERİ)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Adalet Reformu	2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı	2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu	İcra işlemlerinin daha hızlı ve güvenilir yürütülmesini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmakta, alacaklılara banka aracılığı ile ödeme yapılması ilkesi getirilmektedir. Borçlunun şahsı ve mesleği için gerekli olan haberleşme araçları, haczedilemeyen mallar arasına alınmaktadır.
Adalet Reformu	Uzlaştırma Kurullarının Kuruluşu, Görev ve Yetkilerine Dair Kanun Tasarısı		Kişilerle idare arasında özel hukuk ilişkilerinden doğan, konusu para alacağı olan ve adliye mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıkların, zorunlu olarak uzlaştırma kurulları önüne getirilmesi sağlanmaktadır. Uzlaşmanın sağlanamaması halinde yargı yoluna gidilmesi mümkün bulunmaktadır.
Adalet Reformu	Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı	2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun	Bölge idare mahkemelerinin oluşumları değiştirilmekte, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle çözümlenecek uyuşmazlıkların kapsamı genişletilmektedir.
Adalet Reformu	6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı	6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun	Başbakanlıkça bir kira tespit komisyonu oluşturulması sağlanarak, ülke genelinde kira belirlemelerinde birlikteliği sağlamaya yönelik düzenlemeler getirilmektedir.
Adalet Reformu	Bazı Kanunlardaki Cezaların İdari Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun Tasarısı	2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu 2908 sayılı Dernekler Kanunu ve muhtelif kanunlar	Adaletin hızlandırılması amacıyla, özel kanunlarda yer alan kamusal para cezaları ile para cezasına dönüştürülebilen hürriyeti bağlayıcı cezalar, idari para cezalarına dönüştürülmektedir.

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET HİZMETLERİ)

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Adalet Reformu	3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı	3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun	Kanunun aksayan yönlerinin düzeltilmesi, çek hamillerinin gerçekten korunması ve mahkemelerdeki birikimin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bankaların çek hesabı açmalarına ilişkin yeni düzenlemeler getirilmektedir.
Adalet Reformu	Kat Mülkiyeti Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına ve Kanuna Toplu Yapı İle İlgili Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı	634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu	Kat Mülkiyeti Kanunu'na, toplu yapılanmayla ilgili sorunları giderme amacıyla kapsamlı hükümler eklenmektedir.
Adalet Reformu	1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı	1136 Avukatlık Kanunu	Avukatlık mesleğinin en etkin biçimde yapılabilmesi için temel değişiklikler getirilmesi amaçlanmaktadır.
Adalet Reformu	Adli Kolluk Kanun Tasarısı		Adli ve idari kolluk görevleri birbirinden ayrılmakta, doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak adli kolluk oluşturulmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (GÜVENLİK HİZMETLERİ)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Devamlı Personel Yapısının Oluşturulması	Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı personel yapısı oluşturulması	2692 sayılı Kanun	Sahil Güvenlik Komutanlığının Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlı elemanlar eliyle çalışmasının getirdiği zorlukların giderilmesi amacıyla devamlı personel yapısının oluşması sağlanacaktır.
Personel Rejiminin İyileştirilmesi	Çarşı ve mahalle bekçilerinin görevlerinin günün ve geleceğin şartlarına göre düzenlenmesi	772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu	Çarşı ve mahalle bekçilerinin görev, yetki, sorumluluk ve çalışma esaslarının sistemli bir şekilde düzenlenmesi, yetersiz ve belirsizliklerin giderilmesi sağlanacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Merkezi ve Mahalli İdare Arasında Görev ve Yetki Paylaşımı ve Örgütlenme	<p>Mahalli İdare Modeli</p> <p>İl Yerel Yönetimi Sisteminin Kurulması</p> <p>Yerel nitelikli hizmetlerin mahalli idarelerin sorumluluğuna bırakılması</p>	<p>Mahalli İdarelerin yetki, görev, sorumluluk ve kaynak esaslarını belirlemek amacıyla bir çerçeve yasa çıkarılacaktır. Bu yasaya bağlı olarak;</p> <ul style="list-style-type: none"> - 442 sayılı Köy Kanunu - 1580 sayılı Belediye Kanunu - 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu - 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu - 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun - 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, başta olmak üzere ilgili kamunlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır. <p>Bakanlık ile bağlı ve ilgili kuruluşların teşkilat ve görevleri hakkındaki kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.</p>	<p>Mahalli idarelerin teşkilat yapısının yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenmesi amaçlanmaktadır.</p> <p>İl içindeki mahalli idare birimleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak yerel kamu hizmetlerinin daha verimli hale getirecek, kamu tüzel kişiliğine sahip İl Yerel Yönetimi ve bu görevleri ilçe düzeyinde örgütleyecek kamu tüzel kişiliğine sahip İlçe Yerel Yönetimi oluşturulacaktır.</p> <p>Hizmet üretiminde etkinliği artırmak ve kaynakların rasyonel kullanımını sağlamak amacıyla, kamu hizmetlerinin halka en yakın yönetim birimlerince yerine getirilmesi ilkesi çerçevesinde turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlerden başlayıp Plan döneminde diğer sektörlere de yaygınlaştırmak üzere merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetlerin il özel idarelerinden başlanmak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması hedeflenmektedir.</p>

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Koordinasyon	Şehirleşme ve Yerleşmede Koordinasyon Bakanlığının kurulması	- Bakanlığın teşkilat ve görevleri hakkında kanun çıkarılacaktır. - Diğer bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kuruluşların teşkilat ve görevleri hakkında kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	Mahalli idarelerle merkezi idare arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, mahalli idarelerin planlama, altyapı, ulaşım, konut ve kent hizmetleri konusundaki idari, mali ve hukuki girişimlerini desteklemek amacıyla değişik hizmet bakanlıklarına ve birimlerine dağılmış olan görev ve yetkilerin yerine getirileceği bir koordinasyon bakanlığı kurulacaktır.
Finansman	Mahalli İdarelerin Gelir Yapısının Düzenlenmesi İller Bankası'nın Reorganizasyonu	- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu - 2380 sayılı Belediye ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun - 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu değiştirilecektir. - 4759 sayılı İller Bankası Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş Kanunu	Mahalli İdarelerin gelir kaynaklarının, kesintisiz kamu hizmetlerine ve gerekli mali planlamaya olanak verecek şekilde düzenli ve sürekli olması sağlanarak merkezi idareye bağımlılığı azaltılacak; yerel nitelikli kaynaklar mahalli idarelere bırakılacak ve kendi öz kaynakları ile hizmeti yerine getirmeleri sağlanacaktır. İller Bankası özerk ve gerçek bankacılık kurallarını uygulayacak, ihtisaslaşmış bir yatırım bankası niteliğine kavuşturulacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ENERJİ)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Elektrik sektöründe kamu ve özel kesim faaliyetlerinin düzenlenmesi	Sektörde kamu ve özel kesim faaliyetlerini düzenlemek üzere gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması	3096, 3974, 3996 ve 4046 sayılı Kanunlar ve Yönetmeliklerinde gerekli değişikliklerin yapılması	Sektörün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının oluşturulması ve ilgili mevzuattaki çelişkiler ile yetersizliklerin giderilmesi amaçlanmaktadır.
Jeotermal Enerji	Jeotermal Kaynak Yasası	Yeni kanun çıkarılması	Jeotermal kaynakların geliştirilmesi için bu kaynakların aranması, üretimi ve kullanımını düzenleyecek yasanın çıkarılması.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Karayolu Taşımacılığının Esaslarının Belirlenmesi	Karayolu Taşıma Kanunu'nun çıkarılması	- Karayoluyla Uluslararası Yolcu ve Eşya Taşımaları Hakkında Yönetmelik - Karayoluyla Şehirlerarası Yolcu Taşımaları Hakkında Yönetmelik - Türk Ticaret Kanunu (781 sayılı)	Taşımacılık sektöründe hizmet veren kesimlerin tanımlanması, sorumluluklarının ve taşımacılık koşullarının belirlenmesi
Yurtiçi Yük Taşımacılığının Düzenlenmesi	Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliğinin çıkarılması	- Çıkarılacak Karayolu Taşıma Kanunu - Türk Ticaret Kanunu (781 sayılı)	Yurtiçi yük taşımacılığında, taşımacıların sorumlulukları, taşıma koşulları ve filo standartlarının düzenlenmesi
Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin CMR Konvansiyonu ile Uyumlandırılması	Türk Ticaret Kanunu'nda taşımacı ve taşımacılıkla ilgili hükümlerin düzenlenmesi	- Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR) - Karayoluyla Uluslararası Yolcu ve Eşya Taşımaları Hakkında Yönetmelik	19.5.1956 tarihli CMR Konvansiyonu'nda uluslararası taşıma, sorumluluklar ve belge sistemi belli kurallara bağlandığından, ulusal mevzuatın da bu Konvansiyon hükümlerine göre düzenlenmesi gerekmektedir.
Karayolu Taşımacılığında Sigorta Sisteminin Düzenlenmesi	Başbakanlık Hazine Müsteşarlığınca tek taraflı olarak saptanan sigorta teminatlarının mahkemelerce saptanan tazminatlar seviyesine çıkarılması	- Sigorta Murakebe Yasasına dayanan yıllık Tebliğler	Sigorta teminatlarının yetersizliği ve tazminat davaları sonucu saptanan miktarların teminatların çok altında olması nedeniyle, firmaların sigorta garantisinden yeterince yararlanamamaları
Kamu Sorumluluğundaki Karayolu Ağının Kurumsal ve İşlevsel Olarak Yeniden Belirlenmesi	Ülkemizdeki karayolu ağının yapım ve bakımından sorumlu kuruluşların görev kapsamlarının yeniden belirlenmesi	- Karayolları Gn.Müdürlüğü Kuruluş Yasası (11.2.1950 ve 5539 sayılı) - Köy Hizmetleri Gn.Müdürlüğü Kuruluş Yasası (9.5.1985 gün ve 3202 sayılı) - İl Özel İdareleri Yasası	Birkaç İli ilgilendiren yollar ile il bazında ve köy bazındaki yollar arasında kurumların sorumlulukları yeniden belirlenirken, İl bazındaki yollarda İl Özel İdarelerine devredilebilecek ağın belirlenmesi
TCDD Gn.Md.lüğünün Yeniden Yapılandırılması	TCDD Gn.Md.lüğünün yeniden yapılanması etüd edilecek, sonuçlara göre Kuruluşun hukuki, idari, mali ve işletme yapısı yeniden düzenlenecek	TCDD Kuruluş Yasası ve 293 sayılı KHK	Demiryollarının örgütsel yapısındaki yetersizlik ve eksikliklerden kaynaklanan sorunların çözümü ve böylece TCDD'nin daha etkin ve verimli çalışması

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA)

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Ulaştırma Sektöründe Koordinasyon Sağlanması	Ulaştırma Bakanlığına bağlı bir koordinasyon birimi oluşturulması	3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	Çeşitli Bakanlıklara bağlı alt sektör kuruluşları arasında koordinasyon eksikliğinin yarattığı sorunlar, sektörün yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde bir koordinasyon birimi kurulması gereklidir.
Liman İşletmeciliğinin Otonom Bir Yapıya Kavuşturulması veya Özelleştirilmesi	TCDD ve TDİ'nin işletmekte olduğu limanların işletme faaliyetlerinin otonom hale getirilmesi veya özelleştirilmesi	Özelleştirme Yasası ve TCDD, TDİ Gn.Md.lükleri Anasözleşmeleri	Kamu Kuruluşlarının işletmekte olduğu büyük dış ticaret limanlarının işletme faaliyetlerinin otonom bir yapıya kavuşturularak verimliliğin, etkinliğin ve yatırım olanaklarının artırılması gerekmektedir.
Deniz Sigortaları, Çevre, Finansal Kiralama, Gemi Acentalığı, Deniz İhtisas Mahkemeleri Kurulmasına İlişkin Düzenleme	Mevcut Yasalarda değişiklik yapılması ve/veya yeni yasal düzenlemeler	Sigorta mevzuatı, Çevre, Finansal Kiralama, Gemi Acentalığı ve Muhakemat Yasası, Türk Ticaret Kanunu	Dünya deniz ticareti koşullarına tam uyum sağlayabilmek ve bu alanda aksayan, sorun yaratan boşlukları ortadan kaldırmak üzere ulusal mevzuatta düzenleme
Deniz İhtisas Bankası Kurulması	Mevcut bir bankanın bu amaçla hizmet vermesi veya yeni bir banka kurulması	Bankacılık Mevzuatı	Denizcilik sektöründeki yatırımların finansman ihtiyacı ve özelliği bu talebi yaratmaktadır.
Trafik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi	Bakanlıklararası koordinasyonu sağlayacak yeni bir Kurul oluşturulması	2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu	Karayollarında trafik güvenliğini temin etme hedefi doğrultusunda Devlet politikalarını belirlemek ve Bakanlıklararası koordinasyonu sağlamak amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA)

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Altyapıların İşletmelere Rayiç Bedelle Devrini Sağlayacak Düzenlemelerin Yapılması	Yasal ve mali düzenlemeler	3487,6297,5367,1980 ve 3288 sayılı Yasalar	DLH İnşaatı Gn.Md. tarafından gerçekleştirilen demiryolu, liman, balıkçı barınağı, hava meydanı yatırımları ilgili kamu kuruluşu, yerel yönetim veya kooperatiflere çok düşük bedellerle devredilmekte bu da işletmecilik anlayışı ve faaliyetini olumsuz yönde etkilemektedir. Verimli bir işletmecilik anlayışını sağlamak üzere bu yapıların rayiç maliyetleri karşılığını sağlayacak bir mali hesap içinde kullanıcıya devri sağlanmalıdır. Bu yaklaşım yatırım taleplerinin de daha gerçekçi bir yapıya ulaşmasını sağlayacaktır.
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünün Yarı Otonom Bir Yapıya Kavuşturulması	Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Gn.Md.lüğünün Ulaştırma Bakanlığına bağlı, özerk statüye sahip döner sermayeli bir kuruluş olarak yeniden örgütlenmesi	3348 Sayılı Ulaştırma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünün kadrosunu nicelik ve nitelik bakımından geliştirmek ve faaliyetlerini etkinleştirebilmek için Ulaştırma Bakanlığına bağlı, özerk statülü bir birim olarak yeniden örgütlenmesi gerekli görülmektedir
Stol Hava Alanlarının Yapımı, Mülkiyeti ve İşletimi Konusunda Yetki ve Sorumluluklarının Belirlenmesi	Stol havaalanlarının yapımı, mülkiyet ve işletimine ilişkin mevzuatın düzenlenmesi	2920 Sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu	1990'lı yıllarda yapımı ve sayıları hızla artan (STOL) havaalanlarının sorun haline gelen yapımı, mülkiyeti ve işletilmesi konusunda sorumlu olacak kuruluş veya kuruluşların belirlenmesine ilişkin bir mevzuat düzenlemesine ihtiyaç bulunmaktadır.
Boru Hattı Taşımacılığında Beyaz Ürün Fiyatlandırma Politikalarına İlişkin Düzenleme	Boru hatları ile taşınacak rafineri beyaz ürünlerinin satış fiyatlarının boru hattı taşımacılığını özendirerek şekilde düzenlenmesi	Hampetrol ve petrol ürünlerinin alım, satım, fiyatlandırma esasları ile AFİF'nun işleyişi hakkında 89/14264 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Rafinerileri tüketim merkezlerine bağlayan beyaz ürün akaryakıt boruhatlarının yapımını ve kullanımını yaygınlaştırmak ve bu suretle karayolu ile yapılan akaryakıt taşımalarının can, mal güvenliği ve ekonomiklik açısından avantajlı olan boruhatlarına kaymasını sağlamak amacıyla, boruhatları ile nakledilen beyaz ürünlerin fiyatlarında görece bir avantaj sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılması, bir fiyatlandırma mekanizması oluşturulması öngörülmektedir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (HABERLEŞME)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Telekomünikasyonda Uluslararası Gelişmelere Uyum	Telekomünikasyonda zaman içinde rekabetin artırılması	4000 ve 4107 sayılı Telekomünikasyon Yasalarında değişiklik yapılması	Telekomünikasyonda uluslararası mevzuat ve rekabet düzenindeki gelişmelere paralel olarak, zaman içinde bütün hizmetlerde rekabetin artırılması öngörülmektedir.
Telekomünikasyonun Regülasyonu	Regülatör kuruluş Haberleşme Genel Müdürlüğü'nün çalışmasını düzenleyen mevzuatın oluşturulması	4107 sayılı Telekomünikasyon Kanunu	Telekomünikasyon pazarına giriş-çıkış şartlarını, tüketicinin korunmasını, lisans şartlarını , vb. konuları düzenleyen bir regülasyon mevzuatının oluşturulması gerekmektedir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KENTSEL ALTYAPI)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Koordinasyon	Ana proje ile yan projelerin birlikte planlanması ve uygulanması	6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun'a madde eklenmesi	Özellikle baraj projelerinde, baraj yapım alanında yaşayan ailelerin, baraj tamamlanıncaya kadar başka yerlere nakledilememeleri, barajlarda su tutulamamasına neden olmaktadır. Bu durumun ülke ekonomisine çok önemli olumsuz etkileri olmaktadır. Ayrı kuruluşlar tarafından yürütülen projelerde, eşgüdümün sağlanması için ana proje yürütücüsü olan kuruluşun yeniden yerleşim projelerini de birlikte yürütmesi amaçlanmaktadır.
Su Kaynakları Planlaması, Korunması, Tahsisi ve Yönetimi	Su Yasası'nın hazırlanması	- 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun - 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun - 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun - 1053 sayılı Ankara, İstanbul ve Nüfusu Yüzbinden Yukarı Olan Şehirlerde İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun - 831 sayılı Sular Hakkında Kanun - 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu - 2872 sayılı Çevre Kanunu	Su Yasası ile su konusundaki mevzuat dağınıklığı, mevzuat boşluğu ve mevzuat çatışmasının giderilmesi, su kaynaklarının planlanması, yönetimi ve korunmasında kurumsal yapının geliştirilmesi, DSI'ye daha etkin bir görev verilmesi, DSI'nin yatırım geri dönüş sisteminin yeniden düzenlenmesi, yap-işlet-devret modelinin DSI'ce yürütülen projelere uygulanması gibi hususlar amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KENTSEL ALTYAPI)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Su Tarifeleri	Su tariflerinin modern işletmecilik esaslarına göre belirlenmesi için mevzuat oluşturulması	-1580 sayılı Belediye Kanunu	Su tarifelerinin hizmetin maliyetini karşılayacak ve yeni yatırımlara kaynak yaratacak şekilde düzenlenmesi amaçlanmaktadır.
Su ve Kanalizasyon İdarelerinin Kurulması	Nüfusu 100 bini geçen belediyelerde de Su ve Kanalizasyon İdareleri kurulmasının sağlanması	-2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunu	Nüfusu 100 bini geçen belediyelerde de Su ve Kanalizasyon İdareleri kurularak içmesuyu ve kanalizasyon hizmetlerinde etkinliğin sağlanması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Su Kaynakları	Su kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması	Su Yasası çıkarılacak	Özellikle yerüstü sularının tahsisi, korunması kullanımının planlanması konularında var olan hukuksal boşlukların giderilmesi ve yeraltı sularındaki mevcut mevzuatın güncelleştirilmesi sağlanacaktır.
Toprak Kaynakları	Toprak kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması	Toprak Yasası çıkarılacak	Toprağın tahsisi korunması, sınıflandırılması ile tarımsal kullanım ve üretim için planlanması konularında var olan kurumsal ve hukuksal aksaklıkların giderilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda tarım arazilerinin korunması ve arazi toplulaştırması hizmetlerinin gerçekleştirilmesiyle ilgili aksaklıkları gidermeye yönelik değişikliklerin de yapılması sağlanacaktır.
KHGM'nün Yeniden Yapılandırılması	Mevcut Gn.Md.lük bünyesinde yürütülen hizmetlerden sadece tarımsal faaliyetleri gerçekleştirmek üzere yeni bir Genel Müdürlük oluşturulması	3202 sayılı KHGM Kuruluş Yasası	Tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi ve Gn.Md.lüğün çok yönlü hizmet gören yapısının küçültülerek etkinleştirilmesi ve mevcut yapıdaki aksaklıkların yeni oluşacak yapı içinde giderilmesi sağlanacaktır.
Sulama Yatırımlarının Kullanıcılarca Geri Ödenmesi	Mevcut uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi, benzer ve tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerde aynı uygulamanın sağlanması	- 6200 sayılı DSİ ve 3202 sayılı KHGM Kuruluş Yasalarında değişiklikler - 2032 sayılı Köye Götürelen Hizmetlerden Gönüllü Katkıları Dışında Katılma Payı Alınmaması Hakkında Kanun'un kaldırılması	Geri ödeme gerçekçi baza oturtulacak, yaygınlaştırılacak ve yatırımların kullanıcılarca benimsenmesi ile yatırımdan beklenen gerçek fayda temin edilecek ve yatırımlarda süreklilik sağlanacaktır.
Çiftçi Katılımı	Çiftçi organizasyonlarının kurulmasının yaygınlaştırılması ile yatırımlara kaynak yaratılması ve kamunun yükünün azaltılması	- 6200 sayılı DSİ ve 3202 sayılı KHGM Kuruluş Yasalarında değişiklikler - 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na dayalı Tip Birlik Tüzüğünde düzenlemeler	Mevcut altyapının etkin kullanımı ve tarımsal altyapı yatırımlarının ülke ihtiyacı doğrultusunda gerçekleştirilmesi için yetki ve sorumlulukları artırılmış çiftçi organizasyonlarının oluşturulması sağlanacak, kamu eliyle yürütülen bu hizmetlere kullanıcıların her aşamada katılımı temin edilecektir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM)**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Turizm Bakanlığının Yasal Statüsünün Geliştirilmesi	Turizm Bakanlığı Teşkilat Kanununun çıkarılması	Turizm Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında KHK	Bakanlığın sektördeki gelişmelere hızla ayak uydurabilecek dinamik bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.
Seyahat Acentalarının Faaliyetlerinin Düzenlenmesi	Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Yasasının günün koşullarına uygun hale getirilmesi	14.9.1972 tarihinde çıkarılan 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Yasasının değiştirilmesi	1972 yılında çıkarılan Yasa günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte değildir, Seyahat Acentalarını bir meslek disiplini içerisine almak ve Gümrük Birliğinin getireceği yeni yapı içinde uluslararası pazarda rekabet gücüne sahip bir yapı oluşturmak için Yasada değişiklik yapılması gereklidir.
Otel İşletmeciliğinin Düzenlenmesi	Türkiye Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Yasasının çıkarılması		Yöresel dernekler halinde faaliyet gösteren turistik otelciler ve turizm işletmecilerinin Anayasasının 135. maddesi doğrultusunda mahalli yönetim ve kaynağın daha verimli kullanılmasını sağlamak amacıyla bir Yasaya kavuşturulması öngörülmektedir.
Deniz Turizm Faaliyetlerinin Düzenlenmesi	Deniz Turizm Birliği Yasasının çıkarılması		Doğu Akdenize yönelmekte olan uluslararası yat trafiğinin getireceği faaliyetlerin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır.
Rehberlik Faaliyetlerinin Düzenlenmesi	Türkiye Turist Rehberleri Birliği ve Turist Rehber Odaları Yasasının çıkarılması		Ülkemizde gelişen turizm rehberliğinin daha bilgili ve ilgili kişiler tarafından yapılmasının sağlanması gerekmektedir.
Pansiyonculuk ve İkinci konut İşletmeciliğinin Düzenlenmesi	Türkiye Pansiyon İşletmeleri Birliği Yasasının çıkarılması		Belediyeden belgeli pansiyonların ve ikinci konutların ülke çapında belirli bir hizmet standardına kavuşturulması ve turizme kazandırılması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER

PROJE ADI: ÖZELLEŞTİRME

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Özelleştirmeye yardımcı düzenlemeler	Doğal tekellerin ve stratejik kuruluşların özelleştirilmesinde düzenleyici kural ve mekanizmaların oluşturulması	<ul style="list-style-type: none"> - 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu - 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu - 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun - 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun - 3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun - 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun - 233 sayılı KİT'ler Hakkında KHK 	Enerji ve telekomünikasyon sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında rekabetçi bir ortamın oluşturularak tüketici haklarının korunmasına ve gerekli yatırımların yapılmasının sağlanmasına yönelik olarak fiyatlandırma, dağıtım ve yatırım politikaları konusunda bir karar mekanizması ve kurumsal yapının oluşturulması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Özerkleştirme ve denetim	KİT yönetimlerinde özerkliğin sağlanması ve performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi	233 sayılı KİT'ler hakkında KHK'nin ilgili hükümleri	KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulması, mevcut atama sürecinin değiştirilmesi, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve karar alma özerkliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İl Yönetimi	Valiliklerde sözleşmeli personel istihdamının sağlanması	5442 sayılı İl İdaresi Kanunu	İl yönetiminde proje geliştirme çalışmalarında değerlendirilebilecek eleman istihdamına imkan tanınmaktadır.
İl Özel İdare Görevleri	İl özel idarelerinin faaliyet alanlarının yeniden düzenlenmesi	3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Madde 78	Özelleştirme uygulamaları dikkate alınarak, il özel idare görevlerinin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.
İl Özel İdare Gelirleri	İl özel idarelerinin gelirleri, görevleriyle orantılı bir şekilde artırılması	3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Madde 80	Çok kapsamlı görevleri olan özel idarelerin gelirleri kendilerine verilen görevleri yapmalarına imkan tanımamaktadır.
Belediye Görevleri	Yerel yönetimler ve merkezi idare arasındaki yetki karmaşasının giderilmesi	1580 sayılı Belediye Kanunu, Madde 15	Yürürlükte hem belediyeler hem özel idareler hem de merkezi idare tarafından yürütülen görevler mevcuttur. yetki karmaşasına neden olan bu durumun düzeltilmesi gereklidir.
Belediye Görevleri	Belediye bütçelerindeki yatırıma ve personel harcamalarına ayrılan oranların yeniden düzenlenmesi	1580 sayılı Belediye Kanunu, Madde 17	Personel harcamalarının büyüklüğü belediyelerin yatırım yapmasını engellemektedir. bu yüzden belediye bütçeleri disiplin altına alınmalıdır.
Belediye İktisadi Teşebbüsleri	Belediye İktisadi Teşebbüslerinin faaliyet alanlarının sınırlandırılması	1580 sayılı Belediye Kanunu, Madde 19	Belediye iktisadi teşebbüslerinin yeni KİT'ler olmasını önlemek için bu kuruluşların faaliyet alanlarının sınırlandırılması ve denetimlerinin artırılması gereklidir.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İmar	Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki imar planlarının Onanması ile ilgili yetki çatışmasının giderilmesi	3194 sayılı İmar Kanunu	Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki imar planlarının hazırlanması, uygulanması birbirine uygunluğu, itiraz süreleri gibi konularda ortaya çıkan yetki çatışmalarının düzeltilmesi gereklidir.
İmar Planları	İslah İmar Planlama uygulamasının kaldırılması	İmar mevzuatındaki imara aykırı yapıların affı konusundaki 2981 ve 3290 sayılı Kanunlar	2981 ve 3290 sayılı kanunların (9,10,12,13; 3,4,5,6) maddelerinin ıslah imar planlarına ilişkin fıkralarının yürürlükten kaldırılarak, sorunların belediyelerin 3194 sayılı Kanun gereğince yapmakla yükümlü oldukları imar planlama süreci içinde çözüme kavuşturulması.
Mevzi İmar Planları	3194 sayılı İmar Kanunu'nun bazı maddelerinin yeniden düzenlenmesi	3194 sayılı İmar Kanunu'nun 7/c maddesi	Mevzii imar planlarının yapım gerekçesinin açık ve kesin kriterlere bağlanması için değişiklik yapılması.
İmar Planları	Plan değişiklik gerekçesinin ve zamanlamasının düzenlenmesi	3194 sayılı İmar Kanunu	İmar planı değişikliklerinin gerekçeleri ve zamanlaması konusunda açık ifadeler bulunmamaktadır. Bu hususları belirleyen açık ifadelerin Kanuna eklenmesi gereklidir.
İmar Planları	3194 sayılı İmar Kanunu'nun bazı maddelerinin yeniden düzenlenmesi	3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8,9 ve 11 inci Maddeleri	Belediyeler, Valilikler ve Bakanlığın Nazım Plan ve İmar Planlaması ile ilgili işlemlerinde sorumluluklarının ve uygulanacak müeyyidelerin artırılması yönünde değişiklik yapılması
İmar Planları	3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda değişiklik yapılması	3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu	Nazım Plan ve imar planlama faaliyetlerinin tamamının Büyükşehir Belediyelerinin koordinasyon ve denetiminde yapılması yönünde madde eklenmesi
İskan	Çeşitli nedenlerle yerleşim yerlerinden ayrılmak zorunda kalan ailelerin ve göçerlerin yeniden yerleşimlerinin sağlanması	2510 sayılı İskan Kanunu'na ilişkin düzenlemeler	Kırsal alandaki dağınık yerleşimin düzenlenmesi, yurtdışından gelen göçmenlerin ve göçerlerin yerleştirilmesi ile yerleri çeşitli nedenlerle kamulaştırılan ailelerin yeniden yerleştirilmesinin değişen ülke koşullarına uygun olarak sağlanması amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Organizasyon	Arazi alım, satım ve toplulaştırılması	3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu'na maddeler eklenmesi	Süratle parçalanmakta ve küçülmekte olan tarım işletmelerinin yeter gelirli aile işletmeleri olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla dağınık ve çok parçalı tarım arazilerinin toplulaştırılması, işletilemeyen arazilerin ve hazineye ait tarım arazilerinin alım satımlarının gerçekleştirilmesi için bir Arazi Edindirme Ofisi'nin kurulması amaçlanmaktadır.
Tapulama ve Kadastro	Güncelliğini yitirmiş Tapulama ve Kadastro paftalarının yenilenmesi	2859 sayılı Tapulama ve Kadastro Paftalarının Yenilenmesi Hakkında Kanun değişikliği	Bugünkü teknik bilgi ve makina teçhizat imkanlarından uzak yaklaşık 50 yıl öncesinden bugüne kadar yapılan tapulama ve kadastro paftalarından ilk yıllarda yapılanlar güncelliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Bir plan dahilinde bunların yenilenmesi zorunluluk arz etmektedir.
Hazine Arazilerinin Tesbiti	Tesbit dışı Hazine arazilerinin yüzölçümü ve sınırlarının kadastro paftalarına işlenmesi görevinin TKGM'ne verilmesi	3402 sayılı Kadastro Kanunu Değişikliği	Taşlık ve verimsiz Hazine arazileri, kadastro dışında tutulmuştur. Özellikle büyük şehir çevresindeki bu yerler zamanla büyük değer kazandığından işgal edilmekte haksız bir şekilde özel mülkiyete konu olabilmekte, gecekondulaşmaya zemin oluşturmaktadır. Bu Hazine arazilerinin yüzölçümleri ve sınırları kadastro paftalarına zamanında işlenmesi halinde gecekondulaşmanın önlenmesi ve toplu konut alanlarını kolaylıkla temini amaçlanmaktadır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
İl Yönetimi	İl yönetiminde uzman kadro oluşturulması	5442 sayılı İl İdaresi Kanunu	İl yönetiminde proje geliştirme çalışmalarında değerlendirilebilecek eleman istihdamına imkan tanıyacak düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.
Gecekondu	Gecekondu ve imara aykırı yapılaşmayı önlemede caydırıcı yaptırımlar getirilmesi	775 sayılı Gecekondu Kanunu Madde 37 Madde 38	Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanarak ele geçirilmesini önlemek üzere caydırıcı önlemler uygulamaya konulacaktır.
Belediyelere Arsa Devri	1966'dan sonra kurulan belediyeler aleyhine yaratılan eşitsizliğin düzeltilmesi	775 sayılı Gecekondu Kanunu Madde 3 (Tasarı)	775 sayılı Kanun'un azineden ve özel idarelerden belediyelere arsa devrini düzenleyen maddesinin 1966'dan sonra kurulan belediyeler aleyhine yarattığı eşitsizlik düzeltilecektir.
Kentsel Arsa Üretimi	Arsa Ofisine özel hukuk tüzel kişileri aracılığıyla da arsa satma imkanı getirilmesi	1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu	Kentsel arsa ve konut üretimini arttırmaya yönelik olarak Arsa Ofisi'ne kamu kurum ve kuruluşlarının yanısıra özel hukuk tüzel kişileri aracılığıyla da arsa satma imkanı getirilecektir.
Orman Alanı Dışına Çıkarılan Yerler	Orman vasfını yitirmiş alanların satışının sağlanması	2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun	Orman vasfını yitirmiş alanların satılması ile arsadan yararlanma imkanı getirilecektir.
İstanbul İçmesuyu Havzaları ve Boğaziçi	İstanbul içmesuyu havzalarının ve Boğaziçinin korunmasının sağlanması	İstanbul İçmesuyu Havzaları ve Boğaziçi Koruma İmar İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı	Boğaziçinin ve içmesuyu havzalarının korunması, kanunsuz ve imara aykırı gelişmelerin önlenmesi sağlanacaktır.
Kültür ve Tabiat Varlıkları	Korunması gerekli sivil mimari örneklerin korunmasının sağlanması	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	Korunması gerekli saraylar, köşkler, evler, yollar, konaklar ve benzeri yerlerle sivil mimari örneklerin Kültür Bakanlığının korunması altına alınması sağlanacaktır.
Büyükşehir Yönetimi	Büyükşehir Belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında uygulamada doğan aksaklıkların giderilmesi	3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu	Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında koordinasyonun sağlanması ve uygulamada doğan aksaklıkların giderilmesi için gerekli düzenleme yapılacaktır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Anayasa	Kamu yararı, kamulaştırma, tarih, tabiat ve kültür varlıklarının korunması, yargı sistemi, toprak mülkiyeti gibi Anayasa'nın çevre ile doğrudan ve dolaylı şekilde ilgili maddelerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda düzenlemeler yapılması	Anayasa Md.43,44,46,63,125.	<ul style="list-style-type: none"> - Kamu yararı ile ilgili maddede tarım yapılabilir alanların, meraların, ormanların daha açık tanımlarla kapsama alınması gereklidir. - Toprak mülkiyeti ile ilgili madde, arazi kullanımının düzenlenmesi yaklaşımıyla ele alınmalıdır. - Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması görevi yalnızca devletin görevi olmamalıdır. - İdari davalarda çevre davalarına öncelik verilebilecek bir düzenleme yapılmalıdır. - Kamulaştırma ve devletleştirme ayırımı gözetilmeden devletleştirme hedeflenmektedir. Kamulaştırma daha çok kullanım amacının bir aracı olarak algılanmalı ve çevrenin, özellikle doğal ekosistemlerin korunmasını açıkça hedefleyecek biçimde genişletilmelidir.
Turizm	Ormanlar ve kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisinde doğal çevrenin korunmasının gözetilmesi	2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu	Doğal çevrenin korunması gözönüne alınmadan turizm yatırımları serbest bırakılmış, devlet desteği almıştır. Bu durumu düzeltmek üzere Turizmi Teşvik Kanunu revize edilmelidir.
Çevre	Çevrenin korunması, iyileştirilmesi, yaptırım ve denetim açılarından yeni düzenlemelerin yapılması.	2872 sayılı Çevre Kanunu	Kanun günün koşullarına uygun, sürdürülebilir kalkınma anlayışı doğrultusunda yeniden düzenlenmeli, kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımı netleştirilmelidir.
Orman	Orman tahribatına neden olabilecek niteliğin değiştirilmesi	6831 sayılı Orman Kanunu	Doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda hareket edilmelidir.
İmar Kanunu	Doğal çevrenin planlama sürecine entegre edilmesi	3194 sayılı İmar Kanunu	Günün şartlarına ve doğal çevrenin planlama sürecine entegre edilmesine olanak verecek şekilde düzenleme yapılmalıdır.

YEDİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDA YER ALAN HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER**PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER**

KONU	YAPILACAK DÜZENLEME	İLGİLİ MEVZUAT	AÇIKLAMA
Kıyı Alanı	Kıyı şeridinin yeniden günün koşullarına göre düzenlenmesi	3621 sayılı Kıyı Kanunu, Madde 4/b,c, 15. Yasanın tamamı yeniden düzenlenmelidir.	Yüz metre kıyı şeridini esas alan yapılaşma, topoğrafik koşulları ve doğal kaynakları dikkate alacak şekilde yeniden düzenlenerek cezai işlemler günün koşullarına uyarlanmalıdır.
Kültür	Doğal çevreyi korumaya yönelik düzenlemeler yapılması	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Madde 3/2	Kanun'da kültür varlıklarını korumaya ağırlık verilmiştir. Tabiat varlıklarının da ağırlıkla korunması gözönüne alınmalıdır.